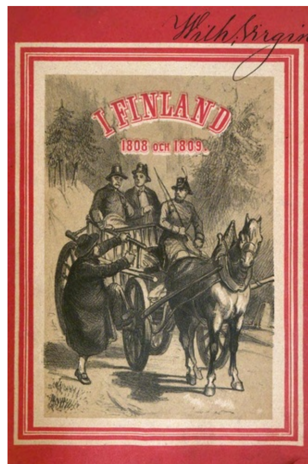

BIDRAG TILL FEMTIO-ÅRIGA MINNET

AF

DÖBELN OCH BJÖRNEBORGARNE

i finska kriget 1808 och 1809. --------------- Anteckningar af en civil tjensteman vid Björneborgs regemente; utgifne med tillagde noter af J. O. J. RANCKEN. Inledde med ett förord af GUSTAF MONTGOMERY. ------------- Med en plan af bataljen vid Siikajoki af JULIUS MANKELL, en karta öfver Finland, m. m. --------------------- STOCKHOLM.ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM. HÖKBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1860.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör Harvard Library, har scannats av Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i september 2013 av Bert H.

Inlednings-ord.

Förläggaren har anmodat mig, i egenskap af författare till en historia om 1808 och 1809 årens finska krig, att säga min tanke om dessa bidrag till Femtioåraminnet af samma krig. Jag har genomläst dem med intresse. De innehålla väl intet egentligt historiskt nytt om sjelfva krigshändelserna, hvilka då och då äro t o. m. mindre riktigt uppfattade, såsom grundade på tillfälliga enskilda uppgifter; men de äro likväl karakteristiska i afseende på det då gängse subjectiva omdömet. En dagboks anteckning, serdeles af en civil person, ehuru närvarande vid hären, om också icke på stridsfältet, kan väl ej göra anspråk på något annat Då uppgifterna alltför mycket afvikit från riktigheten, har utgifv. med sanningens och forskningens synglas i bilagda noter, sökt och ofta lyckats att rätta skefheterna. Med detsamma har han betydligen ökat dagbokens värde i hänseende till anekdoter, fältlifvet, sederna, sinnesstämningen för stunden, de gängse mer eller mindre pålitliga berättelserna för dagen, omdömen om kulissförhållandena, personerna inom och utom desamma, tillika upptagande de oundvikliga äfventyr, hvilka höra till fältlifvet och dess glada eller sorgliga tilldragelser,Med få ord, är mitt omdöme om dessa bidrag det, att om de läsas med känsla för det folk, ”som kunde allt, utom sin ära svika och den här, som frös och svalt, men

segrade tillika", — om man älskar och aktar de innevånare och det land, som under mer än 600-årig förening med Sverige, delat med sina stora, oförgätliga Konungar, Carlar och Gustaver, Hjéltar och Statsmän, krigens ärorika och smärtsamma, likasom fredens ljufvare öden, — om man i synnerhet sjelf upplefvat eller i minnet ännu förvarar det sista krigets sorgliga utgång, oaktadt finska härens och folkets alti trotsande uppoffringar af mod, försakelse och lidanden, — om man af hjertat vet uppskatta fosterlandstrohetens värde och Finnar-nes innerliga tillgifvenhet för Svenska namnet, för hvars ära de aldrig sparat lif och blod, om man ej föresatt sig att glömma allt detta; så skall man med verkligt deltagande och interesse läsa dessa bidrag, hvilka för fosterlandsvännen innefatta erinringar, som af 50:årigt af stånd, ej kunnat förblekna, utan tvertom tyckas hafva vunnit med årens antal den poetiska glans, hvartHl snilleskalden Runeberg lifvat och lyftat den nu tecknade tidens en dd händelser och personer.

G. Montgomert.Förord.

Säkert skäll mången anse föreliggande häftes innehåll till värde så enskildt och obetydande, att dess framträdande knapt rättfärdigas af ändamålet, att, genom dessa halfsekelgamla, ursprungligen for offentligheten icke nedskrifna anteckningars framläggande inför densamma, skänka ett litet bidrag till hågkomsten af tidsförhållanden, händelser och personer, hvilka, huru litet de ock må väga i allmänna historiens stora vågskål\ likväl, såsom utgifvaren älskar att tro, mången finne, ja mången af våra fordna broder svenskarna, skall anse höga och dyrbara, och derfore i sjelfva deras tragiska utveckling t. o. m. glädjande. Den jemforelsevis stora mängd historiskt upplysande skrifter, detta krig framkallat, visar nogsamt, huru mycken vigt de deraf hufvudsakligast träffade fästat dervidL Det är ock naturligt, att de först utgif na, största och vigtigaste angå det stora och hufvudsakliga i händelserna; enskildheternat som for samtiden, hvilken cm ting en sjelf upplefvat dem, eller ock mhemtat dem af trovärdiga Ögonvittnen, lefde i friskt minne, ha sedan bortdoende förbleknat, men just genom af ståndet, så att säga, vunnit i poesi och intresse, likt skenet af de nedan horizonten försvinnande himlaljusen. De fÖrtjena derfore, att, så mycket nu mera är möjligt, räddas undan förgängelsen, äfven med fara att temligt hvardagliga minnen folja med.Också i denna åsxgt söker utg. ett rättfärdigande af sin åtgärd , att just nu frambära sagde anteckningar som en skärf pä det fosterländska minnets altare. Har derigenom något blifvit feladt, så drabbar detta honom uteslutande. Det'före vill han nu blott genom uppgifvande af initialerna C. H. A. antyda forf:s namn. Också påtager utg. sig all skuld, för hvad arbetet kan ha lidit vid utskrifningen, dels genom qvar-lemnade yttranden, som, nedskrifna för författaren enskildt, kunna stota personer, Ömtåliga för den osminkade sanningen, så snart den ror dem, dels genom utelemnande af åtskilliga forf. och hans närmaste ensamt beträffande enskildheter, af hvilka utg. likväl låtit af pietet kanske mera qvarstå, än nödigt varit, ocå detta för att undandraga läsaren lika litet en bild af förf.s sätt att känna och tänka, som af öfriga nämnda samtidas. Ty allt, Avadi utg. ansett teckna dåvarande tid Öfverhufvud, kunna ge begrepp om det lilla, som i

kriget passerar bakom kulisserna, om lifvety sederna, sinnes-stämningenj gängse mer eller mindre sanna rykten under detta, om bipersoner, 37 observerade i de stora skildringarna, om eM ocå annat mindre kändt eller ock bortglomdt faktum — sådant har utg. låtit qvarstå. I samma syfte äro ock noterna utarbetade. I ortografi och uttryckssätt ha ytterst få och små ändringar blifvit vidtagna, emedan de icke behoft revision af utg:# inskränkta förmåga och han dessutom kanske för strängt hatar det vandaliska nit, som dels tillintetgör det gamla, dels forstor dess genuina prägel. Troheten 1 uttryck oeh framställ-ning står derfore qvarf hvarfore dessa således ej få bedömas ur vår tids ståndpunkt. Vi måste ständigt ihågkommo, att det är en patriot som talan, och det i andan och formen af en bildning, berättigad alt vara ÖO år äldre än vår, oeh hvilken^ledd af ögonblickets ingifvelse, är så partisk, som en vän af fosterlandet, omgifven af Döbebis män och Björneborgame, under brinnande krig mot en hatad fiende måste vara, dä dennes t o. m. vackraste handlingar kunna spegla sig i den förres Öga blott genom ett färgadt, oregelbundet glas forvirradt brutna till vidunderliga, föga intagande gestalter. Rättelser af faktiska misstag, då de sistnämnda kunnat och förtjenat vederläggning, finnas dels i noterna, dels förutsättas de som kända ur andra hithörande, allmänt spridda skrifter. Det har ej ansetts af behofvet påkalladt, att söka förmedla olikhet i uppfattning och. reflexioner emot nu; detta gör livarje läsare bäst sjelf med stöd af den utvidgade grund af data, han för sin Öfvertygelse kan eg a.

Dagboks-anteckningama, som borja från den dag, förf anställdes vid armén, af brytas i deras sammanhängande följd vid tidpunkten för den stora omsvängning i kriget från framåt ttll ett oryggligt tillbaka, och finnas hos utg., utom i urskriften, för kortare tidrymder i början t o. m. i två sednare utarbetade varianter, hvilka alla utvisa trogen Öfverensstämmelse, men ökad rikedom i uppgifter, sä att, om förf. fortsatt utarbetandet af sina anteckningar, eller hellre, om han ännu lef-vat, man har visshet, att ur den för half tredje lustrum hädan-gångne, med historiska specialkunskaper utrustade mannens rika fÖrrådskammare vida mer upplysande, direkt till ämnet horande saker kunnat framläggas, dem han för sitt minne ej fÖranledts att nedkasta på papperet. Efter reträtten från Lappfjärd finns blott en kort resumé af några händelsert passerade fore ankomsten till Tomeä, dessutom några anteckningar om Torneå, Lappmarken, Norrbotten o. s. v. samt några spridda drag frän 18Q8-års fin-ska krig, “sägner“, hvilkas högsta framgång skulle inträfa, öm Fänrik Stål kunde adoptera någon af dem.

De tvä bilagorna har ut g. tillagt: den lista, berättelse om plundringen i Wasa, emedan dess förut tryckta edition numera är en typografisk sällsynthet, och den framställer en episod af den del af kriget, som dagboken berör; den 2:dra, utdrag ur en pr estmans anteckningar, såsom en autentik uppgift, hvilken upplyser om flertalet af de truppmarscher, som utmed stora södra strandvägen skedde till och frän landets dåvarande hufvudstad Åbo samt militärstationen Kimito, och kan utgöra ett exempel af mänga på, hvad och huru mycket den enskilde i de landsorter, som ej blefvo offer for kämpande härars Ödeläggelser, dock af kriget fick vid-kännas, betraktadt ur en fredlig fosterlandsväns synpunkt.

De flesta anmärkningar vet ut g. skola drabba honom för de vidlyftiga och ofta med ämnet föga sammanhängande och lika litet af en genomgående träd förenade noterna, dem dessutom kanske mången, som står eller stått i relationer till nämnda, mindre fördelaktigt bedömda personer, skall anse ogrannlaga, ja, möjligen förklara for osanna. Utg. har trott t o. m. magasinerandet af underrättelser från tiden för detta epokbildande krig ega sin, om än ringa förtjenst. Notemas underhaltighet i stilistiskt hänseende, såsom varande tungrodda, orediga w. m., erkänner han gema. Hvad samvetsgrannheten i uppgifter angår, förtröstar han på det erkännande, han forut vurmit för trohet i den obetydliga forskning, som tillåtits falla på hans lott. Sträfvandet efter sanning har ock nu ledt honom vid afgifvande af såväl beröm som tadel, ty, ehuru ett halft sekel bör förvärfvat föremålen för det förra och sednare dt historiens domsrätt, så har uttalandet af det sednare visstej varit politiskt klokt. En kanske Öfverflodig grcmnlagenhei har utg. stundom sökt bevara genom blotta initialens utsättande. Har sanningen någorstädes bli/vit sårad, så har det skett mot hans vUja, och förklaras af hans isynnerhet från lefvande källor af skilda vistelseort och den deraf härflytande omöjligheten att kontrollera vissa uppgifter. Han är dock både villig och skyldig att bidraga till äreräddnmg, der den, trotts mot-påståenden, kan bevisa* berättigad.

Sist får utg. tillägga, att han redan för två år tillbaka beslöt offentliggörandet af dessa anteckningar till semisekular-tiden för krigets början, men att husliga och tjensteåligganden flera gånger framtvingat uppskof med planens ven'kställande. Dock har, sedan på gifven anledning från Finland vår oförgätlige, sitt gamla och nya fädernesland ostraff ligt trogne, på hemmets strand till sina fäder samlade landsman, Kgl. bibliotekarien Arwidsson i Svei'ige börjat insamling för veteranen Joh. Lmtunen och i Wasa dylika gjorts för i grannskapet boende veteraner, utg. på samma dag, han i Abo träffades af undei•-rättelsen om Arwidssons dodt beslutit och kort der efter såväl der som på annan ort sökt med dessa en vetet'ans minnen i sin ringa män bidraga ttll beredande af erkänsla ej ät en eller några, utan om möjligt åt alla våra 1808-års män, för hvilka intresset, som vid sagde tidpunkt borde vakna Öfver hela landet , återf efte*% att någon tid verkat och deri ädelt under-stodts från det gamla brödralandet, hotat att bortdö. Utg. säger så, ty om ock erkännandet och hjelpen var stor för Ögonblicket, så var det, med undantag möjligen af statens åt-gärd, en hjelp blott f ör ögonblicket, och sä mången manlig tår ur den k ärfve, af år och nöd tyngde veteranens ofta redan skumma öga än tolkade hans upplyftande tacksamhetskänsla, föratt han med varmt hjerta ihågkoms af det fosterland, för hvil-ket han glad offrat det dyrbaraste en menniska hary så har doek med hvarje flydd stund ej blott tacksamhetsgåfvan delat det Öde, som träffar allt förgängligt, utan ock hans krafter i progression drabbats af detsamma. Måtte der för följande få sidor, hignt tecknande DÖbelns och Bjomeborgames bragder, förmå fästa uppmärksamheten i vårt lilla bortskymda och glömda land vid m efter utseendet liten, men för vår ära oerhÖrdt vigtig sak: v eteranernas, men denna gång icke

för stunden allenast, utan med ett varaktigt intresse, verksamt så länge den trötta krigaren får fröjdas deråt.

Finland i Juni 1859.

J. O. I. R. 1808.

Mars d. 10. Den finska armén var stadd på reträtt från ryska gränsorterna. Generalitetet denna dag på Laukko t). Jag reste dit för att uppvakta, och fortsatte resan till Tammerfors, der första och andra brigaden tillbragtQ natten.

Den 11. Om morgonen, straxt efter min afresa från Tammerfors tillbaka till Laukko, gjorde ryska kavalleriet (kosacker förnämligast) ett försök att intränga i staden, som var illa bevakad. Några husarer lyckades verkligen inkomma, togo några fångar af oss (en officer) 2)

1) Laukko, den gamla, ursprungligen finska familjen Kurcks stamsäte i Wesilaks socken, hvars första kyrka under katolska tiden uppfördes såsom kapell på sagde egendoms egor. Sednare öfvergick kapellrättigheten till familjens andra sätesgård i socknen, Tottjärvi eller rättare, såsom det af finnarna kallas: Tot-järvi. Egendomen tillhörde en nu i Sverige bosatt grefve Kurck, president i ett af kollegierna i Stockholm. Generalitetet (Klingspor m. fl.)*var nu på väg från Tavastehus åt Björneborg.

2) Enligt Montgomery tillfångatogos två: brigadchefs« adjutanten, frih. Fredr. Stackelberg (från Rattula nära Kymmene elf i Elimä af Ö9tra Nyland) och löjtnanten v. Rohr. Stackelberg, löjtnant vid lifgardet till häst i Stockholm, en kort, starkt byggd, käck man och utmärkt fäktare, hade 1807 begärt af konungen tillåtelse att gå till armén emot fransmännen i Pommern, men erhöll den icke, utan förständigades att fullborda sitt äktenskap med en hoffröken. Detta skedde, hvarefter han genast begaf sig till Finland, der han någon tid sednare vid ett spelbord, i någon af de Nyländska städerna (Lovisa?), i en tidning från Stockholm fick genom en annons underrättelse om sin frus död. Han återvände till sin tjenst och följde med ar* mén 1808, undfick efter fångenskapen med några grader högre

 foch blesserade några dragoner af manskapet. Två fiu-sarer fångna utgjorde ryssarnas förlust. Dessa förhördes angående ryska arméns ställning o. s. v., men nekade ihärdigt att gifva svar på en del frågor. Yid föreställning, att deras lif var i våra händer, svarade den ena af dem: att han nu icke första gången befann sig i döds-fara, och att han derföre förlorat fruktan för döden 3).

afsked såsom officer på armén, antog rysk tjenst, utmärkte sig i kriget mot Napoleon, upprättade med kraft sitt förfallna kavalleriregemente, gifte sig i Ryssland och dog efter ett friskt föf såsom generalmajor, v. Rohr var efter freden förvaltare af Mäntzälä gård, då tillhörig Möllersvärdska familjen.

3) Om affären vid Tammerfors meddelas på grund af två ögonvittnen, som utgifvaren haft tillfälle att rådfråga, följande detaljer. . Svenska befälet hade så föga noggranna underrättel-feér om den väg, ryssarne kommo på, att det väntade deras ankomst utmed stora vägen från Messuby till Tammerfors, då de deremot på vintervägar kommit till Hatanpää, straxt söder om staden belägna, gård, hvilkcn då egdes af possessionaten L. S. Lefrén, äldste bror till generalen Lefrén i Sverige. Derföre sändes till förstnämnde ställe såsom parlamentär löjtnant Didrik Brunow, hvilken äfven blef afskuren och tagen samt hade möda att få sitt parlamentärskap erkändt af ryska befälet i Tammerfors, vid hvil-iet tillfälle ett yttrande, som längre ,fram omtalas, fälldes af honom. — När en afdelning Abolänningar, anförd af majoren Reuterskjöld, i mörkret om morgonen, på isen mellan Hatanpää och Tammerfors, då den aftågade från förstnämnde ställe, kringsvärmades af kossacker, som uppmanade den att gifva sig, svarade R.: »tag oss om ni kan!» Det lyckades ej att taga af-delningen. Den ena af utg:s sagesmän, ännu lefvande löjtn. S. vid Åboländningarne, berättar att, vid afmarschen i skymningen från Hatanpää, en kossack klappat honom på axeln, sägande: »sdtasdi, kamrat!» hvarefter S., sålunda uppmärksam gjord på ryssarnas närhet, skyndat med underrättelsen till Reuterskjöld, hvilken befallte de på isen nedkomna soldaterna: »halt! gif akt att chargera!» samt lät dåvarande adjutanten, sedan öfv.-löjtn. Hastesko från Monnois i Lemo mottaga den ridande, parlemen-térande officeren och gifva honom nyssnämnde svar. — En några ttiil från Tammerfors bosatt afskedad militär öfvertalade tn ung godscgare i sitt grannskap, att d, i i Mars om morgo-«en i sällskap resa in till staden, för att lios ryska befälet, då det inträffade der, söka utverka sauve-garde för sina

egendomar. Vid Vik i Birkala foro de ned på isen, för att undvika den utmed landsvägen framtågande svenska trosskolonnen. På sjön (Pyhäjärvi) mötte de en bonde, hvilken de förebrådde hafva med sin häst rymt från transporten, men hvilken ilade undan, sägande ryssarna redan vara i Tammerfors. Anseende detta före-gifvande för en tom undfly k t, fortsatte herrarne vägen i allskön 9 ro, tills de, åkande upp till staden från stranden, i ett ögon-_ blick sågo kosackpikar glänsa tätt intill sig. Militären, som åkte förut och framför hvars lifliga häst, »Klinga», en kossack svängde sin sabel, ropade orolig den andra till sig, för att tolka, men fick det föga tröstande svaret: »icke kan jag ryska». Emellertid gjorde den andra med tillhjelp af tyska sig så mycket förstådd, att de fingo två kossacker såsom eskort till Hatanpää, der chefen för avantgardet, furst Bagration ännu uppehöll sig. Den ene af följeslagarne, en gammal man med ett vänligt ansigte, drog under vägen vanten af handen och räckte fram den åt den unge godsdisponenten, som, tvekande, om icke detta vore en invit att få penningar, blottande sin, efter några ögonblick räckte honom den och helsade med en handtryckning och: »sdrasdil» På Hatanpää fingo herrarna befallning att följa tillbaka till staden, hvarest fars t en skulle intåga. Der blefvo de af honom förhörda. Läget af sina egendomar fingo de på hans karta utvisa, hvilken skall varit ett aftryck af den s. k. »Hermelinska», den af C. P. Hällström utarbetade och 1798 utgifna, öfver Finland med namnen återgifna genom ryska bokstäfver. Detta anför.es såsom en möjlig rättelse till en sednare uppgift om den ryska kartan för kriget. Då vår militär, en mycket reslig man med étt icke intagande, originelt yttre>, förnam, att han ej kunde komma hem, innan ryssarna hunnit dit, gaf han, ehuru sauve-garde utlofvades, luft åt känslan för sina ensamma hemmavarande döttrars nöd med åtbörder och utrop, som icke tilläto den fine och humane fursten att återhålla sitt löje och att, oak-tadt mannen . bar svärdsorden, ignorera honom för afskedade ryttmästaren Ornhjelm (hade förut tjenat vid flottan), arrenda-tor af Selkis öfversteboställe i Mouhijärvi. Till denna' ställde hau sina kunskapande frågor, men. erhöll icke önskade svar. Så t. ex.: »huru stor var svenska styrkan, som leranade Tammer-| fors?» — »Jag vet icke.» — »Ni, militär,» vidrörande medaljen,

| fom Ö, bar, »vet det icke?» — »En trupp har intågat i dag.deu ryska, jag vet ej desd styrka, huru skulle jag då veta den uttågandes styrka.» Sådana svar voro anledningen till att Ö., då han bortgick eskorterad, blef inmanad på ryska högvakten, der han i några dagar med vakthafvande officerarrie fick dela den goda kost, som hans ressällskap tillsände honom. Blott hans kära, stora silfverbeslagna sjöskumspipa togs af den beledsagande kosacken i alltför troget förvar. — Angående det nämnda, föregående anfallet på staden förmäler samma sagesman följande: af finnarna funnos i staden blott Stackelberg, Rohr och tolf dragoner, som hade sina hästar sadlade och höknippor påbundna for afmarschen. Hela ryska anfallet mot dem verkställdes af 2 kossacker och 2 hussarer, som från Hatanpää kom-mo att rekognoscera. En afskedad, i staden boende handfast och käck officer Knorring, som ej torde mycket dragit i betänkande att taga till pliten, och som af sina kamrater var känd under namnet: »Kalle Bastant», inkom i rummet på värdshuset, der Rohr satt vid skrifbordet, samt omtalade saken. Man ville ej tro sina öron. Stackelberg skyndade ut, kastade sig på en af dragonhästarna, red af och, då han på gatan såg ryssarna, af hviika en klappade på ett fenster och begärde bränvin, tryckte han mössan ned på pannan, gaf hästen sporrarna och störtade .mot ryssarna. Knorring, beväpnad med sin käpp, tog den af-suttne ryssen till fånga, lofvade sköta honom, uppmanande S. och några dragoner att förfölja de öfriga. Detta skedde. Då S. hunnit genom parken upp till gårdsplanen på Hatanpää, der han såg ryssar i mängd, men af ett ikullstjelpt mjöllass hindrades att mellan de höga snödrifvorna i hast vända om och derföre bad dragonerna skaffa förstärkning, red han fram till trappan, kastade sig af hästen och ställde sig i förstugudörren i hopp, att der kunna ensam försvara sig, tills undsättning hunne fram. Kossacker och Kniperska jägare-regementet voro på tre sidor uppställde omkring gårdsplanen. De förra störtade med §ina pikar mot honom, men den ena spetsen efter den andra bröts eller parerades af den skicklige faktarens sabel. Beundrande Stackelbergs tapperhet befallte en gammal kossackofficer, Bisaro-witsch, kossackerna att taga honom lefvande, utlofvade 10 rubel åt den som lyckades. Genom sin klingas springande torde S. blifvit afväpnad och tillfångatagen. Dragonerna, som vände om, förföljdes af öfverlägsen styrka ned på isen. Om undsättning kunde ej bli frågat. En af de sårade dragonerna hade en pik pi djupt in i kroppen, att regenaentsfältskären Pihlman för attAf brist på hästar kunde jag icke komma ända hem 4). fick således hvarken förse mig med mina behof, eller taga afsked af de mina, utan reste till Hulju 5) i Karkku, h vari från jag ^

Den 1% begaf mig genom skogarna till Tenasthyrö, för att dagen derpå stöta till den del af Björneborgs regemente, som skulle tåga Ikaalis-vägen åt Österbotten. Legat öfver natten, och sett en kolonn soldater marschera fram åt Ikaalis.

Den i3. På eftermiddagen till Ikaalis. Blifvit på vägen uppehållen och fixerad af en drucken trumpetare vid Nylands dragom hvilken jag ej visade större

anse mig för rysk spion. Löjtnant Brunow 0) befriade

få ut den, måste sätta foten på den sårades kropp, innan ban med all sin styrka förmådde draga den ut. - En annan var illa huggen.

4) Några mil vester om Tammerfors.

5) Tillhörigt friherrliga familjen Mellin.

6) Den i not. 3 nämnde Didr. B., som efter freden qvar--stadnade i svensk tjenst. Han omtalas som en officer med förmåga. I förbigående må nämnas, att han en gång sednare utan permission öfverrest till Köpenhamn. Civilklädd närvarande vid en exercis derstädes tillät han sig några anmärkningar, hvarföre en dansk officer, som hörde honom, frågade, om han vore militär eller ej. B., som ville undvika ledsamheter, ifall hans olofiiga resa blefve känd, nekade; »efter ni, utan att vara militär, tillåter er anmärkningar i militära ämnen», genmälte dansken, tilldelande honom ett par örfilar, »så håll till godo härmed.» Rådet följdes af samma anledning, som nekandet, kanske ock på grund af samma militära esprit. Emellertid hade dansken sednare fått reda på förhållandet och skall i en tidning tillkänna-gifvit, att den svenske officerare, som af honom kunde anse sig hafva blifvit förolämpad, hade tillfälle att på uppgifven ort skaffa sig upprättelse. B. uteblef icke; till vapen bestämdes pistoler och B., hvilken såsom utmanad hade första skottet och såsom säker skytt förutsåg utgången, erbjöd dansken, i händelse han ville ha något uppgjordt före sin död, tid dertfll. Denne svarade blott: »skyde forst og snakke siden», samt föll för B:s skott. — B. var enögd, och dolde det skadade ögat med en nedkammad hårlock.

vördnad än honom

hvilken i harmen låtsademig från trumpetaren, hvars fylleri var ledsammare än det öfriga af händelsen. B. och jag följdes åt till fältvakten vid Ikaalis kyrkobv. Jag anmälte mig der hos chefen, och låg öfver natten i major Eeks 7) qvarter hos befallningsman Grönberg 8). Derifrån följande morgon.

7) Joh. Fredr. Eek, chef för lifbataljonen vid Björneborgs regemente, sedermera öfverste för Jemtlands regem., var utmärkt genom tapperhet och redbarhet, men ansåg sig nödsakad, att for iråkadt obestånd, utan eget förvållande, taga afsked från sistnämnde tjenst, följd af sina vapenbröders högaktning, hvarefter han, alltför högsinnad att vilja underhålla sig på andras bekostnad, arbetade, dekorerad med S. O. Stora Kors 2:a klassen, såsom bärare vid Skeppsbron i Stockholm. Se närmare om honom de tryckta handlingarna. Han, likasom så många andra af de mot Sverige trofasta hjeltarna, förglömdes af detta

då olyckliga land. — Det var hans familj, bestående åtmiu- « stone af fru, tre döttrar samt en mindre vetande, döfstum bror, hvilken, då den uppehöll sig på hans boställe Kurkhi, invid Kuru kyrka, misstänktes för förbindelse' med Roths och Spofs skara, samt derföre förföljdes af ryssarna. Gården sköflades, alla familjemedlemnarna, med undantag af brödren, lyckades undkomma genom skogarna till andra brigaden, som stod i Kauhajoki och Lappfjärd, på hvilket sednare ställe Eek sjelf var placerad. Brödren blef gripen, och, då ¿an naturligtvis ej kunde göra reda för sig, misshandlad, sist i Tammerfors, högqvarteret för den ryska afdelning, som uppehöll sig i dessa nejder. General Muller förde befälet der. Eek piskades, doppades i forsen emellanåt och brändes med glödande jern. Hans jemmer-rop förmådde majorskan Knorring, boende i det s. k. Bränne-riet i staden, att lägga sig ut för honom, dock, det var för sent, han dog tillfolje af misshandlingen/ Afven placemajoren Nefref skylles derföre. Om familjen, se vidare anteckn. för den 24 Au g.

— Romautiserade detaljer läsas i novellen »Paavo Nissinen» af prosten G. H. Mellin, son till den i följe af slaget vid Revo-laks prestgård derifrån jemte denne sin då 5-årige son till Sverige öfverflyttade kaplanen Abr. Mellin.

8) På Hakumäki hemman litet söder om Ihnalis kyrka.

G. var känd för sin ovanliga handkraft. Hans vanliga bestraff-" ningssätt bestod i en handtryckning. En gåDg stämd till rätta af en bonde för en sådan, ville han visa huru oskyldigt han behandlat denne, samt aftvang bonden, tryckande hans hand, utropet: »joo jällens pusertaa» (åter klämmer han).Den ti- Till major Furuhjelms 9) qvarter i kyrkbyn. Besök på prestgården för att begära häst af kapten Möllersvärd 10). Truppen uppbröt och kom utan någon märkligare händelse till Parkano 11). På denna färd blef jag bekant med doktor Edgren 12), som sedan blef min reskamrat och förtrogne vän. Det hastiga beslut jag hade fattat, att följa armén; eftertankan, som följde på flera dygns förströelse under ständiga resor af och an; smärtan att hafva lemnat en älskad slägt, utan att ens annorlunda än skrifteligt hafva tagit afsked; allt detta gjorde mig allvarsam och tystlåten. E., 6om redan vant sig vid fäklefnaden, var således den första af oss, som kunde meddela sig. Båda unga, båda i behof af vänskapens inflytelse, skyndade vi sedermera att knyta bandet fastare, och hunno med tillhjelp af ett glas vin snart rätt långt på den nya banan. Ingendera af oss har, såsom jag hoppas, ångrat sina steg derpå.

9) Enoch F., sednare öfverste, egare af Viksberg i Tam-mela, nämnd för striderna vid Knipenfront i Pommern, Nykarle-by, Lappo, Kaubajoki och Oravais. I kriget deltog ock, vid Nylänningarne, en annan broder, Elis, egare af Hongola i Ur-diala, äfven han död som Öfverste. Blott den förre tjente vid Björneborgarne som chef för rusthållsbataljou (hvilken här likasom vid Åbolänningarne några år förut tillkommit såsom 3:dje bataljon af dragoner, som förvandlats till infanterister).

10) Nylänning. Hade varit page; tjente sednare vid de nyuppsatta jägarne, samt dog bosatt i Borgå, med öfverste-af-sked, för några år tillbaka. Han var en af flera syskon fråd Mäntsälä gård och tillhörande en genom egendomliga öden bekant familj.

11) Kapell, på kartorna benämndt Kana. Ifrån Ikaalis öfver den s. k. Tavastskogen genom Parkano till Jalasjärvi, norr om Maanselkä, går den vanliga vintervägen mellan Tavast-land och Öslerbotten. Denna väg hade ock under klubbekriget vintern 1597 Klas Fleming tågat ifrån Birkhala till Ilmola emot bönderna.

12) Den äldre af två bröder, som voro läkare och söner till en afskedad underofficer i Kalajoki. Den ifrågavarande blef sednare öfverfältläkare i Sverige och varr en litterärt bildad, intressant man, som sednare stundom besökte sina sjägtingar i Finland.Den iS. Genom en ödslig trakt af Ikaalis 13), der ¡nvånarne åto barkbröd, gick truppen till Kuivais by 14). Jag i sällskap med E. och på hans släde. Legat öfver natten till d. 16 i samma rum med Ad. Blum 15), fänrik Jägerschjöld 16) o. a.

13) Denna trakt, omkriug Satakunta-åsens utgrening från Maanselkä vid Österbottens gräns, bildar ett af de ödsligaste och åtminstone tillförene fattigaste områden i Finland, bestående af magra, böglända moar och mossar med torftig vegetation t. o. m. den af skog.

14) Kuivanen. Marschen skall gått öfver Launikainen, Kuivanen, Koskue och Hirsijärvi till Jolasjärvi. (Wredes anm. t. Suchtelen).

15) Michael Adolf Blum, då fänrik, son till kapt. B, på Ytterön, beläget på venstra stranden af Kumo-elfs utlopp, tje-nade likasom hans, tillfölje af Revolaksaffären med Svärdsorden dekorerade och vid Lappo stupade bror, Magnus B., vid Björneborgs re'gemente. Den äldste af bröderna, Berndt, var ryttmä-stare vid Nylands dragoner, såsom de båda andra en glad och mot fruntimren mycket ridderlig man, och dog någon tid efter krigef, hvari han deltog, på en egendom nära Björneborg (Storgård?), der han under yrseln i en febersjukdom, om natten utgått afklädd genom ett fenster på ett tak och af köld tillsatt lifvet. — Ad. B. gick efter kapitulationen i Kalix i svensk tjenst, blef öfverste för Nerike-Wermlands fältjägare, och lefver nu som postmästare i Linköping. Han har utgifvit, utom Taktiska fragmenten», Örebro 1834, åtskilliga upplysningar om kriget 1808, isynnerhet Björneborgarnes deltagande deri, föranledda af den ännu lefvande kapt. Brakels på Wik i Birkala, af den sistnämndes brorson redigerade relation derom. Begge, införda i Svenska Tidn., äro begagnade i Anteckningar om och af gen. v. Döbeln,» — Om Ad. B. torde det ej skada att omtala en karakteristisk anekdot, om ej för annat, så för att möjligen utverka från annat håll en fullständigt sannfärdig beskrifning om händelsen, emedan

berättelsen, h vil ken ref. hört af flera samtida, förekommer i flera varianter. Den väckte på sin tid mycken uppmärksamhet och skall framställas så, som ref. ansett ur de stridiga uppgifterna sanningen närmast kunnat utletas. Öfverrest till Finland 1810 hade B. i Abo (för den svenska uniform, han bar?) förolämpats tff en .rysk generalstabsofficer Liprandi (man bar i denne velat återfintfa den under sista kriget på Krim ut-Den 16. Dr ett trångt nattqvarter, på så smala vintervägar, att qvistarne slogo oss i ansjgtet, förbi några

märkte fältherren). Utmanad af B. skall han ej infunnit sig på mötesplatsen, men velat gifva saken den färg, som skulle B. försummat sig. Ett nytt möte utsattes till tidigt en morgon uti Pispanristi-skogen, nära * mil utanför Nylands tull, der båda parterna skulle infinna sig, beväpnade med värja. B. hade svårt att anskaffa lämplig värja (?), slutligen fått en 8. k. stuccatvärja, klen, trekantig, jemförelsevis kort) af sedermera generalmajoren Reuterschöld; likaså hade det ej varit honom lätt att i staden bland sina landsmän finna sekundant. Andt-ligen fick han en sådan i den 8. k. franske Armfelt, kapt; Chri-stofer A. från Gunnila i Yehmo, egare af det stora Näs säteri i Nurmijärvi, f. d. chef för öfverstlöjtms komp. vid Åboländnin-garna. Vid sammanträffandet säges B. blottat bröstet, derigenom visande sig ej ega i sin drägt något försvarsmedel. L. hade ej velat följa exemplet och efteråt skall det visat sig, att han haft kroppen under kläderna flerdubbelt omlindad med flanell. Dess« utom var L. emot Öfverenskommelsen beväpnad med en lång, skarpslipad huggvärja, men oaktadt dessa fördelar å sin motståndares sida inlät sig B. i tvekampen. Såsom synbart skickligare fäktare skulle B. med lika vapen eller med sin motståndare mot vägg snart besegrat honom, men nu höll denna, ömsom huggande, ömsom stickande, med sin långa huggvärja B. på afstånd, samt retirerade vid hans utfall. För att göra ända på leken, rusade B., parerande med venstra handen, sin motståndare på lifvet, gaf honom ett djupt sticksår i ljumsken i detsamma han genom den andras hugg fick några fingrar på venstra handen illa tilltygade, mössan genomskuren, en hårlock öf-ver pannan afhuggen samt hufvudet såradt. En af ref:s sagesman, en skolkamrat och gammal vän till B., hvilken dagen der-efter besökte honom, fann honom så medfaren i ansigtet, att B. på ett par veckor måste hålla sig inne. Han förebrådde ock B. hans djerfhet, att inlåta sig i strid med ett så klent vapen, som sagesmannen på stället pröfvade mot en tom kappsäck med den verkan, att det böjde sig äfven mot detta eftergifvande motstånd. L. ville visa sin bravur och uppträdde ännu duelldagen på gatan, ehuru eländigt släpande benet och understödd af två kamrater. Läkare skola förklarat, att, i fall hans sår träffat helt litet annorlunda, hade det for honom varit fråga om lifvet.öfvergifna torp, till Jalasjärvi kyrkoby 17). Denna ort är förmögen och alldeles olik den, vi lemnat, och hvar-est invånarne nästan med förbannelser omtalade jordmånens otacköarahet och frostnätterna, som förstöra grö-

16) Denne Figge J., som tjenade vid Björneborgarne och blesserades vid Lappo, nämnes vid Kaukajoki, och blef vid Lapp* fjärd d. 29 Aug. vid rvssarues frammarsch afskuren, men slog sig igenom, samt vid Juthas sårades, är icke, såsom genom misstag af ref. uti en i Litteraturblad f. allra medborg. bildn. 1857 införd uppsats om slaget vid sagde ort nämnes, den Chr. Ludv. Jägerschjöld, hvilkeu rasd öfverste ^fsked såsom inkallad representant af Finlands ridderskap och adel till kejsarekröningen i Moskwa 1856 i kolera afled under resan till Petersburg. Han deltog väl ock i samma krig, men tjenade vid Nylands dragoner, från hvilken korps han erhöll löjtnants afsked. Den förstnämnde skulle vara sedermera öfv.-löjtn. vid Kronobergs reg., belönad med guldmedalj 1808, E. S. O. 1814, i fall man /år sätta tro till, den person af samma namn ofta förvexlande, Eug. v. Vegesack, äfven deltagare i 1808 års krig, i hans af många tryckfel besvärade »Etthundrade år».

17) Orten, belägen nedom Maanselkä på norra sidan, ehuru nära vattendelaren, till det österbottniska, fruktbara låglandet, s& mycket mer, som den ligger omkring ett tillflöde till den under sitt lopp i högre grad än någon annan af de österbottniska elfvarna sitt område fruktbargörande Kyrö-elf. I Finland, börjande här från det sydligaste Österbotten och fortlöpande till riksgränsen vid Torneå-elf (på liknande sätt i Sverige genom hela Norrland), har man för den egendomliga regelbundenheten i landets höjd- och vattensystem klarare än annorstädes för ögonen befolkandets gång. Mellan de förnämligast från Maanselkä mot Bottniska viken framlöpande höjderna med deras magra sandjord, stenrör, moar, högmossar och skogar fram-stryka i dalsänkningarna vattendrag, förande med sig fruktbar alluvialjord, i hvars spår befolkningen strömmar, utbredande sig emot hafvet likt höglandet och floderna tillvexande, eller, om man så vill, i omvänd ordning från

hafvet aftagande uppstiger mot landthöjden. Man kan här nästan vid de minsta bäckar följa sagde förhållande, då man observerar, huru omkring vattendragen bebodda platser och odlade egor tätt lägra sig till hvarandra, då på dalarnas gtänsor, höjdsträckningarna, finnas blott utegor, magra skogar och något enstaka torp eller nybygge,dan. Beeokt kaplan Lagus och hans fru» född Vest-zynthiusl8).

Dm 17. Marscherades till limóla kyrkoby. Orten flack, byggnadssättet snyggare än i Ikaalis 19). Mjölk fanns öfverallt; bönderna förståndiga, men, äfven karlarna, rädda för ryssen, ända till tårar 20). För det här belägna kronomagasinet rastades ännu d. 2$, då det berättas, att ryssarna kommit till Jalasjärvi. Under tiden besett Ilmola kyrka, gjort tjenst första gången, varit på orderna.

De öfriga delarna fef Finland, mera oregelbundet vexlande mellan höjd och dal« derföre med större vexling i vattenmassornas uppträdande såsom sjö och ilod, låta icke så noggrannt följa samma förhållande. Derföre korsa ock der vägarna hvarannan i alla riktningar, då de i Österbotten, med undantag af strandvägen, på längden genomstryka de bebodda dalarna i närheten af deras lougitudinala vattendrag, i hvilka ursprungligen en och samma socken sträcker sig från hafskusten till provinsens gräns vid Maanselkä.

18) Dotter till prosten, teol. dr W. i Pyhäjoki, som varit deputerad vid jubelfesten 1793 i Upsala. Hon var den andra i ordningen af hans 12 med en hustru, f. Mathesius, samman** aflade barn.

19) Det folkrikaste pastorat i Finland med inemot ¿4,000 invånare i dess sammanlöpande floddalar. Dess fruktbara jord är väl odlad, mycket tillfolje af herremäns föredömen, af hvilka här finnas flera än annorstädes på landet i Österbotten, som från urminnes tid varit befriadt från den genom förtryck och osedlighet också mycket ondt anstiftande utländska herreklas-sen, hvarföre ett gammalt ordspråk säger: »i Österbotten trif-vas hvarken kräftor eller adelsmän.» lClubbekriget var ett bevis på den österbottniska allmogens frihetssinne och häfdade dess ära emot aristokratiens och dess håndtlangares, krigsknecktarnes, öfvermod. En sednare tids civilisation har låtit kräftor på några ställen få insteg i Österbottens fuktiga, adelsmän i dess torra element.

20) Att innevånarne här öfverhufvud ej äro fega, bevisas både af deras bedrifter i fordna tider, händelserna i detta krig, samt yttranden straxt nedanför.Den 23.* Truppen tågade till Seinäjoki 2 i) by i Lappo socken. Här var oron bland allmogen öfver fiendens infall större än i de orter vi lemnat. Nitet tycktes vara ökadt i samma mån. Byns ungdom hotade att emottaga ryssarna med yxor och störar. En gammal man, vår värd, rådfrågade sig om rätta sättet att bemöta de fiendt-liga trupperna, och fick tiH svar: att de torde mottagas med höflighet, och utan gensägelse få sina nödvändig-hetsbehof. Gubben erkände väl, att detta kunde vara försigtigt, men tilläde, sväljande sin gråt: »vain ei sydän sitä kärkee» (men hjertat bjuder det icke). — Allt sedan vi kommo inom Österbotten, har jag sett besannadt, hvad jag förut hört omtalas: att österbottningarna nästan utan undantag äro besvärade af skabb 22): — I dag sades ryssarna kommit oss mycket nära, hvarföre fältvakterna förstärktes.

Den 24. Två fångnä ryska fältmätnings-officerare hemtades till vår högvakt. En underofficerare, Warge-lin23), vid Österbottens regemente hade tagit dem i Kuortane (herrarna hade druckit kaffe på prestgården). Wargelin var ensam och beväpnad blott med en piska, men ryssarnas pistoler klickade, och de måste gifva sig, samt sändes till Wasa. — Truppen gick och vi reste till Lappo kyrkoby. Rastades.

Den 28. Truppen marscherade åt Alahättnä. dit den ankom följande dagen 24).

21) Hör väl till Lappo socken, men till Ilmola (Ilmajohi) pastorat; får ej förvexlas med Peräseinäjoki kapell af I. socken och beläget vid öfre loppet af samma å, som förbi landets enda krutbruk (Ostermyra, konsumenten af mesta återstoden af landsortens under svenska tiden stora salpeterproduktion) genom Seinäjoki by utfaller i Ilmajohi (KyrÖ-joki). '

22) Detsamma påstås af andra, som gjorde samma fälttåg. Numera eger påståendet icke fullt lika stor grad af sanning.

23) Familjen har haft flera representanter i Lappo sockan, derifrån troligen äfven denne var prestson, härstammar från Wargas hemman i Mustasaari. Montgomery, (hist. öfv. finska kriget 1808 o. 9 I. 76) som orätt skrifver Wergelin, omtalar samma händelse, ehuru litet olika; den ene officeren hade varit ingeniör*kapt. Zittnikoff.

24) Säkert vintervägen utmed tappojoki, lemnånde så-Den 26. Doktor E. och jag tögo vägen från Lappo öfver Ylihärmä, £ mil från vägen, besökte der hans svägerska. Kyrkan, af träd, utvändigt rappad på i väggen slagna pinnar och hvitlimmad, tog sig väl ut. Ankomst till Alahärmä. Orten är fattigare än de österbottniska socknar, vi genomrest. Marscherades till natten till Ekola by i Nykarleby socken, der välmågan., visar sig på nytt, större än i Härmä och allmän. I Österbotten hafva få ståndspersoner bosatt sig utom de tre nödiga staterna. Följaktligen går ej landsortens förmögenhet genom lyxen så gint till städerna, att den icke förut hinner sprida sig bland allmogen och verka på dess välmåga, och helt säkert äfven på dess karakter.

Den 27. Ankommit till Nykarleby stad, som icke är synnerligt välbyggd, har endast trädhus och blott få af dem någorlunda vackra. Gatorna äro smala. Vi in-qvarterades öfver natten hos sjökapten Backman, hvilken jemte sin fru var mycket artig mot oss. Vi uppassades här af en 10-årig spanjor, Joachim Gelermo från Cadix. Besökt löjtnant Stenhoff25), som låg sjuk på apotheket, frukosterat der, spisat middag hos vår värd. I Nykarleby tillstötte den del af armén, som jemte generalitetet gått Björneborgs vägen och haft affär vid Haistila m fl. ställen. Öfverstelöjtnantens bataljon 26) af Björneborgs regemente hade, i nejden af Wasa stad, genom något miss-

lunda till venster en stor, ödslig mosse, till höger landsvägen genom den höglända skogen åt Kauhava, utmed hvilken 3} månad sednare anfallet på Lappo skedde.

25) Vid Vehmo komp. af Björneborgs regera., blef tagen

- af ryssarna här; ingick sednare i civiltjenst och blef protokollsekreterare vid komitén för de finska ärenderna i S.t Petersburg, egare af Kahiluoto i TÖfsala. Ännu mera oväntade utbyten af stånd påträffas icke få vid dessa tider. Så t. ex. (för att ej nämna historieskrifvaren grefve Schwerin, hvilken, ryttmästare, slutade som prost) en under detta krig tjenande fänrik, förut student, hemma från samma trakt, sydvestra Finland, som 8ten-hoff, H. Gonander, hvilken vid brist på krigsprest i Torneå med befälets samtycke inför domkapitlet i Hernösand 1809 presterade prestexamen och dog som kaplan i Letala.

26) Under majoren J. A. Grönhagen/ den som af Runeberg namnes i »Döbeln vid Juthas.»tag om inqvarteringen, nödgats på ett dygn marschera sju och en half mil, hvilket lär vara den läogsta dagsresa, som af en infanteritrupp kan fordras.

Den 28. Några officerare qvarblefvo här under före-gifvande af sjukdomsförfall och öfverlemnade sig åt fien- ' den, då den öfriga truppen tågade till Abbors 27). E. och jag reste längs Bottniska vikens strand, isvägen till Jakobsstad. öppna hafvet syntes hela tiden. Isen bestod utåt af sammanfrusna isklimpar. Hästarna tröttnade och nya kuade ej erhållas 28). I Jacobsstad, som är byggd på ett backigt ställe, utmärker sig rådhuset och några flera byggnader af sten 29). Spisat till afton hos tullförvaltaren Tengström 30). Afreste derifrån samma qväll och uppnådde kl. 12 om natten trupppen å Abbors gästgifveri i Pedersöre socken, som är känd för sina skeppstimmermän 3t).

27) By och gästgifvaregård i Pedersöre på sidan af, men framom Jakobsstad på vägen norrut.

28) Troligen, emedan de gårdar, som på denna sträcka finnas tättinvid kusten äro få, samt ej synliga från hafvet. Eljest går ej vanliga vintervägen så.

29) Sådan staden var före branden om hösten 1835. Råd- -huset var af träd, rappadt med kalkbruk; privata hus af sten funnos då ej flera än ett, som ännu q vars tår, anmärkningsvärdt derföre, att skalden Chorseus omkr. 10 år förut såsom privatlärare i dessa hans fädernehems nejder (farfadren, en originell man hade varit kaplan i Esse kapell af samma pastorat) bott

i detta, sedermera kommerserådet Lindskog tillhöriga hus.

30) Broder till erkebiskepen, blef sednare kamererare vid k. senatens f. Finland finansexpedition, svärfader till prof. J. L. linneberg, hvilken genom sin farfader, den äfven såsom författare (bland annat i Sv. Vetensk. Ak:s éandl.) kände, för storskiftet i Österbotten verksamme, landtmäteri-direktören Efr. Otto R. härstammar från Sverige. Huset är ett af de få, som ännu står qvar och i detsamma inqvarterades några dagar sednare, straxt efter

affären vid Sandby, Åboländningarnes officerskorps d. 1 April. I Jakobsstad togs af ryssarna öfverste-löjtnant Otto Lode, chef för Masko komp.o af .Åboläns rusthålls-bat. Han var sedermera vice landshöfd. i Abo och bankodirektör.

31) Ulom denna socken utmärker sig i samma yrke grann-sockneh Kronoby, men deras modernäring, åkerbruket, vinnerDen 29. Efter natten, tillbragt i Abbors, till kapel-lanen Snellmäns i Kronoby 32), samt fortsatt resan till Gamla Karleby, hvars sockenkyrka är ganska vacker. Staden, ehuru ej längesedan skadad af brand, är den bästa af de tre österbottniska, jag härtills sett. Den väg, vi kommo hit från Jacobsstad, är 3^ mil. Spelats raffel. Träffat en bekant 33) ,och af honom erhållit de första underrättelserna om fiendens framfart på min hemort. Små stölder sades varit det största onda, den derstädes tillfogat invånarena 34). Tillbragt natten i doktorinnan Chydenii hus 35).

Den 30 och 31. Rastat, besett staden, besökt We-

föga på detta männens kringresande för allehanda byggnadsarbeten öfverallt i landet. Svenska regeripgen torde mera, än hvad för en åkerbrakande landsort med så mycken oupptagen .mark var gagneligt, hafva befordrat denna invånarnes fallenhet genom att på någon tid begagna en större mängd af dern på örlogsvarfven i Carlskrona.

32) S. var ej kaplan i K., utan, sista predikant och syssloman vid det i K. socken belägna Korssholms hospital (dårhus). Han var en på sin tid och ort utmärkt botanist, död såsom prost i Ny karleby.

33) Sagulin. Se anteckningen under d. 30 April.

34) Detta bekräftas ock efter kriget. Bränvin begärdes af manskapet. De försigtiga gåfvo det mycket utspädt. Visserligen togs gema allt hyad som följde med maten. Löjligt hade varit, att se manskapet äta kalfdans med händerna, smör med socker o. s. v. Generalerna Uschakoff* och Hos, som passerat dessa nejder och fört befäl i Tammerfors, hade visat sig mycket förekommande mot ståndspersons-befolkningen. Den förre sände, då han hörde, att ett fruntimmer på landet var illamående och läkare ej fanns i Tammerfors, ifrån Hvittis sin egen läkare på ñera mils afstånd och denne kunde icke förmås att mottaga någon ersättning. '

35) Enka efter den 1803 afiidne utmärkte prosten här-städes dokt. And. Oh. (om hvilken se Finl:s minnesv. män ss. 32!—346). Doktorinnan Ch. var köpmansdotter från Jakobs-stad af den der ännu fortlefvande slägten Mellberg och dog barnlös 1819 vid 85 års ålder,sterhem 36), druckit, sofvit, ätit etc. Priserna här sti serdeles högt, såsom exempel: en kopp kaffe kostar 4 sk., ^n limpa 16 sk., en middag 32 sk., 1 lE hö 16 sk., ett par benkläder i arbetslön Irdr 24 sk. etc. etc.

ufyril den /. Begagnat tillfälle att skrifva hem. Efter intagen frukost hos borgmästaren Keckman 37) afrest från Gamla Karleby genom Kelvio socken till Marin-gais 38) i Lohtå. — Generalitetets ordres skola innehålla: att — sedan armén, för att icke sätta fienden i nödvändighet att i landet införa en betydligare krigshär, som låg färdig vid gränsen, efter en eller annan affär dragit sig ifrån gränsorterna — retirera på flera vägar, hvilka förenas inåt Österbotten, för att, sedan truppérna stött tillsamman, kunna uppehålla och tilläfventyrs slå den spridda ryska styrkan, som från många vägar ej hinner förenas till gemensamt försvar så snart, att den icke förut kan vara slagen. Härigenom bör vår armé kunna uppehålla fienden, tills hjelp från Sverige hinner ankomma och en blidare årstid inträffar, då menföret tillika hindrar tillförseln från Ryssland och beröfvar fienden möjligheten att få betydlig förstärkning. — En vidsträckt, öppen gräns, långs med hvilken en öfverjägsen fiende skall förlagt sina trupper, är visserligen svårare att försvara med en mindre styrka, än några få vägar, utmed hvilka den mindre styrkan blir koncentrerad och den större spridd. När härtill kommer, att fästningarna sysselsätta en stor del af den fiendtliga armén; så synes det, åtminstone för ett omilitäriskt öga, som planen icke

36) Joh. Fr. W. viceohäradshöfd., f. 1781, t t808 såsom tillförordnad auditör* vid Åbo läns regemente, var utmärkt genom sitt vackra utseende och sin ståtliga figur. Han hade jemte sin äldste broder, som äfven ingick i det juridiska ståndet, förbytt sitt fadernenamn Westzynthius (lånadt af slägtens hemort Westersunds hemman i Pedersöre) till Westerheim. Bror till den förut nämnda fru Lagus i Jalasjärvi.

• 37) Joh. Christ. K., vice borgmästare; var farbror till den förste lektorn i finska språket vid det finska universitetet och till den på Ekmans t a fl a öfver Borgå landdag såsom en af landets skönheter förevigade M:ll £1. Cath. K., sednare gift med apoth. J. Julin.

38) Omkr. 3 mil från Gamla Karleby.vore illa uppgjord, i synnerhet som fienden, i händelse intet kraftigt motstånd från vår sida skulle påtänkas för Norrbotten, kunde bryta sig igenom på Kuopio-vägen, och med en betydlig armé ännu på vinterföret gå till Uleåborg, för att der hindra våra kommunikationer med ^ Sverige; alltid säker, som han vore, att genom denna manöver ega i sitt våld de finska trupper, som då befunne sig inom Finlands gränser. Detta torde således vara orsaken, som drifver oss så högt upp åt norden: man vill koncentreras; men hvafr man finner sitt centrum, är ännu ovisst 39)!

Jpril rf. 2. Rastas i Maringais, en by nära den öppna hafsstranden, som, utan holmar eller skär, visar en omätlig yta af vatten, hvarpå truppen likväl lider sådan brist, att man här för att få det drickbart, likasom ofta på åtskilliga andra ställen i Österbotten, smälter dejt af snö 40). För öfrigt boddes illa, åts illa 41).

Den 3. Afrest från M. kl. 8 f. m. till Lohtå kyrko-by, hvarest lågs öfver natten i en varm kammare hos enkefru Cajanus 42).

39) Det ofvanföre sagda torde kunna anses représentera den uppfattning af de dittills kända fakta, som var rådande inom' den för författaren företrädesvis tillgängliga sferen af armén: det yngre befälet och de ej militära embetsmännen, och rekommenderas derföre till begrundande såsom fen tidsbild af då möjlig och gällande åsigt af förhållandena.

40) 'Det i en ingalunda ringa mängd af källor i Österbotten förekommande vattnet är oftast impregneradt med salter till icke ringa qvantitet, isynnerhet med dem af jern.

41) Orten är belägen vid gränsen mellan södra och norra Österbotten (Wasa och Uleåborgs län), der icke mera verkningarna äro kännbara, hvarken af den svenska kustbefolkningens snygghet eller den förmögnare syd-österbottningens, äfven af finsk härkomst, större välmåga.

42) Cath. Christ. C., dotter till den fem gånger förmälde prosten Joh. Frosterus i Lohtå, enka efter sockneadj. i samma socken med station i Toholampi Gust. Joh. C., bodde nu på Erkhilä. — Något söder om L. kyrka, vid slutet af skogen från Kelvio^sidan, till höger om vägen står en omkr. 4 aln hög hög grågrön sten med inskription tili minne af kon. Ad. Fredriks rast vid hans resa 1752 från Abo norrom Bottniska viken.Den 4. Om morgonen affärd till K^lajoki kyrboby, tillbragt natten der, besökt bland andra äfverr Edgrens far. E. träffade här efter fjortonårig frånvaro far och syskon. Han hade som barn lemnat fadrens hus och återkom nu dit, stadd i statens tjenst, men han kom blott för kort tid, ty följande dag

Den 5. Afrestes efter intagen punsch i det fulaste yrväder 9$ väg till Yppäri by i Pyhäjoki, hvarest trägen tjenstgöring upptog de civiles tid, med truppen rastade och vederqvickte sig d. 6 och 7. Jag afladedom-mare-ed43), och satt första gången i krigsrätt. Pyhäjoki visade sig som en dåligt försedd ort.

43) Såsom vice-auditör vid Björneborgarne. Ordinarie re-gementsauditören, assessor Johnson hade vid Kuaskoski den 24 Februari, af nyfikenhet för länge dröjt i byn och blifvit tillfångatagen vid samma tillfälle, som den utmärkte, vid samma korps tjenande, öfverstelöjtn. Sjernvall (under ryska tiden lands-höfding i Wiborg samt en organisatör för den nyuppsatta finska militären. Det torde ej misstydas, om här ett drag anföres om denne utmärkte officer, hvilken man tror, att, ifall han ej blifvit fången, skulle efter Löwenhjelms tillfångatagande i stället för Adlercreutz, fastän i tjensten yngre, för sitt snille blifvit generaladjutant, och hvilken näst efter öfverste Grönvall, som tjenat med Nordamerikanarne i deras frihetskrig, förtjensten af Björneborgs regementes officerares esprit förnämligast tillskrif-ves. Då Stjernvall var major, hade han fattat en stark, icke obesvarad böjelse för en dotter till landshöfdingen i Åbo län, generalmajor baron Willebrand, men fadreu var obeveklig och förbjöd S. sitt hus. Detta tillintetgjorde ej de båda ungas kärlek. En sommar, då W. med sin familj uppehöll sig på sitt gods Jockis i Tammela, bosatte sig S. i tysthet i grannskapet och kunde derigenom hafva möten med sin utkorade. General-löjtnanten, grefve Fabian Wrede, då högste chef för Björneborgs regemente, beslöt att till S:s

fördel lösa den fasta knuten. Han besökte derföre, beledsagad af S., Jockis. Den seduare fram-bragte då i hans närvaro för W. ännu en gång sin anhållan, men fick tvärt afslag, och yttrade i anledning deraf ungefär följande: »emedan hr generalmajoren bemöter mig på sådant sätt, måste ni ha något att förebrå mig;».på förklaring, att så ej var förhållandet, återtog S , »att han såg sig tvungen anse generalmajorens uppförande såsom en förolämpning mot sig, hvarföreDen 8. Trupperna gingo till Piehengi by af Salo socken, vi reste in till Brahestad, en mil derifrån för att söka förfriskningar, qvardröjde der öfver natten i qvar-ter hos stadsfiskajen. Baron Mellin 44) låg sjuk i staden, som är liten med få dugliga hus och en gammal trädkyrka. Här talas äfven af det högre borgerskapet finska i hvardagslag, men svenska med fremmande. Sederna äro enkla, och i de granna kretsarna skulle man säkert känna medlidande och bele den oskuldsfulla, förtrolighet, hvarmed fruntimren bemötte de trötta krigarna, likasom de hört till huset. — För öfrigt dyrt som i Gamla Karleby; ett & kaffe = 4£ plåt o. s. v.

Den 9. Vi reste tillbaka till armén och funno den 2 mil tillbaka, nog trångt inqvarterad, 6amt lågo öfver natten i Vehmo kompanis qvarter i Pihlava45) by af Salo socken. I dag hade sergeant Aug. Söderborg, som lem-nades i Pyhäjoki, aflidit och blifvit hitförd.

Den 10. Flyttat till Cumenii 46) qvarter och rastat d.

10, 11 och 42. Vi bodd$ i ett rum, som var kallt, och

i s

faan fordrade upprättelse genom envig.» W. svarade högdraget, att det ej kunde komma i fråga för honom såsom generalmajor att draga pliten mot en subordinerad. Då inföll Wrede: »att om W. ej ville draga mot major S. för hans lägre rang, så torde en generallöjtn. såsom motståndare förslå, och hade han att nu hålla sig till Wrede, som upptog S:s sak.» Wille-. brand, som af en eller annan auledning ej torde ansett detta motsvarande sin karakter, skall fallit till fögo, samt gifvit sitt bifall till de unga älskandes förening, hvilken ock inträffade.

44) Löjtnant vid Björneborgarne, broder till sedermera ge-heimerådet M., var arfvinge af Wiiola samt hade genom sitt giftermål med en sin kusin erhållit Haudois, båda i Akkas.

45) Pihlava räknas till Pickengi by. I Österbotten räknas ej, såsom i södra Finland, blott de hemman till en och samma by, hvilkas åbyggnader och odlade eg or stöta nära tillsamman, utan räknas pä flera fjerdedelars afstånd från hvaran-dra åtskiljs belägna hemman till samma by; då de tätt tillsamman belägna åter, såsom ursprungligen oft$ utgående ur en lägenhet, pläga utgöra skilda numror af ett och samma hemman.

46) Er. Joh. C., bataljonspredikant.vkl Björneborgs regemente, sednare raedic. doct., sist prost i Nystad, son till en sockneadjunkt i Hitis.der vinden blåste genom väggarna, samt de söndriga fönstren voro stoppade med 3 st. passerlädersvantar, en fårskinsvest och en bundt väfsändar. Undan för röken, som genom remnorna på kakelugnen inträngde, flydde vi till värdfolkets boningsrum, der vi möttes af en väm-jande inqvartering af ohyra, den de, som utsatts för densamma, hade mycken möda att utrota i badstugan. — Under nu inträffad ledighet nedskrifves några under resan gjorda anmärkningar. N

Österbotten norr om Gamla Karleby är, så långt vi hittills sett detsamma, ojemförligt sämre än söder om nämnde stad. Afven folkets lynne besannar denna anmärkning. Dess grofva lefnadssätt, smuts, råhet och buttra uppförande sticka starkt af mot södra österbottnin-gens seder, sådana vi funno dem. Här ätes stampbröd, och man anklagar njuggheten hos hafvet, hvilket ligger öppet straxt invid, så väl som .hos jorden. Åfven skogarna sägas vara utan fogel. Öfverdriften i denna klagan är aftvungen. Flera tusen munnar vilja dela allmogens små förråder; derföre vill den anses ega ingenting 47). Stackars menniskor! snart skola de få ännu större anledning att synas eländiga; måtte de icke blifva det verkligt!

När man hör vissa krigares beskrifningar öfver fält-lefnadens svårigheter; när man derjemte eftersinnar: att en stridsman uppoffrat för sin pligt sällheten af vänskap, skyldskap, ja sjelfva kärlekens och husliga lefnadens stilla glädje, och bortbytt sin frihet mot den strängaste subordination, för att, under oafbrutna faror, mödor och besvärligheter, gå att' i enslagtning gifva sig tillspillo åt ett ovisst ödes nycker; så skulle man nästan anse kriget för ett ondt, hvarmed ej det ringaste goda vore för-knippadt. Och likväl förfalskar afståndet äfven häruti vårt

omdöme; ty sjelfva kriget har äfven sin goda sida. Att förtiga de politiska fördelarna för vissa krigande mag-ter och de fördelar kulturen i allmänhet vunnit t. ex. af

47) Detta är icke underligt, när man känner, att armén, för att ej lera na efter sig i de genomtågade trakterna förråder för den följande fienden, hade befallning att så litet som möjligt lefva på sina egna magasiner, utan i dess ställe för kontant konsumera orternas tillgångar.korstågen ra. m., så raåste hvarje tänkande krigare bekänna, att det, äfven för honom medför fördelar, som dels blifva hans evärdliga vinst, dels för ögonblicket bidraga till förmildrande af krigslefnadens svårigheter. Man har inga läckerheter, men så mycket bättre matlust; sömnen blir ljufvare efter mödorna, hvilka förjaga den slummeraktighet, som vanligen är en följd af en bekym-merlös lefnad. De gifva en vana till verksamhet, och en väckelse, som vår tröghet stundom behöfver. De härda vår kropps och vårt sinnes krafter samt förstena dem mot de små hvardagsmotgångar, som så häftigt uppröra oförsökta och vid maklighet vana personer, ITya ställningar, nya förrättningar, resorna, farorna, bekymren rikta med ny erfarenhet, gifva ny sysselsättning åt själen, stadga åt föresatserna och ihärdighet åt utförandet. Subordina-tioner disciplinerar till samhällslifvet, ger ordning och precision åt våra göremål. Sällskap af flera gifver mod i farans och ökar nöjet i glädjens stund. Orternas och föremålens omvexling, det oafbrutna, det helas gång, sjelf-va ändamålets storhet och vigt, det samfälta bemödandet

— allt skänker åt själen ett nöje, en ifver, en lyftning, okända i h varda gslifvet. Sinnet känner sig lifvadt, och sjelfva dygden kan vinna vid de inre strider, eom tillfället frambringar och laglösheten (»inter arma silent lfeges») försvårar.

En ung man med god uppfostran, men som saknar erfarenhet, som icke är qvinligt bortklemad, som har värma för det goda samt en kraftfull karakter, kan aldrig välja en högre ståndpunkt för att öfverskåda men-niskors handlingar, der de utöfvas undan lagarna och undan det allmänna omdömet, ty en krigshär är en egen slags republik, en stat i staten. Hvar och en, som ej tillhör den, är misstänkt, han ser och hör blott, hvad man låter - honom se och höra.

Härvid bör man ännu minnas: att en lättings hela lifstid ger honom intet så nöjsamt ögonblick, som mellan-skofvet emellan trägna mödor skänker åt den arbetssam-me; ty njutningen af nöjet blir då lifligare, emedan nöjets känsla då ej är utnött. Man kan ledsna vid allt, äfven vid nöjet.

Har jag då någon rätt, att efter en månads kampanj framställa dessa anmärkningar? Min närvarande banaär för mig helt ny. Jag vaknar som från en slummer till lifvet. Jag känner litiigt det intryck, sakens nyhet gör på mig. Jag söker måla detta intryck, besannadt af en gammal, erfaren krigare, som ger mig rätt, som erkänner, att en krigsman får beklaga sig först då, när han lemlös återföres från valplatsen och en känslolös samtid gäckar eller föraktar hans sår. Jag dömmer således icke till tystnad en krigare, som klagar öfver verkliga motgångar. Jag vill endast säga åt mig: du kan hafva gagn af ditt fälttåg, det kan t. o. m hafva intresse! jag vill säga åt den förklemade skrikarén: allt har två sidor, kriget har en god och en dålig; denna möda är din pligt; du lider kanske mindre än andra, men klagar mera; somt i detta är ditt eget fel; då omständigheterna ej kunna rättas efter dina önskningar, så gör du klokt, om du rättar dessa efter omständigheterna! Det är sannt: fältlef-naden medför många besvärligheter, som störa en-vid beqvämlighet vand person: man måste stundom hungra, törsta, sofva på en bänk, ett golf o. d., vaka, gå, färdas, då man ville sofva, stiga tidigt upp, frysa, svettas, stå under befäl, ej vara herre af sin tid, ej ens af sin kropp, med mycket mera; men om man undantager lifsfaran i drabbningarna, så ges dock mycket som ersätter de öf-riga olägenheterna. Har man 6tundom sämre, så har man och stundom bättre än under vanliga förhållanden. Jag har sofvit på en bänk, men jag har ock sofvit omgifven af lyx, t. ex. i städerna, som vi passerat. Jag har ätit kräsligare än hemma; men jag har ock mättat mig med torrt, groft rågbröd, och haft mindre åligganden; men jag har ock aen lättaste tjensten bland alla, likväl ej förenad med den största lön. Jag vet åtminstone sjelf, att jag önskar mig mera arbete än jag har. Hvad rår jag före, att jag ej behöfvesl48)

48) Dessa och dylika reflexioner lem na kanske mera än framställningen af nakna fakta, namn och siffror en bild af tidens inre lif, af då gällande uppfattning af förhållanden,, ehuru denna, betraktande sakerna på närmare håll, än att bilden alltid kunde blifva tydlig, stundom måste åstadkomma någon skefhet; men för en lefvande bild är

också denna af intresse. Det säkra ar, att sagde reflexioner åtminstone väl karakterisera författarens person, der han ledd af ögonblickets jngifvelse, utan den

rDen 1o., En del af truppen bytte om qvarter. Äf-ven vi afreste om aftonen £ mil till -ett soldattorp, der vi fingo ett varmt och snyggt rum 49).

Den 14. Tillbragt hela dagen Inne med samtal, läsande och skrifvande.

Den 1ö. Långfredag. Om eftermiddagen rest till Brahestad och återkommit efter intagen qvällsvard genom flera fältvakter (hvilka för ¡svägens skuld blifvit utsatte) från en bister köld, som hotar att förstelna våra arma poster, hem till vår lilla lugna koja, och laggt oss i ro till hvila.

Den 16. Hvad menniskors öden äro olika! Man kunde fråga: är det slumpen eller försynen, som utdelar dem? äro de följder af cn engång fastställd ordning för tingens gång? eller beredas de efterhand af menniskorna sjelfva? sker detta genom fria handlingar med bestämdt - t

aflägsnaste aning om att hans harmlösa foster af stunden kunde komma att underkastas en skarpt skärskådande efterverlds kritik, för att fylla ett ledigt Ögonblick, låter dem fästas på papperet, ehuru dessa reflexiener, just för den starka påtryckningen af förhanden varande förhållanden éj alltid kunna höja sig till de allmännare heroiska vyer, som vi, hvilka i afståndeta fjerrglas betrakta- dera, önskade kunna öfverallt tilldela dem, likasom hade den tidens krigare ej haft samma rätt, son^ vi, att vara vanliga menniskor, utan såsom skulle dem ålegat att representera icke blott utmärkta fosterlandeförsvarare, utan nästan halfgudar. Vi ville, utan att tro oss med skäl kunna beskyllas för partiskhet, tilldela oftanämnde vår förf:s reflexioner

— af hvilka dock de med afseende å sin större enskildhet för en vidsträcktare allmänhet mindre intresserande utleiönats — lofordet att innesluta lika mycken ädelhet i tankar, som hittills offentliggjorda bref och anteckningar från denna tid, ja t. o. m. af de denna tids män, som först efteråt, och för att inför en sednare tids dom afgifva vittnesbörd om sina tankar i hithörande ämnen, nedskrifvit desamma. Jemför Dunckers bref och samtidas redogörelser öfver kriget, om man ej vill läsa mellan raderna och efter en förut fattad hypothes om författarne af de gifna materfalierna konstruera den byggnad, som mest motsvarar det för tillfallet uppgjorda idealet.

49) Sfiledes |:dels mil från Brahestad och väl 2 mil frfin det ställe i Pyhäjoki, dör bataljen den 16 dennes började.syfte? eller genoiö den okunnighet, hvari de dödliga svävfva om sina gerningars följder? och hvad blir i detta fall följden, i afseende på ansvarighet, på straff eller belöning? — Medan vi ännu lågo på vår varma säng, stupade mången krigare, för att ej mera uppstå till tidens mödor. — 1 dag vaknade vi tidigt nog, drucko vårt kaffe på sängen, och sträckte oss ännu en tid, då plötsligt vår uppassare inkommer: »Ett häftigt skjutande höres från trakten af vårt förra qvarter!» — Ett språng ur sängen.

— Det var som han sagdt. —* Täta, jemna gevärssalf-vor afbrötos af kanonskott, som stundom mera tätt, stundom glesare, gåfvo oss begrepp om den förödelse de beredde. — Majorens 50) ordonnans kom in: »Doktorn har befallning att begifva sig till Pyhäjoki kyrkoby, dit brigaden redan marscherar». — Jag följde med doktorn. Vi mötte tross och bagage, som gick undan åt Brahe-stad. Yi åkte en half mil, och hörde ständigt skott af gevär och kanoner. — »Ha vi långt fram?» — »En half mil; attacken började s i Yppäri by kl. 3 om morgonen och har nu kontinuerat till kl. *9». — Det var dit, som nu andra* brigaden gick för att förena sig med de stridande. — Medan baron Anders Mellin 51) kom och frå-

50>Eeks? '

51) Den andre i ordningen af de unga friherrarne M. från Kulju i Korkku, då fänrik vid Björneborgs regemente, hade utgått från Haapaniemi krigsskola och var en öfverdådigt tapper yngling. Såsom exempel derpå: M., 'som icke hörde till Ko-nows kompani, hade engång, då denne hade affär med ryssarne, fått veta deraf och skyndat till stället för att få vara med. Anländ, blottställde han sig onödigtvis på allt möjligt sätt, uppklättrade högst på en sten, öppen för fiendens skott, samt afspisade K:s varningar med svaret: »Åh! onkel K., icke träffa ryssarnes kulor mig», tills K., ovan,att ej åtlydas, måste, dragande i rockskörtet, förmå honom att nedstiga. Efter linska fejdens slut qvarstadnade M., belönad med guldmedalj för tap-perhet, i svensk tjenst, deltog såsom löjtnant vid

Svea lifgarde, i kriget 1813 mot Napoleon i Tyskland, samt stupade i en kort jägarestrid vid Landwehr-graben nära Liibeck d; 5 Nov. s. å. Han hade samma dag först blifvit sårad i handen, men fortsatte det oaktadt striden. I det han skulle under fiendens eld föra sitt kompani ofver en bäck, men detta tvekade att följagade efter ett stycke bröd, sade löjtnant Axel Granfelt 52) infall, och Grönhagen 53) valsade mig mellan de utmea landsvägen förbitågande lassen, hvilka utgjordes af en ofantlig mängd trosslädar, som körde fram och tillbaka. Skriket och bullret var oerhört. Truppen var tyst och allvarsam, och stötte på vägen friska skott i gevären. Nu mötte oss excellensen Khngspor och general Ami-noff54), som retirerade. Kanöner hördes åt slagfältet.

sin, till andra sidan öfver en smal bro hunne anförare, försökte han slutligen genom utlofvande af penningebelöning förmå sitt folk till ä|;t djerft följa sig, men föll, träffad af en kula i underlifvet.

52) Äldste son till då afskedade major G. å Walkkila i Birkkala; tjenade som fänrik vid Björnéborgarne och är kanhända den, som utmärkte sig vid Lappo, och förut vid Sii-kajoki-afferens början. En yngre bror, Berndt G., fänrik vid samma korps hade jemte sin yngsta broder några år. förut varit elev åt förf. under hans studenttid, qvarstadnade i svensk tjenst efter kriget, avancerade till major samt dog 1857 som postmästare. , För öfrigt hörde till Björneborgarne under kriget Carl Aug. G., löjtnant, efter krigets slut med kaptens afsked, sedermera öfverjägmästare, ännu lefvande på sin egendom Byt-tylä i Janahkala. Han är bror till de nämndes fader, major G.

53) Säkerligen Gust. Fredr. G., son till en i Björneborg bosatt major, var då*fänrik vid Björneborgs regemente, tjenade sedan vid den nyuppsatta finska militären och lefver ännu med majors afsked på Aalais boställe i Ikaalis kyrkoby. — Den af Runeberg i Döbeln vid Juthas nämnde, men der icke tillstädes-varande Grönhagen var sedermera öfverstelöjtnanten J. A G., då major och befalhafvare för 2:dra bataljonen, samt farbror till den här nämnde. Också fanns en yngre fänrik Berndt Grönhagen.

54) Yar egentligen chef för Björneborgs regemente, men förde lika litet sjelf befälet som åtskilliga andra ordinarie regementschefer, t. ex. general v. Numers, vid Österbottens regemente i hvars ställe majoren, frih. v. Otter kommenderade detsamma. De begge nämnde följde med generalitetet likasom flera andra, förnämligast för att göra sällskap med Khngspor. Till en del kan förhållandet förklaras deraf, att samma regemente var fördeladt på skilda brigader och således opererade på alldeles skilda håll.

Fbtska kriget. 2En ropade halt 1 den andra i svängt allt efter nödvän-* digheten. Nu ser jag, att hög röst ej förgäfves fordras af en militär. Slädar med blesserade möttes, kapten Örn-stedt 55), som fått en Jiten kontusion i foten ibland dem.

55) Filip Ö., chef för lifkompaniet af Åbolänningarnes rusthålisbataljon från Kallela i Masku, blef 2 dagar sednare i Brahestad tagen till fånga samt dog under fångenskapen i Kaluga, der bland ñera andra äfven hans på Sveaborg tagna systerson ^ löjtnanten, sedermera kammarrådet, Schaumap hölls fången.

I Brahestad togos ' för öfrigt bland Åbolänningarne kapt.

frih. Rehbinder samt chefen för L.....kompani J. G. H.......

(son till en af hufvudmännen i Anjala förbundet) en till sitt yttre prydlig man och en af sin tids största sprättar i Jandet.v Sitt manskap skall han hafva behandlat såsom Konow beskyller sin korporal göra, eller, för att taga ett högre föredöme, sasotn O. Fieandt, då »han höll basen»; vid namn skall han ej heller kännt sitt folk, utan döptes de för tillfället: »sinä pitkäjakku, sinä isoneuä» o. dyl. För att karakterisera också en typ, om än mindre vanlig bland denna tids finska offfcerare, må det tillåtas oss, att anföra några från skilda trogna källor (mannens personliga bekanta) hämtade anekdoter, och detta kan så mycket mindre fortänkas oss, som vi, ehuru det i förevarande fall är af ringa vigt, följt skaldens råd: »förtig hans ätt, nämn ej hans •tam.» Då han engång i Åbo skulle köpa sig en ny hatt af modernaste slag, bjöds honom en af bästa sort. Erfarande priset, förklarade han, att .ett så billigt tak öfver hans välborna jbufvud vore för simpelt, och frågade, om ej något noblare funnes? »Ah, jo, det kunna vi väl åstadkomma,» blef svaret, hvarpå handelsbetjenten aflägsnade sig och efter några ögonblick återvände ¿ned samma hatt, pä hvilken han euligt dåvarande mode hade i åtskilliga fasoner upplurfvat silkesfelben. Vid åsynen häraf och efter inhämtande af det vida högre priset förklarade vår Jijelte med förtjusning

exemplaret accommodera honom, också härigenom ådagaläggande sina på fädernet ärfda österländskt aristokratiska sympathier. En chevaleresk beundrare af skönheten fann han intet högre ställdt föremål än sin syster, hvars toiletts handläggande var hans älsklingssysselsättning på »M. hof,» såsom hans moders gods kallades, kanhända derföre att det var en, tillfölje af ett knäfall från ett högre hof emanerad nådeskänk, och hvarest det gick ganskafeodalistiskt til), med små häfdvuuua infcraktningar på kringboendes rätt. Om det ej skulle leda till alltför mycket från ämnet gående digressioner, vore här på sin plats en episod om den filos. mag. och kaplan, hvars minne i orten lefver såsom en af den finska kyrkans originellaste och den, då öfver huf-vud rådande, andefattigdom mest karakteriserande tjenare, hvilken på sagde hof fungerade som rådgifvare och sekreterare. I affären d. 27 Febr. vid Käkelä, en af Åbolänrringarnes första duster under detta krig, tyckes vår H. grundlaggt den uppfattning af detsamma, som han sedan bibehöll. Just då några officerare af Åboläns regemente, hvaribland H., voro färdiga att sätta sig ned till qvällsvardeu, ankom befallning att oförtöfvadt marschera ut på fältvakt med 100 man af skilda korpser, 6 underofficerare och några korporaler. Anländ till utsatt ställe och inqvarterad i en stuga klagade H. för den andre på fältvakt utkommenderade officeren, fänrik S., öfver hunger och frågade, om han ej hade någon mat. Det upplystes, att fänriken, som vis å vis qvällsvarden blifvit lika obehagligt afbruten som kaptenen, haft mod att förse sig med ett stycke bröd och dito fårkött, hvilket han nu erbjöd. Kaptenen kunde dock ej äta det, som det var, utan beslöt att. steka det på kolelden i rummet. Innan man åter var färdig till maltid, rapporterades, att ryssarne voro i antåg. H., befälhafvaren på stället, beslöt reträtt, men var villrådig, huru den skulle verkställas. Fänriken gaf råd till fiankmarch med 4 man i ledet på den smala, med höga snödrifvor omgifna vägen, tillbaka till Käkelä by sålunda, att karlarna i sista ledet skulle aflossa sina gevär mot de påträngande ryssarna, sedan springa fram för att bilda första ledet och ladda, samt så vidare i ordning. Anseende rådet godt, förhöll sig kaptenen derefter, men glömde att invänta underofficeraren Lindström, som skickats att återkalla de yttersta posterna, Likväl lyckades dessa utan förlust på omvägar slingra sig fram till byn, ehuru ryssarnas skidlöpare svärmade omkring och, då finnarne saknade sådana, hunno samtidigt med dem till byn.

H. hade emellertid ropat, att han vrickat sin fot samt lät sig föras bort och torde han härefter under sin väg till Brahestad ej deltagit i någon krigisk affär. Fänr. S. möttes i tåget vid byn sin öfverste, frih. Fleming, som tickade honom för fältvaktens räddning med blott en mans förlust och för att han ej följt det gifnfi föredömet. De i byn inträngande ryssarne höllo sig någon tid skottfria, i mörkret begagnande sig af sin uniforma lik-Han berättar, att, bland andra sårade, kapten Brun-crona 56) förlorat låret. I nästa släda låg den sistnämnde

het med de finska jägarnes, och ropande: »Elimäen-jääkeerit,» men fingo efter misstagets upptäckt nog plikta för sin påflugen-het. — Först om aftonen före affären i Pybäjoki återfinna vi H. samt nu igen i matfunderingar. Man egde ej annat än gryn, soiu kunde användas till gröt, mjölk fanns ej. »Bättre brödlös än rådlös,» heter det, hvarföre H. kom under fund med att smör fanns och deri kunde den vattenkokta gröten stekas. Sagdt och gjord t. Men olyckan ville, att soldaten, som föreställde kock, i vårqvällens skymning transporterande grötgrytan till laboratoriet för dess stekning, af någon anledning råkade stjelpa grytans innehåll på den af folk och fa flitigt trampade vägen. Återstod ej annat än att räddar hvad räddas kuude och 3teka det jemte hvad som medföljt som ersättuing för gjorda förluster, h vil ket ock skedde. Måltiden var för det mesta intagen, då någon af de mindre kräsmagiga kamraterna som kände förhållandet* tyckte aptiten kunna modereras och angaf tillkomsten af den förträffliga stekta gröten. För n

H. och hans konsumerade gröt var derigenom tecken till en skyndsam reträtt gifven. Missödet med »Pyhäjoki-gröten,» som länge efteråt väckte munterhet hos kamraterna, synes nedstämmande inverkat på H., förtby och emedan han, säkerligen efter uppgift sjuk, före bataljen i Siihajoki d. 18 April blef tillfångatagen i Brahestad. Man omtalar, huru han, återkommen från sitt sålunda väl utförde fälttåg, en gång vid en theatralisk representation i Åbo haft svårt, att vinna önskadt erkännande för sin person hos en finsk krigare af lägre grad och huru han i det mest glänsande ögonblicket af sin vrede, då han genom tyngden af namn och rang skulle krossa sin motståndare, blifvit obehagligt påmint om sin obestridliga rätt till äran af en mindre käck situation vid något tillfälle under kriget. — Han af-somnade fredligt en natt på T. bruk i B. socken. Då om morgonen hans betjent

inkom för att biträda honom med toiletten, kunde han ej fås att vakna. Man hyste den, troligen obevisade, förmodan, att en betydlig, föregående afton intagen qvan-titet färska plommon hade påskyndat hans död.

56) Vilh.; B. från Kimito; tjenade vid Åboländningarne ända till någon månad förut, nu vid Nylands infanteri, en älskvärd, human man, svåger till general Aminoff, genom dennesmed lårbenet afskjatet. Blodet flöt genom slädan. Han begärde snö att läska sig med, bad Edgren hjelpa sig, om ske kunde o. s. v. Tvenne sårade tavastehusska soldater kommo till fots. Från flera af de följande slädorna med bleserade flöt blod. Ingen klagade höff-ljudt utom Brunorona. Man fick befallning att göra halt. Nu var striden slut och de ifrån densamma kommande trupperna marscherade förbi, för att, i sin ordning, lemna andra brigaden efterst att bilda queuen. Nylands regemente mötte, kommande från striden. Främst red öfver-ste Döbeln, blodig på ryggen och hatten, ej af egen blessyr, utan af sin adjutants, f&nrik Erlings, som vid hans sida sköts med kanonkula genom ljumsken 57) och dog en och en half timme derefter, sörjd och saknad såsom en liflig, skön och väluppfostrad yngling. .Han lefde dock nog för att känna smärtan af sitt sår. Afven han hade under sina plågor ofta begärt vatten att stilla törsten, som, härrörande af den 6åren åtföljande febern, alltid är de blesserades plåga. Han tog afsked af en vän, som flitigt räckte honom läskning, — och dog i blomman af sina år. — öfverste Fleming 58) vid Abo-länningarna har fått blessyr i låret (hvaraf han eeder-

maka i tredje giftet (alla tre lefde på en gäng), en syster till

B.; han dog i Brahested, sörjd af gamla och nyn kamrater.

57) Härmed öfverensstämmer ock den muntliga uppgiften af en samtidig, med krigshändelserna ej obekant person, som tillägger, att kanonkulan först borttagit sadelknappen, och att en bredvid varande officer (Ehrenroth? sedermera generalmajoren) mottagit E:s värja, innan han föll. Kapten Brakel i sin relation uppger, att E. blifvit träffad i hufvudet. En i striden närvarande ännu lefvande officer säger tne* i öfverensstämmelse med de första uppgifterna, att nedre delen af ryggen från slets så att, då han bars på sjukbåren, tarmarna hängde.

58) Egare af Karuna gård i Sagu sockens liknämnda kapell, hvarest han innehade jus patronatus, var en allmänt aktad oeh älskad 'officer. Träffad af samma kula, för hvilken hans häst föll, dog han likasom Bruncrona af sin blessyr i Brahe-stad. Då han förd på en dyngsläda från stridsplatsen träffade Åboländske läkaren Rudolphi, som ville aftaga det krossade benet, bad han att inan skulle låta honom dö, och tackade offi-cerarne, som smälte i tårar, för godt kamratskap.mera, äfvensom Bruncrona, afled), — och hvem kan uppräkna alla? hvem känner mängden af döda? hvem vill tänka på gemenskapens elände, lemnade stympade på valplatsen? Hästar fattas att forsla dem med, så att blott en del af dem hemtas, forslade flera man på en släde.

— Kanonaden fortfar, — några täta skott, — allt är nu tyst på den sidan. Men nu ett skrik på vägen: att vända om, att hjelpa kanonerna, att afbida befälet, att gå ur vägen, att köra förbi; man skriker, tränges, talar om ordning m. m. Våra retirera som vanligt. Chefskapet rider förbi. Första brigaden tar isvågen, den tredje landsvägen. Rusthållsbataljon 59) af Björneborgs regemente blir i queuen, och är närmast nästa gång. De återvändande trupperna marschera, utmattade af striden, under det de äta en bit bröd eller röka. Mången bister soldat frågar efter tobak. Några le, de flesta äro allvarsamma oöh gå tysta förbi, få tala. En enda fånge, af Wiborgska regementet* medfördes, en under striden öf-verlupen 18-årig gosse, som bortkastat sitt gevär, då han ej förstods vid öfverkomsten. Han talar väl finska, men ej som hoi oss. — Ett vått urväder uppkommer, andra brigaden står stilla på landsvägen, majoren 60) spisar middag vid sin släda. Vi äro komne midt emot vårt förra qvarter, som nu ombytes, men blir i samma by. — Nu berättas att Löwenhjelm är fången, men tyst der-med 61). Allt är åter lugnt kl. 12, fast striden nästan räckt tills nu. Straxt efter middagen fick truppen rycka in

59) Dess chef var majoren Enoch Furuhjelm.

60) Menas troligen chefen för Björneborgs lifbataljon, Eek, som tyckes stått förf. närmast, eller chefen för arriérgardet för tillfället, ofvannämnde Furuhjelm.

61) Detta uttryck synes antyda, att saken är på något sätt sjuk. Då, såsom af det följande ses, förevarande anteckning är gjord i samma Ögoublick, underrättelsen inlöper, är det ock ögonblickets ingifvelse, som alstrar

den. »Tyst»! hvarföre? skall underrättelsen förtigas, såsom möjligen ogrundad, för att icke oroa, eller för att der ra ed i stundens obetänksamhet förknippade misstankar om orsaken och tillgången, såsom ännu ej bekräftade, icke skulle få det skriftliga meddelandets insegel? »Plura de his non licet»v säger förf. längre fram angående en dylik obekräftad uppgift om en vigtig och olycksfull tilldragelse.i de nya qvarteren. Vi sitta i en varra sfuga, dricka kaffe, och jag antecknar detta, väntande flera och noggrannare underrättelser. — En skidlöpare af Rautalampi kompani 62) hade under striden förvillat sig och råkat på en äng, der en rysk soldat ville (aga honom fatt, medan hans skida var i olag; men skidlöparen gömde sig bakom en lada, sköt på stöd sin förföljare, lagade skidan och kom jemte en upphunnen kamrat tillbaka till kompaniet. — Svahn, dragonen från Haapaniemi 63), ber mig skrifva hem. När ser jag hemmet och alla, dem jag evigt älskar? skall jag ej bli sjuk, och dö här? — Bort med dödstankarna! tillfället alstrade dem. Det gifvesen Försyn. Allt står i Hans hand, den visaste hand, som finnes! Hvad behöfver jag sörja!

Nu bo vi närmast till ryssen, näst fältvakten. Baron A. M. 64) och de öfriga bekanta äro mera fria och längre bort, men A. Blum 6 5) med jägarne med oss# Få se hvad det blir af i natt!

Om natten fingo vi ordres att uppbryta, måstp lemna vår beqvämlighet och marscherade till Salo kyrka och Kulju by, der vi fingo en mycket liten, men varm kammare med inqvartering af öfver- och underbefäl, till ett antal, af 10 personer.

Ännu något om affären vid Yppäri och Pyhäjoki. På det förstnämnda stället angrepos de der förlagde brigaderna af fienden. Nylands och Tavastehus regementer utgjorde arméns queue. Generalitetet var på Pyhäjoki prestgård. Man rapporterade sig vara angripen. Fältmarskalken Klingspor befallde reträtt, enligt konungens ordres, intills underrättelse inlupit, att Cronstedt med Sa-

62) Tavasthus läns regemente.

63) Anders Svahn, efter finska uttalet: Vaan, hvilket äf-ven utgör uttalet af »fan», hvårföre svenska talande, men finska förstående, lika' gerna kunde anse mannen för en svart krigs-djefvul som för en oskuldsbvit poetisk fågel. Haapaniemi, ett' rusthåll i Karkku.

64) And. Mellin.

65) Den förut nämnde Adolf Mik. B., hade jemte några af de unga Mellinerna åtskilliga år förut studerat i deras hem. Kulju i Karkku, för en sträng larare, sedermera lektorn vid Borgå gymnasium och prosten i Rantasalmi J. A. Cleve.volaksarne från Kuopio-vägen hunnit undan faran att blifva afekurna, och kunde påräknas till gemensamt försvar. Öfversten, grefve Löwenhjelm, spm var generaladjutant hyste , en annan åsigt, och påstod med dristighet, att man borde slåss. Klingspor åberopade sina ordres. »Emellertid, sade Löwenhjelm, »är det min underdåniga tanka, att vi böra slåss». Han gaf derjemte på långt håll tillkänna, att han, som egde konungens öra, ämnade berätta, att man försummat ett tillfälle att slå fienden. För dessa skäl gaf Klingspor vika. I nejden stående trupper fingo befallning att genast gå till Yppäri, somliga is-, somliga land vägen. Löwenhjelm befalldes arrangera bataljen. Emellertid och under samtalet åtos frukost. Man drack ur fulla glas en lycklig utgångsskål. L. red bort, modig till sitt temperament och öfverdådig af vinet 66). Sedan trupperna hunnit samlas, valde L. bland Nyländska dragonerna tolf man, för att jemte dem göra choque på ryska kavalleriet, som stod uppställt på isen, sålänge affären yarade. Han befallde de qvarblif-vande dragonerna observera honom och i nödfall lemna bistånd. Nu drack han sin lilla trupp till ur en soldatflaska, kallade en korporal sin bror, uppmuntrade dem

66) Detta intygas från många håll. Så obehagligt detta medgifvande än är om en så uppsatt person och vid ett så vig-tigt tillfälle, så kan och får sanningen icke jäfvas emot den mängd både ögon- och öron vittnen, som veta omtala den starka frukost, efter hvars intagande L. tre skilda gånger skall grundligt misslyckats vid uppstigandet till häst. Grefve Björnstjerna vill öfverskyla förhållandet, utan att dock kunna alldeles förneka sagde faktum; jfr äfven Suremaius bref till hertig Carl, hos Björnstjerna 1. s, .250, 251. Förklarande orsaker äro L:s glada lynne och öfverdådiga mod ^amt den tidens sed i synnerhet i hans stånd och vid de många anledningar, som kriget bjöd. Bröt L., så har denna noble karakter under ett långt och vackert tillbragt lif, ur vanlig synpunkt betraktad t,

mångfaldt godt-gjort förseelsen. I en lång följd af år innehade ban en svensk ministers post vid bofvet i Paris högaktad och älskad äfven af de många enskilda, som kommo i beröring med honom t. o. m. från det land, från hvars försvar han så hastigt kallades. Ej länge efter sitt afskedstagande och sin återkomst till fäderneslandet afled han 1856.alla — och red löst på fienden. Han lyckades hugga sig in i lederna, men, då han ekulle vända om, snafvade hans häst i den djupa snön, och föH ned 67), Dragonerna hade lyckligare kommit undan, och man hviskar, att de stillastående dragonerna fått hemliga ordres från högqvarteret; att i intet fall blanda sig i striden 68). Huru det för öfrigt må vara, är osäkert; men det är visst, att Löwenhjelm vid detta tillfälle blef fången voch fördes till Ny Karleby69) der han, ännu mycket rusig, trott

67) Berättelserna om huru här tillgått, variera. Denna, såsom samtida öch säkert stödd på tillförlitliga ögonvittnens uppgifter, samt utom möjlighet af intresse att bortblanda sanningen, torde böra tillerkännas lika mycket vitsord, som de andra. En officerare vid Nylands dragoner, Forselles, sedermera major, tager i en omkr. 1848 i Borgå Tidn. införd relation emot flera

-förff. parti af sin korps mot L. Några skylla hans hästs otur på balkan, andra på den djupa snön. L:s' adjutant kapt. Clair-felt (till detta egendomligt sammansatta namn ha namnen Arm-felt och Le Clair gifvit elementerna) ropade åt ryssarna, som redan 'med pik sårat L. i halsen, hvem L. var, kastade sig sjelf skyddande öfver honom och delade derfore fångenskapens öde.

C., som förut ådalaggt mannamod i trigct 1807, sårats vid Haistila 1808, och deltagit i tyska och norrska krigen 1813 och 14, skall hafva avancerat till generalmajor i Sverige.

68) Detta torde kunna anses ogrundadt och blott härleda sig från dragonernas af något missförstånd uppkomma tadlade hållning vid tillfället. Afven talas om dåligt skodda hästar. Korpsens högste chef var öfv. Wright, svåger till landshöfdin-gen Willebrand. Han lät två dagar sednare taga sig i Brahe-stad af ryssarna.

69) Troligen misskrifning i st. f. Gamla Karleby. Dessutom ses af Björnstjernas anteckningar, att L. ännu dagqn efter striden vid Pyhäjoki, alltså d. 17 befann “sig derstädes; vidare är faktiskt, att L. Hfven något uppehöll sig i Jakobsstad, så attf hvad om honom berättas efter dét han kom utom skotthåll för rykten, möjliga att då kontrollera, tyckes fota sig på en emoí L. föga vänligt btämd opinion. — Vid Pyhäjoki skall L. förlorat åt ryssarna den svarta, lurfviga häst, som vid kossacker-nas tillbakadrifvande på isen i Artsjö fångades der i någon slags mjerda och af houom sedan reds.Sveriges olycka blifva en ofelbar följd af hans egen, och ofta utropat: »ack! mitt olyckliga fädernesland!

Så snart Klingspor förlorat denna oförvägne upp-syningsman, (hvilken redan vid krigets början, med allt möjligt förtroende till sig sjelf, erbjudit sig, att ensam utföra kriget, och bedt Klingspor, såsom gammal, sköna sig, och icke annorlunda än till namnet föra befälet öfver armén); befalldes reträtt och de utmarcherade trupperna fingo vända om.

Den 17. Påskdag. • Då vi om morgonen drucko kaffe på sängen, kom Blum och sade, att Carpelan 70) sett kossacker på isen. Vi stego upp och kastade oss i Kläderna, Det berättades, att kossackerna ryckte åt oss. Tidigt om morgonen under dimma hade flera sqvadroner sådana framryckt på hafsisen under vårt qvarter. Dimman försvann — och man såg, liksom på skådepenningen öfver Carl Gustafs tåg öfver Bält, små trupper i mängd längst bort på isen. När vi gingo ut att se på tillgången, funno vi våra dragoner och jägare utförda och utbredda i tre divisioner närmare och närmare fienden. Det var en herrlig syn, att i ett det vackraste väder nedanom sig på en omätlig hafsyta se trupper röras mot hvarandra. Ett och annat skott lossades, men ingendera parten angrep allvarsamt, utan drog sig, undvikande affär, småningom undan, allt efter det den andra avancerade. Efter ett- par timmar, och sedan våra upptäckt ännu mera folk bakom en udde, stötte ryssarne i trumpet och afsände en parlementär, som medförde bref från södra Finland till officerare o. a. Han fördes till

70) Paul Wilh. C., kapt. v. Björneborgs regemente, blef sedan såsom orfvinge af familjens fideikomissgods friherre, död med majors afsked 1829. Han nämnes i en sednare af fältmarskalken till majestätet ingifven förteckning på officerare, hvilka utmärkt sig, men i rapporterna ej blifvit observerade, 6åsom den, hvilken vid

reträtten d. 18 April från Brahestad och Salo kommenderat sista divisionen af arriergardet och med mycken köld afhållit fiendens påträngande. Jfr. Yegesach, Etthundrade år, Sthm 1850, ss. 98,99). — W. M. Carpelan nämnes i Döbfclns Ant. II. 57 som 2:dra brigadens fältmätnings-officer. Han var väl den Wilh. Max. C. från Lojo, som dog i svensk tjenst 1830.brigadqvarteret, begärde bränvin, som han ock fick, samt återfördes, hvarefter ömsesidigt återtåg till qvarteren. Hufvudsaken var således en rekognoscering, som slöts efter några vexlade pistolskott.

I dag blef andra brigadens chef, öfverste Adlercreutz tjenstgörande generaladjutant, och öfverste Döbeln antog befälet öfver vår brigad. Truppen blef öfver följande natt i sina förra q varter, men på e. m. reste Cumenius och jag utan permission till Brahestad (J mil) och dröjde der öfver natten. *

Den /#. Annandag Påsk. Oin morgonen kl. 6 uppbröt brigaden och gick utmed landsvägen förbi staden åt Siikajoki. Kl. 8 skulle C. och jag resa från gästgif-varegården i staden och stadnade ej långt från tullen hos en köpman. Här mötte oss på gatan stadsläkaren, assessor Söderberg, som beledsagade oss till slädan och bad oss 6kynda, »ty», sade han, »innan kort är väl fien— se der är en kossack skyn cl a som blixten!» Yi sågo oss om; två kossacker redo långsamt ned för samma gata, der vi stadnat, och voro oss helt nära. Vi hade ej kommit från stället, om icke några köttlass, tillhöriga finska armén hade stått emellan oss och dem. För att försäkra 6ig. om lassen, läto de oss fara. Vi piskade vår usla magra häst, som med möda orkade undan. Dessutom kände vi icke vägarna, samt togo af okunnighet is vägen, som är längre, men denna gång skedde det till vår lycka, ty straxt efter vår afresa hade flera hundrade kossacker kommit till staden, af hvilka nio man blefvo utskickade att fasttaga oss; dessa togo landsvägen såsom den ginaste. Emellertid hunno vi 9 fjerdedelsmils väg fram till Hirvaskari hemman, £ mil söder om Siikajoki. Vår trupp var inqvarterad der, men vi hunno fram före den, åto middag, bäddade och lade oss. Befälet berättade, att under vägen några skott blifvit lossade på förföljande kossacker, som följt tätt efter, retat och försmädat truppeo med tillrop, att skynda på sin marsch. Likväl hade man makligt ätit på landsvägen, utan att låta störa sig. Vår prest hade, tröttad af strapatsen, laggt sig att sofva middag, då skott började höras omkring rummen, der vi uppehöllo oss. AminofF71) kom och

71) Berndt A , då fänrik vid Björneborgarne, lefver ännu med öfverstelöjtnants afsked på Frantsila i Kangasala.bad mig gå ut att höra på skjutningen. Vi hörde att den var vid vår fältvakt. Efter kosackerna hade följt en betydlig infanteristyrka. Långs isen gick en transport, som förde ryskt infanteri, åtföljdt af kossacker och hussarer. Emellertid oroade kossackerna den utsatta fältvakten. Brigadadjutanten, baron Ramsay72) tog för

72) Carl E., löjtnant vid Nylands dragoner, hemma från Esbogård i Esbo socken, utmärkte sig redan vid Hatanpää, vidare här samt vid Lappo, der han stupade d. 14 Juli. Äldre brödren Wilhelm, kapten vid Nylands infanteriregemente, stabsadjutant, fint bildad, ädelsinnad och tapper liksom brödren, utmärkt i affärerna vid Haistila, Siikajoki (för hvilken de båda blefvo riddare af svärdsorden) och Lemo, der han några veckor före brödren (d. 20 Juni) slutade sin korta, ärofulla bana; närmast begrätos de af en värdig, af dem, som kände henne, högt aktad moder samt af en bror, som ej förnekade samma frisinnade grundsatser, dem de äldre bröderna bekände. Denne var student vid universitetet i Abo, då studentkorpsen skulle, be-röfvad universitets domsrätt, ställas under polismyndighetens upp-* sigt, och var den, ene af de två studerande som då (1817) genom sina kraftiga motföreställningar afböjde den hotande faran. Sed-narex blef han innehafvare af sitt dereftcr i en svågers (Myrbergs) hand öfvergångar fädernehem samt dog på 1840-talet som bruksförvaltare i Sverige. En annan svåger, numera majoren Matts Aug. (Maximilian) Myrberg, var vid ofvan antydda tillfälle äfven redan student, och intar, genom sina högstämda, fria åsig-4 ter och deras förfäktande, i studentkorpsens annaler ett utmärkt rum, och lät redan då ana den anda/ som gjorde honom till en af de mest framstående ftlhellener, en af de »Finlands minnesvärda män», som' upplefvat de skiftesrikaste öden och hvars memoirers allmängörande för hvarje finne bör vara ett efterläng-tadt önskningsmål. — Den nämnde Willi. Ramsay torde vara den förste i Finland, som vid den tid de olämpliga djekne-vandringarna upphörde, gjorde början till de^ ett halft sekel sednare ho9 oss för landets och folkets kännedom m. m., så omtyckta och inflytelserika fotvandringarna för mindre materiella ändamål än djeknarnes företogos, i det han något före kriget jerate en ung svensk musiker, Willman, genomvandrade en stor del af isynnerhet södra Finlands liaturskönaste trakter, gästande anspråkslöst och trefligt hvar de funno sig bäst. Möjligen utfördes af dem ock teckningar af natursköna nejder. —•den skuld fyra

dragoner, och gick understödd af fyra man infanteri under fänrik Granfelt73), att förjaga kossackerna, som genast flydde. Straxt derpå ankom en rysk jägartrupp, som attackerade. Skjutningen tilltog och skedde blott 100 alnar ifrån oss i buskarna. Några granater kastades äfven, en sådan surrade oss öfver hufvu-det. Vår trupp fick då befallning att marschera till landsvägen \ fjerdedelsmil från byn, der larmplatsen var. Vi skulle således bryta upp genast; men soldaterna uppställdes och jemväl det sista kompaniet hann marschera ut, innan vi fingo hästen i rede m. m., hvaraf hände, att vi voro de allra sista, som lemnade qvarteren, d. v. s. voro de närmaste till fienden. Såsom civile voro vi utan vapen, omgifne af skott från höger och venster och förföljda på ryggen af kossacker. Vägens smalhet, den djöpa och mjuka snön, hästens kraftlöshet — allt hindrade oss, att komma förbi truppen, som marscherade förut, förbjuden att skjuta förr än på larmplatsen. Vi följde dock dock tätt efter. En stor mängd ryssar till häst och fot kommo upp från isen. C. retirerade i god tid bland soldaterna från slädan för att lätta lasset för vår usla häst. En hop kossacker red efter oss genom en gård, som vi passerat. Våra soldater gingo främst, dernäst medicinal' kistan, sist jag ett bösskotthåll från kossackerna, af hvilka fem nu tjöto sitt iii iii och sköto efter oss några skott, samt två gånger voro nära att räcka mig med piken 74). När jag ej - kunde komma förbi soldaterna, gaf jag den och den att stå och kläda skott bakom en väpnad trupp, lemnade hästen och släden i sticket och sprang bland soldaterna, som i detsamma fingo befallnihg att skjuta några skott, hvarefter kossackerna retirerade, vi befriades från deras besvärliga sällskap, och jag återfick hästen. Vid ankomsten på landsvägen fingo vi höra, att grefve Cronstedt var framkommen till stora vägen och att armén

Månne icke bröderna R., ehuru yngre och med tidignre af-brutna hjeltebanor, likaväl som Duncker, skulle förtjena sin egen teckning.

73) Se om honom n&ten under anteckn. för d. 16 April.

74) Enligt muntligt meddelande hade just vid nedåkandet fiån en backe én kosak med piken i stötställning varit färdig, att expediera förf., då han hastigt hann från slädan.hädanefter skulle slåss. Generaladjutanten uppställde trupperna och oi verste Döbeln yttrade, då han hörde, att ryssarna anföllo: »Jag vill icke spilla menniskoblod, men när konungens och fäderneslandets bästa fordrar det, så skall det också icke sparas. Majorerna låta slå ställning! -- Trossen hade befallning att gå öfver Siikajoki elf, en half mil från stället, der armén uppställdes. ~ Nu åkte vi framom hela brigaden, som dels stod på landsvägen, dels var uppställd i nejden af Siikajoki kyrka, ej långt från ån, och hörde under hela tiden ett häftigt skjutande från båda sidor med kanoner, äfvensom med handgevär, hvilket påstod från kl. 12 om dagen till kl. 6 om aftonen, då vårt folk på befallning retirerade, men återvände, fördref fienden, gjorde 225 fångar, tog gevär o. s. v. Vi åkte genom natten i oordning framåt, utan att veta hvar vi skulle hamna, togo in på ett hemman i Lapinkari by af Lumijoki kapell och Liminga socken, kastade oss på första tomma golf, vi funno, och insomnade. Knappt var detta skedt, innan officerare af Österbottens regemente, hvilkas qvarter var här, kommo och antydde oss att söka våra egna längre fram. Vi begåfvo oss således midt i natten ånyo på väg, funno de våra, samt lade oss att sofva.

Några ord ännu om Siikajoki-affären, hvarunderf efter uppställningen, de våra drogo sig undan till elfven, den de sedan så modigt försvarade.-— Klingspor drog sig till andra sidan af elfven, der han var nära, att falla i händerna på några kosacker, som ridit isvägen för att taga finnarna i ryggen. Då de skulle rida uppför backen i en liten skog, gaf generalstabs vakten, som omgaf generalens person, eld på sqvadronerna, hvilka, förmodande att der låg en stark ooservationskorps, drogo sig i största hast undan, och öfvergåfvo planen, att på ryggen proa armén.

På norra sidan om Siikajoki å stodo några stycken

6 ft kanoner of Helwigs rara och förträffliga modell, kommenderade af käcka och skickliga officerare, bland hvilka löjtnanten Hesselius75) förtjenar ett utmärkt be-

75) En liten svartmuskig man, skall hört t^ill 2:dra brigadens artillerikommando- Emedan han red en hvit häst, hörde man af soldaterna yttras om honora: »meidän valkopen» (vår hvita);röm. Denna omständighet bidrog utan tvifvel mycket till segern fur en trupp, som ännu var mindre krigserfa-ren; ty så snart de finska trupperna kommo ned på ån och fiendens vapen begynte blänka på andra åbranten, började en häftig kanonad från norra sidan öfver de våras hufvuden, hvilken fullkomligen hindrade fiendens öfvergång och gaf finnnrne tillfälle att på

nytt formera sig till fiendens emottagande och förföljande. Då kanonaden, som för öfrigt blifvit fortsatt från larmplatsen vid Hirvaskari, här började med allvar, fruktade major Reuterskiöld 76) vid Åboläns regemente, att kulorna och drufhaglen skulle träffa eget manskap, som stod på ån och observerade åmynningen. Han röpade fördenskull att man borde upphöra med kanonaden, hvilket' dock artilleristerna, som biittre förstodo sin 6ak och väntade högre order, lyckligtvis ej åtlydde. Reuterskiöld hade, efter affären, den svagheten* att beklaga sig för genera-litetet öfver artilleristernas förmenta oförstånd. Efter striden syntes, att Helwigska kanonerna drifvit sina kulor icke allenast öfver det ganska breda åminnet, utan äfven på andra sidan genom ett hus, 50 alnar från stranden, der ryssarna sökt skydd, hvarefter kulorna ännii genomborrat en ria, på ett skotthåll från nämnde hus, samt, sedan (Je passerat dessa 4 väggar, fällt en stor tall, ej ' långt från rian på en åker.

Affären, som börjats kl. 12 midd, räckte till kl. 6 aft. och ännu längre, om jägareskärmytslingar medräknas. Vid nämnde tid drogo ryssarna sig tillbaka 77), dåderas ammunition började tryta, såsom man trodde sig hafva förmärkt. Flera hundrade (225) fångar gjordes, och ännu

»noo, raissä valkonen onP »(nå, hvar är den hvita). Efter kriget bar han fyra dekorationer (1810): tapperhetsmedaljerna i guld och silfver, Svensksundsmedaljen och svärdsorden.

76) En storvext, kraftfull, något häftig, men redbar och oktad man, blef jemte Palmfelt och Ehrenroth cn af befälhaf-varne för de värfvade jägare, som i Finland uppsattes först 1812, sedermera generalmajor och ledamot i senaten.

77) Affären med 2:dra brigaden, hvartill förf. hörde, fortgick till kl. 6, men först derefter tillkämpades den egentliga segern. Redan vid första stridens början fingo alla icke krigsmän jemte trossen afgå Öfver elfven norrut.de följande dagarna uppbragtes eådane ur skogarna. Af de våra blefvo äfven några tagna tillfånga i den djupa enön, som hindrade deras återförening med truppen, hvil-ken efter slaget marscherade till Lumijoki för bättre utrymmes skull. Dit var mil, som i ett grufligt kallt väder måste tillryggalåggas om natten. De döda på vår sida ej likaså många. En löjtnant vid Tavastehus regemente 78) dödskjöts. Af de våra blefvo jägarne under Blum79) kringrände, men slogo sig igenom med bajonetten 80). ~

78) KihlstrÖra vid Rautalampi kompani af Tavastehus regemente.

7 9) Säkert A. Blum, som vid fält vaktsaffärens början nära Hirvaskari och den påskyndade reträtten ej hann med ifrån hafs-stranden, der han låg på utkik, utan måste med sitt folk sök$ väg längre upp genom skogen, krypande genom den djupa snön. Döbeln I, s. 212.

80) Utg. vill här tillägga några förut mindre kända detaljer om denna finunrnes egentligen fgrsta större seger i detta krig. De grunda sig dels på upplysningar, inhemtade på ort och ställe, dels på utsago af personer, som varit närvarande vid och deltagit i striden, främst dåvarande fänriken vid 2:dra ma-joreus kompani af Abo läns regemente, Berndt Schauman. Emedan intet af de många arbetena om 1808:års krig eger någon karta öfVer stridsplatsen vid Siikajoki, skall den, genom förläggarens frikostighet, här bifogade af en skicklig svensk militär Ltnt. J. Mankell, väl utförde karta, säkerligen blifva välkommen.

— Orten skall i äldsta tider verkligen hetat Sikajoki (sviuån), dock icke derföre, att sveuskarne, obekanta med vår ortografi, ännu älska att så skrifva namnet, men ändrades sednare till Siikajoki (sikån). Ett stycke ofvanom kyrkoherdebolet, hvarest elfven nu gör en krökning åt höger, börjar eu sänkning, som fortsattes åt. hafvet och utvisar elfvens fordna lopp. För något mer än ett sekelskall nemligen vid en isgång hafva på det nämnda stället i elfven isen sammanpackats s£ hårdt, att det samlade vattnet, saknande sin vanliga väg, bröt sig den uuvarande elfsädran, hvilken med i Österbotten ovanligt höga stränder genomflytcr ett, utom på dess venstra strand vid och nedom kyrkan, der marken är kuperad och skogbevext, slätt och öppet landskap till hafvet, litet nedom de på kanten längst ned upptagna lägenheterna Niemi och Matinheikki. Vid pfcss J mil ofvanom kyrko-herdebolet går nu vägen öfver elfven med tillbjelp af bro; under kriget fanns lika litet bro, som den nuvarande stora vägen till densamma. Då striden kl. i 2 midd. började, hade l:sta brigaden redan liunnit ett stycke norr om elfven. Dess tross, aramu-nitionsvagnar o. s. v., som vid reträtt naturligtvis tågade förut, vid marsch efter fienden åter bakom

brigaden, hade hunnit ännu längre. När den norrom elfven hunna styrkan fick befallning att vända om, kunde återmarschen med kanoner, ammunitions-vagnar o. s. v. förbi 2:dra brigadens retirerande tross ej gå så lätt utmed den smala, af höga snödrtfvor omgifna landsvägen. Hästar och slädor kastades åt sida i drifvorna. Oredan blef väl ej mindre deraf, att mången bonde, som redan tvungits att öfver höfvan lång tid följa med transporten, hellre än att i kulregnet utsätta lifvet med ganska knapp utsigt att få tillbaka häst och släde, rymmande lemnade de sednare för att rädda det förra. Den slutliga .segren, förberedd af 2:dra brigadens ihärdiga strid, blef förnämligast l:sta brigadens verk. Till den hörde 2 bataljoner åboländningar, hvaraf ett par kompanier efter elfvens öfvergång intogo Kerttula gästgifvaregård samt förföljde ryssarna någon £ mil genom skogen, samt först emot midnatt, återkomna till den af invånarne Öfvergifna kyrkbyn, fingohvila; till den hörde en bataljon Tavasthusare under öfverstlöjtnaut Wetterhoff; till den horde vidare en bataljon Nylands jägare under major v. Hertzen, samt en sqvadron dragoner. Två stycken 3 K kanoner uppställdes vid färjstället på norra sidan om elfven, hvardera under betäckning af ett halfkompani åboländningar: kaptenen vid 2:dra majorens kompani, friherre Gösta Lybecker, såsom befälhafvare vid det.ena och hans fänrik B. Schauman för det andra. Den sednare, som stod på högra sidan om vägen, fick hela kanonservisen bortskjuten så, att blott en konstapel återstod, likaså hästarna, hvårföre han måste låta soldaterna på elfven, dit han derefter blifvit kommenderad, draga kanonen, samt sjelf göra artilleristtjenst, hvartill hans föregående året genomgångna artillerikurs enligt de skärpta fordringarna for officersexamen kom honom väl till paés.

Här manövrerades på isen; än retirerade den ene, än den andre till sin strand, men omsider ryckte åboländningarne upp på södra stranden, borrande fotterna i den hårda skaran, och fördrefvo de omkring södra strandens färjkoja bland träden skyddade ryssarna. Kojan med många märken af kulor står qvar ännu, men den förut med tallskog bevexta stranden der-ifrån upp till kyrkoherdebolet är nu kal. Det var vid detta tillfälle, som kapten J. W. Finkenberg å Balkis i Wehmo, — prydd med svärdsordens medalj for bataljen vid Alavo och svärdsorden för Kuhalampistriden, en föregångare till den vid Ruona, der (vid Kuhalampi) han ensam sårades af en kula i armen, som derföre ännu bäres i band, — den ännu lefvande befälhaf-varen för Letala kompani, hvilket han först denna dag mottagit efter dess förre chef, som gaf sig fången i Brahestad, yttrade till sina soldater, att intet vanns genom att skjuta en och annan af de dolda ryssarna, samt kommenderade »hurra och fäll bajonett!» hvarpå stranden intogs. Vid dessa manövrer på isen inträffade ock den af flera samtida vittnen bestyrkta händelsen, när den raske, glade v. Hertzen, då en afdelning fiender marscherade ned på elfven emot honom, befallte sitt folk: »gevär på axeln, gif akt att skratta:» Detta intog sin, såsom det tycktes, föga för defensiv beräknade ställning och emottog ryssarna med ett ljudligt skallande gapskratt. Dessa, som troligen befarade sig hafva begått något stort, af dem sjelfva icke bemärkt, fejsteg, retirerade skyndsamt upp på stranden igen. — På ven-stra flygeln kunde blott jägare-affär komma i fråga, emedan den djupa snön hindrade på de obanade fälten både artifleri och kavalleri. Af de nyländska .dragonerna, som under ryttmästaren Blum (se not. uuder ant. d. 15 mars; alla 3 bröderna nämnas i rapport från 2:dra brig. denna dag, d. 18 qpr.), efter första sammandrabbandet nära elfmynningen retirerade uppför Kerttulabacken vid kyrkan, der stranden är mycket brant, hade åtskilliga tumlat ned (för den på dylika ställen glatta och skarpa skaran). — På Matinheikki hade före stridens början åtskilliga officerare, troligen vid Österbottens regemente, samt samma regementes pastor, sedermera d.r H. Vegelius i Uleåborg, satt sig ned att spisa middag, men just i det Ögonblick, deserten, som bestod af delikata munkar, inbars, hördes stridens början och ficks ordre, att oiörtöfvadt bryta upp. En vanlig agnlada på gården var till hälften fylld med gevär, som ej hunno medtagas; icke under då, om munkarna ej heller hunno det. Befälhafva-ren begärde af gårdsfolket anvisning på djupaste stället af elfven näst invid, dit gevären försänktes._ Ännu tjugo år sednare uppfiskades några studsare och gevär. — Vid första början af affären torde Klingspor varit inne på Pirtola. — Det berättas, att vid striden på ömse sidor om gamla elfsådran, innan ännu alla invånare hunnit fly, då kanonaden hufvudsakligast skeddeutmed landsvägen, ett barn sprungit ut på densamma emot ryssarna. En qvinua hade några ögonblick sednare varsnat det och ilat efter för att borthemta detsamma. Befälhafvaren vid den närmast stående finska kanonen, sedermera öfverdirektören för landtmäteriet, Tavaststjerna, hade då tillropat henne, att för allt i verldén lemna den farliga platsen mellan de båda parternas kanoner, men det hjelpte ej. Han boll då upp med skjutandet tills hon och barnet hunne undan. Qvinnan, som under den Ögonskenligaste fara

rusade fram, kastade förklädet öfver ögonen, i det hon sprang mot den 'fiendtliga kanonen, som också inställde sin verksamhet. — På kaplansbolet Pyhtilä, der ryssarna stodo, suto två officerare på .en soffa; en kanonkula aftog begges lår och rispade narfven på soffans läderöfverdrag. På samma ställe hade en rysk soldat funnit vägen till en mjölkbunke, hvars innehåll han just höll på att utdricka, då en kanonkula inkom i rummet, tömde bunken öfver hans hufvud och lemnade honom död. — På kyrkoherdebolet (kyrkoherde var d& den gästfrie d.*r J. A. Carp, som under den långa h vilan efter slaget höll öppet hus och bord, men icke gernq såg nyländnin-gar; han tog ej betalt för hvad officerare eller soldater behöfde, hvarföre ock de sednare torde behöft mycket nog), der gårdsfolket flyktat i källaren, hade en ung dotter till prosten under villervallan stadnat i salen sittande på ett bord framför fenstret, som vette utåt finska uppställningen. En rysk officer inkom, lyftade ned flickan och anvisade henne platsen under bordet såsom något säkrare. Några ögonblick, sedan hon intagit denna plats, kom en kanonkula in genom samma fenster, genomborrade i sned riktning väggen till förmaket, rikochetterade mot dess' i hörnet stående kakelugn samt fastnade i väggen, derifrån den sednare blifvit uttagen och fått sin plats på kakelugns-kransen.

Hos Montgomery samt i v. Döbelns anteckningar (del. I, s. 232) omtalas, huru v. D., som nyss lemnat sina nyländnin* gar, hvilka han redan lärt värdera och hvilka älskade honom, vid Siikajoki, omgifven af björneborgare, då en lucka i en jä-garekédja skulle fyllas, ropat: »om jag nu hade en bataljon af mina nyländningar här!» En ung officerare vid Björneborgs regemente hade då, stött öfver det derigenom visade misstroendet, sagt: »Herr öfversten kan skicka dit ett kompani björne-borgare, så vinnes samma ändamål», eller enligt annan uppgift: »nog f-u göra björneborgarne detsamma, blott de f& tid». D.hade fixerat sin man; ett skarpt öga mötte hans. »Marsch, herre!» skrek han åter. Genast kastade sig den unge officeren med sitt folk i de djupa snödrifvorna, arbetade sig fram till det anvista stället ' och uträttade allt hvad man kunde önska. Denna händelse och den samhällighet, D. suart märkte hos officerskorpsen, gjorde hans uppförande mot densamma vänsammare och stor belåtenhet uppkom å ömse sidor. Ingenstädes har utg. funnit denne käcke, unge officers namn uppgifvet; betraktar man hans uppförande blott som ett uppbrusande ungdomligt öfvermod och ett försök att med uttrycket af en ofta skef point d'honneur imponera på den nye befälhafvaren, kan kännedomen om hans namn vara ganska likgiltig, men emedan utg. af fullt trovärdigt samtida vittne, personligen bekant med mannen och hans om-gifning, inhemtat icke allenast hans namn utan ock att hans^karak-ter visade många af dåvarande tids officerares vackraste ridderliga sidor, går han att med nöje meddela detsamma. Han skall hafva varit fänrik Lars Stengrund, hemma från Thorsnäs glasbruk, Jiära Björneborg, och qvarstannade i Sverige efter freden. Han omtalas som en mycket rättskänslig hedersman. Såsom exempel må anföras, att, då utgifvarens sagesman. 1810 på en resa besökt Stockholm, hade han åt en ung officer lånat 30 rdr, hvilka dock till den förres bestämda restid ej, enligt löfte, ut-föllo. Han omnämnde händelsevis sin reskassas, i följd deraf, utblottade skick, för S., som påtrugade honom betalning under yttrande, »att ingen bör kunna säga sig förlorat något på en svensk officer». Man tror sig veta, att S. aldrig blef godtgjord. Det kan ej förefalla alltför underligt, om på denna tid och i detta stånd, der så många af de utmärktaste isynnerhet mot slutet af sin bana, t. ex., för att ej anföra flera, en Adlercreuts, en Sandels, utmärkte sig genom böjelse för en viss slags väl-lefnad, en underordnad, såsom Stengrund, af exempel, af vidriga förhållanden förledd, viindt sin håg deråt. Man påstår att han, löjtnant vid f. d. kgl. lifregements-brigadens grenadierkorps, dött 1814 vid 27 års ålder i så stor fattigdom, att hans begrafning påkostats af andra. Af hans systrar voro två gifta med brödrens Pompan i kamrater: med öfv.-löjtn. A. Gyllenbögel, fri-korpsens befälhafvare, och med kaptenen, sedan statsrådet Gl. Gripenberg.

Af en bataljdagen på faltet jemte trossen närvarande Siika-jokibonde må en berättelse; hvars sanning dock af andra väl underrättade Siikajokiboer bestrides, här, emedan liknande hän-D. 49. Tillbragtes med sömn och rast. Byn har 460 hemman 81).

D. 20. Rastades. Ännu i dag kommo ytterligare fångar, tagna i förrgår.

D. 24. Rastades för truppen, jag hade arbete hos majoren;, skref ordres. Svenska krigsdeklarationerna kommo i dag i våra händer; läst dem o. s. v. Aflöning utdeltes; jag uttog första gången traktamente, 30rdrbco. Varit hos major Eek. — Orten är flack, odlad och förmögen. Vi fingo isynnerhet mjölk och feta får för god t pris.

Invånarne äro något råa, qvinnorna, unga och gamla, röka tobak utan blygsel 82). Här uppe synes

delser under kriget icke äro fullkomligt obekanta, i förbigående få en plats» Alldenstund uppgiften är obestyrkt, lemnas namnet åt glömskan. Berättelsen innehåller, att en af herrarna vid hären, hvilken i sin vård haft en betydlig kassa, rastat på en bondgård till venster om vägen och söder om elfven. Då herrn skulle på väg, placerades penningskrinet på en släda, kuskad af bonden, hvilken såsom vägvisare medföljde. Vägen togs norrut på isen utmed stranden, och då herrn der ej ständigt behöfde vägvisare, ¿ok bonden åka efteråt. Märkande detta, vek denne af upp på land in i skogen och dolde rofvet, hvilket egaren* för ryssarnes omedelbara framryckande, ej blef i stånd att efter-forska. Enligt uppgift hade bonden, ehuru han klagade öfver förluster, lidna under kriget,- småningom köpt några hemman till. — Ännu något smått om Siikajokistriden, se anekdoterna i slutet af boken.

81) Här i Lumijoki kom förra delen af namnet (lumi = snö) väl till pass. Arriéregardet skyddades af snöbatterier, hvilka, om de ock föga mot9tått kulorna, dock föranleddde ryssarna, att som vanligt skjuta för högt. En stock utbröts ur uthusväggen för att lemna tillfälle att dold och skyddad låta gevärselden spela.

82) Saknaden af herremän har här motverkat den med -desamma följande både goda och dåliga civilisationen. Bönderna, med trånga vyer i sina outyecklade samhällsförhållanden, ha på sin höjd i städerna lärt respektera några män, hvilkas bildning, om den funnits, knappt visat sig, men väl deras materiella inflytande; Déraf samma brist på undfallenhet, hvilken för en invånare från södra delen af landet förefaller som stötande sjelf-viskhet och högmod, likasom för en invånare från södra Sverigedagsskenet vid denna tid hela natten \ men kölden är dock stark ännu.

D. 22. En dag, som påminner mig många angenäma stunder. När skall jag åter i ro få gläda mig af ämnet för mina hågkomster? Lugnet och den vän, man sjelf får välja sig, är höjden af allt, hvad man kan önska sig jemte fägnaden att i sin hembygd, omgifven af de sina, få framlefva sina dagar 1

D. 23, Ilastades allt ännu. I mörkret om aftonen gjordes alarm, våra fältvakter sades vara attackerade. Soldaterna gingo i gevär. Vi packade in, klädde och

Eelsade oss samt ernade resa; hästarna voro i ögonblic-et ispända. Det behöfdes icke; allt blef åter tyst, ty fältvakterna äro i fred och alltsamman var en tillställning af chefskapet, för att hålla truppen uppmärksam.

D. 24. Hos majoren att begära permission för resa till det 4 mil aflägsna Uleåborg; fick och reste med Cu-menius.

D. 25. Ankom till Uleåborg, tog qvarter hos .gäst-

fifvaren, tillika rådman. Uleåborg är störst af Öster-ottens städer, har många handlande och hyggligt folk.

— Här kände jag igen ett fruntimmer af hennes systers sätt och ett jag vet icke hvad i hennes väsende, ehuru iag aldrig sett henne förut och icke ens visste, att hon bodde här 83). Utseendet, hvad ansigtsbildningen och hyn beträffar, var alldeles olika systrens, dock

Facies non---una

Nec diversa tamen--*—.

Vi förnötte dagen med att se oss omkring, upphandla matvaror o. s. v., och jag ansåg mig ej hafva illa slutat den, då jag — på en källare — såg kamreraren Tulind-berg 84) (en skicklig man, känd som författare till några

allmogens satt i Norrland. — I norra Österbotten torde ännu i dag tobak, rökt af qvinnor, konsumeras mer än i andra delar af landet.

83) Sannolikt en syster till prostinnan Mellin i Karkku, f. Westzyntius och gift med en handlande Holmberg.

84) Sedermera ledamoten i regeringskonseljen i Åbo, kammarrådet, likasom många medlemmar af samma slägt, utmärkt genom hufvud, qvickhet, förslagenhet och böjelse för en glad

' njutning af lifvtt.öfverdådiga manuskripter, skrifna af honom såsom kandidat under namn af österbottniska posten).

D. 26. Uträttat några bestyr ännu såsom fortsättning af gårdagens. Afrest kl. 9 om aftonen öfver isen och passerat 9 fältvakter, utsatte till säkerhet for orten mot kossackerna, hvilka redan besökt Karlön, men snart flytt derifrån. '

D. 27,. Sofvit på dagen. Alarm! Finnarne slåsa mot ryssarne^ kanonerna smälla. Hållen er färdiga! —* Victoria! Savolaksska brigaden har tagit 3 kanoner, sedan åter tvenne d:o, all tross och 600 fångar! Har drifvit ryssarna från Siikajoki o. s. v. — Härpå följde punsch.

— Fångnar äro generalen Bulatoff, fem adjutanter, två andra officerare. Dessutom ficks papper och. depescher etc. 85).

Upplysande tillägg. De föregående dagarna hade den plan blifvit uppgjord, att på två vägar anfalla den ryska fördelning, som följt Cronstedt och låg i Eevolaks. Adlercreutz med några kompanier af andra brigaden skulle på stora vägen begynna anfallet, och Cronstedt, som med savolaksarne skulle göra en omväg, borde taga fienden i ryggen. Adlercreutz kom fram på utsatt tid, begynte affären som sig borde, och uthärdade med ståndaktighet en flera timmars eld. Icke desto-mindre blef Cronstedt borta. Flera gånger tillbakadrifven af det öf-verlägsna antalet begynte Adlercreutz affären ånyo. Sa-volaksarne dröjde dock allt ännu. — Adlercreutz kom således med oföjrättadt ärende tillbaka, gick genast upp till generalen, omtalade Cronstedts förhållande, målade saken med nog mörka färger och öfvertygade honom lätt att Cronstedt felat.

Redan förut hade man emot den sistnämnde, att han, tvertemot sin instruktion, slagits mecLryssarne vid Kuo-pio, och der kanske visat oväntade krigaretalanger. Under samtalet härom inträdde en dragonofficer: »grefve Cronstedt har befallt mig.» — »Hvar befinner sig den herren för det närvarande?» inföll Klingspor med bitterhet. — »I Revolaks», svarade officern, »han har befallt

85) Uppgifterna, dagens rykte, äro något afvikande från de annorstädes meddelade, b vilka åter sinsemellan nästan alla afvika.mig rapportera ett fullkomlig seger öfver fienden.» — »Vill ni inbilla mig?» frågade Klingspor. — »Det vågar jag icke», blef svaret, »men grefven har ännu ej medhunnit att uppsätta skriftlig rapport. Urvädret, den djupa snön och elaka vägen hindrade truppen att i rättan tid framhinna. Emedlertid är Bevolaks i Svenska händer, fanor och kanoner, tross och ammunition, fältkansli och ekipage tagna, flere hundrade fångar gjorda, hvaribland generalmajor Bulatoff, hans fem adjutanter och några andra officerare. Generalen är sårad.» — Nu blef tonen fullkomligt förändrad. Cronstedt var en förträfflig militär. Han berömdes af generalen; ty hvarje seger af hans armé är hans; Adlercreutz instämde i berömmet; ty hvad skulle han göra? Dessutom kunde han trösta sig, ty den ^ffär han anställt, hade förmodligen lättat Cronstedts seger. Aüninstone kunde det heta eå; och hvad hindrar att icke så är förhållandet? — Cronstedts kurir ankom i dag, och hans rapport väntas med otålighet 86). Den ryske generalen, som till slut sjelf affyrat sina kanoner, har ekrif-vit till Klingspor med begäran, att efter genomläsandet af de tagna papperen få dem igen, emedan försvaret för hans förhållande låg förvaradt i dem.

D. 28. Dracks toddy87) för de glada nyheterna. —

86) Af dst ofvanstående inses den aktning, Cronstedt inom armén åtnjöt, äfvensom den bitterhet, som hos några de högste rådde mot honom; Får man sätt» förtroende till den allmänna opinion, som uttalar sig för honom inom armén, icke blott nu straxt efter segern, utan ñera gånger, både före och efter möj-ligheten af jemförelse med Sveaborgs uppgifvare samt äfven efter de misstag, han i S:t Mickel och i Kuopiotrakten begått,

.så vore C. icke värd 'de många nedsättande utfall, han af hr Cygnseus fått emottaga, eller, om man vill nagelfara öfriga höf-dingar på samma sätt, så torde få komma att stå ens lika rena som C. Af en bland de yngre, förtjenstfullaste historieskrifvarne i vårt land har utg. dessutom inhemtat, att Savolaks-brigadens ~ fälttågs första tecknare, prosten Holm i Själ6vad, till honom yttrat, att han vid utgifvandet af sin historia kunnat framhålla de intriger, som spelades mot C., i fall han ej gerna -undvikit att stöta för hufvudet åtskilliga då lefvande personer. — Se om C. dagboksanteckningen för d. 27 juli.

87) Till lyxens historia i landet hör, att'denna dryck förstFör besparings skull ingicks för framtiden ett hushålls-bolag emellan fem af oss: Gyllenbögel 88), Aminoff, Ed-

fren, Cumenius och mig, som hvar sin dag borde sköta öket och efterse det gemensamma förrådet.

Den 29. Allt ännu på samma ställe. Köptes öfver-pjefcser; bevistat auktion efter afl. Söderborg etc. Kl. 11 om aftonen på sängen, då jag redan insomnat, erhölls ordres att uppbryta kl. 3 följande morgon. »Hvart, hvart?» frågade soldaterna. — »Hvart aonars än hem», — svarade Gyllenbögel, en god, enkel man, men som förstår styra och uppmuntra soldaten. Mera kunskap och mera feld hade gjört honom till en ypperlig militär. Nu är han omistlig endast på sin post. Högre befäl vore han ei vuxen. Efteråt sofdes litet för att sedan bryta upp till Siikajoki, hvarifrån ryssarne marscherat förbi Branestad till Salo.

Den 30. Gicks till fots efter hästarna för det svåra väglagets skull. Ständigt körande hade nött bort sriön midtpå vägen och bredvid bar ej skaren. Vi gjorde vår marsch med nöje, ty nu togos de första stegen tillbaka åt södern. För folk, som hoppades allt, var nio fjerde-delars marsch i gladt sällskap ett intet. — I morgon skall sjungas tedeum öfver segrarna. — Truppen hade af Uleåborgs borgerskap för de sista" segrarna erhållit 500 kannor Dränvin som skänk. Den egde dessutom sina förnödenheter. — Cronstedt håller allt på att uppsöka förstuckna ryssar och göra fångar. Det år en oumbärlig man, denne Cronstedt! Men stackars Sveaborg, om allt är sannt, som säges!

Om aftonen befunno vi oss åter i Siikajoki by, den vi för 11 dagar sedan för utrymmes skull lemnat, och hvilken ryssarne efter finnarnes aftåg intagit. Det började höras om fiendens plundringar, såsom t. ex. hos

genom kriget blef allmännare. Före detsamma var den en ytterlig sällsynthet.

88) David 6., löjtnant, sednare kapten, sårad vid Lappo, nämnd vid flera af 2:dra brigis effärer, död för några år tillbaka på sitt boställe i Loimjoki. En äldre bror var Anders G., chef lör landtvärnet, sist öfverstlöjtnant #ch egare af Ytterö vid Björneborg. De öfrige bolagsmännen äro förut nämnda.

Finska Kriget. 3kaplanen i Siikajoki, för 10,000 dalers värde 89). För öfrigt hade ryssarne tagit sina förnödenheter, men utan betalning, och till förnödenheterna räknades ock öfver-dragen af sängkläder, sedan fjädern blifvit utskakad.

Maj d. /. På förmiddagen afhört predikan ute på åkern här i Siikajoki. Cumenius predikade i urvädret. Under andakten hördes salfvor från höger och venster ur skogarna, ty vid élla brigader firades segrarna och tedeum afsjöngs. Efter slutad predikan och lofsången: »Herraa hyvää kiittäkäät», aflossades 2 salfvor ur handgevären, äfven hos oss. E. m. paraderade 2:dra brigaden för excellensen Klingspor, som endast helsade på trupperna, hvilka hurrade, hvarefter han åkte sin väg. Här såg jag honom återigen. För 41 dagar sedan såg jag honom ett stycke härifrån stående bredvid slädan i en snödrifva vid landsvägen till smalbenet i snön, emot-taga rapporter och arrangera affären under dess fortgång tills segern var afgjord, samt nicka åt de förbifarande; general Aminoff satt i sin släda. — Underofficerar ne, eom skulle få medaljer för tapperhet i fält voro till middagen bjudna till excellensen. De fingo dem der, äfvensom de dertill berättigade korporaler 90), hvilka .jemte de förra till afton bjödos till brigadchefen v. Döbeln. Hurrande lyftades denne och bars af dem efter måltiden omkring rummet, hvarpå han flera gånger gaf dem handen. Detta var deras belöning; den som arbetar för äran, bör nöja sig med äran! Också ansågo de sig genom hans erhållna rekommendation belönade för alla utståndna faror och mödor. — Vi slöto dagen med en skål för våra hemmavarande egnas, och vänners välgång. Jag tänkte derun-

89) Af trovärdiga Siikajoki-boer bestrides att någon plundring af betydenhet egt rum. Tvertom påstå de, att finska arméns vistelse derstädes (den var ock långvarigare) hade i sådant afseende svårare fördragits.

90) Häraf vill synas, som skulle korporalerna äfven fått medaljer, men detta torde härleda sig af något skrifFel, emedan det följande något så när tydligt ger vid handen, att de icke erhållit sådana. — För öfrigt vederlägger uppgiften om under-officerarne den hos v. J)öb. Ant. II, 20, der det sägs, att medaljer i guld och silfver för tapperhet i fält utdelades först efter segern vid Lappo.der på alla mina kära egna derhemma, på---o. 8. v.

Måtte alla kända der må väl! När nu der föret elår af, borde Rantakunta-trakten flytta allt sitt till Salo 91), samt skaffa undan alla båtar och ökstockar också till Salo-sidan; ty annars går allt förloradt. Längs vägen röfvas allt, äfven sängkläder, kjortlar, halsdukarna från halsen. Menniskor missnandlas och befälet vet af intet eller håller

dålig disciplin. Stackars Kulju och Karimäki 92), om ryssarnés marsch går der förbi! Från det förra stället sägas 60 tunnor spannmål redan vara tagna; det hör jag ända bort i norra Österbotten 93). — Det arma landet! man hotar med gevär, sticker och slår dem, som ej

fifva fram. — Dock, när en gumma gret och bad att få ehålla sin häst, klappade den ryske soldateö henne på axeln, tröstande: »kyllä tuodaan jällensä!» (nog hemtas den tillbaka). Ryssarne hafva här, både efter Siikajoki- och Revolaks-affärerna, erkänt att finnarne äro ett tappert folk: »Ruossilla on dobra väkeä». Efter den sednare striden hade de varit alldeles nedslagna, då de vapenlösa eller blott med sabeln raglat flyende ur striden, blodiga kommande ur Cronstedts händer, att slutligen förenas med härvarande trupper och sagt: »Jo Ruosei antoi meille kuuman piipun» (redan gaf svensken oss en het pipa). — I dag sjöngs således högtidligt tedeum öfver segrarna, hvilka föga båta, om de rykten besannas, som

, 9"1) Båda trakter i Karkku socken.

92) Hemman, som egdes af förf:s närmaste slägtingar.

93) Ryktet hade öfverdrifvit något. Fallet var, att godsets egarinna hade åtagit sig, att åt finska armén leverera 300 liép. bröd, men hvilka till dess hastiga aftåg ej voro fardigbakade eller ej hanno medtagas. Om den ifrågavarande brödleveranéen hade ryssarna fått underrättelse genom en tjenstaktig f. d. finsk militär, då såsom civil vistande i Tammerfors, slutligen anställd vid postverket och obehagligt ryktbar för sitt under Borgå landtdag existerande brottsliga förhållande till en sockerbagarehustru, hvilket hade för afsigt att krönas med an<jra kontrahentens i bvarderas äktenskap expedierande ur lifvet. Förfrågan angående brödet gjordes på stället af ryssarna; ett par husarer och lika många dragoner kommo och afhemtade för deras, räkning brödet med thy åtföljande säckar, men af den utlofvade betalningen nt.oll blott den för säckarna.småningom utspridas om Sveaborg. Men dessa må, såsom otroliga, lemnas till framtiden. »Njut for dagen I» bjuda 088 våra glada skalder. Hvarföre då, med bägaren i hand, sörja för morgondagen? Vi drucko verkligen &nnu en gång segrarnas och segrarenas skål. — Besök af baron Anders (Mellin).

Den 2. Ryssarne retirera., Vi skola ock bryta upp, för att genom de utplundrade nejderna gå hemåt, först tiH Pattijoki by, { mil norr om Brahestad. Vi veko in på. det hemman i Hirvaskari, h vari från'ryssarne drefvo oss. Det var blottadt. Under sjelfva striden plundrade ryssarne i kringliggande byar. Det var här som de bort;-togo t. o. m. qvinnornas halsdukar och lintyg. Lås och lock slogos sönder, dörrar sprängdes, bränvinsdrank, pen^ ningar, silfver, kläder, allt eröfrades. En läkare, som förband ryska blesserade och hörde gumman på hemmanet jemra och välsigna sig, när fjädrarna tömdes ur hennes bolster på gården, hade äfven välsignat sig och af missnöje skakat på hufvudet, men — ej kunnat hjelpa. Hår hade flickor och barn blifvit gömda i en grop, som höljdes väl, men hvilken ryssarne dock funno. När de togo granriset undan öppningen, började en liten gosse actt gråta. Ryssarne endast härmade honom och plundrade förtvifladt. De ifrån Revolaks återkomna ryssarne hade varit fogliga. Dem gafs intet annorlunda än mot betalning, hvilken de ej vägrade. Gumman tog allt väl betaldt. Detta var straxt efter det de fått stryk. Längre fram voro de grymmare än förut. Några dödskjutna ryssar lågo ännu, sedan affären, i diken vid vägarna. Skogarna skola äfven vara beströdda'med lik, ehuru en mängd blifvit jordad vid kyrkan, straxt efter striden. I Revolaks ligga ryska lik omkring i skogarna, kring husen i stora staplar, nedgräfda äro flera lass. Hundradetal blesserade äro bortförda genom den ort, der vi nu befinna oss. Våra förluster äro ej ditåt så stora. Vidpass 80 man torde vara döda, men många flera blesserade; några tiUiängatagna. — Sent om qvällen kommo vi våta och trötta af gående' i slasket till Pattijoki, sökte oss qvarter, kommo i en varm kamtftare, fingo oss en .halmkärfve, utbredde den på golfvet och somnade sött. Föregående nätterna hade jag, i brist på halm och för kölden på golfvet, legat på ett rankt bord, insvept i min pels.Dtn 3. Kl. 7 f. m. i badstugan för att afskölja Li~ mingo-smutsen. — Här hafva kossackerna förtärt det kött, som de fingo vid C:ii och min afresa från Brahest&d den

18 april, då Sagulin 94) försummade att resa undan med provianten. Två kompanier kossacker voro oss då på hälarna, ehuru vi sågo blott en. — Ryssarne hafva bär begrafvit två af sina döda: en officer och enr gemen. Klagas öfver oerhörd plundring, och infanteriet skylles mer än kossacker och husarer. — En klockare, söm skall

lotsat fram ryssarne vid Revolaks, säges vara gripen. — I dag berättas, att Cronstedt genast förföljt fienderna från Revolaks, ej på samma väg, som de aftågat, utan att han

en längre väg kringgått dem, hunnit före dem tUl rppäri i Pyhäjoki och der gjort mycket fångar. Få se, om det besannas; det vore ej vår raske Cronstedt olikt; men skiljda från generalitetet veta vi intet med säkerhet härom 95 — E. m. rest till Brahestad för att träffa baron Fr. Mellin 96), som norra vägen kommit fran Stock-

94) Benj. S. kade gjort samma bana, som mången annan i dessa tider. Han hade varit betjent hos landshöfdingen, generalmajor Willebrand, sedan biifvit länsman i Karkku oeii Mouhi-järvi, på den sednare orten begått en grof mystifikation, i det han, föreställande prest, gifvit en sjuk nattvarden med bränvin, Ii varför han afsattes. Då under kriget ryssarna kommo till Haapaniemi (i Karkku) hade han åtagit sig att skaffa bästarät dem, men med denna kommission begifvit sig till finska håren, der han fick någon anställning vid kommissariatet. Sumllska genealogia uppger denne såsom länsman i Pöyttis, men, enligt hvad utg. tror sig med säkerhet in hem tat, var länsmannen i P. en broder till den förstnämnde och hade derföre^ att han vid häktandet af någon qvinsjierson tvingat henne att följa, bunden vid hans schai, i anledning hvaraf hon torde dött, biifvit afaatt, samt efter utståndet fästningsstraff, för att i nådevög söka ny anställning, barfotad anländt till Gust. IV Ad. på Beckaskog. Han lär sednare fått annan lansmansbeställning i Finland (Urdiaht).

95) Såsom kändt: ett tomt rykte.

96) Äldste brödren af de unga friherrarne M. från Kulju, kanslist vid hofrätten i Wasa, på hvilken ort han kallades »den vackre baronen», hade sommaren 1807 med förf. gjort en resa till Stockholm, samt nu af Klingspor (såsom utgifvaren hört påstås för någon lycklig affär) skickad som kurir till konungen*holm. Under resan sågs en svan. De föregående dagarna ha vildgäss, änder, spofvar, qvickstjertar visat sig, och man har hopp om sommar äfven här, ehuru vintern eljest tycks utvalt denna ort till sitt stadiga hem. De vackra morgnarna hafva länge redan lofvat sommar, men för öfrigt har icke ett enda tecken härtills visat, att man har anledning förmoda ändring. Jag har tänkt mig tillbaka hos min gamla, goda mor, som gifvit mig känsla för det sköna i naturen, och hos dessa ädla menniskor, som återväckt min hog för det medborgerliga lifvet, skänkt mig de förtrognaste vänner, beredt mig många lyckliga dagar i den skönaste nejd, med ett ord, sparat intet för min sällhet. Hopp för framtiden, hågkomster af det framfarna göra mina dagar lyckliga under den oroligaste lef-nad, bland fremmande hjertan och ansigten. I sällskap med M. tänkte jag åter på min födelsebygd, tyckte mig hemma i lunden, i grottan, på berget. När skall jag åter vara der? ty lugnet, endast lugnet, kunde jag nu ej redigt föreställa mig — och hvad är allt utan det? — Legat öfver natten i staden hos herrarne M. — Jag skref förut till baron C. M. 97) från Brahestad med fänrik M—n 98), som rest hem. I Uleå fick jag höra, att mitt

från hvilken beskickning han dessa dagar återvände med en penningremiss af några hundratusen riksdaler. Sedan han förenat sig med armén, kunde han svårligen qvarstadna under ryska väldet; han återvände till Stockholm, der konungen erbjöd honom kammarjunkareplats; men anseende denna såsom en alltför ricga uppmuntran, undanbad M. sig den på grund af medellöshet, samt blef någon tid derefter kammarherre hos drottningen, förlofvade sig med en af Stockholm» rikaste arftagerskor, ra:ll Müller (härstammande från Pommern), men afled i Oktober 1810 genom åsamkad förkylning förlamad i benen.

97) Carl Reinh., den yngste och ännu lefvande brödren af Mellinerne från Kulju, nu häradshöfding och hofrättsråd, hade varit elev åt författaren och vistades under kriget såsom student hemma hos sin moder.

98) Möjligen Mellin från Haudois, ty de i Brahestad denna dag vistande herrarne M. voro åtminstone bröderna Fredrik och Anders. Kanske var den hemresande a)ls ingen af sagde namn. Brefvet hade säkert blifvit lemnadt vid något föregående besök vid uppmarschen.bref från Gamla Karleby ej afgått. —. Generalitetet nu i Brahestad. Kapten Bruncrona, som d. 16 April vid Yppftri sköts genom låret, dog af sin blessyr i Brahestad. Likaså öfversten, baron Fleming, vid Abo iäns regemente. — Först 3 dagar efter vår seger vid Siikajoki kommo ryssarne öfver elfven. De nyttja täta fältvakter; alltjemnt sågos deras granriskojor vid vägen.

Den 4. Bestyrt om några hushållsangelägenheter, och i brist på häst gått till fots hem till qvarteret ^ mil från

staden, öfver isen genom 6lask och sörja. Slutligen föll jag in i en snödrifva på ängen, der jag sökte en ginväg, förstörde mina kläder, kröp på händer och fötter, fann ginvägen och anlände miserabel hem. — E. m. ankom Neumbohm 99) med brigadens tross.

Den 3. Hos löjtnant de Besche lOft) san)t hos Wemo kompanis officerare. Tranor 6ågos. Fått kunskap om förestående krigsrätt. Tänkt på hem. Huru gerna ville jag icke nu vara derborta vid den gömda, lugna stranden, öppna mitt hjerta för mina vänner, — — —

»le déras löjen, känna deras känslor 1

och andas dygden med den luft de andas»; — men så är verlden nu engång: man kan ej alltid lefva der man vill. Pligten att använda sina krafter till gagns; en blick på framtiden; det egna intresset; sjelfva nyfikenheten och lusten att erfara — allt detta leder ofta äfven den oberoendes viJja från stillheten till verksamhet, och gör någon gång af sjelfva lättingen en verksam medborgare.

Den 6. Hela naturen föryngrar sig. Tidigt sjöngo foglarna utanför mitt fönster. De sjunga der ännu, men jag b6r dem icke. Man exercerar der uppe på kullen, * som redan är torr, och trummornas röst förtager för mig foglarnas. Det förtryter mig, men må göra! Måtte alltid det nyttiga vinna företräde framför det angenäma, det

99) Fältväbel från Haarois i Karkku, skall egt förmågan att ganska tillräckligt poetisera sina berättelser.

100) Löjtnant vid björneborgarne, nämnd med utmärkelse

i rapporterna från Lappo och Kaukajoki, fick kaptens afsked och kornettsboställe vid lifdragonerna. Var bosatt i Birkkala, allmänt aktad, förmäld med Eva Granfelt, dotter till majoren G. å Walkkila (se not. under d. 16 april).endast sköna! Fritt må arbetet förjaga nöjet. Det är ju ädlare, att digna linder sin börda, än digna af öfverflödig dans; och hvårföre digna? Gif allt sin tid, och drage hvar sin börda, så blifva alla lyckliga. Arbetat hela dagen med krigsrätt om förlorade kronopersedlar, och under tiden varit våtskodd. Det är en lycka, att jag icke varit klemmad! Svettig, frusen, hungrig, öfvermätt, törstig, fördrucken, uttröttad, förhvilad, — ailt i sin ytterlighet bör krigaren kunna vara utap fara för helsan.

Den 7. Vackert väder. Menförét qvarhåller armén här. Hästfodret börjar tryta, hvårföre kommissariatet skall genom generalitetet låta utgå förbud för privata, att bestå sig andra hästar än sådana, som äro oumbärliga för tjensten. Äfven trosshästarnas antal säges skola förminskas för hvarje kompani. Kärror uppköpas redan för den tillstundande sommarn. Armén har redan en myckenhet sjuka. .Alla de soldater, utan undantag, som gjort sednaste pomerska kampanj, hafva insjuknat i frossa. Detta gäller åtminstone om andra brigaden. Flera af det yngi^ befälet * ligger redan i Uleåborg för att botas för skamliga sjukdomar. — Ryktet, om Sveaborg ger anledning till många gissningar. E. m. politicerat med Neunbohm med mycken ifver och hetta,

»—-som hända plär,

när man förstår sig ingendera.» —

För öfrigt arbetat flitigt med krigsrätt öfver förkomna

E ersedlar, och utan att ens kunna förmoda, att det blir ättre i morgon. — Nu talas om en seger, som finnarna skulle vunnit i förrgår i Kalajoki, der % kanoner, en mängd fångar o. s. v. tagits; men så många rykten äro gängse, att föga något är trovärdigt 101). Ryktet «m en seger vid Pulkkila besannas och läses redan i rapporterna. — Om snön en gång skulle smälta, så vore man i stånd att gå omkring och bese nejden; nu ärmanmidt på den vackraste dag inspärrad, man kan knapp ombesörja de nödvändigaste åligganden/ för sin ekonomi.

.Den 8. Andra Böndagen, öfvervarit den högtidligaste gudstjenst jag bi vistat. Den hölls på en aflång kulle midt på en slätt af åkerfält, gent emot mina fönster. Från kullen är en skön utsigt. Åt norr och söder

101) Också ett falskt i’ykte.längst bott dd horisonten ekog; åt öster en fors i en å, som stupande öfver en klippa sätter flera qvarnar i rörelse, samt. derefter genom slätten stilla kryper ned i hafvet. At vester den omätliga hafsrymden, hyarest man ser några uddar skjuta ut, och vid stranden en eller annan holme, beklädd med frodig

mörk granskog. Emellan tvenne likaså med gammal hög granskog be växta uddar framskjuta tornen från den synliga, lilla landtliga staden. För öfrfet byar, torp, åkrar och ängar rundt-omkring. — På denna kulle, förherrligad af våren i naturens vidöppnade famn, står uppställd i fyrkant en myckenhet krigare, samlade, denna gång ej till förstöring och blodsutgjutelse, utan till andakt. Allt detta gjorde, Jag 1 denna stund fann mig lycklig att vara med. Årstiden hade påskyndat kullens torkande och skänkt oss den vackraste vårdag. Foglarna sjöngo kring nejden. Ett enda föremål gjorde ett dystert intryck, Några af sina sår döda ryska officerare lågo begrafna högst pi kullen. Bland dem en major. Ett omåladt trädkors med årtalet 4808 utmärkte hans graf, En graf, och ännu mera en i krig dödad stridsmans, väcker sorgliga betraktelser! — I går begrofvos vid de förras sida de i skogarna funna liken af några stupade kosacker. Ingen af manskapet ville handtera dem. Slutligen steg en ung soldat fram och ryckte skämtande ett lik i skägget. En

fammal soldat sade då: »Låt bli att skämta med denne, an är ju dock vår furirskytt» (d. v. 8. på soldatspråket den, som är på förhand utskickad att beställa qvarter o. s. v. åt en antågande trupp) 105). Om denna spådom skulle sannas! Hvad hade då den äretörstige för sina uppoffringar? Den falska ärelystnaden, tillfredsställd med titlar och band, förlorar allt med lifvet. Den sanna äran, bestående i frivillig uppoffring för ädla afsigter, för höga ändamål, för sanning, ljus, rättvisa, medborgerlighet och fosterland, för den lidande menskligheten, vin-nes ej blott med segrar, men äfven med döden \ ty den dör ej med personen, den öfverlefver sin hjelte, och tide-hvarfven minska ej, de tvertom öka glansen deraf. Men stjernor, titlar och band, hvad äro de? Har man fallit så lågt, att man ej finner, att just dessa äro nödfallsmedel

102) Denna anekdot omtalas äfven annorstädes.att nyttjas i 6aknad af en nations känsla för den sanna äran? afkläd en Leonidas, en Gustaf Wasa, Nelson och Kosiusko och några andra stora deras titlar och utmärkelser; så återstår dock hos dem att vörda den enda ära, som värdigt sökes på krigets bana: att hafva uppoffrat sig för sin nations räddning från fremmande ok. Den, som vågar sitt lif för en färgad glasbit, är ett fullvuxet barn, som med glitter lockas hvart man behagar. Den som gör det för guld, är en köpt elaf, en sjelfspil-ling, värdig att slagtas för regenters nycker. l>e flesta af vår tids krigare söka som 6in höga belöning äran, att se fiina namn tryckta i dagbladen eller i kalendern. De stå der bland konungens adjutanter, bland ordensrid-darne; de stå (Jer i år,* de stå der till sin död; — men året derefter, hvem vet. att de någonsin funnits? Sedan man nu en gång blifvit militär, så nödgas man vara med; man gör t. o. m. sitt underverk af tapperhet — för en gång. Efter det stjernan är vunnen, försvinner hjeltemodet ofta nog, och hvad angår fäderneslandets sak en sådan hjelte? är det han, som skall hämnas fosterlandet och friheten? — Måtte våra hjeltar vara annorlunda sinnade! och måtte lyckan följa deras bemödanden I Men om vällust och veklighet minskar antalet af tjenstbara officerare — jag talar om verkliga förhållanden — om lazaretterna fyllas med personer af befälet, behäftade med skamliga sjukdomar, om man af pultro-neri ingår dit under förevändning af sjukdom, när man hyser tre och flera liderliga qvinnor 103), — så —

103) Ofvanstående reflexioner bidraga att förminska den nimbus af nästan halfgudsglans, som mången — kanske på grund af vår störste skalds taflor ur detta £rig och äfven med stöd af den snillrikaste prosa törs, som behandlat partier ur detsamma, skildringar — vill låta omstråla flera än dem, det förtjena; då visst på andra sidan ett större flertal, bedömande allt och alla efter sin egen platta materialsvis hvardagliga måttstock, icke veta, huru långt de skola gå i kall likgiltighet for hela detta, för mången deri deltagande väl omedvetet, men icke desto mindre utomordentligt nobla krig, och ej kunna bringas att fatta, huru de voro skyldiga att åt dessa qvarlefvande trötta veteraner genom erkänsla söka afbörda den verkligen obetalbara hedersskulden för egande frihet m. m., likasom detta flertal icke nån-Den 9. Antecknas, att öfverste Sandels brigad, som d. 3 dennes slog ryssarna vid Pulkkila, der tog 2 fanor, 42 officerare, 24 kossacker (raskt fänge), 200 inmnterister och 300 hästars tross 104).

Varit till lifbataljon att få penningar, ty aflöningarna skulle utlagas; men ingenting kunde ännu fås, ty Mel-linska penningetransporten är ännu qvar i Uleåborg. Så stor den var, kunde M. dock resa trygg med den genom hela Sverige, utan annan eskort än en med hagel laddad pistol, hvarur, af vätan, allt krutet utrunnit.

Den 10. Vid lifbataljon. Farit första gången öfver ver öppet vatten i år. Det skedde med en timmer-flotta öfver ån, som nu är ren från is. På hafvet åkes ännu, — Låtit en soldat klippa mitt hår, som sednast förut kliptes af den

vackraste hand, jag funnit i verlden. Se så ja, gissa nu hvems den var! men här hjelper ej nyfikenhet långt. Det gifves så rasande många par händer i verldenI 105). — (Jjort liqvid med E. och C.; N. satt brédvid och skrattade. — Hört berättas, att ryssen blifvit i går attackerad af våra; låt se, om det är sannt. Likaså, att postgången är fri mellan Åbo och här, hvilket är orimligt. Vidare: att ryssen fått* förstärkning och nu utgör 9,000 man. Då fienderna kunna röras'i men-föret, hvårföre ligga vi här redan på 9:de dygnet? Att här afbida svensk förstärkniag, är antingen för tidigt eller för sent för årstidens 'skuld. — I Brahestad och äfven här hafva ryssarna stundom betalt sin förtäring med hol-

sin inser, att hedersskuld är annat än »spelskuld», såsom de ock äro omogna t, o. m. för den frihet, de åtnjuta. — Vår förf. synes oss vara en af de få, som nästan uteslutande omgifna af sinneverldens krassare inflytelser ej mer eller,mindre blunda för dem, åtminstone icke bringas till tystnad, utan med sin själs rena stål, skarpare härdadt med ökad spänstighet kastar det usla bort från sina krigare-idealer.

10 O Slaget vid Pulkkila stod d. 2 maj. Uppgifterna om den gjorda segervinningens resultater äro hos de skiljda förfF. något afvikande.

105) Det kunde möjligen utredas, bvilka dessa sannskyldiga händer äro; möjligen finnas de ock efter ett halft sekel ganska välbehållna ännu, men denna fråga hör till enskildheternas område.lftndska dukater och eilfverrublar 106), men räknat dem till ofantligt högt pris.

Den il. I dag har jag haft tillfälle att läsa en rysk proklamation 107), som ger åt Finlands intagande samma rubrik, som Fredrik II i Preussen gaf åt sitt infall i Sehleeien, nemligen, att det skedde endast för att skydda landet. Åfven höres det redan, att ryssarna härma honom deruti, att de, före fredsslutet, aftvinga landets in-yånare tro- och huldhetseden. Så gjorde Fredrik i Breslau ^741 (Papst, Fredr:s lefverne). Édsformuläret har äfven redan hunnit i våra händer, och ä* nästan ord för ord detsamma, som med värjan i handen förestafvades po-lackarne vid deras rikes delning (se Yie de Cath. II.)

Sandels, som kommenderar i Kuopio-trakten, har nu åter tagit en myckenhet rysk tross, till hundradetal hästar 108). Härvid skall den af excellensen utnämnde gränskapfenen (en bonde och riksdagsman, som talar svenska, och som jag såg i Brah^stad 109) med sin korps

106) Silfverrubein hade då i Finland ett jetnförelsevis lågt varde i förhållande till det svenska myntet. Ännu många är efter kriget var detta händelsen. Från Brahestad känner utg. specielt genom en numera gammal man, då gosse, b vars moder med brödbakning gjorde goda affärer på ryssarna, att varma, just ur ugnen komna hålkakor betaltes onekadt med en rub. silfver stycket. Men betaltes ock ett rubelstycke för mången obetydlighet, så betaltes också ofta värdefullare saker ej högre än med samma rubelstycke: man tog hvad man fick.

107) Dessas försökta utspridande inom krigshären började egentligen i Pyhäjoki-trakten någon tid före drabbningen.

108) Har väl afseende på Fahlanders affär i Kärsämäki och Malms vid Nissilä i Iidensalmi.

109) Troligen Erik Ollikainen; Äfven ett par andra bönder, som utmärkt sig denna tid, nämnas af Montgomery, men den förste fick hederstecknet för tapperhet i falt och är synlig äfven sednare på sommaren. Till deras tjenst, hvilka bättre kunna upplysa om de i sammanhang med Savolaks«&rigadens verksamhet utmärkte bönder, hvaribland Ollikainen ooh Tiiancn mest framstå, må nämnas, att under sommaren i Toivola någon tid uppehöll sig af medelstor vext, en (hvilken veta vi ej), som af befälet ikläddes kaptensuniform och gick med lång slängsabel, sådan de flesta officerare lagt sig Jill under kriget i stället föraf karelska bönder hufvudsakligen varit behjelplig. De skola dessutom gjort flera dylika priser. Excellensen har velat gifva honom tolf dukater, men han svarade sig endast hafva gjort sin skyldighet. Likväl har han mottagit dem under vilkor, att utdela dem ibland bönder, Bom på hans ort lidit mest af ryska infallet. — På orderna lästes nyss, att en soldat, som sjelf befriat sig från ryska fångenskapen, blifvit af excellensen belönad med en dukat. — Vid Pulkkila har en rysk korps sträckt gevär och begärt pardon, samt en trupp finnar gått att på deras ord göra dem till fångar, då hastigt ryska li-nien öppnades och ett drufhagelskott på 30—40 stegs af-stånd lossades på de våra, ryssarne hastigt upptogo sina

gevär, samt gåfvo salfva. Denna nedrignet kostade oss

19 man, men ryssarna togos likväl och nedsablades icke. Majoren, tillställaren till detta nidingsdåd, togs äfven utan att blifva det ringaste misshandlad 110). Då han fördes

de vid dess början af dem begagnade korta stickertarna. Denne lär endast talat finska och hade före arméns uppbrott från Toi-vola begifvit sig derifrån, såsom vår sagesman, en af Zidéns fordna vapenbröder och närmaste män, trodde, till Sverige. — Af Tiianen har utg. sett en rapport i original.

110) Opartiskheten förmår oss att medgifva, det till utseendet åtminstone' liknande fall inträffade äfven bland finnarne, ehuru ett exempel, som genast skall omtalas, under omständigheter, hvilka göra det vida vägnar ursäktligare. Utg. minnes från sin barndom händelsen omtalas, minnes den ock från mog-nare ålder. Han påminner sig ock ganska väl hjelten i händelsen, fältväbel H. vid B. kompani, Åbo länsregemente. Denne hade vid något tillfölle under kriget jemte en liten afdelning blifvit afskurén och tagen af en rysk öfvermakt. Finnarne skalle eskorteras af en mindre trupp, men man hade icke vårdat sig om att fråntaga dem deras gevär, icke ens undersöka, om de voro oladdade. Detta voro de ej, åtminstone icke alla. Sedan truppen en stund vandrat, observerade H. möjligheten af befrielse och-denna tanke nedtystade hvarje annan, kanske ansåg han ej heller sin trupp, såsom oafväpnad, sannskyldigt fången, utan berättigad att, der ej Öppet våld hjelpte, gå till väga med krigsputs, ty serdeles väl underrättad om den af bruket helgade folkrätten i krig var, sfisom man af många anekdoter ser, ej uaderbefftl ooh manskap heller hos oss. Alltnog, H. marsch«*rade med oändrad min framåt, låtsande om intet, men i korta ord på finska gjorde han sig underrättad om att kamraterna hade geváren laddade, bad dem hålla sig i ordning, lyda hans kommando och följa exemplet. När han märkte sina bevakares fortfarande sorglöshet, befallte han: fyr! och bröt sig med sin trupp igenom till skogs, hvarigenom han helskinnad sökte sig fram till hären. — Såsom bevis på bristande kännedom om krigsbruket kan tjena, att soldater stundom plundrade fallna fiender på allt, som kunde användas, att de t. o. m. någon gång, för att derigenom sättas i tillfälle att plundra, dödade fiender, som de kunnat taga till fånga, att de vårdslösade sårade fiender, som möjligen leunnat bergas af dem, men ej af de sina; dock detta skedde, der icke obekantskap med civiliserade nationers krigsbruk, en eldad, kanske för Ögonblicket missledd, patriotism, ett af det förvildande krigstumultet ohejdadt lössläppt hat till ochförtjent hämnd på den afskydde fienden var orsaken dertill, helt naturligt deraf, att hvar och en är sig sjelf närmast och att de sårade fiender, enligt hvad som påstås, ofta sfi hade det bättre, an om de upptagits af de sina, jemför t. ex. uppgifterna om Lappo och Kauhajoki. Exempel finnes ock, att enskilda okunniga finska soldater skjutit, åtminstone i krigets början, på parlementär, men sådant skedde ännu mot krigets slut, t. ex. före början af Wirta-bro-affaren af trupp under befäl bland ryssarna, se relationerna derom. Såsom bevis på det förra och en ädel fiendes uppfattning deraf må anföras enligt meddelande af en vid tillfället närvarande officer följande. Denne, berättaren, var jemte Jöjtnant Fredr. Willebrand, vanligen kallad Pontus W., från Uskela på fältvakt med 100 man infanterister och några dragoner nära Pohjois, der en bataljon stod, en mil från generalitetets station, Tavastehus, just omkring den tid befälet öfverflyttades från Klercker till Klingspor. En rysk husarofficer hemtades såsom parlementär, klagande öfver att en dra-gonvedett skjutit mot honom, ehuru han på öfiigt sätt tillkän-nagaf sitt parlementärskap. Parlementären beledsagades till högqvarteret och återvände derifrån i sällskap med adjutanten, friherre Stackelberg, som medförde ordres, att dragonvedetten skulle hängas, hvilket var ett vanhederligare straff än att arke-buseras(Då den ryske officern förnam befallningen, började han bedja för vedetten, förklarande honom oskyldig till det föröfvade dådet, så vida han säkert var okunnig om att hafva gjort annat än sin pligt, utan härledde sig sådant ifrån dragonbefälets för*summelse, att upplysa sina underlydande om deras skyldigheter. Detta den ryske officerns uppförande, ehuru naturligt och enkelt rättvist det kunde vara, beundrades, och vedetten, som, då ingen skada var skedd, skulle uppoffrats åt den oblidkeliga rättvisan, eller, om man så vill, för den chevalereska artigheten mot en fiende, blef benådad. — Men för att efter déssa digressioner återkomma till fältväbel H:s okunnighet om att hans handlingssätt ej var rätt nobelt, får sägas, att han först ofta med förnöjelse omtalade denna bravur, men, Sedan han gjorts uppmärksam derpå, att, ehuru mången i hans skor skulle handlat på samma sätt, det likväl ej var rätt, ogerna påmindes om händelsen. Mannen hade vid Pyhäjoki-affärens början i mörkret stående mellan några hus genom en muskötkula från ryssarna, hvilka trängt närmare än

man visste, fått de par yttersta fingren vid ett tillbud, der mycket mera stod på spel, blott så sårade, att de sedan kroknade. Efter allt hvad utg. kan påminna sig, var det med anledning af Siikajoki-striden, som följande lilla uppträde passerade. Vid ett samqväm hade den i samma socken som H. boende major K., den der ville något vara och synas, vidt och bredt ordat om sagde träffning. Fältväbel H., som kanske var så pass lifvad, att han föga respekterade det upplösta förmanskapet, steg ändtligen fram, sköt majoren åt sidan, yttrande: »hvad skall majoren prata, som ingenting kan veta, då majoren ej var med, utan låg bakom stenen, men jag, som var med i striden, vet och skall berätta». Så skedde. Sanningen torde varit så slående, att majoren ingen upprättelse förskaffade sig. — För att på ett ställe expediera det mest i ögonen fallande af hvad ref. påminner sig af samme mans berättelser, så se här. 'Vid uppmarschen om våren från Björneborg, hunnen till Ömossa (Mettäiä), rastade H. med trupp der. Man skulle bryta upp, men proviantlassen gjorde sig ingen brådska, utan lågo i lugn, då truppen afmarscherade. H., som redan visste af det icke så sällan praktiserade knepet med dylika tillställningar, tog ifrån ett köttlass ett obetydligt lårstycke och bad sina karlar förse sig med hvad de behofde. De gjorde så. Proviantmästaren, h vad titel , och namn han egde, påminner sig ref. ej, blef på det högsta uppbragt Öfver denna plundring af vänner, och förebrådde H. häftigt hans tilltag, men denna förespeglade honom, huru allt ändå var i beredskap till proviantens plundring, den kunde då hellre lemna en skärf att pft hederligt sätt mätta eget folk, än att hel och hållen under pre-text att hafva fallit i fiendernas händer vanhederligt rikta tu. Utgången hade bekräftadt spådomen. Truppen hade ej avancerat långt, innan några skott bakom i skogen hördes. Köpare, som proviantmästaren anskaffat, voro tillreds, att efter denna tillställda sken-attack för ett pris mellan bröder tillösa sig och undanskaffa hela magasinet, hvarom det nu hette, att fienderna tagit det. Spåren blefvo genom de verkliga fiendernäs ankomst igensopade och hvar och en förblef vid sin besittning. Sådana fredliga affärer, som ej kostade annat krut och laddning, än hvad till några lösa skott och förladdning erfordrades, ej annat blod än möjligen några spritkärls flygtiga innanmäte, voro ej så alldeles ovanliga och medförde åt staten ofta större förlust i egendom än blodiga träffningar. Icke underligt derföre, om de funktionärer, — kommissariatets, — som begingo dylika, vanligen blott inför rättsinnighetens krigsrätt åtkomliga förräderier, med «afvoghet, ja ofta förakt betraktades af det öppna, fria modets män. Månne icke en Klingspor till någon del bar sin fordna kommissariatsbeställning att tacka för den plats i allmänna meningen, han intar, och månne icke detta med rätta, ty en institution, som hyser så mycken depravation, kan ej gerna undgå att fästa demoraliserande smuts t. o. m. vid renare ka-rakterer än hans. Ett par exempel. Vid återtåget om hösten 1808 kom en dag} innan man ännu hunnit till Uleåborg, en man vid kommissariatet, S—g, till L., hans slägtinge. S., som meddelat oss händelsen, var närvarande, men kände icke närmare S—g. Den sistnämnde berättar då för L., att han ernade göra spekulation med förråder i Uleåborg, hvilka stodo honom till buds för arméns räkning till ett pris af 12,000 rdr. Han afråddes derifrån af sin hederligt tänkande slägtinge L. Sedan man passerat Uleåborg, berättade han, huru han vunnit på spekulationen, ty han hade på enskildt väg försålt förråderna, naturligtvis ej med förlust, förklarat dem tagna af ryssarna, således förlorade för kronan, som med 12,000 rdr ersatte hans utläggningar. ^Berättaren, g., hade, vid samma reträtt hunnen litet norr om Brahestad, såsom tjenstgörande kompanichef fått tillsägelse, att i nämnde stads hamn liggande proviantfartyg, hindrade att undanskaffa förråderna sjöledes, finge beskattas för manskapets räkning, så mycket möjligt och behöfligt var. En mängd officerare reste in och togo hvad dem lyste. S. ansåg kompaniets förråder, så vida de kunde medsläpas, vara temligen försedda, blott bränvinet, som för den oblida årstiden tyektefin till den fängne general Bulatoff^ sade denne: att majoren väl kunde tro, att generalen var bland sina fiender. men att det i sjelfva verket förhull sig annorlunda: han var omgifven endast af vänner, och af erkänsla skulle % han aldrig draga värja mot Sverige, huru lyckan ock skulle hvälfva. Vid berättelsen om majorens beteende vände generalen Ögonen bort, vinkade med handen åt dörren, och befallde, att majoren skulle föras ur hans åsyn 111).

En glad nyhet berättas: att Sveaborg fått succurs, och en otrolig: att fransmännen, 40,000 man starka, stå i Polen för att angripa ryssarna. — Enligt säkrare un-

mera af nöden, behöfde förstärkning. Derförj brydde hau sig dock ej om att personligen rekrytera sagde inspirationsmedel, utan sände en underofficerare med skriftlig reqvisition om tv& fastager. Dessa kommo

ordentligt, men påfördes af S. ej kompaniets räkenskaper, emedan från de Brahestadska förråden allt skulle få tagas gratis. Efter krigets slut, då den sista liqviden med kronan skulle göras, afdrogs ifrån S:« lön för kommissariatets räkning ersättning för de af honom tagna två fastagerna på grund af det skriftliga dokumentet. Dock detta är smått. Ar 1S47, således nära 40 år efter kriget, fanns på en nyss förut afliden högre koromissariatsherres egendom i södra delen af landet en mängd soldatflaskor, som begagnats rätt flitigt, likaså begagnades då fortfarande och sades allt sedan kriget begagnats i den ena omsättningen efter den andra i egenskap af hästtäcken, filtar, som varit bestämda till finska militärens behof. Samme kommissariats-embetsman, om hvilken man vet, att han visade sig inställsam mot Döbeln, skall en gång försett dennes soldater med mycket dåligt mjöl. Dessa klagade hos D., som tog prof på deras mjöl och, finnande det underhaltigt, uppkallade N. (på något sätt måste vi benämna vår man). Denne ville tillbakavisa beskyllningen, men uppretad framtog D. mjölstruten och säges med dess innehåll bokstafligen i rikt mått nedpudradt kommissariatsmannen, förmenande att det kunde vara godt nog dertill, men ej att lifva modet hos D:s soldater.

111) General Bulatoff hölls jemte sina adjutanter (åtminstone en af dem vid namn Schulin bodde hos apot. Joh. Julin) fången, behandlad med myc&en uppmärksamhet, i Uleåborg. Till hans tolk och biträde lemnades, emedan han kunde ryska, major Spalding, som efter kriget ingick i rysk tjenst och med general-majors afsked bodde i Lovisa.derrättelser äro begge dessa rykten orimliga och utspridda, kanske jemte många andra dylika, för att uppmuntra soldaten.

Den 12. Arbetat med krigsrätt och hört lommen första gången.

Den 13. (Fredag). Fortfarande arbete; besök, af^ baron Fredr. Mellin, fänrik Aminoff, baron Anders m. fl.

— Åtit första gången färsk fisk.

Den 14. Arbetat f. m. På eftermiddagen besett brigadens exercis för generalen Aminoff, som i dag var utrest för att besöka sitt regemente 112). I dag föll det första vårregnet, ehuru mycket sparsamt.

Den 13. Tidigt upp till arbete; sysselsatt hela dagen. Hört bedrömga- nyheter. Fienden innehar Finland; Pommern är förut förloradt. Danmark har brutit löst. Mot Norge vilja operationerna icke lyckas. Svartholmen 113) är nu med säkerhet borta, och sjelfvaSvea-

112) Björneborgs.

113) Som uppgafs den 18 Mars (se Montgomery ss. 33

— 41) af dess öfverbefälhefvare maj. och ridd. C. M. Gripenberg, bosatt i närheten af Borgå. Såsom bevis på den allmänna mening, sagde kapitulation vunnit om sig, berättas, att, då Gripenberg efter densamma en gång på gatan i Borgå mött några s. k. tjufpojkar, hade han, förargad ötver att dessar ej bevisade hans välborenhet så stor heder, att de skulle helsa t på

* honom, befallt dem aftaga mössorna, men fått till svar: »nog sitta de fastare än Svartholms fästniug.» Så mycken ära tillvann sig denna fästnings försvarare bland befälet, afhvilkadock en fjerdedel till namnet bestod af så lysande och stadiga, tillika ärofulla elementer som: Ehrencrona och Ehrenstolpe. Det fanns åtminstone mycken yttre ära eller air vid denna tid hos Representanter af dessa namn. Det berättas, att då lefde i närheten af Borgå en Ehrencrona, löjtnant, vill jag minnas, som var i hög grad bornerad och eldfängd, när frågan gällde hans börds-företräden; för att beteckna dessa, skref han sig »Gammal-Ehren-crona». Troligen hade hans autokratiska sinnelag skaffat honom några tingsresor på nacken, eftersom han skall utgjort ett glädjande föremål för de unge tingsherrarnes retsamma gyckel. En gång, kanske blatid många, då han uppbragt framkom med utmaning, antogs den och duell på pistoler gick af stapeln. Motparten och sekundanterna voro dock i komplott och vårborg kan vara det. Tidningarna innehålla att 2,000 ryssar äro på Gottland. Enligt andra underrättelser stå

15,000 man fransoser på Fyen, ämnade mot Sverige, som nu mera ej har någon gräns, hvilken icke behöfde uppmärksamt bevakas. Sjelfva hafsstränderna behöfva det. Det är nu som general Aminoffs uppmaning gäller — »Låtom ose med heder be^rafva vårt fädernesland!» sade han till officerarne redan i Tavastehus, likasom genom

en profetisk ingifvelse 114). Nu, omgifvet af tre fiender,

__ 0

hjelte skall hafva, träffad af eu laddning surmjölk ocb kullkastad, jemrande ropat: »här ligger jag i raitt adeliga blod.» — En medlem at familjen Ebrenstolpe, en af de oskyldigare An-jaliterna, i svensk tjenst egande öfverstelöjtnants grad och trumpetare-lön vid adelsfanan, då redan bestående blott af officerare utan manskap, hade vid krigets början bebott Joutsi-niemi gård (belägen i Kaugasala invid Sarsa, Längelmäve-8Í8 gamla utlopp till Boine, och den bekanta Kiehelä-åsen) samt uppehållande sig i Tammerfors, stått väl hos ryska befälet der-städes. Af ryska regeringen insattes han före krigets utgång till landshöfding i Uleåborg, sedan han förut hos den svenska ej lyckats genomdrifva till sin fördel delning af Åbo- ocb Björneborgs län. Ryktbar är hans genöm trycket offentliggjorda process med lagmännen-Antell och Liljedahl, i anledning af hans anspråksfulla uppträdande mot ^åtskilliga Uleåborgsboer. En ännu lefvande militär, som efter kapitulationen i Sei vis återförde hemförlofvade soldater, råkade nära Uleåborg i delo med en fru, gårdsegarinna, hvilken ej tillät inqvartering af militärens hästar i sitt stall. Då denna ändock måste försiggå, klagade bon hos den nyssblifne landshöfdingen E., som ankom och i vreda ord tilltalade den utkallade officeren, sägande, att sådant ofog »nu under ryska tiden ej mera tåltes». Upplyst om sanna förhållandet, blidkades han dock, och inbjuden till officerarnes gelag, muntrade han sig ännu en gång med de i förtid af sin befalhafvare bortkapitulerade icke-ryska officerarne.

114) A., titulär-befalhafvare för Björneborgs regemente, 8ynes af ofvanstående väl ackrediterad hos sina underordnade. Ehuru han veterligen tog nästan ingen omedelbar del i kriget, der'han dock, sällskapande jemte andra på samma sätt framstående bögre befalhafvare med Klingspor, följde högqvarteret* varsna vi likväl bos honom samma ridderliga, i seder, sätt och trohet gustavianska anda, som hos hans utmärktare nu i krigethvaraf två äro jordens mägtigaste folk, huru skall Sverige kunna bestå? En million, det är £ af dess folkmängd, är förlorad för dess styrka. — Sverige måste gå förloradt!

Mitt fädernesland skall då förlora sin sjelfständig-het! Jag skall söka de mina i Ryssland! Min mor, syskon, slägtingar skola i ett kufvadt land tänka på mig, och den torfva, som betäcker min fars stoft, skall beträdas af en trotsig beherrskare, som bjuder, som vinkar lagar för darrande slafvar, mina landsmän! Den sköna nejd, som utgjort mitt första hem, blir ett tillhåll för våldsverkare; de lundar oskäras, der jag mången för mig evigt helig timma drömt mig lyckliga tider — dem jag var skapad att se, drömt mig en hydda i en löfkratiead dal, och en god flicka vid min sida — skall jag väl säga allt? — drömt mig förenad med den flicka, som utgjort mitt sällskap i lunden, h vars hand jag tryckt, hvars anda jag insupit, och som var vil koret för min önskan af längre lif. En liten hydda, en fristad för min goda mor, min syster och dig — —, som kanske redan evigt glömt mig, och ibland er! Det var höjden af den jordiska lycka, jag nånsin önskat mig. — Nu är allt förbi! — Kamraterna och jag säga till hvarandra: När vi komma hem, när det blir fred, så göra vi så, eller så — ack, när och huru blir det fred?

Den 16, Ännu räcker arbetet. Det höres, att en bonde hade vid Kuuskoski tillika med sin häst blif-vit skjuten; på en skjutsbonde afskjöte hufvudet vid Siikajoki.

I dag medförde en bonde bref ifrån Wasa. Han kom för att af generalitetet begära tillåtelse för allmogen att gripa till vapen. Han litar på bonddrängarnas

mot Norge fästade landsman Armfel t, med h vilken ban delade bröd i samma laud, lika lefnads- oeh politiska skiften i ungdom och mannaålder, samt sist fredlig tjenst i sitt afträdda hemland. Det var i denna sista fredliga befattning, såsom kansler för Finlands universitet, den gamle pointilleuse krigaren fram» stack, då han blef en orsak till, att en af de förste* den gryende finskhetens kampar, kongl. bibliot. Arvidsson, genom slagt-skapsband förenad med A:s nämnde, redan hädangångne stallbroder, såg sig nödsakad att lemna sitt fädernesland.tilltagsenhet och på skärböndernas skälbössor. Krut, säger han, kunna de sjelfva tillverka 115). Man rådde försigtigtvis allmogen att vänta, till armén närmar sig.

— Kyssarna åro mycket vaksamma. Medan de ännu voro i Brahestad, utskickades en tiggarekäring, åt hvilken man lemnat muntliga underrättelser att medföra; men hon fick icke passera. Den nu anlände bonden visiterades

vid en bro af ryssarna, som afklädde honom till skjortan, för det han gick hitåt, ehuru inom ryska vakterna. Tänk hyad han svettats, när man undersökte mellan halslinningen och halsen, emedan han hade bref-ven i halsduken, hvilken det ej föll ryssarna in att uppveckla! Han, eller en annan bonde i samma ärende, gick förbi rysaarnas fältvakt genom skogen, och hade nyttjat den försigtighet,' att, för hvarje gång han såg eller hörde . någon menniska, kasta brefpacken i skogen, tnen han återvände sedan tyst och tog upp den.

Den IT. De i går ankomna brefven innehålla de första underrättelser, vi haft ifrån det inre landet. Det berättas, att vännerna stundom skola bära sig nog hårdt It, att ingen inom landet känner den yttre ställningen till andra magter, att inga underrättelser ankommit från oss, från Stockholm eller andra orter. — Skulle jag kunna

115) De svenska bönderna vid kusten äro snälla jägare. Vigtigaste amnet vid krutberedning, -— salpeter, fanns ymnigt, ty dess tillverkning i dessa trakter hade svenska regeringen mycket uppmuntrat; den hade derför inrättat eget sjuderi med egna dervid anställda tjenstemän, cch ännu ett decennium efter Finlands förening med Ryssland fortfor salpeterberedningen att vara en af de mest vinstgifvande binäringar för södra Österbottens allmoge, tills i Sverige mot import deraf utfärdadt förbud, såsom skydd för inhemsk produktion, 1817 pjorde slut på den fördelaktiga exporten deraf till Sverige. Anda till sagde tid betaltes salpetern i Wasa med 7 rdr 1$. T. o. ra. ännu, ehuru allmogen blifvit efter sin tid med afseende å tillverkningsrae-thoden samt de rika lagren af Chile-salpeter vunnit afsättning äfven till vårt land, qvarstår beredningen i niindre skala, förnämligast uppburen af det sedn&re och just såsom ersättning, för den salpeter-tillverkande österbottniska allmogen på 1820-talet inrättade, hittills enda och monopoliserade krutbruket i landet; Östermyra vid Seinäjoki i ilmola.skicka budskap med foglarna, så 'skulle jag underrätta dem jag älskar om allt hvad jag i detta afseende vet, med ett ord: att vi äro olycklige. För att likväl skänka dem en liten droppe tröst, skulle jag äfven säga, att turken brutit med ryssen, och att vi väntar svensk förstärkning, att de nya svenska korpserna utgöra omkring

50,000 man, samt slutligen — att savolaxiska brigaden under Sandels befäl är sig lik, hvilket kapten Malm 116) nyss bevisat, då han med 200 man af densamma i Kuopio tagit af ryssarna magasiner innehållande 2,000 tunnor spanmål samt gjort 300 fångar. — General Klingspor är fältmarskalk och en mängd riddare utnämnde via armén.

Den i8—21. Lågs stilla i det magra Pattijoki. Arbetet räcker jemnt för mig. Trupperna exercera alla morgnar. Inga trovärdiga nyheter af vigt inlupo, utom den, att ryssarnas antal i Gamla Karleby utgör 5,000 man. D. 21 berättas väl, att Sveaborg gått öfver, men det berättas af G—n 117), som---

Jag har funnit att få eller ingen — om ej någon af soldaterna — strida af patriotism, hvilken i vår tid icke lär finnas äkta, om icke i England. —* D. B. strider af nödvändighet, ty han får ej bli borta från slagtnin-garna, eller resa hem; G. strider för att det är lättast lärdt och utförbart, att utan vidare begrepp om saken låta skjuta på sig och stå som mål. En annan G. strider för att visa, att han ej är rädd; B. för äran, att anses för en kunnig krigare; M. af tanklöshet; P. alls icke; G. för bröd eller död; G. af lust till en titel* unge G. af pojkaktig kitslighet; en annan vid ledsnad af lifvet, som för honom ej är roligt; A., för att få sin flicka genom en titel; K. af tacksamhet etc. etc. 118). — Un-

116) Den isynnerhet genom biografin öfver Duncker och Burmans berättelse om femte brigaden kände hjelten. Här påpekas affären i Kuopio d. 12 Maj. Hos Burman ss. 19—32 ser man att den finska styrkan var 150 man, men vinsten i magasinerna större än här uppgifves.

117) Enligt största sannolikhet en ung officer, fa vars sannfärdighet stod i ungefar samma anseende som hans lätta moral.

118) De påpekade torde böra sökas inom en af detta krigs utmärktaste korpser, Björneborgarne, samt, åtminstone till en del, ej vara svåra att angifva. Detta vore ej heller någon föro-der dessa dagar har jag flitigt besökt Brahestad. Der år umgängestonen särdeles enkel. De flesta fruar nyttja bindmössa. Några unga mamseller kläda sig å la mode. Man talar väl allmänt svenska med fremmande, men vanligen finska med hvarandra, såsom: »pane tuukki päyälle, minä nouan voita; vie vieraat sisälle» o. s. v. Man frå- *

far: »Kuinka voitte,» och det svaras: »Hiljaksiin.» — lickorna sutto inne hos oss, medan vi*, trötta krigare,

klädde af oss.

Den 22—26. Allt fortfarande i Pattijoki. D. 22 ankommo till brigaden bref ifrån Finland, dem ryssarna icke uppbrutit, ehuru de hemtades af en parlamentär. Detta äaelmod föreföll generali tetet hos oss så misstänkt, att brefven här brötos och lästes, innan de öfverlemna-des ttll egarne. Detta klandras af somliga, men jag anser det berömligt. Just derföre, att ryssarne ej rört brefven, kunde de innehålla deras angelägenheter, varaskrifna under deras ögon, o. d. Eör öfrigt skadar icke för mycken iörsigtighet så lätt, som för liten. Jag önskar blott, att man i allt ginge lika varsamt tillväga. Vårt stilla— liggande synes åtminstone icke vara lika klokt. — I dessa dagar ankommo 80,000 rdr bko till aflöningens bestridande. Man får då helst penningar till en liten diversion bland olyckliga underrättelser. Om trohetseden, som ryssarna aftvinga laqdet, berättas nu med fullkom-

lämpning mot dera9 minne, då vi betänka den högstämda fordran på patriotism, som förf. i detta ögonblick uttalar, jémförd med den prpsaiska nakenhet, som blir resultatet af analysen af hans krigiska omgifnings motiver, verkställd under denna afky-lande och dödande hvila. Den är ur hans ögonblickliga, kon-siderationslöst opartiska ståndpunkt onekligen sann, om ock vi, vana att med tidsafståndets förstoringsglas betrakta guldkornen af denna tids patriotism, ej kunna finna det; men likasom vi, uti samma förhållande fatta i en förberedd situation med oväntade eventualiteter och isynnerhet en aldrig anad utgång, helt säkert för en sträng granskare skulle framstå inskränkta och småaktiga, oaktadt de stora och klara vyer, vi efter förskingrandet af dimmorna skapa, så. måste också dessa göra det, men få likväl icke nedsättas under graden af i vanlig mening aktningsvärda personer, knappast ens så lågt; utg. åtminstone ville gerna, om möjligt vore, *e dem högre ställda.lig säkerhet. Om Sveaborgs öfvergång läses nu (d. 24) i tidningarna. Kuriren, som nu kom, berättar, att konungen vid tidningen om Sveaborgs öfvergång genom en förrädisk kapitulation gråtit öfverljudt, och uti en stor samling vid couren lofvat att söka återtaga detsamma. Konungen, som under sina resor i Tyskland varit frodig och välmående, skall nu vara affallen och mager.

»Ei itku hädästä päästä,

Poru päi vista pahoista» 119); och det synes som det öfverhängande onda aldrig kunde förekomma8. Sverige är nu lastgammalt; det har öfver-lefvat sig 120).

Det tyckes dock som man ännu skulle minnas, hvar-% före man är här: 2 kanoner ankotamo i dag, d. 26. från ' Uleåborg. Mycken skjuklighet visar sig vid armén. — Fem personer äro om en häst, så att föga mat kan medföras. — Edgrén, Cumenius, Neunbohm och* De Besche, den hedersmannen, utgöra här de fyra förtrogna i mitt umgänge. Den förste är min filosof; med honom läser jag, medan de öfriga spela. Den andre ger mig munterhet, då jag sjelf ej har den. N. vill mycket väl, och d. B. både vttl och km mycket väl. — — — — —

Den 27. Medan jag arbetade, kom E. oeh säger, att kapten Grbg 121) slcickat bud efter mig att uttaga

119) Gråt ej löser ifrån faran Tårar ej från onda dagar.

120) Att förf. med sin reflekterande riktning i anledning af underrättelsen om Sveaborgs öfvergång ej desto mera fördjupar sig i detta ämne, kunde för oss, som äro i tillfälle att betrakta händelsen i sammanhang med dess orsaker och följder, förefalla oväntadt, om vi ej ihågkomma, att man öfverhufvud i hans ställning, så olika vår, ej kunde i samma ögonblick, som en ännu obestämd nyhet (se det följ.) anlände, göra den till substrat för vidtutsväfvande kombinationer och omdömen, ja, såsom ock af det följande finnes, kanske ej ville det.

121) Claes Gripenberg, söm då hade befattning med bataljonens ekonomi, sednast bankodirektör och statsråd, en utomordentlig ordningsman redan i yngre år, var, der man i Finlands hufvudstad såg honom högrest, 80-årig med det humana uttrycket och bärande svärdsordensbandet, en vacker och älskligtraktamente. Jagjjår — och kommer tom tillbaka, ty kapten har rest ut; besett exercisen, som hela tiden i Pattijoki skett alla dagar. — Min och allas vår lefnad är nu en engång sådan, att vi aldrig lida brist på sällskap, hvaraf stundom händer, att man blir öfvermätt deraf. — Nu drages Sveaborgs öfvergång i tvifvel. Plura de his non licet. — Efter slutadt arbete läsit i »Reise fiber den Sund», hvars författare, ehuru i allmänhet missnöjd med Sverige, dock gör rättvisa åt monarken. Rikets förmögenhet och värde vid uppskattningen uppges här til en summa af 496,658,010 daler b:co. Månne

icke detta arbete är af svensk hand? 122). — För några dagar sedan ankom under en baron Durings befäl en hedersvakt af 12 st. lifhussarer åt fältmarskalken, som dessa tider af officerarne en corps lyckönskades till sin nya värdighet, och då, i ett skönt tal, svor vid sitt gråa huf-vud trohet och redlighet mot fosterlandet. — Bland nyss skedda befordringar räknas Adlercreuts' erhållna gene-

Den 28. 1 dag dubbades med mycken högtidlighet sex riddare, ibland hvilka vår 17-årige Gustaf Gripen-

företeelse af en finsk militär från en tid, som varit. Han dog högaktad för några år tillbaka i Helsingfors. Han var den andra

i ordningen af bröderna i en krigisk fyrväppling. Den äldste var generalmajoren Hans Henr., egare af Voipala i Sääksmäki (der sednare sockertillverkning af hvitbetor i vårt land försökts af en son, f. d. landshöfdingen) och far till den straxt längre fram nämnde 17-årige Gust. G.; den tredje brödren, Nils G., utmärkt genom sitt vackra utseende, hade under förra kriget mot Ryssland, då han med några kamrater torde oberedd på fiendtlig påhelsning hvilat sig i det fria, blifvit till öga och näsa vanställd_ af spillrorna från en sten, som träffades af en%kula, eller Jtroligen rättare, som v. Döbeln säger, att vid Porrossalmi-strjden löjtn. G. fick vid första granatskotten 9m morgonen en splint, som borttog venstra ögat och näsan. Den fjerde brödren hette Carl, deltog i kriget och lefde i Ulfsby efter freden.

122) Arbetet är af en resande tysk litteratör, men upp-^ giftérna deri meddelade af en prestman i*södra Sverige enligt något ställe i de- Schinkel-Bergmanska minnena, der ock namnen upptagas.

Fkitka Kriget. 4berg 123). Högtidligheten var följande: Andra brigaden med kavalleri och artilleri marscherade ut på den vida , exercisplatsen, en stor slätt utanför byn ocn ställdes så att linierna bildade en långsida och två kortsidor i en rektangel. Landsvägen utgjorde den lediga långsidan. Fältmarskalken kom till häst i sällskap med general Aminoff, den nyss utnämnde generalmajoren Adlercreutz, adjutanterna o. a., omgifven af sin granna, af konungen sända hedersvakt, lifhusarerna under baron Dörings befäl. Sedan fältmarskalken ridit och helsat korpserna, som hurrade och musicerad«, uppställdes soldaterna, bestående af dragoner, artilleri, Björneborgs och Ö3terbottens regemente samt nämnde hussarer, uti en fyrkant. Inom

123) Fänrik, omnämnd i rapporten for affar vid Artsjö och Kähölä (Vegesack, Ant. 8. 76) i Febr. jemte Fänr. Austrell (egare af Pekkala gård, fideikommiss i Buovesi). Båda erhöllo svärdsorden derför. Det är möjligen afundsjukan, som pufun-nit, att, när man ville utmärka sonen till en brigadchef, hvil-ken som vid tillfället på fältvakt, genom öfverdådig tapperhet, såsom mången tyckte, onödigt uppoffrat en hop eget folk, kunde detta icke ska med utseende af rättvisa, om ej hans i bragden Åtminstone lika delaktiga äldre kamrat ihågkoms på samma sätt. Man tillskrifver en icke fullt sanningsenlig rapport af Austrell öfver denna, en af de första affärer, ordensutnämningen. Det säges ock att en systerson till Klingspor, löjn. vid Nylands dragoner för samma affar blifvit riddare. 6. skall ansett sig oför-tjent af orden och derföre ej velat mottaga den, men förmåtts dertill genom föreställning, att ett sådant afslag vore ett ogillande af konungens åtgärd. G. som (enl. v. Döb:s Ant.) varit med vid Kuuskoski, Siikajoki, Lappo, Kaukajoki, Lappfjerd och Juthas, sårades vid Lappo, qvarstadnade efter freden i Sverige, insatt af sin gynnare v. Döbeln i N. Skånska infant.-reg., men kunde ej glömma silt fäderneslands fiende, utan ingick jemte en landsman och kamrat, G. Aminoff, i Westphalisk tjenst och följde 1812 med Napoleons armé till Ryssland, der hqn stupade vid Smolensk; A:ff afhördes ej heller. — Åtmin-minstone två andra jiddare, hörande till 2:dra brigaden, kreerades vid denna tid: kapt., frih. Carpelan och löjtn. Brakel. Men de sex denna dag dubbade voro, enl. Björnstjerna, Adler-creutz af svärdsorden med stora korset, samt af svärdsorden: Suremain, v. Otter, Ramsay, Gripenberg och Björnstjerna sjelf.fyrkanten framför trummorna, som föreställde bord eller dylikt, stodo. uppställda i en rad de soldater, som fått medaljer för tapperhet. Excellensen var nu i konungens ställe. Man uppläste inför de .unge riddarne och allmänheten kungens riddarebref, hvarefter de förra på knä svuro riddare-eden på trummorna. Dernäst trädde en-fa var af dem på kallelse fram för konungsmannen, hvil-ken då för hvar och en särsildt läste följande: »Gustaf Adolf med Guds nåde Sveriges, Gothes och Wändes konung upptager tig till riddare af then hedervärda och urgamla svärdsorden. Var värdig!» Vid dessa ordslog han riddaren med värjan på venstra axeln. Derpå följde gratulationerna, hvarefter brigadens

alla trupper, omkring

3,000 man, defilerade förbi excellensen (som allt var kung), hvarvid officerarne, marscherande förbi, saluterade honom med värjan. En ung oerfaren officer, som ej gjorde detta, bjef påmind derom af exellensen, men var så fördjupad i tankar, att han ej hörde det. Sist anställdes inom ett därtill förut inhägnadt skrank karusellen 124), som bevistades af de höga, af fruntimmer och herrar från staden etc. . Derefter dracks litet och man åtskildes för att sofva. Sjelfva berättelsen är söfvande, men sådana saker vankas nu, kanske blir snart allvar igen på färde.

Den 29. Söndag. Besök af den ädle de Besche och sedan af flera andra. Dagens ledighet skall jag begagna att nedskrifva något bidrag till soldatlifvets skildrande.

Bussarna äro ej missnöjda, ej heller officerarne. Trup-

Een, so.m hålles bakom ljuset och har sina nödvändig-etsbehof, fördrager allt ännu stillhetens ledsnad med tålamod. Man ser soldaterna roa sig med käglor och klot, som de skaffat sig till tidsfördrif under ledigheten. De klaga döck öfver tobaks- och penningbrist samt lofva

Eå skämt att rymma öfver till ryssarna för att få det förra. Tnder mitt fönster koka gubbarna som bäst gröt. En

124) Någon slags tornérapel af ryttare, beväpnade med lans, hvilka i fullt språng skulle träffa mohrhufvuden af papp eller uppfånga en stor ring; deraf benämningen: ringrännipg. De högre officerarne och kavalleriets torde här med någon framgång kunnat uppträda, ej de öfriga, ehuru de under mar« scherna voro beridna eller åkande.del ha sin redan färdig och slefva i sig mycket man-häftigt. — Ifrån Sveaborg ankommer genom skogarna en och annan oförtruten busse 125). General-krigsrät-ten är sysselsatt med; undersökningen af de personer, som bidragit till fästningens öfvergång. Kuriren, som skulle skickas från fästningen med depescher om dess Stundande öfvergång, blef tvärtemot ord och löfte uppehållen i 14 dagar och slutligen afskickad genom Abo till Uleåborg, h varigenom bände, att underrättelsen kom till Stockholm så sent, att intet för saken kunde företagas. Och detta förhållande är icke att undra öfver. Kunde väl förrädare begära redlighet af en fiende? eller skulle man förmoda, att denne, för att vara ordhållen, skulle släppa ur händerna en sådan fördel, eller bidragå att låta hindra sig från en så vigtig eröfring? — Man berättar att adjutant Lund 126) är död på Sveaborg. Huru denna nyhet kommit hit, vet jag icke och tror tillsvidare den vara en saga, som, kläckt här, vuxit till en Sfor lögn. —Ändtligen har också jag blifvit så förnäm, att jag, ehuru tillsammans med kamraterna, består mig en kammarjungfru, en liten nätt varelse med sköna blå ögon, mörkt hår, hvita tänder, alltid snyggt klädd: för öfrigt begåfvad med många goda egenskaper, ett vackert dop-och tillnamn m. m. Om morgonen väcker hon mig med kaffe, om aftonen är hon den sista i mitt rum, (nb. jag

125) Af de nyss i Finlands Tidningar offentliggjorda uppgifterna om de af finska härens veteraner, som upplefvat femtio-åra-minnet af sin strid 1808 och 1809 för fosterlandet och hvilka uppgå till åtminstone 585, finner man en icke ringa mängd af Sveaborgs garnison, mest af de der vid fälttågets början förlagde reserverna, mindre af de värfvade trupperna, som efter otroliga besvärligheter sökte sig fram till hufvudhären långt

i norden genom det af fiender besatta landet.

126) En underofficerare från Karkku, der han en tid egde Koskis rusthåll (hvilket kan ihågkommas derför, att en af dess förre egare, en Carolinsk krigare, Lauterback, begrafven under Karkku kvrka, der i denna dag framställes i en kolossal, hoptorkad mumie, ett värdigt exemplar af Carl XIJ:s män), sedan Järventaka. L. återvände från Sveaborg efter kapitulationen och således icke blott lefde, utan sökte göra sig lifvet gladt enligt tidens sed.sofver allena i en kammare). Med ett ord: i allt är hon straxt färdig att uppfylla mina önskningar. Jag kan till slut icke lemna oförmäldt, att hennes största behag ligger i hennes tycke för dragonbyxorna och att mu-etacher kläda henne väl. Denna skönhet är från Tyrvis Nupala och heter N:o 414 Matts Qvist, soldat vid Kgl. Björneborgs regemente. Att ur denna sötunges svarta hand plocka sockersmulan till kaffet; äta det bröd, han på alla möjliga sätt handterar; nyttja den sked, han med sin tumme aftorkar; dricka vatten ur det fat, som han bräddande fullt inburit och hvaruti han under promenaden hållit tummarna m. m., tn. ra., som jag ej vill omtala; detta är sannerligen1 mycket svårare för mig, än att låta ryssarna skjuta efter mig i Siikajoki. För öfrigt är han höflig,

tjenstaktig, gudfruktig och på allt sätt trogen och beskedlig saknt tillika en bland de renligare.

Den 30. Nu åter en krigsrätt; den listige frestaren har återsamkat en hiskelig bråte af arbete mig på nacken: bref, memorialer, åter bref, fullmagter, ordres, protokoller, qvittenser, verifikationer etc. etc. Farväl vänner, kamrater, vackra qvällar o. a. mer! jag lefver blott för mödan. Dpck, den blir ju belönt. I dag lyftadejag 41 rdr b:cö i aflöning för Mars och Apijl, hvilka penningar, lagda till de xörr uttagna 30 rdr göra 70 rdr b:co, d. ä. 315 plåtar rgs för 2 månader. Skulle jag blott ha det nöjet, att häraf kunna spara ansenligt, men det är ej fallet, som af följande prisnotering och utgifter kan ses. 4 & kaffe 4 plåtar; 4 U socker 4 plåtar; 1 IS fläsk 4 rdr 24 sk.; 4 1& smör 4 rdr; 4 kanna mjölk 6 sk.; 4 bok papper 4 rdr; 4 jungfru bläck 12 ek.; läder till halfsulor 32 sk.; 4 par österbottniska pjeksor 4^ pl. etc.; sommarkläder, nödvändigheten att gå väl klädd eller ock hållas hemma; undfägnad åt vännerna, tvätt, skräddare-, skomakare-lön, etc. etc. En enda dag drar nästan mera än en vecka i Abo. Jag har börjat förvandla i effekter hvad jag tror mig kunna spara.

Den 3i. Bud ifrån Wasa, Jag skref med ett hemligt bud från det inre landet genom Björneborg till kapten Le Bell och baron Carl M. 127). Mycket skrifarbete hos majoren.

127) Kapten L. pä Storgård i Ulfsby nära Björneborg, en 8on till den äldre och bror till den yngre doktor L., bådaNyheten om presten Gummeri 128) militära bragder tillika med en länsman 129) och bönder på Åland utsprider sig redan här, äfvensom berättelsen om anledningen dertill. Ryssarnas chef på Åland ålade bönderna att inom 24 timmar hafya alla sina båtar tacklade, utsågade på sjön och i segelfärdigt skick. Bönderna arbetade allt hvad de kunde under länsmannnens befäl, men det var omöjligt, att så snart få allt i ordning. Man sökte bevisa detta för chefen och bad om försköning. Svaret blef: »Om det ej sker såsom befallt är, så låter jag hugga näsor och öron af er.» Detta ilade genom märg och ben på det olyckliga folket, som äfven i andra afsecnden trycktes hårdt af oket, och de raska öboerna, vana att strida med elementerna, beslöto att hellre dö under försvar, än låta plåga ihjäl sig. De togo presten Gum-merus och några andra förståndiga män till anförare för att sjelfva göra sig rätt och afstyra våld med våld. De ordnade sina båtar, lade nickor på kärror, utställde fältvakter o. s. v. allt enligt undervisning af en löjtnant, som var på Åland 130). Bönderna togo tillfånga några hundra ryssar, som ej hade kanoner och för årstidens skuld voro hindrade från kommunikationfen med fasta landet. Gummerus, hviJken jag känner, yar redan under sin akademiska tid känd som en orädd slagskämpe. Då kunde

kyrkoherdar i sagde församling, var förmäld med eu fröken Bromansköld, moster till den sednare korrespondenten, baron C. M.

128) Henr. Joh. G., f. i St. Mårtens socken Koskis kapell, vid sagde tid pastorsadjunkt i Finström, f 1838 såsom kyrkoherde i Högbv på Öland.

129) Er. Arén i Finström. Se vidare om hela »Folkrörelsen på Åland 1808» den läsvärda skriften med sagde titel af K. A. Bomansson, Sthm 1852, samt för de båda männens biografier förnämligast ss. 121 — 127.

130) Har väl afsende på löjtnanterne vid marinen Kspfel-man, Cronstedt och Lagerhjelm, som sednare med sin styrka till sjös understödde företaget, men till en börjanJngalunda ledde det, ehuru den förstnämnde på ett i krigshistorien vanligt sätt i rapporten till konungen tillskrifver sig och sin närmaste om-gifning all förtjenst, en uppgift, som vetat vinna burskap i historien.ingen spå, att denna egenskap någonsin skulle öka hans meriter 131).

Gamle general Carpelan tog med 40 bönder (så berättar man) en rysk trosskolonn med eskort af 40 man och en underofficer 132). Generalen ställde bönderna i

131) Utgifv. har från andra håll hört den storvexte G. omtalas såsom en, hvilken icke i'högre grad egde de egenskaper, man gerna söker hos en andans man. Afven en brist på yttre politesse lärer gjort hans väsende något kantigt. Så berättas, att då han efter sina åländska bragder en gång i Stockholm besökt ett värdshus, hade några unga officerare ansett sig i honom fått ett lämpligt objekt för „gyckel, men då G. tydligt erfor deras afsigt, hade han gifvit tillkänna, att han ej vore sinnad att underkasta sig några förolämpningar och, när fråga väcktes om upprättelse, antydt, att valet mellan värja eller pistol var honom likgiltigt. Vid förundran häröfver uppdagades hvem G. var, då krigarne, som säkert ej hade speciminerat lika väl, fallit till föga.

132) Händelsen, som ej påträffats omtalad annorstädes, måste, såsom ock antydes, vara ett tomt rykte. Den ifrågavarande generalen kan ej vara någon annan än Simon Vilh. C. (Finlands minnesvärda män Del. 2, s 380). Den icke nämnda skådeplatsen för, den oratalta händelsen hade väl ansetts vara någonstädes vid femte brigadens väg, emedan G. uti Iidensalmi socken egde ett säteri Vilhelmsdal (kändt för dess helsokälla, som ofta begagnades på en gång af ett parhundrade brunsgäster ibland allmogen i Savolaks, hvilken ännu — troligen såsom en efterdyning från den ekonomiska tiden i vårt land, då vid många städer och flercstädes i landsorten inhemska »surbrunnar* anlitades och egna brunnshus vid dem voro anlagda — har för sed i flera socknar, att i två, tre veckors brunnskur söka en förlorad helsa). C., som till 1791-varit och åter ifrån 1809 blef lands-höfding i Kuopio, bebodde väl också vid sagde tid detta säteri, hvarifrån den redbare, okonstlade, anspråkslöse mannen plägade inresa till Uleåborg, förande smörbyttan bakom vagnen, från hvilken plats den dock åtminstone en gång, vid hans framkomst till stadsqvarteret hos en bekant handlande, befanns bortstulen. Att general C. under denna tid, då l:sta brigaden efter bataljen vid Siikajoki till uppbrottet derifrån i Juni efter islossningen låg inqvarterad i S., besökte Siikajoki vet utg. af en åbo-ländsk officerare, som på den öfver elfven för tillfället slagnaen ekog, lät dem derifrån skjuta ned de främsta hästarna, trädde derefter allena fram för kolonnen och yttrade: »Halt! gifven er fångna, ni skolen må väl och ej ett hår skall röras på era hufvuden; på min ära; jag är gammal man. Striden ni, så blir det manspillan. Jag har folk, mycket folk». Ryssarna nedlade geväonline, togo generalen om knäen och kyste hans händer, då bondhopen begynte på nytt skjuta ur skogen på de obeväpnade. Bedragna skyndade ryssarna till sina gevär. Generalen slog de skjutande bönderna tills de upphörde, allt bragtes på nytt i ordning,, ryssarna nedlade för andra gången gevären och kolonnen blef tagen.s

Prosten Chydenius i Wasa 133), en gammal man, vägrade att aflägga den af kejsaren anbefallda trohetseden då ryssarna skulle tvinga Wasa-boerna till densamma. Han 6ade »sig en gång svurit under Gustaf Adolf, och denna eds kraft kunde ingen annan än konungen eller döden tillintetgöra». Framförd andra gången, handterad illa och hotad med sablar, sade han: »Jag är gammal och har lefvat nog; jag vill dö min ed och mina pligter trogen; jag svär ej, gören med mig

flottbro en gång påträffade en i gammal öfverrock med svärds* ordensband i knappbålet klädd gubbe, som tog de militära inrättningarna i ögonsigte samt vid det anknutna samtalet namn-gaf sig såsom general C.

133) Magist. Jak. C., f. 1732 t'1809, broder till d:r And. C. i Gamla Carleby (hvilken utmärkte sig som riksdagsman och ekonomisk skriftställare) samt till den äldste af dem, Sam. C., e. o> filos, adjunkt vid Abo akademi, hvilken åter, en verklig vetenskapsman i det praktiska lifvets tjenst, redan ett halft sekel tidigare (1757) drunknade i Niska fors i Kumo under förberedelserna till en skeende strömrensning i den vig-tigaste flod i den då genom sitt läge och förhållanden i öfrigt mest uppmärksammade del af landet. Arbetena för Kumo-elfs segelbargörande fortforo ända till ^svenska tidehvarfvets slut; så arbetade ännu f807 soldater i närheten af Eonkka (der elfven, görande sin böjning åt nordvest, genomskär den ödsliga, vidlyftiga mossen, ett tillhåll för sjöfågel) på en kanalanläggning, som under ryska tiden öfvergifvits, emedan man skall ansett den föga kunna komma att motsvara ändamålet tillfölje af någon felaktig beräkning vid afvägningarna.hvad ni vill!» 134). — Han blef förskonad, sedan den medfart, han lidit, ådragit honom blodstörtning och känningar af slag.

134) Eden äffordrades å rådhuset under tiden general Emin var civilguvernör i Wasa. Hans biträde vid skrämmande till edens gående var landshöfdingen, f. d. kammarrådet Wanberg, om hvilken, såsom det säges mycket franskt förfinade man, den äfven på andra tillämpade anekdot berättas, att han vid åsynen af det under Gust. III i dorisk stil uppförda hofrättshuset i Wasa med förundran frågat »om ett så vackert hus» blifvit uppförd t i landet?* Genom en mängd krigiska demonstrationer i Wasa skrämdes åtskilliga att ailägga eden. Flera af stadens borgerskap vägrade dock, t. ex. kommerserådet Falander, handlanden Boundell m. fl.; borgmästaren Högman skall blifvit framdragen ur ett skåp, bland tjenstemännen vägrade den hederlige, men något excentriske advokatfiskalen vid hofrätten, lagmannen Bergvall, som med mycken effekt uppträdde och förklarade med hög och stadig röst att, »så länge han hade en blodsdroppa qvar i sina ådror, skulle han blifva ded ed trogen, som han svurit sin konung och sitt fädernesland.» Han jemte Falander fördes såsom misstänkte till Åbo, lagfördes provisionelt, dömdes att skjutas, men förskonades pxå vänners förböner och sändes till Sverige, der båda adlades

med namnet -Wasastjerna, (se Minnen fr. Finska kriget af C. E. Bladh, Sthlm 1849, hvars förf.

— en son till superkagören, sedermera kanslirådet Bladh, den förste af kejsar Alexander I utnämnde adjointen åt finansexpeditionens chef — till följe af det obestånd, hvari fad rens afiärer genom ryssarnes plundring af hans egendom Benvik i Nerpes nnder bondekriget derstädes hade råkat, samt tillfölje af genom dervid liden misshandling, förstörd helsa, såg sig föranlåten att lemna landet och öfvergifva sin juridiska bana. Hau blef handlande i Montevideo, men forlorade sin der förvärfvade egendom genom skeppsbrott vid öfverflyttning till Sverige och dog i sistnämnde land vid början af 1850-talet Han är äfveD känd som förf. af »Resa till Montevideo och Buenos Ayres». Hans för-tjenstfulla faders biografi är intagen i hans här först citerade -arbete). Bergvallska grenen utdog med honom, som qvarstad-nade i Sverige såsom tjensteman vid Kongl. Nummerlotteriet; den Falanderska åter fortplantades genom F:s 6 söner, tfr slägten Falander ha ock de adliga ätterna Tigerstedt och Edel-stam utgått, den sistnämnde från en af detta krigs män:På lika nitiskt sätt hade i samma stad kommerserådet och riddaren Falander förhållit sig. Hans slutliga öde är ännu icke bekant. Han är förut känd som en af Gustaf Adolfs trognaste och ifrigaste beundrare. Då ryssarna stängde stadsportarna för att tvinga innevånarne till huldhetsedens afläggande, skall Falander gått till deras general och sagt, att, om han ännu en timma hindrade införseln, skulle 3,000 bönder på en vink resa sig och nedgöra alla ryssar på stället. Portarna öppnades genast, vakterna indrogos och man andades åter 135).

öfverste F. Af det Falanderska, antiryska partiet foro åtskilliga undan till Sverige, t. ex. handlanden Bahm.

135) Falanders öde är antydt i fö reg. not. Han återvände till Wasa, dog några år sednare och var icke allenast en trogen anhängare af Gust. IV Ad., utan hade redan för sin tillgifven-het mot hans fader, Gust. III, blifvit, då han före Gefle riksdag af konungens parti var utvald till riksdagsman, försåtligen Öfverfallen och nära mörddd å sin hemort (se «Bidr. till hist. om Gust. III:s sed naste regeringsår» af docenten i historia vid Upsala univ. C. F. J. Wahrenberg, införda i Bergstedts tidskrift för litteratur 1851). Mordförsöket skall verkställts af1 en bond-karl från Bunsor nära till staden belägna by med en knif, som mannen en stund förut afhemtat från den såsom F:s hatfullaste medtäflare mer än en gång stämplade persons kök och som ger-ningsmannen efter dådet fällt på skådeplatsen för sin bragd, just den gata (postgatan kallad), der svenskarne under Bergen-stråle d. 25 Juni 1808 inföllo i staden, nära till det s. k. Neumanska, sedan Withanderska huset. Wasa-hofrättsarkif torde innehålla vidare i den icke fullt utredda saken, Ännu mindre utredt torde vara, på hvars anstiftan ett af landets största fartyg, helt nytt, tillhörigt F. och hemkommet med salilast, första natten efter ankomsten uppgick i lågor. Byktet skyller likväl en afundsman. Det svenska partiet, som under ryssarnes vistelse i Wasa intog en undertryckt ställning, lyftade efter deras d. 30 Juni skedda af tå g åter på hufvudet, och de som betecknades såsom ryssvänner, deribland sådana, som redan under Gustaf III ej räknats till konungsligt sinnade, fördes af folket, utan att auktoriteterna gjorde eller förmådde göra motstånd, ned till hamnen, Brandö, och öfverlemnades åt befälhafvaren på ett der liggande krigsfartyg för att öfverföras till Sverige och ställas för rätts. Men befälhafvaren förklarade sig ej hafva ut*Dessa fosterländska tänkesätt lerana dock tröstande bevis på, att i landet ännu finnas redliga hjertan, män af pålitlighet, som kanske en dag kunna blifva nyttiga.

Måtte man snart föra oss bort härifrån! Ledsnaden, en frukt af dagarnes enformighet, beröfvar sinnet dess hela kraft. Ingen regelbunden sysselsättning; hela eftermiddagen af hvarje dag går förlorad; ingen bok. Man kunde anse sig död och begrafven. (Otium sine litteris mors e6t et vi vi hominis sepultura, sflger Seneca, fastän i annan mening). Och likväl kan äfven denna pröfning någon gång bli ganska nyttig.

Juni den /. Krigsrätt hos major Eek. Nya berättelser, att Sveaborg gått öfver. Hört berättelsen om Alftan från Lohteå, som med mycken heder magi-strerat i sitt 18:de år. Då anekdoten om den stumma lorden för några år sedan infördes i Abo tidning» läste man der äfven den anmärkning: att den nyck, som lorden haft, att ailägga bruket af sin talförmåga, också i Finland icke varit utan exempel. Se här ett 136): Nämn-

rym me för sagde arresterade ooh ej kunna taga någon befattning med dem, hvarföre dessa, hvilka redan dragit försorg om proviant åt sig under resan, fingo återvända. Till dem hörde sedermera kommerserådet Herm. Höckert och hans son mag. Job, H., samma år utnämnd till kollega i Uleåborg, dit han till höstterminen ankom

öfver Stockholm. Denne, sist kontralfts-prost i Pedersöre, är häruti utg. sagesman.

136) Ehuru denna episod ännu mindre än mången annan hör till teckningen af kriget eller just d& förhandenvarande tid, så införes den dock framom några enskildheter af ännu enskildare intresse delä för kontinuitetens skuld, dels för sin egen* domlighet, dels såsom bidrag till ortens och en slägts historia, hvilken mer än mången annan genom sitt ursprung tilldragit sig uppmärsamhet. Besynnerligt är likväl, att den ifrågavarande Alftan icke nämnes hvarken i Strandbergs »Åbo stifts herdaminue, eller i »Sursillska genealogien», ehuru både hans broder och flera slägtingar äro nämnde, samt berättelsen, såsom » nedan synes, bestyrkes af flera personer. Förf. som äfven i sed-nare tider lefde i sådana förhållauden, att han väl kunnat kontrollera uppgiften, har ej heller bestridt densamma i sednare band-lagd version af dagboken. Utg. har ej för tillfället haft tillgång till äldre promotkmsprogrammer för Sveriges dåvarande univer-de Alftan, som varit i fråga att vid promotionen blifva primus, men sedermera vårdslösat sin lycka och bodde

siteter för att tillse, om en sådan magister funnits; icke heller är sakei* nu af den vigt, att han på orter, som vederbort, anställt källforskningar. Något misstag om mannen måste likväl vara för handen. Han kunde, såsom lefvande 1808, icke gerna vara bror till kyrkoherden i L., Joh. A., etoedan hans fader då varit kyrkoh. i Storkyrö Isr. A., som »dog 1712, samt hans moder den af Isr. A:s hustrur, som dog 1697* Detta bestyrkes ock af uppgiften, att hån 1794 föranledts att flytta från L., men detta kunde ej ske med anledning af den uppgifue brödrens dödsfall, ty han dog 1755, men väl afledo 1794 så väl Joh. A:s® efterträdare och måg Jak. Frosterus och dennes femte hustru. Anmärkas må, att denne F. i sitt fjerde äktenskap med företrädarens dotter Magd. A. hade bland andra 2 sturpma barn. Sannolikare vore således mag. A. icke bror, utan son till Jotu A., samt svåger till F., i fall man icke vill antaga, att han ej hetat A., utan Holmudd och varit bror till läkaren H. (hvilken här uppgifves såsom hans systerson) på grund af en uppgift i Strandbérgs herdaminne II, s. 43, enligt hvilken kyrkoh. Holmudd i Malaks i sitt äktenskap med en dotter till prosten Alftan i L. haft Irland andra barn utom läkaren en son Isr., »som blef phil. mag. och dog i sin medelålder i Lobteå, samt var stundom flere år stum;» h var före han dock skulle vistats i L., då fadren lefde till 1795 i Maalaks, synes fremmande. Äfven Sursillska geneal. bekräftar, trol. ur samma källa, som Herdam., Isr. H.s död i medelåldern. Her-linernes kusinskap är för utg. också ännu outredt.

I förbigående må nämnas, att slägten Alftan skall härstamma från en drottning Karin Månsdotters broder, kapten vid konungens lifgarde, hvars dotter blef gift med sedermera lagmannen öfver Helsingland och Medelpad Hans Eriksson, belönad med en kungsgård i Alfta socken. Sonen Erik H:sson,' lagra, i Helsingland, var fader till Er. Alftanus, kyrkoh. i Töf-sala 16 23—3?, hvilken sednare i 2:dra gifte.t hade Emerentia Tott, härstammande, enligt förmodan, från den Hem*. T., som var gift med Erik XIV:s och Karin Månsdotters dotter Sigrid Wase. En son till Er. A. var kyrkoherden i Storkyrö Isr. A. (Lönboms upplysn. i Sv. Hist., samt Åbo stifts herdam.). Af Sursillska genealogiens utgifvare har ref. inhemtat den berättelse, att Kon. Erik XIV i anledning af någon familjehögtidlighethos sin bror, förre kyrkoherden i Lohteå, samt eljest var en mycket artig och munter sällskapsman, älskare af dans, musik, spräng och nöjen af alla slag, ehuru icke utsväfvande, fattade vid ungefär 40 års ålder i hemlighet det besynnerliga och engelska beslutet, att på 10 års tid iakttaga en beständig tystnad. Med ens fann man den liflige, muntre magistern stum som en fisk. Man förvånades; men han endast smålog. Hans slägtingar försökte alla medel att bringa honom ifrån hans föresats, men han blef den trogen. Man bad, man förebrådde honom; ingen verkan. Man gjorde narr af honom; han tålte. Man retade hans passioner, hans vrede; man gick ännu längre: man lät honom, som sjelf ej hade något att lefva af, svälta i två dygn för att tvinga honom att be-

föra mat; han svalt och teg. Han åktes ut på isen tunn-lädd; ej ett , ord. Emedan ban var en skicklig man ville en hans slägtinge röra hans ambition, då han en gång med xlessa ord presenterade honom för en frem-mande (löjtnant Herlin): »detta är en förläsen, vurmig magister N. N. ”Icke ett ord, ej ens i den häftigaste passion. Man såg likväl, att vreden var farligast för hans föresats. För öfrigt bar han sig under hela denna tid ganska förståndigt åt. Han deltog till och med i sällskapsnöjen: han antingen dansade, eller spelade för de dansande; han log åt det löjliga, utmärkte sitt deltagande vid sorgliga tillfällen, men blef icke stött öfver det elaka eller orimliga, ty äfven

under den tid, han talte, förtörnades han blott då, när' han hörde någon baktala en annan. — Redan hade man uppgifvit allt hopp, att någonsin mera få höra honom tala, då han, på dagen tio år efter det han tystnat, första gången försökte

skall till en af Alftanska slägtens förfader skänkt en silfver-kanna, hvilken på yttre sidan haft två bucklor, hvilka genom skrufvar kunde öppnas och i hvilka förvarades små pergaments-' skrifter, innehållande en beskrifning, fortsatt till sednare tider, om gåfvans orsak och kannans egare. Denna familjeklenod hade bibehållits inom slägten till början af detta århundrade, då kommerserådet Kyntsell (d. ä. af två bröder?) i Gamla Karleby, då-som förmyndare för någon qvinlig ättling af familjen (m:ll Fro-sterus), för att utan behof realisera egendomen, försålt den i Stockholm till någon guldsmed.det åter. Det skedde då hans bror skulle gifta sig andra gången 137). Denne kom att for någon i A:s närvaro berätta, det han förlofvat sig med en ung och aktningsvärd Hicka, den han äfven trodde i alla afséenden blifva nöjd med sitt nya hem, samt sig sjelf fullkomligt lycklig blott det der huskorset ej vore, som med sina orimliga föresatser kan förskrämma en känslofull menni-ska och göra henne ledsen vid allt». — »Hv-ad sk-ul-le du s-äga, om j-ag beg-ynte t-ala? svarade Alftan stammande, och från den stunden vande han sig åter småningom att tala. Men då organerna redan förlorat färdigheten att artikulera, stammade han mycket i början; småningom försvann dock detta fel, och han lärde åter att tala med en honom egen noggrannhet, i det han alltid (äfven i hvardagstal) utsade orden så, som de skrif-vas utan förkortning, noga iakttog uppehållen vid punkt och komma, ordentligt utmärkte tonvigten m. m. Detta hindrade honom icke att vara ganska pratsam och t. o. m. tokrolig. Bedan förr än han tystnade hade hän utmärkt sig som en ihärdig man, och verkställt karakteristiska försök med sin själsstyrka i engång fattade beslut. En sommar t. ex. hade han föresatt sig, att hvarje eftermiddag på en viss timma afkläda sig till bara kroppen, svepa en kappa omkring sig, gå till skogs, der han under ett bestämdt träd kastade kappan af sig samt naken, stilla och or$rlig 6att på densamma som ett rof för mygg 138) och bromsar. Efter sina bestämda timmars förlopp påtog han åter kappan, vandrade nöjd och stilla, ehuru sön-derbiten och svullen öfverallt, hem tillbaka för att följande dag upprepa experimentet. Hemkommen klädde han sig och deltog som vanligt munter i samtalen. Efter dessa försök, isynnerhet efter sin tystnadsperiod, öfver hvil-ken han aldrig förklarade sig, begynte han visa «ig allt—

137) Joh. A. var blott en gång förmäld, efterträdaren Jak. Frosterus deremot 5, samt kyrkoh. Holraudd i Maalaks 2 gånger.

138) Defi, som icke sjelf erfarit det, kan svårligen göra sig föreställning om mängden ocb plågsambeten af mygg i norra Finlands och Lapplands skogar. Det är vissa tider nästan ogörligt att med någon del af kroppen obetäckt qvardröjande på ett ställe uthärda dessa smådjurs angrepp, hvilka, dä man rör sig, bilda snarlikt en kometsvans efter den undanilande.mera besynnerlig. Hågen för regelbundenhet, som han alltid iakttagit, steg nu öfver alla gränsor: Han t. ex. snöt sig på bestämda tider, fräste lika många gånger vid hvarje snytning, åt efter vissa reglor o. s. v. Han klädde sig alltid nätt och snyggt, hade aldrig varit begifven på någon oordentlighet i lefnaden, egde en skarp omdömes* förmåga och många kunskaper. Straxt efter slutad mid-dagsjnåltid gick han dagligen in på sin kammare, rökte en pipa och ställde under fullkomlig tystnad en stol på fyra tegelstenar, satte sig sjelf på densamma i en mycket rak och styf ställning med ett bord och åtskilliga tegelstensbitar derpå fram lör sig. Så rustad afbidade han helt tyst sina lösningar, som han kallade dem, sägande sig ei vidare kunna, beskrifva deras beskaffenhet än att de till antalet voro 7, hvilka hvar och en bestod af 7 mindre d:o. För hvarje lösning flyttade han under vissa ceremonier en te^elstensbit på bordet, för att ej blandas i räkningen, bedan de samtligen voro förbi, steg han glad upp, och var samma kloka och vettiga magister Alftan som förr. Han mådde ej väl, om han. stördes i lösningarna, och ville derföre helst vara ensam, medan de togos. Likaså hade han ett sätt att ligga, hvilket han hvarje morgon då han vaknade, iakttog och kallade vaksofva. Det bestod deri, att han låg en viss tid med ögonen öppna och utan att röra hand eller fot, hvarefter nan steg upp, drack kaffe och var sig lik. För öfrigt skall han hafva en stark och stor kroppsbyggnad och ett manligt, icke obehagligt utseende. Han tros i hemlighet ha grubblat öfver att han ej blifvit primus vid sin magisterpromotion 139), Hans brors död tvang ' honom att 4774 flytta från Lotheå till Kristinestad, der

139) Missbelåtenhet öfver, att icke kunna blifva eller hafva blifvit primus vid etf magisterpromotion, hör man

ofta anföras som orsak till det ena eller andra oväntade beslutet hos män, utmärkta genom/ lärdom eller'äregirighet, och detta troligen of» tast utan skäl. Så har, förmodligen förf. ovetanfk, påståtts om icke mindre än två honom mycket nära stående personer, som studerade på filosofisk grad, men afstodo från dess tagande, att de, seende sig icke kunna komma ifråga till primatet vid den promotion, som varit dem pärmast, såsom man säger, slagit om.mannen, ehuru gammal, ännu lefver. Hans systerson, den skicklige läkaren Holmudd, som för några år sedan förgiftade sig i Uleåborg och promoverades till doktor tre dagar efter sin död, hade att tacka Alftan för sina filosofiska insigter. — Alftans tvenne kusiner, löjtnant och fänrik Herlin 140) utom fiere andra, som sett honom, hafva för mig berättat ofvanstående. Att han varit förvirrad, torde icke kunna nekas, men huru? Man kan säga, att han var galen efter klockslag, ty så snart vur-

140) Bröder, tjenade vid Österbottens regemente; de voro ursprungligen tre vid samma korps, men den yngste, sergeant (Vilhelm F.), bosatt i Solf, hade före -kriget tagit sig sjelf af-daga. De båda andra, af hvilka den äldre torde hetat Gustaf

F., den yngre, nyss blifven fänrik, Karl Fredr., bodde, löjtnanten på sitt boställe i Wassor af Mustasaari nära gränsen af Wörå, der han skall färdats omkring för att roa sig och druckit tappert om med bondgossarna; den yngre i Munsala. Löjtnanten hade under kriget befäl öfver 2:dra brigadens tross, fänriken tjenstgjorde någon tid som adjutant vid samma brigad, kanske medan den unge Gust. Gripenberg, såsom sårad vid Lappo, ej var tjenstför (Döbelns Ant. Del. I, s. 531). K. Fr. H. var gift med en dotter till f. d. stabslöjtnanten vid Österbottens regem. A. Vargelin, om hvilken haus chef öfverste v. Nu-mers, en gång uppbragt öfver någon försumlighet, inför fronten vid mönstring yttrade: »j;>g vet slutligen intet bättre råd med löjtnanten, än att låta bedja för er i Maxmo kyrka». Löjtnanten torde bott i närheten der vid samma kapells kyrka öfver-sten innehade sitt boställe, Tottesund (en del af Wörå socken hörde till Claes Åkesson Totts grefskap Karleborg). Enligt den tidens militära esprit ansågo de andre officerarne, att W. borde utmana öfversten, men han som väl kände, att det passerade ej skulle störa det goda förhållandet dem emellan, lemnade saken dervid. — En syster till Herlinerna, utmärkt genom sin skönhet, var gift med afskedade kaptenen vid Österb:s reg. Hedman (son till prosten i Wasa P. H. och en dotter till medicine professorn Spöring). Denne kapt. H. hade genom stort pul-troneri vanhedrat sig i kriget 1789 (se detaljerna hos v. Dö-beln Del. I, ss 105—106) och af sin far erhållit ett ensligt hemman (Norrminne) beläget i en afsides del af Mustasaari socken för att der aflägsnad dölja sin nesa. Hans tapperhet torde sedermera visat sig blott som en brutal svartsjuka.meritimman var förbi, märktes föga af hans svaghet. För öfrigt kunde frågas, om hans tystnad var en följd af någon sinnessvaghet, eller om denna blef en följd af de skakningar han utstod.

Den 2. Nästa söndag, pingstdagen skall härifrån uppbrytas. Allmogen börjar beklaga sig öfver oss. Deras hö blir bortstulet. Dragon-officerarne få af kronan rationer för hvarje häst i deras korps, men i stället för att utdela dem, gifves dragonerna någon drickspenning för det de sjelfve furagera sina hästar 141). Så riktar man sig på landets bekostnad. Hvem vill borga ätt icke trosshästarna födas på samma sätt? — Ändtligen tänker man på att bryta upp, sedan overksamhetstiden yarat nog länge. Regeringen torde snart få vjgtigare saker att reglera om, än hvad vi nyss med blandad känsla af blygsel och harm läste i konungens namn infördt på general-orderne: huru artilleri-officer ar ne böra vara klädde till parad och till dans. Är det genom sådana omsorger man ernar förebygga fäderneslandets ruin? Det kan tyckas vara politiskt att nu befatta sig med slikt, men skyler icke fäderneslandet^ farliga belägenhet. Tvärtom utmärker sådan lumpenhet antingen för stor spotskhet, för stort lättsinne eller för stor tanklöshet, och med hvartdera är man nu lika litet belåten.

Det berättas att en bonde i Siikajoki, medan ryssarna lågo i byn med en betydlig styrka och begingo den ena våldsamheten efter den andra (ryckte halsdukar och förkläden från qvinnorna, sjelfva togo spanmål o. s. v.), satt sig till motvärn, tagit en ryss i kragen, då han skulle gå i visthuset, slagit och kastat honom ett stycke bort.

— Ryssarna måste säkert frukta allmogen. Huru skulle det eljest kunna förklaras, att de gifva efter, om blott en bonde ger tecken till missnöje? — I nejden af Wasa gick en bonde i sitt visthus och följdes dit af en hos honom inqvarterad kossack-kapten, som ville uttaga spanmål för sqvadronens hästar. Bonden och ryssen förstodo ej hvarandras' språk, derföre voro handgripliga demonstrationer ömsesides nödiga. Den förre, som märkte

kaptenens afsigt, gick med starka steg och allvarlig, trygg

141) Döbeln Del. I, s. 231 uppger cheferna för under-afdelningarna vid 2:dra brigaden.min till honom, fattade honom kraftfullt i armen, för att gifva honom begrepp om sin styrka, samt ledde honom till dörren. Ksptenen steg ut och gick bort utan invändningar. Vänskapen mellan värd och gäst syntea efteråt alldeles icke störd af denna händelse, ehuru hämnden hade varit lått, då kaptenens kompani låg i gården.

Nyss har jag hört, att det 'Var doktor Chydenius, som skickat Cainbergl42) i omkring dess 18:de år till Stockholm, då han sett dennes fallenhet för slöjder.

En landtmätare i Savolaks hade varit behjelplig, då den förra trossen togs, och vid samm^ tillfälle blifvit sårad, men när kapten Malm kom för att taga den andra trossen, gick landtmätaren, så sargad han var, dock på nytt med 143). — Bönderna i Österbotten ha i beredskap bössor med bajonetter, som de förfärdigat till dem, ocn Vänta blott vår ankomst.

Den 3. I dag hördes första gången åskan. Starkt regn. Alltsedan jag skref hem, haft ingen ro för önskan att vara der. — Major Liljesparre 144), den ene af de Sveaborgska kurirerne, som med depescherna öm kapitulationen, den äfven han undertecknat, reste till.konun-

Sen, är sedan i dag i sträng arrest, så länge saken un-ersökes i generalkrigsrätt.

Den 4. Till Brahestad. Uppköp. Hört goda nyheter om Sveaborg. Så okunniga äro vi om tillståndet derinne i landet, att en nyhetsmakare kan på en dag få oss hundrade gånger att dansa och gråta om hvartannat.

För att i slutet af Maj månad hemta proviant till Bra-

142) D.r C. i Gamla Karleby. Cainberg var elev af Ser-gell och har förfärdigat de fyra relieferna, föreställande scener ur Wäinämöinens lif> de första kända framställningar i skulptur från finska mytologiens område) på väggarna i det genom Porthans åtgöranden af Gust. IV A. 1802 grundlagda, 1815 fulländade f. d universitetshusets i Åbo solennitetssal. Ca in bergs mindre reglerade lefnadsordning slutade hans dagar i förtid.

143) Landtmätaren Böisman.

144) Kommendanten, C. O. Cronstedts adjutant, återvände i svensk krigstjenst.hestad, gick fänrik Holmberg 145) med en trosskolonn af

1,000 hästar från Torneå utmed hafsisen och kom till Brahestads-nejden, men kunde ej mera komma i land, ty stränderna voro redan öppna. Han måste derföre vända om och fara tillbaka till Uleåborg, dit han anlände utan att på denna färd hafva förlorat mera än en enda häst, ehuru han sjelf 12 gånger åkte ned sig mellah Karlö och Uleåborg.

Vi ha uppbrottsordres. I morgon marscheras. Man kan väl 'märka på truppen, att den legat för länge stilla. Det har varit likasom fred; kriget synes nu åter så ovän-tadt, som vore de 1 ‘ sr går ovissa

under bar himmel i vackert väder på fältet. ’Det varen högtidlig syn,v att se sexhundrade man och derutöfver så samlade att begå den vigtigaste af religionens handlin* gar. Den militära ordningen var för ögonblicket försvunnen. I en krets omkring presten, med blottade huf-vuden afbidade de den skönaste och högtidligaste af alla kyrkans ceremonier. Presten började skriftermålet: »Knä-böjen inför den Allsmägtige!» sade han — och hären föli på en gång till jorden inför den magt, som redpn utdelt deras ännu osedda skiften. Inför konungar står denna hop oböjlig, den utgör ömsom deras hopp och deras skräck

— och se, inför den Högste ligger den i samma stoft med masken, som trampas under dess fotter! — Man såg en och annan i hopen tyst, men bittert gråtande. -Var det karakterssvaghet? var det qvinlighet? Nej! det var verkan af det inplantade begreppet om sakens helighet, förenad med känslan, som väcktes af prestens tul, jemte en tvekande aning om det förestående. Också jag be-gynte gråta tillfölje af det storartade intrycket på mina sinnen. Begrepp jag då ej, att himmelens och jordens skapare var mägtig och vördnadsvärd, innan jag fick tänka: Se hvad Gud är stor! Vid Hans namn böjas dock allas knän, också deras, som ej kufvas af någon jordisk magt, innan

de äro i dödens famn. Inför Honom en-

145) Sednare inspektor hos grefve Aminoff på öfverste-bostället vid Björneborgs regera., förmald med en fransysk guvernant derstädes, de Germais, och död med fältkarorerares afsked på sin egendom Lillvahe i Eura i slutet af 1858.

öden till möte,

nattvardensam är allt ett intet. Kunde jag förut ej finna detta?!

— Menniskan måste ha något för sina sinnen, innan ett rätt lifligt begrepp kan väckas hos henne. Hon måste hafva en synbar, en fattlig måttstock, innan hennes storhetsmätningar kunna göra på henne en rätt kraftig verkan. Fråga då: hvartill duga ceremonier? Det är samma fråga, som: hvartill duga geografiska kartor? hvartill matematiska figurer? — Hvarvid skall, hvarvid kan då menniskan fästa sig? Sinnena äro hennes första ledare till känsla, kunskap och upplysning, till verksamhet, dygd, sällhet 146).

Ett annat skådespel af helt olika beskaffenhet visade sig äfven i dag. Några hederliga karlar hade satt sig ned att roa sig med sällskapsspel. Man började med några glas punsch, men drack ganska måttligt. En af spelarne satt i en beständig otur, blef ledsen, förlorade ännu mer, blef ursinnig, steg upp från bordet, gick ut och uppsökte sin trogne och beskedlige betjent, hvilken han slog och misshandlade erbarmligt, samt svor, att ännu ej allenast slå och lugga, utan oc^så trampa, sparka och bita den oskyldige mannen, hvarpå han bad f-n anamma både sin kropp och själ. Jag hade aldrig förut sett en så uppretad menniska. Allraminst väntade jag detta uppförande af denna eljest glada, hederlige ocn tänkande person och detta som en följd af sällskapsspel. Nu är jag rätt kraftigt öfvertygad, att ej ens sällskapsspel äro utan sina stora skadliga följder. Förlust eller vinst (tillkommen på detta sätt, jäfvas af förnuftet, som är värdt ett ädlare begagnande), tidspillan, stillasittande i täppt luft, passionernas häftiga omvexlingar och utbrott; ett helvete på jorden för spelaren och hans om-gifning; — med ett ord: helsans och karakterens ruin!

Den 8. Pingstdag. Uppbrutit från Pattijoki, der vi legat fyra veckor och fyra dagar, till Pyhäjoki kyrko-by, och legat der öfver natten hos klockaren 147).

Den 6. Gicks till Ealajoki kyrka, der mitt qvarter

146) Detta är ett betecknande uttryck for karakteren af de djupare sinnenas på denna tid religiösa uppfattning, en för* ståndigt' reflekterande moral. Den är en trogen efterklang af förra seklets »Aufklärungsphilosophie.» *

147) Thom. Cannelin.'blef hos den lärde skomakaren. Nu är Sveaborg säkert intaget af ryssarna — och Cronstedt är en förrädare, så mycket mer, som han gjort bro för ryssarna, hvilka eljest den 3 Maj icke mera kunnat komma öfverl48). . ^

Den 7. Från Kalajoki till Lohteå sockens Hi mango kapell och by. Om sällskapet icke vore så stort, skulle man resa med mycket nöje, ty dagarna äro vackra, löf-ven i utsprickning, göken gal, fåglarna sjunga. Man kan läsa hela natten på sin säng utan undantag af en enda minut; så ljusa äro nätterna nu redan häruppe 149).

Den 8. Hvilas. Haft ledsamt. Besökt löjtnant J3e Besche, — En rysk patrull af 10 man hade i går blifvit tagen 150). Två öfverlöpare ankommo cch fördes i dag åt Uleåborg. — Fieftndt 151) har borttagit mycken rysk tross och gjort 80 fångar. — En kossackofficer, som i går blifvit tagen, ankom äfven. De öfrige kossackerne räddade sig derigenom, att de redo i strömmen och simmade öfver.

148) De 8i3ta bataljonerna af Sveaborgs garnison öfver-fördes för islossningens skuld på bStar. (v. Suchtelen).

149) Bedan under mera än en grad sydligare bredd ser man från Juni månads början, lösa vid fönstret natten igenom. Nordens vår och sommar äro lika ofverraskande herrliga genom sitt ljus, som. dess höstvinter genom sitt afgrundsmörker. Den härvid ovanes ögon, som under den sednare knappt hinna få. sigte på ljus och ratt uppvakna, ha svårt att under de förra tillslutas för att genom hvilan afbryta njutningen af det glädjande ljuset.

150) Afser säkert underoff. Hakes expedition genom Kel v io åt* Nedervetil.

151) Major icke öfverstelöjtnant såsom Euneberg låter honom vara) Otto v. F., som gjorde ett ströftåg till Perho, der ryssarnes förlust varit (Montgomery) något större, än här uppges och hvarefter .han gick till Saarijärvi, hufvudskådeplatsen för hans duster. F., som jemte två yngre bröder tjenade under detta detta krig, var sonson till den under Carl XlLs krig två gånger i rysk fångenskap förde, två gånger derur rymmande liffländaren Joh. Henr. F., försvararen af Kajaneborg 1716, och hvars familj adlades 10 år efter det han sjelf stupade »vid Willmansstrand på näset*.Den 9. Ankom en handlande, eom hemtade varor sjöledes från Uleåborg. Vi köpte om bord på fartyget.

— Den njimnde fångna patrullen och öfverlöparne mötte oss. — Attatusen svenskar sägas nu öfverkomne till Wasa 152).

Den 10. Två Adlercreutzska underofficerare, som varit på Sveaborg, ankommo. De hade passerat Tam-r merfors, berättade garnisonen der bestå af 100 man, och landet vara oskadt, men eden blifvit allmogen aftvungen.

— 3 st. ryska spioner tagne. Våra spioner, klädde till prest och klockare, som förestälides gå socknebud, lyckades.

Den 11. Man ligger stilla ännu i Himango. Intet synnerligt nytt. Ryssen brände en stor bro på vägen åt Savolaks. En Umolabonde berättar, att ryssen på den sidan iått 10,000 mans förstärkning.

Den 12. Dracks punsch, ty det berättades, att Svart-. hohn, Hangö och Warkausl53) blifvit återtagne af de ' våra; också att Sveaborg stormats af engelsmännen till sjöss: detta är troligen osannt, men 9,000 engelsmän och skottar äro landsatte i Sverige mot Norge, och Danmark är blokeradt.

Den 13. Ligges stilla ännu. Berättas, att vi fått svensk förstärkning, som styrer till åtskilliga punkter på södra sidan af landet. Diversioner skola göras på flera ställen.

Den 14. Lågs stilla, Några Adlercreutzska underofficerare från Sveaborg ankomne genom Tammerfors. De tröstade oss med lugna tidningar inifrån landet. — Vidare berätta de en fysiologisk ocn psyhologisk märk-, värdighet. Vid första skotten, som från Sveaborg lossades mot fienden, hände den olyckan, att en kanon ej blef väl viskad, utan någon eldgnista qvarblef i krutkammaren, hvaraf inträffade, att artilleristen, som skulle införa den nya laddningen, hvilken genast antändes, krossades och kastades flera famnar utom vallen. Man

152) Den landstigning, man visste skulle ske, inträffade först d. 24 dennes, bestående af föga mer än en åttondedel af här uppgifna antal.

153) Warkaus (Laivanlinna) hade tre veckor tidigare blifvit återtaget, men var nu redan igen öfvergifvet.trodde att han var förlorad, men ifrån ett annat verk sågs att han ännu lefde. Han togs upp. Händer och fotter voro borta, ansigtet sönderslaget, ögonen förlorade. Likväl hade den olycidige sitt förstånd, och äfven i de inre delarna någon känsel, som alldeles saknades i de yttre, skadade, hvilka måste varit som bortdomnade, ty han visste icke hvad som vederfarits honom, kände sig icke sjuk, var okunnig om sin förlust af händer och fotter o. 8. v. När man frågade honom, om han före sin död ville hafva prest till sig, gaf han till svar: att han ej var sjuk, att han blott kände behof att gå ut, hvar-till han begärde hjelp. Då man ej trodde sig kunna vidröra honom så krossad och sönderslagen han varv förundrade han sig, satte sig sjelf upp och ville stiga på stumparna af sina ben, stötte utan all känsla de till-qvar-ters längd blottade armpiporna, på hvilka skottet förstört händerna, mot halmen, nvarpå han låg, samt gjorde försök att resa sig upp, men föll naturligtvis tillbaka på halmen, der han sedan beviste att han rätt uppfattat sitt inre behof. Presten kom; mannen blef skriftad, mera enligt sin tillåtelse än åstundan, och dog två timmar der-efter. Får jag göra några reflexioner, så vore det de, att man häraf kan se, huru den olycklige förlorat känseln och sitt minne — till en del blott, ty fastän han icke erinrade sig händelsen, som beredt hans olycka, så hade han ej glömt t. ex. hvad skriftermål och annat var. De inre, förmodligen oskadade kroppsdelarna hade sin känsel qvar, han märkte sitt benof. Förståndet var icke rubbadt, ty han talte redigt om alla sina åligganden så, som det var möjligt med förvirradt minne och förstörd känsel. Utan känsel kunde han ju icke känna sig sjuk; derföre sade han, utan yrsel, att han icke var det. Utan minne erinrade han sig icke sin olycka; derföre förundrade han sig öfver det han hörde derom. Hans inbillning spelade ej för honom något bedrägeri; hans omdö-meskraft var i

behåll, men dömde orätt; han talte sannt, men blott efter sin känsla. — Jag har frågat anlända officerare om denna händelse, och de ha till alla delar besannat den.

Den 18. Dubbades riddare: Bremer 154) och Mag-

154) Kapten vid Björneborgarne, en af deras ut märktasteñus BJum 155) af v&ra. Annoncerades a vancementer: Furuhjelm och Eek öfverstelöjtnanter. I dag äfven svenskt skriftermål, h varvid'brieadchefen, öfverste v. Döbeln gick till skrift. — Kyssarna hafva, efter några parlamenterin-gar. förlidne natt i all tysthet gått ifrån Gamla Karleby.

Den 16. Gamla Karleby är vårtl — Soldaterna baka sjelfva i dag for första gången, likväl af kronans mjöl. — I morgon kl. £5 f. m. marscheras att åter upp-söka ryssen. — Köpt häst och schfts tillsamman med E. för 66 rdr 12 sk.

Den 17. Marscherades från Himango till Maringais by i Kelvio socken 156).

Den 18. Derifrån till Gamla Karleby och med ens genom staden till Storby \ mil söder om densamma. I dag hade Gamla Karleby-borgarena svurit sin nya trohetsed under svensk regering, sedan de tre månader hört under den - ryska. Qvarstadnat i Storby, utan att resa till staden, ty under denna sommar har ännu ingen dag varit så besvärlig genom sin hetta som denna.

Den 19. Sjöngs i Gamla Karleby kyrkor en tacksägelsepsalm för återställandet af svensk regering der- * « officerare, en man med klart hufvud och mycken bildning, noggrann i tjensten. Såsom bevis: en af hans soldater hade af chefen, öfverste Grön vall blifvit ådömd 25 prygel och en ung G;, numera major, fick ordres att leda bestraffningen. Men denne, ännu en blödig gosse, hade ej hjerta att låta gifva mera än 5. Förtörnad öfver insubordinationen, fordrar B. hos öf-versten straff åt G.; denne underrättad om förhållandet, vill bistå den vekhjertade ynglingen, lofvar efterse i ordres-journalen befallningens lydelse, raderar tvåan i talet 25 och visar B., att blott 5 prygel blifvit tilldömda soldaten. — B. var till vexten 'kort, hjulbent och hade sitt boställe i Kumo socken.

155) En vacker yngling och fin fruntimmerskarl parforce. Med en af hans systrar lefde den förut nämnde utmärkte, äfven af Döbeln under 1789 års krig berömde, öfverste Grönvall i ett ej alldeles lyckligt äktenskap. M. B. dekorerades nu för tapperhet vid Bevolaks.

156) M. by är belägen ej i Kel viå, utan i Lohteå socken f mil söder om kyrkan. Se not. under d. 1 April, som talar sannare.städes. Vi sågo här Buxhoevdens lysningar, proklamationer m. m., samt marscherade till Kronc&y socken.

Den 20, Rantades i denna vackra nejd 157), Här som öfverallt, der vi framtågat, yttrades den lifligaste glädje öfver svenskarnes återkomst, som bönderna uttrycka

157) Störst var väl sommarens öfver nejden utgjutna behag, sammanställdt med invånarnes, såsom först här oblandade svenskars, större snygghet och välmåga, an i de hittills norrifrån genomtågade socknarna. Orten förefaller ock, odlad och bebyggd som den är, omkring det densamma genomflytande vattendraget och med sin rikare skärgård än vanligt är i Österbotten, som en oas, efter det man öfvervandrat Kronoby-åsen med dess stelnade sandvågor, beväxta med barrskog, hvilket allt betecknar största delen af den 1| mil långa vägen från Gamla Karleby hit. — Kyrhoherde var här vid denna tid kontraktsprosten, mag. Henr. Aulin, som jemte några af sin familj kunde afge ett tacksamt ämne för tragisk behandling. Det fanns hos dera något vulkaniskt i karakteren, förenadt med envishet och styrka. Den ifrågavarande gjorde under brinnande kriget proste-visitationsresor. Tillfrågad derunder i ett pastorshus (i KelviåP) af frun, huru han just nu vågade och hade tid till dylik tjenste-befattning, svarade lian, medveten om sin ihärdighet: »vet kusin, om ryssarna skulle sitta i ett hörn af rummet, elden i det andra och f*n sjelf i det tredje, så skall Henr. A. ut genom det fjerde»* — En hans dotters förening med en ung bondkarl från grannskapet tillät han efter mångfaldiga böner först i sida sista dar, ehuru den genom flera panter bevisade förbindelsen fortfarit under hennes vistelse hemma. Icke ens sedan bodde mannen på prestgården. Den ene sonen, kaplan i Gamla Karleby, fanns död om morgonen å fadrens begrafningsdag, med

stor anledning att hafva blifvit hängd i ett lider af några personer, som derigenom ansågs kunnat sopa igen spåren af sina förbindelser till sterbhuset, fastän det utseende vanns åt saken, såsom hade den döde omkommit, då han skulle upptaga dricksvatten ur en vak på ett träsk, dit han forts natten förut. (Denna natt hade han tillbragt med kortspel i tvetydigt sällskap.) Denne dödes son, en ung prestman med energisk vilja och förmåga och en glöd, färdig att tända i tillgängligt bränmaterial, föll ett offer för sitt sjelfförnekande nit om sina församlingsboers kroppsliga helsa. fmska Kriget, &sig. Man tyckte t. ex. att våra trummor hade skönare ljud än de ryska. — De sjukas antal vid vår fördelning ftr redan 4,000 man.

Besett Korpholms 158) dårhus. Der voro några olyckliga inspärrade, andra gingo lösa. En djup melan-eholicu8 satt vid ett bord orörlig och tycktes gifva akt på någonting. En sade sig frysa, en var otäck, en annan rasade oupphörligt. En student fanns der äfven, stilla och sedig. Till invånare hörde ock en lagmans-fröken Idman 159 från Uleå. Hon flydde allt sällskap

158) Wasa och Uleåborgs läns kronohospital, såsom det och kallades, anlagdt 1631, upphäfvet för ett par decennier sedan. Torde i början, likasom Sjäblö hospital i Nagu också påstås, mest upptagits af personer, angripna af den s. k. Elf-karlebysjukan (en art spetälska), men båda förvandlades sedan till dårhus. Då det nya vid Lappviken (Helsingfors) inrättades, förvandlades det på S. till förvaringsort för inkurabla dårar; det andra upphäfdes alldeles.

159) Familjen bosatt i Jakobsstad (fadrfcn, då redan död, innehade Wasa och Uleå då förenade lagsaga, hvars, den sed-nare nu tillhörande boställe, ÖstensÖ, beläget nära Jakobsstad, är uppbygdt enligt räkning på lagmansdömets innehafvares vägnar af samma J.) och på långt håll beslägtad med de i Sata-kunta och Tavastland utgrenade slägterna Idman och Idestam. Den här nämnda fröken (mantalsfröknar kallades döttrar af ofrälse embetsmän, som innehade öfverste rang eller högre, kanske stundom t. o. m. kaptensdötirar) omtalas, innan hon blef rubbad, såsom ganska munvig, men skall, redan ett fruntimmer af mognare ålder, fästat tycke vid en ung, behaglig svensk, föreståndare för kommerserådet Lindskogs tobaksplanteringar och fabrik. Obesvarad känsla ansågs som anledning till hennes sinnesrubbning. oI detta mindre rediga tillstånd hade hon besökt slägtingar i Abo. Hon har eljest en viss ryktbarhet för den fintlighet, med hvilhen bon skiftat bitande skämt med skalden Choraeus, som, »ett vidunder af qvickhet och förarglighet» (säger Franzén), då i egenskap af privatlärare vistades i nämnde Lindskogs hus. Så berättas, att, då Ch. vid ett tillfälle sagt till iienne: »min nådiga, era ögon lysa som dankar,» hon genmält: »sådana äro goda nog att tändas upp för studentpojkar.» Man bevarar ännu i minnet en vers af Cb. om dessa finska rosoroch gick genast bort, när vi kommo. Hon var läng och mager samt väl klädd, hade några andliga böcker o. s. v. Jag sade henne en liten höflighet för att få henne i tal, men förgäfves. Dock samtalade vi sednare, och hon yttrad e, sig förnuftigt i många saker, men blandade dock alltid något tokeri i sitt tal. Om kriget sade hon, att evigheten var det enda, som kunde hjelpa, och frågade

från Jakobsstad ocli Gamla Karleby (hem för flera grenar af familjen Roos), hvilka9 tagg, pröfvad af honom, ej ännu verkade annat än att han besjöng (ipin i verser, som läto äfven dem känna taggar under rosen.» Den lyder i en variant som följer:

»Flickorna i Jakobsstad Aro tusenskönor,

Bleka, blyga, täcka, små,

Annars såsom honor;

Kacklar en, så kacklar två,

Kackla allihopa;

Skrattar en, så skratta två,

Skratta allihopa».

En annan lyder:

Flickorna i Jakobsstad Likna tusenskönor,

Vackra blommor, bleka blad,

Uesten såsom hönor.

En vältalig fru Mineur helsades af honom: »se god dag, fru Mineur, som hör, som rör, som kör, som för etc. — »Till slut väpnade man sig emot hans tunga med ett medel, hvar' emot inga infall förslå». En nära umgängesvän till Ch. från hans några år sednare inträffande vistelse i Abo meddelar, »att Jakobsstads handlande bekämpade Ch. med örfilar, men att han ändock värderade dem». Svårsmälta kunde för dem vara sådana uttryck, som han t. ex. en gång fäilde vid närmandet till ett med läckra anrättningar serveradt bord: »att sällskapet liknade ett röfvarpband, färdigt till plundring». Bekant genom traditionen är händelsen, då han med ett ämbar kallt vatten, till lif återväckte en dam, som afdånat, till följe af en öfver henne iitspild såsskål.mig, under hvilken konung jag tjente. När jag nftmnde hans namn sade hon: »ja så, ni är svensk. Jag känner ej här, hvilka sammansatt sig att hjelpa hvarandra. Evigheten är dock det allra värsta». — Jag låtsade som hade det hört till saken, och svarade, att också andra sjukdomar voro gängse vid armén, hvartill hon helt förnuftigt svarade, att det ej kunde vara annat efter förkylningarna om vintern. Af sin stora ansträngning att tala iedigt, begynte hon slutligen tala mycket i kors. Färgén på hennes kinder blef hög, hon sjelf synbart brydd, och jag ämnade sluta konversationen, då hon hastigt gick ur rummet att promenera i fria luften. En af de andra sade sig -hafva hört, att Gud var mördad. — Vi lade oss efter midnatt Qch höllo just på att somna, då vi fingo ordres att bryta upp och marschera fram till en bro 160).

160) Frågan är väl ej af serdeles vigt att afgöra, dock kunna läsarterna variera, emedan någon af uppgifterna måste vara mindre noggrann. Visserligen uppges bron vara Esse-bro d. v. s. den s. k. Herrbron öfver Essc-å nära dess utlopp, men skedde ankomsten hit (omkring 2 mil från Kronoby) kl. 4 e. m., så var tågord ringen nog långsam för mer än 12 timmars marsch; skedde ankomsten kl. 4 f. m., r väl något för snabb. Tåget i * odräglig hetta skedde väl före ankomsten kl. 4 (således kl. 4 e. m.), men då hade man bordt hinna antingen till öfvergången af Purmo-å eller ett tillflöde dertill »Svartbäcks-ågen* (ån); dit går likväl vägen från Herrbro ej (men väl till Herrbro) genom en trakt utan byar, ehuru de (Kråknäs, Ostensö, Ben nå s», Löfö), med något hundradetal gårdar ligga öppet några stenkast från vägen. I närheten af hvarje bro finns skogstrakt. Osäker är ock uppgiften i följande daganteckning, der utg. ändrat det felaktiga Nykarleby socken till Padersöre. — Hos v. Böbeln uppges (D. I, s. 223), att D., som nu förde förtruppen, stadnat i en god position vid Esse-bro, afsändt en rekog-Dosceringstmpp Björneborgare, som efter 3 dygn hemtade alla underrättelser D. önskade, hvarefter excellensen uppbröt från Ö. Karleby (d. 20P) och stötte till D. vid Esse (bro). Vi se, att vår forf. med den afdelning han åtföljde, tidigare lemnat

G. Karleby och förr anländt till Sundby, der den af D. utsända truppen fattat posto, än excellensen. — I Esse (kyrkan belägen omkr. i mil från bron uppåt ån af samma namn) hade skalden Chorsei farfar varit en af detta kapells originellaste prester.Den 21. Till denna bro kommo vi kl. i. Efter odräglig betta, den vi utstodo om dagen under marschen genom en nejd utan byar, lågo vi öfver natten under bar himmel på geväret. En ael byggde 6ig grankojor, som regnet om natten gjorde onyttiga. Tält uppslogos, men sådana funnos ej ilera än två. Man sof under träd, i lador o. s. v. E. och jag bäddade i ett ofärdigt rum utan fönster ett lägerställe af granris och löf, kastade oss ned, insvepta i kapprockarna, och sofvo sött.

Den 22. Marscnerades fram till Sundby i Peders-öre socken. Här låg en ung, mycket vacker bonddräng sårad af en kossakpik. Hvilades.

Den 23. Rast. Parlamenterades, för att förvilla fienden, ty nu skulle Nykarleby intagas. Allt sattes i tysthet i ordning till följande natt. Planen till attacken är sådan: Österbottens bataljon 161) af amfra brigaden går i afton £ mil upp om staden genom en skog och sätter sig der öfver strömmen, i förväg för fienden åt Lappo-vägen; jägare 162) gå på hafssidan öfver åmynningen för att mota fienden på Wasavägen. Björneborgs regemente marscherar genom en skog för att ofvanom staden falla fienden i ryggen, medan han på norra landsvägen ordentligt attackeras af hufvudstyrkan, som Ad-lercreutz anför. — Kl. 9 om aftonen kom befallning att

161) I Dobelns An t. uppges frih. C. v. Otter och maj. Elis Furuhjelm med deras 2 bataljoner Osterbottningar och Ny-landningar J mil söderom staden. Fänrik Herlin förde med mannamod förtruppen. Af de två bröderna v. Otter, hvilka untder detta krig så ofta med mycken utmärkelse omtalas (sö* ner till då redan afl. generalmajor v. O. (en framstående anja* lit), innehafvare af Selkis i Mouhijärvi belägna öfversteboställe vid lifdragonerna, kommenderade den ene den afdelning af Österbottens regemente, hvaröfver dess chef öfverste v. Numers hade varit närmast att föra befälet. Men N. skall, missnöjd att ej hafva erhållit befälet öfver någon brigad, ej brytt sig om ett uuderordnadt. Dock omtalas det, att han vid något tillfälle börjat att styra och ställa om denna v. 0:s afdelning, hvårföre O., obelåten med inblandningen, yttrat, »att det var han, och icke öfversten, som egde befälet», men erhållit till svar: »jag tar befälet af er hvilken dag jag vill».

16?) Under kapten Langensköld, sedermera laadaböfding.bryta upp. Björneborgarne togo vftgen genom en trc-fjerdedeis mils skog och kärr, och anfall skulle kl. 4 påföljande morgon göras på ryssarna i Nykarleby.

Den 24. Midsommarnatten promenerade jag i ett sällskap af 1,£00 personer igenom en skog. Kl. 4, medan vi marscherade i skogen 163), börjades anfallet på norra landsvägen, mot ryska fältvakten. På en gång be-gynte en häftig kanonad både från landsvägen och från ryska batterierna. Gevärs- och kanonskotten hördes under det vi avancerade. Kort derpå började österbott-ningarna skjuta med ryssaraa så häftigt, att det nästan är otroligt. Midt emellan spatserade vi, tysta som råt-tor, genom skogen, och kommo till en höjd, derifrån på afstånd staden syntes och en tjock rök, som uppsteg från den af ryssarna vid deras reträtt antända stadsbron. Hurrande och skrikande sprungo våra soldater till staden, men den var tom på ryssar, hvilkas hela styrka man tänkte taga, och vi voro lemnade på norra sidan om elfven. Generalitetet ankom. Brigadchefen Döbeln ville vada öfver, sprang i vattnet till medjan, men fann intet vad. En sjöman simmade nu till andra sidan, hemtade en båt och färjade soldater öfver. Man fick flere båtar, dem ryssarna fört på andra sidan. Inom två timmar voro trupperna öfver, men vi gjorde endast omkring 50 fångar med en officerare, tagna i skogarna. — Planen var väl uttänkt, men lyckades ej rätt väl, ty ryssen är försigtig. Björneborgarnes väg genom skogen hade varat längre, än man förmodat; kl. 7 voro vi i staden och gingo öfver elfven. Österbottningama gjorde ej allt, hvad man på den punkten kunnat. Jägarne voro alldeles overksamma, och framför allt anade ryssarna anfallet. Bedan föregående dagen hade de sagt ät borgarne i Nykarleby: »i dag är vackert väder, men i morgon haglar det.» Om natten hade deras general 1G4) fått kunsKap om österbottningarnes öfvergång, och utlåtit sig: »att man nu ville taga honom, men att det ingalunda skulle lyckas.» — Klingspor emottog i dag f. m. en kurir, såsom det säges, med vigtiga underrättelser.

163) På vägen ifrAn Soklot, der förposterna blifvit ställda

d. 22, Se det närmare om affären hos Döbeln D. I, s. 234—37.

164) Jankowitsch, befäl ha fvare öfver avantgardet.Den 28. Rastades. Just du kom bud, att 1,500 vesterbottningar under Bergenstråles befäl äro landsatte mellan Wasa och Nykarlebv, således emot den styrka, som går härifrån. Hurra! Måtte vi blott hastigt förfölja och ej åter försofva oss! Hvarföre återföra trupperna med så stor möda hitom elfven? — I afton uppbryte».

— Tagit ut hela Maj månads ailöning 46 rdr 24 sk. b:co, på hvilka jag är skyldig något. — Hembygden är min ständiga lösen. — Några efterhand tagna ryska fångar ooh 9 kossacker med officer, tagna under vårt vistande i Kronoby, bör jag här anteckna.

Den 26. De tagna ryska fångarna äro redan 69. Bönderna finna ännu flera i skogarna omkring denna stad. — Man har icke uppbrutit. Man hvilar. En stark kanonad söderut är förlidne natt hörd. Hvad månne den betyder? Förmodligen, att Bergenstråles i går anlända folk är slaget, der före att vi ej förföljde den armé, som vi härifrån jagade på honom; Bergenstråle står emellan två eldar: den af oss förjagade fienden och garnisonen i Wasa 165). — Ingen omständighet väcker större otålighet att få veta utgången på, än för en krigare och fosterlandsvän en i fält på afstånd hörd kanonad. Det stora allmänna intresset; ens eget och slägtingars väl; vännernas öde, som äro i faran och elden; hatet till fienden; hågen att se den vigtiga knuten upplöst; den be-* synnerliga blandningen af hopp och fruktan; det högtidliga dånet af skjutningen, då nvar skräll för inbillningen målar hundrade nederlag —

allt ökar inqvietuden. — Den kanonad, som förl. natt hörts så häftig, bryr nu min nyfikenhet otroligt. Måtte allt gå väl! 166).

Den 27. Vi ligga allt qvar i Nykarleby! Döden

165) Missnöjet med sengångare-rörelserna är synbart. T. o. m. personer, som ej voro män af facket, tyckas redan under sjelfva händelserna inse det okloka i deras ledande.

166) Kanonaden, som hördes, var den vid Bergenstrålea anfall på Wasa frän kl. 5 aftonen d. J25 (ej som D. säger: midsommardagen). — Man berättar, att B., stött öfver att hafva blifvit förbigången vid besättandet af något befäl (emot Norge?) af konungen erhållit löfte, att nu operera oberoende af Klingspror, hvaröfver denne varit missnöjd. Huru mycket häraf är sannt, lemnas oa fg jord t, dock ge händelserna stöd åt det sista»omger våra bröder omkring Wasa, och vi ligga qvar!

— Nu berättas, att Bergenstråles vestevbottningar äro i grund slagne och han sjelf fången. — Dock, detta tror jag ännu icke. Bönder hafva hit fört berättelsen.

Den 28. Allt sannas. Bergenstråle är sårad och fången, och mycket af hans folk slagit i Wasa, dit han blef narrad af en förrädisk länsman. I söndags, d. 26, skedde brottet och i går, den 27, blef förrädaren hängd i Munsalal67). Landshöfding Wanberg säges vara skjuten af ryssarna 6jelfva för misstankar att hafva samman-bragt allmogen. Det var väl, att de förekommo oss. Han var dödens, ty han var stark rysse, .tvang till edens gående, hotade med Siberien o. dyl. — Andtligen gå vi i dag från Nykarleby.

Den 29. Eno£ mil från Nykarleby 168). Intet nytt. En vacker nejd. Åkrarna stå herrliga; dagarna äro sköna.

Den 30. Lågs qvar vid Nykarleby, och jag samm första gången i år.

Juli d. /. Några ryssar attackerade Österbottens regemente, som ligger åt Lappo. De våra skulle bryta upp, men deraf blef intet. Bref från Uleå förmäla, att Sandels nu igen gjort 200 fångar och tagit någon proviant. — Man säger, att de 150,000 fransmän, som stå i Polen, skola bryta in i Kyssland, om Finland ej är eröfradt inom Augusti månads utgång. — På tidningarna fås rapporterna om krigsrörelserna i stort, några smärre händelser och enskildheter antecknar jag; ryska lysnin-

farna bland annat gifva ock bidrag. Kyssarna hafva ock för snart blifvit hemmastadde i landet: sålde och arrenderade boställen o. s. v

Den 2—tO. Legat stilla hela denna tid. Hållit en

167) Uppgiften om länsmannen kar ej funnits besannad. Till W. blef B. väl icke heller narrad, utan torde sagde stad just utgjort ett mål för hans expedition. Obelåtenheten med det i si hög grad felslagna företaget torde hafva gifvit fart åt de förbittrade ryktena.

168) Således i trakten af det för sin strid om hösten samma år besjungna Juthas vid början af Lappovägen, som armén sedan följde. Sjelfva slagfältet ligger dock omkring \ mil ännu längre, framom det s. k. Bränneriet, som nu är ra* scradt,krigsrätt Sett 480 kossackhåstar — hvilka jeonte 90 lif-* kossacker de 4,500 österbottniska bönderna tagit i nejden af Wasa 169) — föras förbi för att säljas. Sjiatserat ensam omkring, ty E. låg nu hela tiden sjuk i frossa. Man berättar Åbo vara intaget 170). Vi ha bud från Björneborg: der står drägligt till. Jag skref hem, meb hade förargelsen, att man qvarlemnade mitt bfef*

Den //. Uppbröts från kyrkobyn och marscherades till Jeppol71), beläget vid Lappo vägen. Vistats der på gästgifveriet till kL \% följande dag.

Den 12. Berättades våra vara anfallna åt Lappo till 172). Vi bröto upp och marscherade under regn till Krogen, ett hemman i närheten af kaplaiiens 173) ställe. Som den kunde, tillbragtes natten der.

Den iZ. Marscherades flitigt hela dagen. Jag åt endast bröd. Vi kommo till Kauhava kyrka till natten. Der trängde vi oss in i en bod hos Qvantarna 174) att

169) Antalet af bönder, som gripit till vapen, är påtagligen för högt uppgifvet.

170) Af svenskarna. Naturligtvis tomt rykte, troligen föranled t af försöket mot A la-Lemo vid Abo.

171) En by, belägen vid öfvergången från svensk till finsk befolkning nära gränsen till Ala-Härmä. Vid en del deraf, nära elfven, öfverförde d. 24 Juni v. Otter sin styrka.

172) Derifrån major Ehrenroth (E. på Sestad, sedermera chef för en af de 1812 uppsatta jägarbataljonerna, troligen »höge herren, generalen» i fänrikens marknadsminne?) d. 8 fördrifvit ryssarna, men sednare af öfvermakten sjelf fördrefs.

175) I Ala-Härmä af Lappo.

174) Två bröder som tjenade vid Björneborgarne, af hvilkå den yngre, fänriken Henr., stupade följande dag vid Lappö. Den äldre, som var löjtnant och bette Jost, sårades svårt vid Nummijärvi den 28 Augufeti, tillfångatogs i Wasa och blef se* dermera kamererare i finska banken. Enligt en samtidas utsago ledde nyssnämnde Henr. v. Q., en lång, svartmuskig man, hemma från Bautajoki rusthåll, beläget nära till Raut&vesi och Tyr-vis kyrka, under bataljen, då han sköts, vid hauden *sin broders son, Johan Edvard, då 14 år gammal, död i Helsitgfors 1844, (den sistnämnde var fader till den i Sverige naturaliserade skalden Emil v. Qv.). Afvikande uppgiften af kapt. Brakel och öfverste Blum, se Döb. Ii s, 16 o. fö\j.ligga våra två timmar. Törst i brist på vatten har plågat mig redan i två dagars tid. Nu fick jag en smutsig skopa och drack ur en smutsig fjerding saltigt vatten. Den som har soldater att befalla, benöfver ej göra så, ehuru han måste dricka ur smutsig flaska med soldaten. Krig erbjuder ett lärorikt lefverne.

Den /-#. Kl. £ 6 om morgonen uppbröts från Kau-hava kyrkoby, sedan skjutning mellan Cronstedt och ryssarna hörts från söder. Omkring kl. 9 hördes en ny träffning, scm vi voro nog nära. Sedermera under marschen genom den sju fjerdedelsmils långa skogbevuxna mon emellan Kauhava och Lappo kyrkor, på hvilken ryssarna embuskerat sig, hördes ett nästan beständigt skjutande. Vi åkte förbi en dödskjuten karelsk jägare, som fått skottet genom hufvudet, vidare förbi en graf för ryska dödskjutna och förbi en äfvenledes dödskjuten «obegrafven ryss,'som låg nära en, på lika sätt omkommen, häst. Straxt jnvid förbands en ryss, hvars lårben var afskjutet. Allt fortfor affären i skogen framför oss, och allt drog fienden sig, men blott 6mäningom tillbaka, framför savolakska brigaden. — Kl. omkring 5? i75) hanne till skogens slut 176) vid öppningen af det fält, der ryssarna ansågos ligga mycket starka, och hvilket fält var £ fjerdedels mils väg eller mera tvärtöfver, ut-

förande spelrum för kanonerna. Å andra sidan sågs *appo kyrkoby, der ryssarna lågo, och vägen gick i många krokar genom sädesåkrar. I början af affären eller vid första skotten af £:dra brigaden, som nu utgjordes af Björneborgs regemente samt artilleriet, höjde sig en tjock rök öfver skogen från en af ryssarna itänd by 177). En kula gräsade straxt invid oss in i skogen. Striden blef häftigare och slutligen så otroligt stark, att man nästan kan säga, den hafva bestått af en enda oaf-bruten smäll till dess slut, åtminstone hvad gevärssalf-

175) På eftermiddagen; kl. innemot 4 säges bos Döbeln, hvareet, D. 11, ss. 3—20, de mest detaljerade hittills meddelade undertö ttelser om bataljen finnas sammanförda.

176) På en här ovanligt hög, långsluttande backe, åt denna tida slutet af åsen mellan Kauhava och Lappo.

177) Säkert den åt ventfer vid vägen åt Salmi nära skogs-brynet liggande Liuhtarla.vorna angår. Kanonerna skrällde så tätt, 'ati det ftr obe-skrifligt, och skall artilleriet å båda sidor förts med mycken skicklighet. Björneborgs regemente trängde fram öf-ver fältet längs vägen, rundt omkring omgifvet af tusen dödar. Kyssarna sköto ur rågåkrarna. En rök, som förnämligast och ordentligast nöjde sig från trakten af Björneborgs regementes marsch, utmärkte hvarje steg, de våra togo framåt. Vägen krökte sig, och hvart följande ögonblick lossades det till fienden närmaste skottet ett steg längre framåt, till ett tecken, att våra gingo fram

— men också köptes hvarje steg med blod. ¿orporal Pilt 178) kom vid denna tid från striden utan hand, soldat Smäll med afckjutet finger, och en soldat Alm 179) med ett farligt skott i handen. Denne siste var förtjust i striden, bad mig se efter, om de våra innehade byn? — När jag svarade: ja! sade han: »nå, då segra vi, ty just

derpa kom det an.» — Många, n)ånga okända kommo sårade i munnen, i hufvudet, handen, foten, skuldror, axlar o. s. v. — Fasan var stor, och ingen blödig man bör bli soldat, ej ens om han i kammaren kan utan rysning föreställa sig faran. — Fänrik Lagermark 180) kommer bärande sin arm; efter honom hans bror, blesserad i ljumsken; efter honom fänrik Finne 181), bärande sin arm, efter honom baron Kam-say 182), vår snälle och raske brigadadjutant, (som för en månad sedan blef riddare), dödligt sårad i magen, så in-elfvorna gingo ut; efter honom på en annan kärra löjtnant Gyllenbögel 183), sårad genom båda låren; fänriken ocn riddaren, adjutanten Gripenberg, hvilken, då jas beklagade hans olycka, sade: »lappri, ryssen får dock

178) Från Kutaja by i Karkku socken.

179) De nämnde soldaterna säkert hemma från-Karkku.

180) Af denna familj, hemma i Björneborgstrakten, fun-nos flera bröder, tvenne af dem, fanrikarne Carl och A. Lager-marek, sårades denna dag.

181) Skall varit, som man säger, en väldig huggare.

182) Begrofs först på Lappo kyrkogård, men skall följande vinter afhemtats genom slägtingar för att nedsättas i familjegraf å hemorten.

183) Dav. G. från Loimjoki, hvilken, sedan han förbundits, vid godt mod skämtade öfver sin blessyr.stryk I» På samma k&rra fttaifk Jägwaohjöld 184), aårad i axeln. — Nu brusto tårarna mig i ögonen. Jag föreställde mig nederlaget allmänt, och den grufliga elden, hvilken vi sågo ifrån backen i all dess förfårlighet, gjorde denna förmodan sannolik. Man berättade nu, att löjt-nant Magnus Blum, som blifvit riddare för affären i Revolake, hade skjutits i låret, lefvat ännn en liten tid oeh dött 185). Löjtnant Geetrin 186) vid artilleriet, som

184) Se und. 15 Mars not. 16.

185) Utgifv. har hört folket på orten berätta i anledning af minnesstenen, som är upprest öfver B. till höger öm lands-vägen mellfan diket och åkergärdsgården, förvexiande B. och Ramsay, att den ifrågavarande uppstigit på gärdesgården för att öfver åkern obsérverh fienderna, samt då blifvit träffad. Från annat håll har inhemtats, att brödren M. Ad. B., djupt gripen af brödrens fall, för att hämnas detsamma vid storman* det af ryssarnes skyddade ställning, ej gifvit pardon åt dem, söm sådan begärde, en handling, hvilken han vid lugnare besinning högt ogillat. Minnesvården, en skroflig, mer än famns-hög, gråsten, uppställd der B. skaU ha stupat, (omkr*] verst från byn), har inhuggna inskrifter, hvilka, i anseende till svår» läslighet, blifvit i senare tider renoverade med svart firg, och äro af fdljande lydelse. På åtsidan mot landsvägen:

Stupade

I

Segren

öf-r Byssarna d* 14 Julii 1808

Saknad

af

Fäderneslandet

och

Vapen-Bröder.

På frånsidan:

Magnus Blum Lieutenant vid

Kong Biörneborg8 Begemente och

Riddai* Svärdsorden.4 thnuxår förut sjöng åf glädje, når hans kanoner befalk des gå fram, fick en kanonkula i

lifvet, hvilkct dödad« honom på ögonblicket Hans inelfvor lågo bredvid bo-nom. Éil artillerihäst, träffad i hufvudet, låg ej långt derifrån. Fänrik v. Qvanten iick en kula genom bröstet, slog mg med banden för ögonen, föll — och var död. Hans hustru och barn!! Affären fortfor under allt detta förfärligt. Kyssarna drogo sig undan steg för steg^ och sålde folket för spildt menniskoblod. Vår eld avancerade småningom efter. Kossacker redo hela tiden i i stora hopar längs åkrarna. Stundom hördes ett trumslag, hvars betydelse vi för bullret ej förstodo. Röken skymde fältet, och den stora rökkolonnen från den brin-nande byn uppsteg blandad med lågor till en förfärande -höjd ur molnet vid jorden. Allt flera blesserade af manskap och befäl. Bland dessa fänrik Wirzén, hvars ben var afskjutet 187). Öfverallt omkring qvidande, blödande

Denna sten är vetteriigen den enda minnessten, som på denna ort finnes Öfver de fallna, hvilket namnes såsom tillägg till Dob.II, 20.

186) Artilleri-underlöjtnant. Det säges, att han stigit åt sidan från sin kanon för att förbi den skingrade röken bättre knnna se verkan af sitt skott, då han träffades så, att inelf-vorna fallit ut. Hans en slägtinge af samma namn (nämnd jemte Zidén vid Haistila, sedermera tillfångatagen och i Tavaste-hns af befälbafvaren, hvars välvilja han vannit, på sitt ord att hålla sig stilla, hemskickad) hade då svftpt hans rockskört om* kring honom samt lagt honom i diket, emedan ej tid var till större vidlyftigbeter.

187) W., brigadadjutant, var son till en kommissions* landtmätare på fiuotsila i Tyrvis och hade utgått från Hanpa-niemi krigsskola. Den smalare benpipan nedanför knäet på enå fbten hade blifvit afskjuten; Bjerkén hade befallt benets ampu* terande, men W. satte sig deremot, befallande: »Wasén, tag bit min sabel!» Sedati ban erhållit denna, förklarade han, att så länge han kunde föra sabeln, skulle benet icke aftagas. Han behöll det, oeh utg:s sagesman säger sig mången gång derefter dansat tillsamman med W., hvars ben icke baft samma styrka som förut, men varit ganska användbart Om »Wasén* den upplysning, att han var W;s betjent, en gång tillfrågad af en officer; »hvad heter du?» svarat Wasén, hvartill denne, anse*no

likar, ropande på läskning, på hjelp, på döden. £n rysa, som upptagits blesserad, hade fått en kula genom ma-gen, kunde ej tala finska, men visade med tecken åt läskaren, eom ville förbinda honom, att han borde afskära honom strupen. — Sexton eller flera ryska fångar, hvtr-ibland officerare, passerade förbi oss. Cronstedt hade förut på sko, i-i.. . T ehåll med skju-

lades på fältet; de sårade blefvo för många. Savolaks jägare, som stridt hela dageu utan mat, fördes nu åter ut i skogen, att betäcka våra flanker och de i backen stående brigaderna. — Nu saktade sig affären, — blef åter lifligare, — kanonerna tystnade mer och mer, — ännu höres ett och annat kanonskott och täta gevärs-Balfvor — svenskarnas hurrarop, täta salfvor, ett bestån-digt hurra — ett och annat skott — ännu några — länge ett och ett i sender, allt ett hurra — våra samla sig, ryssen är slagen ur fältet, der han fått order att stå till sista man, och derifrån ryska befälet sagt det vara omöjligt för svenskarna att drifva dem. Gud ville gynna den goda saken. De ädle dogo hellre än de veko för våldsverkarne. Segern blef vår, men den var ganska dyrt köpt. Mycket blod hade runnit. Gamle krigare säga, att de aldrig sett en häftigare drabbning, och mången lytt olycklig minnes alltid slaget i Lappo. Efter • affärens slut gjordes qvarter i kyrkobyn, som vi intagit. De sjuka och döda upptogos och bortfördes. Dispositioner gåfvos för vidare förhållande. Bror frågade efter bror, vän efter vän, kamrat efter kamrat. De blesserade samlades i flera rum. Deras skrän och klagan var ett rysligt efterspel till bataljen. Medan jag skrifver detta, bör jag från nedra våningen i en bondgård en uslings klagan, som hela natten plågats af sina sår och hindrat mig att somna. Löf är illa blesserad genom magen och dör troligtvis. Träsk 188) hade låret afskjutet vid ron, så att benen stodo fram ur ett sår, lika bredt som låret,

ende svaret innebära frågan: hva' sen? genmält: »annars bara,» bvarefter Wirzén, för att undvika dylikt qui pro quo, omdöpte betjenten till Wansén, som derefter blef länsman i Tyrvis.

188) Löf och Träsk äfven de säkert soldater från forfcs hemort.

tandet, som

Läkarne kal-hvilket hängde vid några köttifoor. Han begärde brän-vin till stärkning och nämnde mig vid namn:

»A. kuita, antakaat mnlle vähän viinaa!» Hvar skulle jag taga det? En timme sednare var han död. — Under det jag med en blesserad på min kärra åkte till byn, afled baron Ram-say och jag tryckte igen hans ögon. Blek som en IHja låg han der, den unge krigaren med det stora modet. Hans vänner sörjde honom. Michel Blum begret sin bror, löitnant Qvanten sin. — Befäl och manskap kommo trötta tillbaka, talade om händelserna och om det grufliga haglandet af kulor under affären. Läkarne besökte på nytt de sjuka. — Ingen tror, ingen kan göra 6ig föreställning om krigets eländen!

Den 18. Hvila och små bestyr. Sett amputation af en soldats lår. Mannen afled följande natt.

Den 16—24. Lågs 6tilla. Begrafning åt de dödskjutne officerarne hölls med mycken pomp. Klingspor följde dem till grafven, Fångar gjordes ännu dessa dagar. Åtta sårade ryssar föllo i våra händer. Döda och blesserade' uppbrändes för öfrigt af fienden i Liuhtari by, som han sjelf brände. Några döda kroppar fiöto i dessa dagar utför strömmen, ditkastade af fienden. För att rekognoscera vår fältvakt, kofomo fyra kossacker, af hvilka tre nedskötos och en tillfångatogs. — Te Deurn afsjunget. Jag ute att proviantera; E. rest till sjukhuset i Ylihärma. Vår förlust i döda och sårade vid affären går till hundrade. Ingen af våra blef fången. — Ett hemman brann i en by nästintill. — Jag skref hem 189)

189) Allmänt torde den lååga ledigheten nu begagnats till att försöka hemsända segerbudskap. En åbolänsk officerare har berättat oss, att han hade fått rätt på en bondsmed, från orten, som förklarade sig beredd, att blifva budbärare till södern; han skulle för hvarje officerares bref genast uppbära 2 rdr b:co, för en underofficerares 1, för en soldats 12 sk., om ej utg. missminnes. Långa bord uppställdes och det blef ett allmänt skrifvande. Mannen affardades, uppfyllde sitt åtagande med största samvetsgrannhet, samt återvände med svar, då armén låg i Alavo. Med honom fick vår sagesman det enda bipf-vet under hela kriget från sina hemmavarande slägtingar. Budbäraren hade haft otaliga vedermödor och försäkrat, att han för intet pris ville göra färden om. Han hade personligen besöktmed ea Ikaalis-botide, och väntar svar med honom. — Roupe 190) och många reserver anlände- Rest den 23 till Kuortane 3 mil; haft roligt hos slägtingar 191) öf-Ver den 24.

Den 26. Jag återkom till Lappo i irån Kuortane^ Gjort några uppköp.

Den 26. Besökt bekantskaperna i andra byn. Tfe ryska kavallerister fångna. Fångar att utvexlas hitkötn-mö från Uleåborg.

Den 27. Yåra soldater hafva formerat sig ett eget språk, som nian utan tolkning ej förstår, och som går ut

J)å att skämta bort mödorna och svårigheterna under älttåget. Så kalla de de långa, omätta milarna i Österbotten, dem de anse längre än vanliga, för bancomilar, sålunda J längre ån de mätta, än riksgäldsmilarna nere i landet. — Den tolfskilling, de få till förtäring, när provianten ej räcker till, kalla de nälkä-tolva (utgörande

de flesta, till b vilka han medbaft bref och återförde svar. Vid kyrkorna hade han ofta lyckats utföra sina uppdrag, men t. ex. vid Wirmo moderkyrka blifvit af prosten J. F. Gadolin (brorson till biskopen och bror till en löjtnant, anklagad för delak-tighet i Anjalaförbundet) strängt ansatt såsom svensk kunska-pare och hotad med fängelse.

190) Roupe (läs råp) var sergeant, en lång, rödhårig man, gift med en fröken Cedersparre. E. förälskade sig under kriget i en bondflicka i Kalix, gifte sig med henne och qvarstad-nade i Sverige. Hans öfvergifna förra hustru bodde sedan i Qnkkala gästgifvareby i Pelkäne, der hon jemte en hennes dotter, som sålde vantar åt de resande, mödosamt lifnärde sig med arbete (vantstickning); en dotter var gift med serg. Karstén, «en liten karl med hög själ» såsom han sjelf sade. R. var son till en major R. på Kauniais i Karkku, hvilken sistnämnde var känd for sina (i synnerhet jagt-) historier. Så berättas det, att då ban en nyårsmorgon jemte andra officerare skulle afiägga sin uppvaktning hos gen. maj. Otter på Selkis, hade generalen, seende R. anlända, försäkrat, att denna skulle tala en osanning innan han hunne helsa. Vid R:s inträde frågade generalen: •nå, huru många harar har majoren skjutit redan i dag?» — »Tre, herr general; ödmjukaste tjenare, mina herrar!»

191) Dea första der stationerade, afl. kyrkoherdens familj.en dags traktamente 192). — Rännkulorna, h vilka sys flera i en aflång påse, nästan liknande ärter i sin skida, kalla de papuja, hvareoiot stora gevärskulor heta karpa-loita 193). Bönderne, som upprest sig, heta, för att de sakna ordentlig beväring: nuija-väki 194) o. a. dyl. —

Ryssarne hade sagt det vara omöjligt för oss, att tdga in Lappo. Ännu bataljdagen, d. 14 om morgonen, då de hörde Cronstedt drabba tillsamman med ryssarna på skogen, hafva generalerna Rajevskij o. a., som frukosterade på prostgården, sagt: »nog är det försöket förgäfves.»

— Det var icke så. Men också voro alla fördelarna på finnarnas sida: den rättvisa saken, äran, modet, patriotismen, skickligheten. Hvad hade ryssarne deremot? Blott lokalen, sin öfverlägsenhet. sina uträkningar, sina kanoner och det råa föraktet för döden. — Nu finnes knappt mer något menskligt elände, som jag ej sett i dess rysbgaste grader: fånghus, sjukhus, fattighus, dårhus; krig, svält, straff, plågor af alla slag och sjelfva döden i flera skepnader. Jag har ock öfverlefvat, ehuru icke sjelf sett den händelsen, att en blind gumma, som ej hade föda eller skötsel, i sitt ensliga mörker till slut åt upp en gammal påse, der salt fisk blifvit förvarad och buren. Jag har druckit vatten ur en flod, der ryska lik flutit. Jag har sett blesserades sår, hört deras jemmerskri, sett ’ 1 1,1 ’ omkring mig ha sårade af-

rum, der en legat död och en hållit på atl själas. — Man kan vänja sig vid allt.

En ryss, hvars.lår var afskjutet, låg i 6 dagar (eller hela tiden mellan Österbottens bataljons försök mot Lappo

192) Vid Sandelska korpsen ansågs af soldaterna detta traktamente tillräckligare, än det som kronan oftast in natura kunde utgifva och således ej efter ordalydelsen en »hungertolf-skilling.»

193) Papu, ärt; karpalo, tranbär.

194) Också ett litet bevis, att klubbor (nuija) ej måste hafva utgjort vapnen i nuijasota, till-hvars tid mången ieke-antiqvarie vill hänföra de i Österbotten samt äfvtn annorstädes i vårt land lika som t. ex. i Skandinavien påträffade redskapen från sten* åldern, i synnerhet stenyxorna.

matangelägenheter i sammaoch den 14:de 105) sårad, utan föda U fjerdedek väg i skogen och väntade döden. Furtviflad öfver att icke dö, samlade han sina krafter, och band, för att så kunaa rädda sig, ett snöre omkring den löst slingrande foten, släpade den med snöret i munnen efter sig, samt kröp baklänges på händerna och bakdelen till laudsvägen, der vårt folk upptog och föröde honom till sjukhuset. Låret var redan ruttnadt. Till en historia om menskliga eländet hör såsom bidrag denna och tusen andra sorgliga berättelser.

Grefve Cronstedt är en äkta militär: kall, rådig, höflig, främst i faran, ihärdig, utan prakt, enkel och okonstlad i sitt uppförande. På vägen till Lappo gick han, påminnelser oaktadt, mellan eldarna främst i faran på landsvägen, med båda händerna i frackfickorna, fullt dekorerad, med armkläde m. m. — Jag sade under marschen till Lappo före slaget åt några savolakska jägare, att de varit raska och kört ryssarne ur skogen. »Icke änn’ raska,» svarade en af dem, »ennen kuin kylä voitettu on» 196). fin annan bland dem yttrade kännande sitt värde: painatkoot nyt muut niin edes päälle kuin me, niin kyllä sodan tuntevat, aamusta ehtoosen astil» 197). — Dagen efter slaget frågade jag en af samma folk, hvarifrån han fått de ryska byxorna, som han gick uti? — »Jag sköt ryssen här,» (pekande på hjertat) »så gaf han dem genast». — Kyssarna hafva åter förlorat vid Perho, vid Lintulaks och sednast vid Kauha-joki 198), hvarom österbottningarna, som vunnit, ännu ej hafva lemnat speciel rapport.

Den 28. Under dessa ledsamma stunder har jag

195) Torde afse Savolaksarnes affar den 9 i Lappo. Oster-bottningar omtalas der ej.

196) »Innan byn är vunnen.»

197) »MA nu andra tränga (tynga) framåt helst så pass sotn vi, så nog känna de kriget från morgonen till qvållen.»

198) D. 26 under maj C. v. Otter, som efter striden vid Nykarleby utmed den af fienderna utrymda kuststräckan ryckt söderut, samt efter Lapposlaget på Ilmola- och Björneborgs-vägen sändes att understödja bönderna* i södra Österbotten och oroa fienden (Döb. II, 26). Den förut nämnde Di dr. Brunow med Nylands dragoner hade har utmärkt sig.Jäst för tidsfördrif, och funnit blftnd annat några inskrifter, hvilka här i förebigående må anföras. På skådepenningen öfver vår — —, som sysseleatt sig med observationer på Jupiters drabanter, föreställes Jupiter

med smärre etjernor omkring och omkriften: Sublimiora jam curat. På Rousseaus. grafvård: Ici repose l'homme de la nature et de la vérité. Öfver Descartes: Cendres de Des cartes. Öfver panthéonn\ Paris: Aux grands hommes, la patrie reconnaissante. Öfver invalidhuset i Berlin: Lasso ac invicto militù — Finland kan, sinnebildligt i förhållande till Ryssland, liknas vid David mot Goliath — dock nej! Goliath gjorde utmaning och David antog den, men vid Simson, som medan han sof, blef lömskt anfallen och bunden af filisteerna (franska ligan med Ryssland). När hjelten vaknade af bandens tvång, slet han sönder dem,

— och filisteerna flydde. Kanske likheten blir ännu större, om historierna närmare jemföras. Måtte blott ingen sköka vid nästa försök lyckas att söfva hjelten och narra af honom hans »starkhetslock»: enigheten och sjelfständigheten !

Den 29. Sent kl om aftonen ficks ordres till

uppbrott 199). Nu måste vi lemna Lappo, detta ställe, som, hvilka öden ock vidare må träffa mig, aldrig kan utplånas ur mitt minne. Kulorna hveno oss här om öronen upp på backen för 44 dagar sedan. — Det skall bära af mot Ilmola.

Den 30. Jag är qvar i Lappo. Min häst rymde. Mådde illa. Ätit hjortron och åkerbär.

Den 31. Afrest till Nurmo kapell, och legat öfver natten på Korteranta hemman i Seinäjoki by hos godt folk.

Augusti d. 1. Akt fram till Ilmola kyrka och betat hos den bästa gumma i verlden. I glädjen att ha sluppit ryssen, utdelade hon för intet all mjölk från sin gård åt soldaterna; lät mig beta min häst för intet, bjöd mig mjölk o. s. v. — Ankommit till natten till Antila hemman och sofvit med Neunbohm. Varit sjuk, men kurc-rat mig med skrapbullan af medikamenter.

199) Efter striderna vid Botora d. 2S och Paljakka-inosse

d. 29 hade v. Otter nödgats genom Kauhajoki kapell retirera till Kurikka kapell under natten till d. 30.Den S. Rest furbi Kurikka kyrka åt Kauhajoki kyrka. Vägen ryslig och förskräckande. Jag åkte allena. Ingen menniéka syntes till inom Kauhajoki. Jag ville beta min häst, men intet hemman! Täta ruiner efter nerbrända byar. På ett enda betesfyåll passerade jag »ju byar, der ej en spån fanns qvar. Ändtligen en by

— men utan invånare! De äro i skogen, hafva ett hem, men hafva icke heller. Jag påträffade nu en gammal gubbe, som vågat sig fram efter armén för att se, om äfven hans hemman var i aska. Jag bette* och åkte längre. Allt brändt, härjadt, föröd t. Aararna slagna, ängarna uppbet ta, egodelarna röfvade, byarna bränua, invånarne förjagade, slagna, hängda, mördade. Vid kyrkan stod en galge, der två personer hängt. Annat på samma sätt; broarna brända m. m., m. m. I afton visar sig någon karl, som på långt håll undersöker, om han redan vågar nalkas sitt hem. Kqjnmen, kommen, goda landtbor! vi äro edra vänner. Åtminstone skola vi ej förstöra med afsigt. Aldrig må plundraren mera förjaga er! Bon lugna i edra hyddor, och glömmen i lyckliga dagar edra fordna missöden! Mitt arma forsterland ! Jag sökte qvar-ter, men fann icke, utan åkte en mil tillbaka, fann der hustrurna hemkommande och bära ett spädt barn, födt flygting, ty det föddes £ mil hemifrån, under det modren var på väg till ett torp, beläget i mil från byn. Barnet var dock fullgånget 200).

200) Förödelsen i deuna fruktbara, tätt bebodda floddal, hvars mindre rika trakter just äro belägna i södra delen af Kauhajoki omkring flodens fyra källarmar nära landtböjdens högre belägna, frostömmare gebit, hör tili dc största under kriget, jemförlig med den något så när snmtida uti den åt motsatt häll (söder) sluttande paralleldalen i Nerpes, skiljd frän denna genom Östermarksdal och dess två begränsande, höglän-dart skogs- och moss-trakter. Novellen »Mordnatten i Kauhajoki» af signaturen —s — n ger någca upplysningar om dessa tiders rysligheter. — På ort och ställe har utg. inhemtat, att allmogen här icke varit lika ifrig, som den svenska vid kusten, att gripa till vapen, oroa ryska transporter m. m., som framkallade den grymma hämden, utan hade deu till stor del förmåtts dertili genom ttågra herremäus i sookuen hedrifvaade. Det påstås, att löjtnanten, vid Österbottens regern., efter freden i krigstjenst iDen 3. Fått ordres om krigsrätt.

Den 4. Haft arbete hela dagen.

Den 8. D:o d:o.

Den 6. D:o förmiddagen; på eftermiddagen ledigt. Mina tankar har blott ett föremål så snart hvila inträffar. Jag är hemma hos min gamla mor, går och talar med henne. Nyss har jag sofvande drömt mig hos henne, nu gör jag det vakande. Är hon på flygten? lefvande? död? kanske misshandlad? Allt kan hafva händt, och jag olycklige vet af intet. I denna stund önskar jag första gången, att jag aldrig fattat beslutet att följa armén och utan tvånor lemna de mina hjelplöea i barbarernas händar. — Neunbohm är sjuk och har ingen som sköter sig. Blir jag krasslig som förliden sommar, hvem skall vårda mig? Ingen öm hand trycker till mina ögon

— jag ryser härvid. Dock Försynen hjelper ju. Erån Kauhajoki räknar jag Tavastskogsvägen hem 45, högst 20 mil. Jag ville gerna gå denna väg, och vore säkert i öfvermorgon i Kyrö, der jag kunde anse mig så godt som hemma. De skulle då ej behöfva sörja öfver mig, hvilken de redan kanske beklagat såsom död:

»Min mor! Din ömhet känner jag,

Om så min tacksamhet du känner» —

Finland, der han förvärfvade en rysk orden, C. G. Borgeman, innehafvare af Korpi, samt filosofie kandidaten Salom. Hanelles, possessionat å Pearala, begge egande i närheten af Ilmola moderkyrka belägna egendomar, skola kringskickat budkafvel med uppfordran att gripa till vapen mot ryssarna och tillagdt hotelse, att den som ej lydde, skulle hängas vid sin egen port. Det verkade; följderna äro kända Hvad Borgeman beträffar, måste påståendet sakna grund, emedan han, såsom hörande till Sandelska korpsen, var frånvarande, i fall ej någon afskedad krigare af samma namn funnits. Dock liar utg. hört påstås, att ej serde-les många af invånarne blifvit nedgjorda — de hunno undan — den mest framstående hade varit possessionaten å Knuuttila (nu delad i två egendomar) i Kauhajoki Joh. Gust. Inberg. — Resningen spridde sig i samma form, borttagande af transporter, utmed vägen öfver Tavastskogen till Ikalis, der t. ex. vid Skantsi (Kantti) i Karvia med lemningar af en skans (vid Karvia-ån i en ödslig nejd) från ett föregående ryskt krig bönderna straffades för ett dylikt tilltag.Den 7, Legat stilla. Hört nyheter från hemorten genom sergeant Sahlström, som kommit med reserven.

Den 8. Rest med Wassbom 201) K mil tillbaka åt Kauhava till Cumenii qvarter, lagt mig att hvila till natten samt insomnat. Gadds dräng kom springande från landsvägen: »upp, upp! ryssen kommer; trossen retirerar allt hvad den för lifvet kan; Gadd gör detsamma. Skynda er, farväl!» — Han sprang brådstört ut ifrån dörren. Förlägen, — att midt i natten bland fremmande menniskor, som blott ville berga sitt, skaffa häst för att resa £ mil tillbaka till mitt qvarter, der mina små-effekter lågo huller om buller, lemnade i ett ostängdt loft, hästen ute, jag. visste ej hvar, och kanske slutligen ryssen redan i samma by, — gick jag att bedja värden taga hem Cumenii häst för att med den resa till mitt. »Gå nu fort, bästa gubbe!» — »Det kan ej gå så fort; hästen är släppt i en vidlöftig, skog växt hage, och mörkt och töcknigt är det.» — Likväl fanns hästen snart och jag åkte som jehu till mitt qvarter. Min häst var hemtagen och fast bunden. Ingen menniska syntes. Jag packade i hast in mina saker, lyssnade, om det skulle

201) E. o. betaljonspred. vid Björaeborgs reg., död som kyrkoherde i Tavastehus, hade kommit till armén, lika färdig att kämpa med köttets som andans vapen. Han var en öfver-dådig glad sälle, som friskt besökte marknaderna, en viss tids så att saga folkfester. Man omtalar, att uågon gång under kriget W. begifvit sig ut att fiska och föranledd att intaga en krånglig positur i båten, upptäckts af postande ryssar, hvilka ansågo detta för en emot dem riktad försmädelse samt började skjuta efter W. Denne lät sig ej bekomma, bibehöll ställningen, i det han lät roddaren skyndsamt arbeta båten undan. En dylik geste tillskrifves ock af traditionen Spoof vid expeditionen mot ryssarna i Tammerfors, och af Hamp. Mörner i hans »Minnen» en soldat vid Kalajoki). Såsom kyrkoherde säges W. kommit i delo med dåvarande generalguvernören, den rättrådigt välmenande, stränge grefve Zakrewskij (f 1859), som, ovan ännu vid de finska förhållandena, derföre ofta föreföll inhuman. Vid ett besök i den kyrka, som W. förestod, frågade Z. efter kyrksilfret eller annan kyrkans egendom, som W. ansåg bättre förvarad på prestgården, och fordrade dess förvaring i kyrkan. Detta bestridde W. ifrigt och behöll segern.smälla — nej! — Jag fortfor och skulle just resa från detta ställe (Filppula gästgifvaregård i Kauhajoki) till det derifrån jag sist kom, då jag fick veta att larmet varit falskt och att soldaterna genast återvändt till qvar-teren, der de nu

sofvo tryggt. Jag reste dock, och det höll nu redan på att dagas.

Den 9. Anlände tidigt till C:s qvarter, och reste derifrån tillbaka till mitt på Filppula-loftet, der jag skrifvit på en bykstol och frusit om nätterna, hvilka redan äro mycket både kulna och mörka. — Återtagit med sofvande förlid ne natts rester, förnött jemte N. dagen vidare med drickande af krusmvntsthé i stället för verkligt; köpt smör, bär, ost; mjölk ficks ej; således kaffe utan grädde o. s. v. — Om aftonen lade vi oss under en viss fruktan för upprepande af sista natts äf-ventyr; ty händelserna göra ju det intryck på oss, att vi under lika omständigheter vänta lika händelser; detta göra äfven djuren och i högre grad än menniskan. Min häst hade rymt om dagen, nvilket ännu mer oroade mig. Blir det uppbrott, tänkte jag, huru skall det då gå med mig? Jag utsatte belöning åt dess återskaffare, men natten var mne och mörk. Hästen fanns icke. »Kanske dock ingenting händer i natt. Med denna tanke somnade jag och sof ett par timmar, då en soldat inkom: »Herrar! trossen skall retirera; ryssen attakerar fältvakten; skjutandet höres och vi ha ordres att låta trossen afgå. Bataljonerna uppställas». — Hvad skulle jag göra? Min häst var borta, och kärran måste af sådan orsak också bli. — Jag packade mina saker på N:s kärra och skulle resa — då min häst hemtades, som funnits bunden vid gärdet af en äng. Väl! jag spände i och reste. Bataljonerna ryckte ut. Skotten fortforo ännu under vår resa, men upphörde plötsligen just i dagningen till den 40:de.

Den 10. Jag var denna gång ej hugad, att på nära håll se mord och död, utan reste till Gadds qvarter. Der fick jag höra att vi voro attackerade från Tavast-skogssidan, hvarest ryssar på lång tid ej varit synliga, samt att kapten Konows kompani med undantag af kaptenen och tre man blifvit tagit af fienden 202).

202) Vesilaks kompani. K., den af Runeberg besjungne, som vid Lappo gått i spetsen for stormen utmed landsvägenSnart hördes ett hiskligt hurrande och några skott. Vi reste längre bort, jag till C:s qvarter. Under denna resa hörde vi skotten tätna och blandas med kanonemällar. När jag kom till C., gick han och jag ut att observera. Gummorna greto och bådo till Gud, hvarje gång kanonen skrälde. De fruktade med skäl ryssens återkomst, ty man hörde tydligt nu, när träffningen blef lifligare, att det striddes på båda vägarna: till Tavastkyrö och till Lappfjerd, och vår styrka var för liten att tåla fördelas. Efter den häftigaste eld å begge vägarna aflägs • nade sig dånet långsamt, till ett tecken att de våra jagade fienden. Afven gummorna märkte det och glad^ des. C. och jag åkte ut. En dragon mötte. »Går det väl?» — »Allt går väl», var hans svar, då han i sporrsträck red ifrån oss, — Nu möttes vi af berättelsen, att Konows kompani återkommit utan förlust af en enda man hvarken i sårade eller döda. Det var de, som hurrat. — Närmare valplatsen möttes en soldat. »Joo minä meidän luutnantm toin haavoitettuna kotia». Det var De Besche, som fått en kula i pannan. Jag

mot Storby, samt här mottagit första anfallet frfln Ta vaart skogs (Nummijärvi-) sidan, ingick efter freden vid en af de finska jägarebataljonerna, som 1812 uppställdes och erhöll öfverste afsked, samt dog d. 23 Juli 1855 i Helsingfors efter att varit bosatt å Haapaniemi i Birkkala, i Kimito och i Hattula. Kompaniets förlust var ej så farlig som K. först trodde, ty af en yngre officer (v. Qvanten?) återhemtades det ' väl behållet. K. var tilltagsen så i handling som i ord, sitt hat mot korporalens två tuggbussar dref han, kanske då ovanligt för andra än dem, som i likhet med honom varit pager, derhän att han ej tålte någon tobak. Något chevalereskt fanns städse också under den kärfvare krigareytan. Då, återkomna från kriget, några officerare i Tammerfors af ryska befälet artigt bjödos till och mycket förekommande bemöttes på en bal, hvilken också besöktes af ortens fruntimmer, som ansågo sig eljest kunna åsamka sin omgifning olägenheter, så ogillade väl ock K. den enligt åtskilligas åsigt onödiga uppmuntran, damerna gåfvo landets fiender, men uppförde sig med takt och värdighet; en annan, F. v. S., en kärf kärnkarl, lifvad af sitt hat mot fienden och föraktande alla konsiderationer, förvärfvade genom sitt sätt hos de fint polerade bland vftrdarne blott anseendet af en rfi finne.gick in och fann honom munter och nöjd, ehuru ansig-tet var svullet och bloden torkad öfverallt derpå, samt pannan mycket ombunden. Ena ögat var svartnadt och igensvullet 203). Gud vare dpck lof, att ej flera af våra officerare blesserades; han var den ende. Några underofficerare fingo små rispor. Omkring 6 soldater voro dödskjutna och omkring femtio blesserade. Ryssarna fingo grufligt stryk. Utom dem, de tagit med sig bort, funnos femtiosex döda och en hop sårade på platsen 204). En af de sednare vinkade efter striden, innan de sjuka hunnit bergas, en bonde till sig, visade sina svåra sår

fenom armar och lår, samt tecknade på sin hals, att onden borde sluta hans dagar. Bonden, som begrep hans mening, gjorde till svar ett nekande tecken och pekade uppåt himmelen. Detta föreföll mig som ett sublimt samtal. — De döda samlades och begrofvos, medan vårt folk följde fienden längs båda vägarna. Om aftonen återvände armén, som utgjordes af vår brigad, och de förra jemmerscenerna bland de sårade började. Några dogo af sina blessyrer. Ibland dem sergeant Menander 205), skjuten genom hufvudet, och hvilken två dagar förut ifrån det inre af landet som frivillig kommit till krigshären. — Jag flyttade från loftet till Gadd på Mattila hemman 206) £ mil tillbaka, bodde der och hörae, att ryssarna kört 4:sta brigaden tillbaka från Ala vo till

203) Emedan blessyren likväl icke tyckes varit af farligaste beskaffenhet och D. B. ej nämnes såsom sårad i någon annan affär, torde en obestämdhet i uttrycket kunna anses hafva insmygt sig, och den berättelse, som utg. hört af en nära bekant till D. B., här bör ha sin tillämpning, att en af en kula lösryckt trädgren träffat honom. D. B. föreslogs af brigadchefen till kaptensfullmakt.

204) Mer än dubbelt så stor uppges förlusten hos v. Döb. II, 25, der för öfrigt ss. 39—37 de utförligaste kända notiser om striden meddelas.

205) Qeneal. Sursill. vet af en Arv. Mennander f. 1787, korporal under 1808 års krig: okändt for utgifvaren om denne eller ej.

206) Gästgifveri i sednare tider, sedan det nämnda Filp-pula upphört att vara det.

Fintka Kriget. 6Kuortane. Det var ock första brigaden! 207). — På slagfältet har jag ännu ej sett så mycken jemmer som i dag. Finnar ocn ryssar om hvarandra, nyss fiender, nu afväpnade, klagande olycksbroder utan hat eller illvilja mot hvarandra. Vi läto bönder bära åtskilliga ur skogen, oaktadt skrik af dem, ur hvilkas sår blodet strömmade. Andra lågo vid väsen, krampaktigt darrande under dödsarbetet, medan njernan flöt genom såret i hufvudet. — Ett par hemtades på kärra: den ena död af sitt sår i hufvudet, den andra ännu lefvande med ett dylikt sår. Han sträckte ut armen, rörde de två första fingrarna under oredan och yrseln, samt dog kort derpå. De sårade och döda, som ryssarna bergat, hade blifvit uppbrände i ett antändt hus. Några af dem skola krupit ur lågan, men blifvit kastade tillbaka. På samma sätt skall ryssen efter förra Kauhajoki-affären uppbränt i en lada sina döda och döende. Otroligt många ryssar emot finnar lågo här. Många ryska lik, som bönderna plundrat, blefvo af dem nedgräfda i skogarna. Noggrannare underrättelser saknas ännu, ty truppen hvilar efter mödan.

Den ii—12. Ordres att infinna mig hos major Tede 208). Majorsförhör med några underofficerare.

207) Detta måste afse öfvers te Palmfelts flerstädes ogillade snabba reträtt från Sanvikka vid öfvergången af de med branta stränder försedda vattendrag, som leder vattnet ur Alavo-sjöarna till Kuortane-sjön, och som inträffade d. 9 Aug., samt vara detsamma som en del förstår under benämningen af den »förra Alavo-affaren, en vecka före den sednare, och från hvilken retirerades.» Utg. har ej ansett sig böra supprimera ett uttryck, som karakteriserar tidens och de segrandes uppfattning af de mindre lyckliga, så sårande det ock han vara för en hel brigad att skäras öfver en kam för fel, h vil ka ej den, utan en klen be-falhafvare var skyldig till, eller för de äreförgätna officerare, som till följe af »Björneborgska febern» eller andra lika hedrande skäl lemnat hären, så mycket mer, som de qvarvarande genom ett sådant kamratskap och befäl mer än andra varit utsatta för frestelsen, men ändock stodo q var.

208) Eller kanske rättare Thede, från Kauhajoki-striden öfverbefalhafvare för den afdelning Nylands dragoner, som hörde till 2:dra brig., var af tysk extraktion från Pommern och, såsomLäst relation om plundringen i Wasa. Hört omtalas Orloffs-Denisoffs manifest angående omöjligheten för Finland att någonsin bli svenskt, om ock olod skulle utgjutas i strömmar, o. s. v.

Den 13. Öfvervarit auktionen på egendom, tagen af kos8ackerna. Uppbrutits och marscherats åt Lappfjärd. Jag tillbragte natten på Ahola hemman i Bötom.

Den 14. Söndag. Rusthållsbataljonen 209) gick från Lappfjärd utmed Tavastskogsvägen till Dagsmarkljy 210). C. ocn jag reste förbi Lappfjärds kyrka till Kristinestad. Bäst vi vandrade i en dyster och hög skog, kommo vi till en backe på landsvägen, hvarifrån hafvet, skären, staden och några fartyg syntes. Vi åkte ned från backen och

kommo genom en dylik skog till en byggnad, vid hvilken landsvägen slutade i sjön, d. v. s. emellan

hans längre fram under d. 25 Aug. intagna karaktersdrag utvisa, en ovanligt ädel, rättsinnad och finkänslig militär. Hans käns-lighet äfven för djur behagade ej den tidens Herremän. Så förtretas på grund deraf i sin i Borgå tidn. offentliggjorda dagbok om kriget då var. löjtn. Forselles deröfver, att Th. långt in på hösten, såsom jag vill minnas, befallte »i mensklighetens namn» dragonhästarnas intagande till nätterna, då betesmarkerna voro frusna. Då han ansåg det mindre nödigt, att dragonerna under hela gudstjensten vid afsjungandet af Te deum i Lappo skulle sitta till häst, anhöll han hos sin brigadchef, Döbeln, att få låta dem sitta af, men erhöll nekande svar, be-ledsagadt af det klassiska tillägget: »dragoner utan häst är en styggelse inför Herren». T. var en passionerad älskare af musik; man omtalar hans gränslösa förtjusning, då under kriget, tror jag, en fröken Uggla på tillställning af någon slägtinge dold öfverraskade T. med sin sköna sångröst. — T., som varit informationsofficer vid Haapaniemi krigsskola, bröt i tal på tyska; hans vanliga, ur svenskan lånade, bedyrande lydde: »ta mej mans tusen j—el».

209) Under Fr. Furuhjelm.

210) På vägen åt Storå (Isojoki), af finsk befolkning bebodda kapell ,af Lappfjärd uppför Lappfj. å, det nordligaste vattendrag, der utan känd plantering kräftor här på vestra kusten finnas. Numera finnas sådana flyttade i Kronoby å; med mindre framgång har på åtskilliga andra orter i Österbotten försökts med kräftodling, t. ex. i närheten af Wasa..landsvägen och staden ligger stadens hamn, en lång och djup hafevik, oeh man måste ro till staden eller göra j:delsmils krok 211). Vi rodde, sågo kanonsluparna och en krigsbrigg utom flera transportfartyg Jigga i hamnen« Tilibragt natten i staden.

Den 13. Återrest; kommit till Dagsmark, der vår bataljon ännu låg qvar. Vi besökte fältvakten. Åts kräftor.

Den IS. Till Kristinestad och tillbaka.

Den 17. Hemma och hos vännerna.

Den 18. Afrest till Kristinestad och derifrån sjöle-* des roende 2 mil till Kaskö stad genom en skärgård, som mångenstädes var öppen åt viken norrut. Då vi hunnit j mil till sjös,- kom en så stark tjocka, att vi ej sågo en båtslångd framför oss, hvårföre vi rodde vilse, utan att sjömännen igenkände ställena. Vi sågo intet fast land, och dröjde, under dét vi rodde omkring holmar. klippor och skär i dimma och regn, sedan äfven vinden kastat om, ute på sjön ifrån kl. 3 e. m. till kl> 40 på natten. Vid denna tid kommo vi till Kaskö-landet, gingo upp till staden samt togo in på gästgif-varegården.

Den 19. Om morgonen var ett mycket vackert väder. Jag såg första gången en nyfödd stad uppvexn i en gammal granskog och mycket sticka af mot de större städer (t. ex. Stockholm, Abo), som jag hade sett förut. Läget är skönt, hamnen förträfflig. 1 den lågo en ör-* logsfregatt och en brigg, som begge tagits från danskarna och nu tjenade mot ryssarna. Till Benvik, Bladhs212) egendom, foro vi med färja. Den har det skönaste läge, lugnt och stilla, är väl byggd, har

211) Sedan ett par decennier tillbaka är en lång bro uppförd öfver viken till staden.

212) P. J. B., superkargör vid svenska ostindiska kompaniet, sedermera kansliråd, var den egentlige utföraren af sin faders plan att anlägga vid Kasko en stapelstad, för hvilken, enligt biografien i C. E. Bladhs »Minnen», privilegierna utgåf-vos under förmyndareregeringen d. 17 Dec. 1792, ej såsom vanligen uppgifves d. 30 Juli 1785. Se mera om hithörande i nyss citerade »Minnen». Egendomen hade redan undergått plundringen d. 20 Juli.vacker trädgård. Fartyg lågo för ankar utanfört. Efter det vi handlat, foro vi genom Kristina tillbaka. I siöt-nämnde stad besökt handelsman Choraeus 213). Vid ankomsten till färjan erfors, att ryssen rörde på 6ig. Vid Lappfjärds kyrka förnams, att de våra gått från Dags-mark till denna kyrkoby och voro i fara att angripas. Legat i kyrkbyn öfver natten. Här mötte tidningen om vår stora seger vid Alavo och om grefve Cronstedts bles-eerade tillstånd.

Den 20. Kl. 4 om morgonen: upp! upp! Våra slåss mot ryssen och vi ha ute blott öfverstelöjtnantens bataljon

214) vid Amossa 215), en by, $ mil härifrån åt

213) Pet. Gust. Ch. f 1820, bror till den 1806 aflidne skalden Mieh. C., till hvilken förf. under sin universitetstid i Abo stått i vänskapsförhållande. De hade hvardera haft akademisk kondition, Gh. såsom lärare för en ung friherre Otto de Geer från Tervik i Perno, hvilken några år derefter drunknade utanför Oregrund; förf. såsom lärare för frih. C. B. Mel-lin. Hvardera mycket måua om det umgänge, de kunde anse nyttigt för sina myndlingar och finnande det i hvarandras pupiller, hade de äfven derigenom närmare sammanförts. Af en väl uuderrättad person har utg. erfarit, att mellan Ch. och förf. den plan varit aftald, att, då den förre förmodades blifva den förste seminarii pastor i Abo och den sednare då skall eruat att efter tagen filosofisk grad öfvergå till theologiska studier, denne skulle blifva Ch:i biträde.

214) Under J. Grönhagen.

215) Den sydligaste svenska och österbottniska by på Maaaselkä emot Satakunta vid den då sedan några tiotal af år färdiga nya stora strandvägen mellan Wasa och Björneborg. Denna tillkännager ock sitt sednare upphof genom de långa sträckor den i rak linie tillryggalägger t. o. m. i den oländi-gare nejden söder om åsen, som är läns-, landskapa* samt svensk och fiask befolknings-gräns. Denna ännu s. k. »nya landsvägen»; som från norra delarna af Ulfsby går genom skogstrakter till Lappfjard, derifrån till trakten omkr. Nerpes kyrka sammanfaller med den gamla, samt sedan genom Nerpes-åns tätt bebyggda dal, och åter genom oländigare trakter går till Musta-saari, lemnade åt fienderna en från sjösidan mindre antastbar, beqvämare vig, således för de våra i dubbelt afseende ofördelaktigare, än dea gamla strandvägen, som, numera styckevis ejsöder. C. och jag stego upp och foro till presten Koos 216), der vi frukosterade. Det är ett hyggligt hus. Vi hörde der berättelsen om Nerpesbon, som slet knut; om presten Roos, som plågades och fick stryk, hans son hotades med att bli hängd, om han ej berättade hvad han visste; huru fyra Lappfjärdsboer utan orsak blifvit ihjäl-skjutne. Presten Lagus217) hade med förbundna ögon

är begagnelig annat än for ridande och gående, med ungefär en versts mellanrum 2 gånger afskär den nya vägen straxt söder om Lappfjärds å, på hvars södra strand och sjelfva betalj-platsen för denna dags strid för några år sedan socknens nya kyrka invigdes. Från trakten af Nerpes kyrka afvek åter gamla vägen från den nyas stråt och gick geuom kustbyarna upp till Toby (Tuovila) nära Wasa. — Sagde by, Omassa (Mettälä), har till närmaste sydliga granne vid samma nya landsväg inom Satsmola (Merikarvia) socken (hvarest vid kusten i sednare tider den svenska befolkningen*, stolt öfver sina anor och ännu i det längsta bibehållande åtminstone till namnet sin värdighet att hetas svensk, undanträngts af finsk och knappast qvarlem-nat tydligare spår af sin dervaro än svenska ortsnaran) en by, Honkajärvi (namnet af ett nyss i den frostömma trakten ut-tappadt träsk), cn af dem, som äfven under denna tid af kriget mest var öfvergifven af de till de oländiga ödemarkerna undflydda invånarne. Såsom ett bevisande exempel på hvilkeu obygd dessa nejder, beröfvade österbottniska kusttraktens regelbundna vattensystem ännu i sednare tider utgjort, må anföras, att innan den flera gånger nämnda landsvägen i sednare hälften af förra seklet byggdes', då en gång prest från Sastmola \ mil aflägsna moderkyrka behöfdes till sistsagde by och genom den då af nybyggen oafbrutna skogen skulle hithemtas, måste öfver en outtappad, otillgänglig mosse nära byn en bro byggas, som ännu i dag heter Papinsilta (prestbron).

216) Joh. R., kaplan i Lappfjärd, i 1808; jfr litet längre fram. Nådårspredikant efter fadren blef 1809 hans samma år prest-vigde son Joh. Henr., nyligen död som kapellan i Kristinestad.

217) Elies L., då extraordin. prest, sedan kaplan här, död som prost i Lillkyrö. Han hade äfven blifvit utförd för att närvara vid den af ryssar anbefallda och utförda afrättningen af några bönder, hvilken tillgick så, att de fastbundos vid träd, först sargades med bajonetter på mindre farliga ställen: armar, fötter o. s. v., innan nådestöten gafs, som ändade deras plågor.blifvit ställd på knä på en åker för att skjutas och man hade redan laggt an. Bönder hade blifvit samlade i ett hus, som tjärades och två gånger antändes så, att röken uppsteg genom golfvet ocn de innevarande bådo Gud och menniskor om hjelp218); detta för att en Nerpesbo slog vakten vid bron o. s. v. Den knutade fick på bara 6kjortan med kantschukar vissa tusental slag; exekutionen. påstod en och en half timma. Fyra karlar höllo honom utsträckt på marken och slogo, men orkade ej, utan ombyttes flitigt.

General Denisoif examinerade och ledde exekutionen, samt bad alltid slå bättre. Den lidandes böner verkade intet förbarmande, utan blott på ryska svaret: »slå på!» — Sedan han väl bultats först på längden, så på tvären, fördes han med skjuts af ryssarna hem. En galge upprest äfven vid Lappfjärds kyrka. Med den hotades presthuset. Gamle Roos blef till lång tid förvirrad af fruktan för medfart den olyckliga exa-mensnatten. Vår berättare var en hygglig yngling. Han

Jttrade, att detta prof gjort honom godt, och att, om an ej haft familj 219), hade han med Denisoffs egen sabel slagit honom ihjäl.

Vi fingo i dag ej gå längre, ty batalj på nära håll väntades. Derföre qvarstadnadee i kyrkbyn, den största i Finland, ty den har öfver 90 hemman, dock spridda 220).

218) Uppgiften om gripandet och instängandet af ett antal bönder (något tiotal ?) i en ännu på norra ästranden, östligt från gamla, nu raserade, kyrkan qvarstående stuga bar utg. hört bekräftas af en bonde, som, då ung, hört till de instängda# antal och omtalade deras kritiska läge, tills de fingo tala med en befälhafvare (Kniper), som talte svenska, hvarefter de «tälldes pä fri fot. Han omtalade äfven, huru dessa missöden drabbade Lappfjärdsboerna derföre, att de misstänktes vållande till mordet på några ryssar, som nedskjutits nära Nerpes-grän» sen af unga bondkarlar från södra trakten af den öster om vägen belägna delen af sagde socken.

219) Väl icke egen familj i vanlig betydelse, men här vi-staude slägtingar.

220) Om man, såsom rätteligen sker, till en by räknar blott de lägenheter, som ega sina åbyggnader nära tillsamman, och ej ligga spridda, så kan man säkert hafva lika stora och större byar flerstädes i Österbotten,På e. m. ankomrao blesserade, som berättade, att de brottats och knytnäfvats med fienden. En hade blifvit nedkastad, hotades att genomstingas af två bajonetter, men fick tag i dem och sedan hjelp; löjtnant Schantz 221) och fänrik Finne 222) saknas, v åra, som vid Ömassa utgjordes blott af en bataljon utan kanoner, dref redan fienden tillbaka, men blef ock slutligen sjelf drifven, ty ryssarne hade kanoner. Dock vi stå qvar i vår position i kyrkobyn. Vidare känner man ännu ej om saken.

Den 2f. Våra retirerade i går, utan att förföljas. Nio man saknas och löjtnant Schantz är fången. Par-lementären, som berättade derom, vittnade äfven om hans duglighet. »Dobra offizir,» sade han och upprepade det flera gånger. Fänrik Seb. Schantz 223) räddade flere man med sin sabel. m

Den 22. Här ligga vi nu overksamma i Lappfjärd. Vi kunde dock göra mycket, ty vi äro här icke så svaga, men vi äro, Gud nåde oss! trepanerade 224). N

221) Janne v. S.

222) Sårad äfven i Lappfjärd, liksom i Lappo.

223) Af denna familj, söner till en sist på Palko i Wesi-laks bosatt öfv.-löjtn., deltogo sex bröder i detta krig, vid Björ-neborgarne. Af dem lefde ännu för några år sedan: Fredr. (kallad »Hifvaren» för sitt bon mot: »jag skall hifva er«), som sednare varit placemajor i Lovisa; en den äldste, Carl, öfverstelöjtuant och magazins-förvaltare i Abo; en, Janne, på det s. k. Bränne-riet vid Björneborg; en, Ant. Vilh., major, bosatt länge i Tyr-vis, sist i Urdiala; en, Berndt, på YH-Kauttila i Kaukajoki, samt slutligen Sebastian, som var den yngste.

224) Detta uttryck, ehuru kanske enligt mångens tycke mindre egnadt för offentligheten, har fått qvarstå till en del såsom utvisande förfs, af andra delade missnöje med långsamheten i företagen, hvilket i sitt öfvermått vänder sig mot orätt person, ty, utom att numera är allmänt kändt, hvem som har skulden för långsamheten, upplyses af DÖbelns Ant., Del. II, i början flera ställen, exempelvis Klingspors bref af d. 16 Aug. (8. 46), som ock af Adlercreutz af 23, 25 samt ett odateradt (ss. 55, 56) såväl detta, som att Döbeln varit sjuklig längre tid och uppmanades att nödvändigt sköta om sig, hvarföre han ock d. 26 Aug. reste till Wasa, dock lemnande anordningar för ien väntande träffningen, hvilka Furuhjelm med papperet i handDen 23. Man ligger och mår väl.

Den 24. D:o, åtminstone på morgonstunden. Hvad i dag kan eke, är för oss en ogenomtränglig hemlighet.

— Underrättelse inlupit, att våra under Fieandt fått stryk vid Lintulaks 225), och att spanjorerna slagit 18,000 fransmän. Idman 226) kommit hem från Kauhajoki 227).

noga följde vid uppställningen till striden. Till en annan del ' har utg. låtit uttrycket qvarstå för att visa samtidens uppfattning afvikande från en beundrande efterverlds och bestyrkande att man kan vara en stor, en utmärkt man, utan att, frigjorde från alla menskliga svagheter, höjas Öfver mänskligheten. Årstidens, utom det allt från det kalla badet i Nykarleby till ve-xande illamåendets, inflytande på lynnet förklarar, likasom sjelfva uttrycket orsaken hafva varit icke moralisk, utan fysisk, således ej tillräknelig. En gammal Nylandsdragon, hvilken ofta som ordonnans följt Döbeln, berättar, att han mången gång vid sådana tillfallen medfört en ask, i hvilken, enligt uppgift, förvarats små enkom för ändamålet formade kantiga stycken af ek, dem D., aftagande det svarta sidenbandet kring pannan, ombytt i hålet derinunder, då de alltför mycket uppvärmts. Eljest hade det varit ganska oregelbundet att följa honom, ty bäst som det var, hade D. satt af i galopp, stadnat tvärt och sett, försänkt i tystnad, stinnt framför sig, samt efter en stund åter låtit det bära af.

22$) D. 21 Aug,, vändpunkten tillbaka för hela fälttåget.

226) Nils Joh. I., då filos. mag. och vice häradsh., hade tiderna förut förvaltat någon domsaga i östliga delen af landet. Han var son till en kyrkoherde i Pälkäne, hvars euka innehade en egendom derstädes samt i Kuru kapell. På denna sistnämnda skall I. under sommarens början haft tillsyn öfver ekonomiea, då ryssarna anländ t dit (samma nejd, der Eeks boställe odelades), bemägtigat sig för tillförselns skuld på Näsejärvi en I. tillhörig skuta, på hvilken de qvarhållit honom såsom skeppare, då de ej Öfverkoramit någon annau användbar person. Under transportfärderna hade den blifvit tagen af Roth och Spoofs folk (traditionen i orten vet ock förtälja om tillgången samt om egarinnans ©belåtenhet med Roth för att han lät förstöra fartyget), samt I., förd till finska armén, fått anvisniag att anmäla sig till erhållande af en ledig regementskommissarie-befatt-ning, hvilken han ock erhöll, samt följde armén till Torneft-trakten. Haa dog flera decennier sednare såsom titulerad la§-man och innehafvare af den förut nämnda vid Tammerfors belägna egendomen Hatanpää eller Hattuinpää, såsom den väl borde heta, då benämningen, gifven af en hufvudman för hattpartiet, presidenten Boije, åt en af ilera mindre lägenheter sammanslagen egendom, skall beteckna hans ställning, hvilken äf-ven antydes af de ännu i trädgården i form af hattar klippta granarna i bredd med parterrer i skapnad af lejon och ankare (antydande den med en sednare egare, Lefrén, beslägtade familjen Lejonanckar) derbredvid. Såsom betecknande åtskilliga frihetstidens aristokraters oegennytta må anföras den från säker band emottagna underrättelsen, att den stora mängd af skattehemman, som nu underlyder Hatanpää, vid Boijes tid utgjort kronohemman, men att han på böndernas vägnar inköpt dem till skatte, dock dessa ovetande i sitt namn, så att eganderat-ten öfvergått till honom. Vår tid kan knappt fatta huru sådant gick an. Dock föregående sekler ega legiontal sådana drag af svenska eller försvenskade herrars förhållande till den okunniga, tålmodiga beherrskade stammen, då de huserade långt af-lägsnade ifrån möjligheten af den centrala regeringens kontroll. Det kan vara nog att blott påpeka några vanliga dylika drag från sednare tider, att ej tala om sådana bondplågares tilltag som t. ex. Afflechts i Karelen o. a. En hofjunkare, friherre L., egare till L. m. fl. gårdar i W. socken samt till Y. gård i grannsocknen P., eller rättare hans fru, född H., hade vid storskiftet lyckats bedrifva sin sak så, att en stor mängd torp, upptagna på den två mil breda skogen mellan Y. och gränsbyn i grannsocknen jemte skogen tillskiftades Y. och endast af den ouppodlade delen af denna mark (skogen) skall nuvarande inne-hafvaren beräkna en årlig netto-behållning af 1,000 rub. silfver. Så en afkomling af upphofsraannen. — Friherre Z. (låtom oss kalla honom så), son till en fattig och sträng militär, hade jemte en broder uppvext utan någon undervisning hemma. Men ett godt hufvud skapar sig den sjelf efter omständigheterna. Tidigt slog sig Z. på små bedrägerier: då fadren anvisat honom rensning af trädgårdstäppan, uppsatte sonen sin »pitnilkka» (spetsig, röd, stickad yllemössa, som förr begagnades af allmogen) på en käpp mellan buskarna och ströfvade omkring på roliga äfventyr, så förande den då och då ut genom fönstret blickande fadren bakom ljuset. Gossen blef stor, fabricerade och målade granna kyrkslädor åt bönderna, blef officer, avancerade under Gustaf III genom sitt fördelaktiga yttreoch sina lösa seder in på civila banan så pass långt, att han skulle på erabetets vägnar föra protokoll vid kungens konselj. Men skrifva kunde han knappt mera än namnet (»Paris» skref han ännu långt sednare med långt s i slutet; detta af ett ögonvittne) ; han

måste derföre befordras åt annat håll. Han slutade som landshöfding och generalmajor. Tillsamman med friherre R. köpte han en af de största egendomar i landet och förvaltade den. Då R. tillfölje af politiska skäl nödgades lemna landet, så inlöste Z. dennes hälft mot en sin, högst en femtedel af det hela i värde motsvarande egendom (kanske af Gustavianska sympatier?). Såsom landshöfding befordrade han på då vanligt sätt sina och och andras betjenter till länsmän. Var det derförsom han uppbar skatt af dem? Så yttrade han till en: »der i edra skogstrakter finns ju mycket björnar, jag skulle behöfva några vackra hudar, gör mig den tjensten att skaffa mig sådana U Sagdt och gjordt, men ersättning kom ej ifråga. En annan erhöll anmodan, att anskaffa ett par vagnshästar, som landshöf-dingen behöfde; det skedde, länsmannen anmälte, att han med-hade de beställda vagnshästarna, emottog tacksägelse och anvis^ ning att öfverlemna dem till kusken, men på liqviden derför vänta hans arfvingar ännu i denna dag: Ofoget, att för egen räkning begagna underordnade, af förmannen^godtyckligt af- och tillsättliga publika funktionärer, torde ännu ofta förekomma, men ej hos oss i samma grad. Då ännu de demoraliserande och med något mord ofta slutande landtmarknaderna voro mera i bruk och Z. en gång i sällskap med sin inspektor, fänrik B.

(en ärlig, af utg. personligen känd man, som under kriget med största redbarhet sades förvaltat Laukko), besökte en sådan för linhandels skuld, underlät han icke att begagna .ett af sydfinska skojare, som anse tavastländningarna enfaldiga och ensamt skapade att bedragas, nyttyadt underslef att stjäla linknippor. Vid återresan från den tavastländska linmarknaden var den kuskande inspektören nedstämd oth tystlåten mot vanligheten. Z. frågade förundrad efter orsaken. Denne beklagade sig då öfver samvetsförebråelser, för att han låtit af Z. förleda sig att från ett tavastlänskt linlass utöfver det ärligt tillhandlade linet olofligt \ tillgripa en knippa. »Icke mer än en knippa», återtog Z., »så litet, jag tog tio,» och i fröjdett öfver sin vackra fångst lofvade han vid hemkomsten åt B. en gödoxe till samvetsplåster. Detta sår lär dock behöft oftare plåster, ty B. skall sjelf sagt. att han flera gånger härför visat sig nedslagen inför Jandshöfdin-gen, på sådant sätt bidragande till hans kurerande. — En kronofogde W. i S., i yttre afseende på sin slätrakade tid utmärkt genom långt skägg, hade samlat en kunglig förmögenhet bland annat genom att på hvarjehanda sätt förmå de okunniga bönderna att åt honom för ringa pris sälja sina lägenheter isynnerhet sådana, der någon fors fanns, hvarest W. i den skog-rika nejden anlade sågar, hvilket ock gaf ett landtmätare-qvick-hufvud anledning, att i ett sällskap, der W. var närvarande, tillfrågad hvarfore han ej drack, svara: »att om W. finge se, huru god t fall han hade i halsen, skulle han genast der bygga en aågqvarn». Dock kunde någon gåtog äfven den tålige finska bonden bringas ur jemnvigt, då han skulle tvingas att lemna sin fadernetorfva åt en för alla ädla känslor kall, blott till den materiella egoismens rop lyssnande laridsplågare, om han ock visste göra sig bemärkt och behöfiig för sjelfva Sveriges ktmg. Då W. åter en gång inkommit till en bonde, den han ofta ansatt med sina köpeförfoljelser, hade denne, ensam med W. oeh åter plågad af hans ofredande enträgenhet, gripit och fört honom till dörren, nedtagit yxen från dess vanliga plats der-ofvan, med jättestyrka nedlaggt W. med halsen öfver tröskeln som stupstock och hotat att afhugga hans hufvud, ifall han ej upphörde att oroa bonden i besittningen af hans fädernehem. Denne lofvade och skall ha hållit löftet. Om myudighetsutöf-ningen gått öfver sina gränser kan man finna deraf, att detta tilltag skedde nära de trakter af landet, der ännu bonden anser tjenstemannen och godsförvaltaren som en hall gudomlighet och ofta kan helsa honom nedkastad på knä. T. o. m. i vestligare delar af landet, såsom i Gustaf Adolfs (Hartola) socken förekomma ännu en mängd feodalistiska bruk, så t. ex. att om en egendomsherre, bosatt å annan ort, besöker sitt gods, uppvaktas han af sina underhafvande, som medföra betydliga skänker i penningar oeh råprodukter. Dock detta är intet, men ännu i sed naste tider, troligen i den dag som är, brukas i vissa delar af östra Tavastland, att en godsherre ej inlåter sig i samtal med en man af bondeståndet, som har ärende till honom, innan mannen först gifvit den s. k. »pubeen alusta» (underlag för tal), efter omständigheterna en till flera silfvelrubel, äfven då frågan lika mycket gäller herrens fördel, t. ex. frågan om antagande till torpare, landbo o. d.; blir intet af öfverlägg-ningen, är puheen alusta likväl herrens välfångna och obestridda egendom. En underhafvande står, oaktadt alla lagar, till följd— Alarm! trumman går i hela, stora byn. Manskapet Bpringer i gevär och marscherar brådstört till larmplat-

af bruket der rättslös mot sin herre, mot andra icke så. Förtrycket verkar demoralisation. Lättja, otukt, liderlighet

och process-sjuka äro dess och exemplets följder. Här fins således något af hvad Sveriges allmoge för ett par sekler så mycket fruktade: den »liffländska seden». Hvad många af de finska herrarna i Anjala-förbundet hoppades med afseendehärå, sedess historia af Maunu Malmanen. — Digressionen må ursäktas deraf, att utg., naturligen ledd in på kapitlet om maktmissbruk, orättvisor och sedeslöshet äfven i ett älskadt fosterland, ej lätt kan betvinga den kokande harmen deröfver, öfvertygad att tystnad och smek dervid vore ett brott.

227) Dit Idmans tillfånga tagare, den store och starke fält* väbel Roth, anländt före drabbuingen d. 10 Aug. enligt Blom-stedts relation om R:s hjältebragder i Ruovesi. Såsom tillägg till denna ville utg. i förbigående med afseende å utföraren af nämnde tillfångatagande anföra, att han skall varit barnfödd i närheten af skådeplatsen för sagde bragd på Sasalahti (?) militärboställe invid en vik af Näsijärvi, och att hans ungdoma varmaste önskan säges varit, att få i fäderneslandets tjenst besitta det boställe, der han såsom en obetydlig springpojke för-lefvat sin barndom. Detta hade ock skett. — Den i samma relation nämnde grymme korporalen Kortman har utg. hört, att efter återkomsten från kriget för mordet på den, såsom ryssvän ansedde, af K. genomborrade bro- eller skallfogden i Orihvesi Samelius blifvit af dåvarande kronofogden i orten Waldén häktad och insänd till Tavastehus länshäkte, men att han gått fri för den under krigets blodiga värf föröfvade gerningen. På det, i närheten af skådeplatsen härfor, i ett herrligt läge vid Ruovesi kyrka belägna, kapten Enehjelm tillhöriga och i denna strid äfven nämnda, Ritoniemi, skall vår odödlige Runeberg som »student, på condition» sammanträffat med »fänrik Stål,» i hvars person man velat igenkänna en underofficerare Palander. Denne var son till en fänrik vid Björneborgs regemente Fredr. P., dock vill man tilldela broderlotten af sägnerna åt kapten Palm-roth (han nämnes i text. till not. 3181 vid Björneborgarne, som förut innehaft Tyrisevä boställe i Karkku, sedan ett i Ruomsi, och som var broder till en löjtn. P. vid åboländningarne, tillfångatagen (i BrahestadP), och bosatt till sin för några år sedan inträffade dod i Vehmo.sen. Vi ha ingen tjenare, utan packa in, så att svetten lackar, spänna före och reea i traf åt landsvägen. Här få vi veta, att just ingen fara ännu är å färae. Kos-sacker och jägare ha visat sig; bönder och 2 ryska öf-verlöpare ha berättat, att ryssarna ämna anfalla. Det berättas redan åter, att allt blott varit en jaet efter boskap, som ryssarna anställt på ett nytt sätt. Kossackerna och jägarne gingo mot de våra, för att hindra attack från vår sida, under det 4 trumslagare häftigt slogo på sina trummor, hvilkas ljud dref den förskrämda boskapen ur skogen. Med raka svansar stodo nu några och 30 kor på landsvägen och förundrade sig, hvarpå en annan trupp jägare körde dem till byn, hvarest ryska lägret var; trumslaget upphörde och trupperna ryckte ömsesides i qvarteren. — Vi kokade risgröt och jag, som rörde uti, hade olyckan att vidbränna den. — Öfverste-löjtnant Eeks fruntimmer hafva just nu ankommit hit, efter en nio mils marsch genom skogen, och med ett spädt barn på armen 228).

Den 28. Besökt Gadd och Neunbohm på f. m. och major Tede, om hvilken nu några anekdoter.

Tede älskar hundar obeskrifligt. En flicka i Helsingfors kom under en promenad att på gatan trampa hans hund på foten. Hunden skrek och nickan talade till den, för att trösta den. En sådan känslighet förtjuste Tede, som gick till henne, kysste hennes nand och fåll, samt yttrade sin fägnad öfver ett så delikat tänkesätt (hos en flicka, som han ej kände). — Wrangel, en. officer vid gardet af dålig conduite, var ledsen på Tede för dennes öfverlägsenhet i allt. Han kände hans hund-vurm, och, för att göra honom harm, sparkade han dennes hund. Tede påminte Wrangel, att man icke borde missbruka sin öfvermagt öfver oskylda* djur, hvilka alla ha känsel och något, som liknar rässonement o. s. v. Wrangel gaf ett glåpord. T. kallade dem som plåga kreatur föt känslo- och tanklösa. W.%blef het ocn gaf

228) De utgjordes af frun, friherrinna v. Düben, samt af tre döttrar, af hvilka en, gift med prosten Bohm i Birkkala, dog 1826, en, fru Dillner, enka efter en svensk militär, dog i Helsingfors vintern 1844, och en är fru Sederholm i Mäntsälä.invit om utmaning. »Jag är utmanat,» ropade T. »I dag fjorton dar till slåss vi på pistoler». Sjelfva uppskofvet skrämde W., som höll på att svalna, och hade velat göra undan allt genast i hettan. T. stod fast vid sin bestämda termin. Emedlertid gick T. hem, målade (han målar väl) på ett bräde W:s bröstbild med riddarstjerna (W. var riddare) och skjuter till måls på den i flera omgångar, blott för att genom ryktet derom göra W. uppmärksam på Trs skicklighet i skjutande, som är verkligen utmärkt. En dag kom W. med några kamrater till T. och såg hans sysselsättning. »I dag jemnt 8 dagar till», sade T. »skola vi skjutas. Befall, hvar ni på 20

alnars af-stånd vill ha kulan!» T. sträckte ut pistolen: »hvar?»

— »I bröstet,” sade W. på försök, men litet uppskrämd. Paff! den målade riddarstjernan var i ögonblicket genomskjuten. — »Jag har ännu en laddad pistol; hvar skall det vara»? — »I ögat». — Paff! Ögat var genomborradt. — »Hvarföre skall jag stå i disgrace hos en så käck officer?» sade W., »låt oss bli vänner!» — »Det kan jag icke». — »Och ursäkta min förseelse mot er hund!» —f »Må så vara,» sade T., som just för W:s skuld ville afböja slagstfiälet.--En gång gick T. upp till konungen för att söka en ryttmästare-post, och gjorde sin ansökning mundtligt. »Hvarföre kommer ni direkt till mig?» frågade konungen. — »Derför, Eders M:t, att E. M:t är den, som ger bort den syssla, jag söker». — Han fick hv.ad han sökte.

Den 26. Läst a visor. Spisat kungligt; fått 45 rdr b:co på aflöningen. — Nu veta vi, att några hundra svenskar landstigit i Kristina. Mera väntas, men kanske förgäfves, Galna rykten sprida sig från skånska sidan. De äro otroliga. Det finns sådana, som vilja, att konungen bordt begå streck och knep för att rädda sig ur vådan, samt som säga politiken ej behöfva vara ärlig!

— De säga då, att det är dygd i stort, som är last i smått; att man får bedraga i stort, stjäla i stort, ehuru det ej går an att tillåta i smått. Man får ej bedraga en slaf, men man får bedraga en verld! Konungarna, ställda att vårda sedlighet och dygd hos sina undersåtare, äro sinsemellan privilegierade skurkar, skälmar, bofvar, ni-dingar!! huru rimmar sig detta? Då ha vi intet att klaga öfver ryska regeringen, ej öfver Kristian tyranns, ej öf-ver hvilka politiska elakheter som helst, ty de ftro ko-nungapligter, utöfvade till deras undersåters välfärd! Menniskoslägtets väl måste då fotas på de rysligaste brott och underhållas genom dem. Värt slägte står då bättre i händerna på en Cartouche och en Schwartzbeck 229), än i händerna på stora, ädla, dygdiga män. Till regen-ter bör väljas nationernas utskum, som ej sätter i fråga något medel för dess ändamåls vinnande. Sanning och dygd år ett intet, ty om deras motsats ej utöfvas i stort, äro vi olyckliga eller kunna blifva det. Löften, eder, äro ett intet, vänskap är detsamma som fOrsåt m. m., m. na. Så borde verlden styras, så blefve den lycklig! 1 — Lyckliga folkslag! är det genom dygder eller brott, J blifvit lyckliga ? Och J, olyckliga på jorden, anklagen J edra regenter för alltför mycken dygd? Hvilka rysliga tänkesätt, värda djeflarna i afgrunden!

Nu käns med visshet, att de våra åter upp^räfvit en kanon, som ryssarna under sitt återtåg från Kauha-joki-etriden nedgräft i ett kärr vid vägen 280).

229) Namnkunniga banditer och skurkar.

230) Säkert Paljakka skogbeväxta mosse, genom bvilkea ▼Mgen från K au hajok i går till Bötom. På samma sätt hade ryssarna, efter hvad utg. på ort och ställe inhemtat, på andra vägen ifrån Kauhajoki någon bråkmil söder om Nuramijärvi vräkt några kanoner i en icke många famnar till höger om vägen söder ut belägen vattenpöl, kallad Lapinkaivo (lappbrunnen). Den anses enligt folktraditionen likasom många andra vattensamlingar, isynnerhet i bergskrefvor och på åsar, bottenlös, kanske mest af den bottenlöst mjuka mossan vid stränderna. Samma är fallet med denna, som ligger straxt vid randen af den i närmaste omgifning högst belägna punkt, benämnd La* pink*nga8 (lappåsen), såsom det synes, äfven dessa orter påminnande om den, sin utrotning möjligen till möte gående, förtruppen for finska stammen i Skandinavien. Sagde kanoner ha icke fåtts upp. De skola ha blifvit hitvräkte vid ryssarnas reträtt d. 28 Aug* från Nummijärvi, der vid bäcken, som utflyter från det med sin förträffliga sandbotten nedom Maanselbä belägna träsket af samma namn, litet söder om byn, i ett par veckors tid finnarna, ehuru firande framgången, legat på geväret. Äldre personer bär berätta, hvilken fröjd de, som för ryssarna flytt till ödemarkerna på andra sidan sjön, haft, då under dessa vee*Den 27. Nu är Vegesack med 4,500 man 231) svenskar i Kristina, och kommer hit, när han hinner. *— Mina utgifter yttermera till effekter uppgår till litet öf-ver 76 rdr rgs; det öfriga ätits och druckits upp.

Den 28. Vegesack kommer och vi måste flytta i annat qvarter i samma by. Varit vid dåligt lynne, men C. ger en bål, all harm försvinner: Lefve Sverige och "Finland, hurra!

Den 29. Kl. 8 morgonen * då vi ännu lågo på eän-

fen, skickade vi vår soldat, ut att söka mat. Han åter-om, hemtade hästarna med sig och sade sig hört några skott

vid fältvakten. Vi skyndade upp, klädde oss, packade in och på. — Kanonerna begynte spela vid byn

— vi åkte ut — bataljonerna formerades; svenskarna fingo ock gå med. Elden blef häftigare — fortfor — vi stego af och gingo att se och höra. TCapten Schantz 232) .var blesserad. Kyssarne retirera vid middagstiden med stor förlust, efter envist försvar, samt förföljdes under skjutande två mil till Ömossan, der natten åtskiljde de stridande. — Huru är det möjligt, att så många ryssar sön^ derskjutits med så liten förlust å vår sida. Dock äro två officerare vid landtvärnet och soldater döda, samt officer och man blesserade 233). Ryssarna förlorade mer än jag förut hade sett dem förlora. De lågo klagande längs vägen, eller döda kring skogarna. — Vår vegesack åt frukost, då det rapporterades, att ryssen kom. »Han skall vara välkommen; jag skall snart stå der han nu står». — »Han red ut. — Landtvärnet 234) stod sig mycket väl. — Gud vare lof, åter gick det väl!

kor befälet med den spelande militårmusiken i båtar roende på sjön, gifvit ödemarkens innevånare en försmak af »huru herrligt det ljuder i himmelen». Ständigt klädda hvilade soldaterna med laddade gevär i jord- och riskojor på höjdsluttningen ofvanom bäcken, beredda pft att fornya dusten vid Kauhajoki.

290 Omkring 2,000 uppgifves allmänt.

232) C. Schantz.

233) Tomrum äro i manuscriptet lemnade för antalet stupade soldater och blesserade; de förra uppges annorstädes till 15, de sednare till 1 officerare och 43 man.

234) Under dåvarande kapten And. Gyllenbögel.Vi komma hem, hoppas jag 235). Vi förföljde, men hunno ej alla till Örnossa by, innan det blef mörkt och regnade. Lungvåta reste vi (C., Idman och jag) f mil vid midnatt till ett torp. Der funno vi ingea hemma, blott några sjuka soldater. Vi lade oss på bänkar och hur vi kunde.

Den 30. Vi vaknade, reste åter och fingo ordres att vända tillbaka till Lappfjärd. — Truppen skall vända till Kauhajoki, ve oss!

Den 31. Middag. Truj>pen marscherade åt Kauhajoki. Kanske resa vi med sednare. — I förrgår togs en rysk kapten och löjtnant till fånga, den sednare spolierad och sårad af de sina — samt gjordes 40 friska fångar. Dödade ryssar lära varit något öfver 400, bles-serade d:o något öfver 50. — Vi reste ej till Kauhajoki

i dag utan till Kristina.

September rf. /. Om aftonen till Bötom. I dag to-

fos flera ryssar i skogarna, och ännu finnas der många. In rysk soldat, som fäktat dugtigt, men gjordes fången, gaf soldaten, som tog honom, 12 sk. rgs. — Det allra-sista skott, som ryssarna sköto vid Lappfjärd, dödade en soldat vid lifbataljonen. — Det berättas, att Fieandt vid Lintulak8 återtagit sin förra ställning och piskat ryssarna obeskrifligt 236). Få se, om det besannas. — Här i Bötom förtäljes, att våra slagits i dag på eftermiddagen, och att ryssarna äro i Kauhajoki. Vi sågo ett sken på himmelen som af en eldsvåda. Kanske ryssen åter bränner något.

Den 2. Fredag. Vi foro till armén och tillbaka. Det är sant! Kyssen är i Kauhajoki, manstark kommen Tavastskogsvägen, som lemnades öppen, då von Otter kallades derifrån. — De våra slogos mot en öfverlägsen rysk styrka vid Kauhajoki kyrka 237) i går under två timmars tid. Lille fänrik Schantz är blesserad genom bröstet och löjtnant Aug. Granfelt 238) har fått kontu-

235) Observera innehållsrikheten i dessa korta uttryck, jemförd med den uti följande daganteckning s af motsatta känslor lifvade.

236) Tomt rykte.

237) Som jemte en del af byn brändes af lyssarna.

238) Sedermera öfverjägmästaren, lefvande på Ryttylä i Janakkala.sion. Eljest ha vi ej lidit stor förlust, blott omkring 9 man. Så snart ryssarna sista gången kommit till Kau-hajoki, hade de låtit ripga starkt med

kyrkklockan; hvarföre? är obekant. — Man låg nu på geväret, äfven sköt os under det allrahäftigaste regn några kanonskott. Det är intet allvar i dag. Rusthållsbataljonen, som sista gången ensam var i elden, har på tn enda vecka kämpat två gånger. — Nu först är det krig. 1788 — 90 slogs man på nela tiden ej så ofta, som nu på en månad.

Den 3. Återigen några kanonskott mot kossacker. Våra har fördrifvit ryssarna från kärrlappen 239) på Bötomsidan till kyrkan { . fjerdedels mil. Således den tredje träffningen inom en vecka.

Den 4. Reste jag åter till armén 240), mötte Idman och Gadd. Nya svenska trupper, 1,500 man, äro landsatta vid Kaskö samt marschera åt Wasa. Ryssarna få redan förstärkningar öfver gränsen, litet i sender, enligt den fångna ryska kaptenens och löjtnantens berättelse. Få se huru det går!

Den #. Haft besök af kapten Claes Gripenberg öfver natten. — Några smärre trupper drogos till Kauha-joki. Kanske smäller det snart igen. — Norrmännen föra ett hyggligt krig mot oss. Deri är ingen vildhet. De embusqvera sig icke; de återskicka enskild egendom, som blifvit tagen jemte trossen o. a. d. En af våra underofficerare blef illa sårad och fången hos danskarna. Några dagar sednare ankom en parlamentär, som medförde alla kans kläder, stöfiar, ur etc., utom skjorta och

239) Paljakka mosse.

240) Till Lappfjärd, der största truppen stod. Mestadelen var posterad på de 4 vägar, som i dessa nejder kommunicera, emot fiender, hufvudsakligast åt Omossa och Kaubajoki. Det närmare om denna arméafdelnings rörelser då för tiden, hvar-om de flesta framställningar af kriget så ofullständigt tala, fås bäst genom sammanställning af Döbelns Ant., Del. II, ss. 05, 06, och| befäl h af varen, gen.-maj. Yegesacks rapporter, införda i »Åtskilligt utur fram!. — — Vegesacks papper«. Örebro 1842, eburu skrifningen af ortnamnen i desamma är till förvillelse oriktig. Furuhjelra var d. 6 Sept. af honom posterad i Bötom, Eeks bataljon rastade samma dag 2 å 3 timmar i Lappfjärd på marsch jemte Gyllenbögels folk åt Lillkyrö.kalsonger. Han berättade, att underofficeraren dött och blifvit begrafven med behöriga skott, samt afiemnade nu hans qvarlåtenskap. Hvad tyckes om en sådan fiende!?

— När våra trupper vid Fredrikshall fordrade 6panmål af norrmännen, skickade kommendanten på fästningen ur densamma spanmål till de våras behor. Blott i affären äro de fiender 241). Månne ryssen gör så med?!

— Här vill jag nämna huru löjtnant Brunow som par-lamentär var hos ryssarna i Tammerfors. Ryska generalen sade honom bland annat den höfligheten, att han förbehöll sig Brunows vänskap. Denne svarade: »Jag skall alltid anse för en heder att vara i er ynnest, så länge vi äro under tak».

Gyllenbögel och Jägerschiöld hafva blifvit återställda från sina svåra blessyrer, och sedermera redan två gånger varit med, i affär. — Baron During är död af rödsot o. a.; af Bjerkén är sjuk i rödsot; lille Ant. M. har rödsöt o. s. v.

Allt är förloradt! IHderäkningen all. — / JVasa att afbida det slutliga ödet 242)

Fortsättning af anteckningarna 1808.

September. Sedan jag i Kauhajoki, på det allmänna menniskovettets vägnar, ehuru förtretad, beskrattat käringarna, som, för att utestänga kölden från sin kammare, uttogo fönstren för att med dem stänga kakelugnsöppningen, reste jag, under reträtten, intill Wasa, dröjde

2 il) Underrättelserna 6äkert genom folk af Vegesacks fördelning, som deltagit i kampanjen mot Norge.

242) Utropen, det sista, vittnar i manuscriptet om att vara ett tillägg i sista ögonblicken vid afslutaudet af dagbo* ken, hvilken härefter ej synes hafva Jraioat fortsättas såsom hittills. Här var vändpunkten: allt gick numera baklänges. Hoppet hade hittills under motgångarna uppehållit modet; inom några ögonblick äro fälttågets alla frukter si* kos. När förhoppningarna stodo som högst, äro de ned Fieandts nederlag för alltid förlorade 1der två dagar väntande slut, träffade J. Corpolander 243), lemnade honom min dagbok o. a. förseglade, skaffade den

ryske löjtnanten Aronoff, som var illa blesserad, tillåtelse att qvarblifva i Wasa, då de öfriga fördes till Umeå — samt afreste med en liten vägkost för inbiil*-ningen för att nå banans slut vid Lillkyrö. Då jag ankom dit, befunnos svenskarna i affär, ehuru obetydlig. I Lillkyrö var ej slut, ty det var blott en generalplan att söka leda ryska hufvudstyrkan åt denna punkt, för att försvaga den afdelning, som låg framför oss åt Uleå~ borg, och kunna slå oss igenom, men man hörde dock, att ryssar lågo vid Nykarleby. Våra Björneborgare (isynnerhet rusthållsbataljonen) gingo dit, sedan de vid Kauhajoki, strax t efter ditmarschen, slagits, legat fem dygn oaflöste på m,ossan under det häftigaste regn, nätter och dagar på fältvakt, och, Lappfjärds vä gen i krok utan någon rast, gått till Juutas gästgifvaregård, \ mil söder om Nykarleby. De stötte der på ryssarna, fingo affär, utan att ha fått hvila, och fördrefvo 1,500 244) man ryssar. Sjelfva voro de 500 man starka och s& trötta af sina utståndna strapatser, att de under striden alls icke orkade hurra. De hade också lidit stor brest på mat under marschen. Natten efter affären lågs i skogen på geväret och följande dag ute på fältvakt, Oeniördtl — Under marschen hörde jag, att man vid sista Kauhajoki-slaget hört Svan 245) skrika i ryssarnas händer, hvarefter han blifvit borta, och förmodades vara ihjftlstucken, ty han, som ram soldat, lärer hafva gjort motstånd, då han skulle tagas. Dagen efter Björnebor-garnas 246) affär råkade våra svenskar och savolaxare i affär med ryska hufvudstyrkan, som nu var bakom oss vid Oravais (en ort, som har en vacker kapellkyrka).

243) Ed aflägsen slagtinge till förf., den ene af tvä bröder, söner till en ail. kaplan i Norrmark, af hvilka den äldre var landtmätare.

244) 2,000 uppgifves annorstädes.

245) Dragon från Haapaniemi i Karkku; utg. vill tro sig förnummit, att han lefvat efter kriget.

246) Lifbataljonens under Eek och rustb.-bat:s under Furu-hjelm. Ofverstelöjtnantens under Qrönbagen jemte kaptenerna Kobow och v. Kothen, som jemte österbottningarna under v«Affären var blodig. Ingendera parfen gaf vika — båda förlorade mycket. Natten åtskiljde dem. De våras förlust var 1,500 man gemena, 6 döda och nära 40 blesse-rade och saknade officerare. Vegesach sårades af en stenflisa m. m., m. m. Dagen derpå slog general Gripenberg ryssarna vid Kaukko bro, och vi ha, så mycket man vet, återtåget öppet åt Uleåborg. Fieandt har äfven retirerat och brännt alla broar, bryggor och Jandsvägs-trummor på sin väg. — Från Nykarleby reste vi till Jakobsstad. På förstnämnde ort hade sjuka blifvit inskeppade, för att jemte provianten sjöledes följa vår reträtt. Ryssarne fingo båtar och anföllo vår transportflottilj mellan Jakobsstad, der den ökats, och Gamla Karleby, dit den var ämnad, och hvarest vi nu befunno oss. Till lycka för vårt folk hade transporten i sällskap med sig två kanonslupar, hvilka gåfvo eld, fördrefvo derigenom båtarna hals öfver hufvud, och fortsatte resan 247). Vi afreste till Brahestad, lemnande trupperna

Otter stått vid Nummijärvi, voro ej här. En numera gammal läkare vid österbottningarna, som öfversändes med sjuka från Nykarleby till Umeå, hade intet förnummit om uppträdet p& förstnämnde ställe mellan Döbeln och den unge läkaren. Den prosaiskt historiska sanningen i händelsen kan ock för poesin vara mindre väsendtlig, ehuru utg. ej kan för sin ringa del undgå, att gerna se den poetiska lyftningen ej blott i skaldens skapelser, utan äfven i verkligheten.

247) Ett trovärdigt vittne i Jakobsstad bestrider att ryssarna haft båtar och förföljd t sjöledes. Han omtalar huru någon från Nykarleby ankommande resande på afstånd ansetts för anryckande ryskt kavalleri och huru detta gifvit snabb fart åt de här liggandes aftåg. Sjuka, illa förbundna och i miserabelt skick, hade här efter Oravais-drabbningen blifvit inskeppade, lägrade på halm i odäckade skutor. Det var i samroa Jakobsstad, som Kulneff på vårsammaren befann sig så väl, att han före sin död skall yttrat den önskan, att få sin sista hviloplats i Jakobsstads lummiga kyrkogård. Men hans omgifning hade ej kunnat få reda på denna stad, utan fördes hans stoft af misstag dit, der det nu säges gömmas, till Jakobstadt i Kurland, en ort, med hvilken den förra ännu ofta förvexlas vid afsänd-ning af bref inom ryska riket. I det iinska Jakobsstad »tog lian sin skönas sko till slut, och drack sin afskedsskål;• manefter oss i Gamla Karleby. Det var här det berodde på Rysslands fredsbrott med fransmännen, om jag skulle köpa mig vargskinspels eller icke. Detta är allvar, ty mina penningar, som jag sparat härtills, voro redan bestämda till annat. Skulle fransmännen bryta med ryssarna, så var det ock visst, att vårt krig

skulle räcka, samt jag således ånyo få penningar, om jag ock utgaf dem jag redan egde. Under resan hit bytte jag häst, fick en dugtig, black vallack mot en brun, sadel bruten, men flera år jmgre d:o. — Stillestånd ingicks på 8 dagars uppsägning 248). — Jag på sjukhuset i Brahestad.

säger att den nämnda var en m:)l R., gift sedan med en rysktysk kapten, sist general Roth, bosatt i Ryssland. Skämtsam, som K. var, hade han på samma ort låtit kalla borgmästaren

H., en äldre, af bröstsjukdom lidande manf till sig, för att iordningställa spön; en exekution förbereddes och K:s barska yttranden läto H. ana, att frågan gällde honom. De förra voro dock för någon brottsling bland manskapet; den heta dust, som K. lofvat borgmästaren, bestod den, att han måste sätta sig ned och tömma åtskilliga glas med K. På ett svenskt örlogsfartyg i skärgården hade man fått veta, att K:s styrka i Jakobsstad var svag, och ernade man derföre med en detacherad hastig landstigning knipa bort K., men i hög tid inhemtande underrättelse härom var den snabbe husaren till häst, hastande ur staden till Sundby vid stora vägen, der en större styrka stod, hvårföre de iumarscherande svenskarne straxt med oförrättadt ärende återvände.

248) I Lohteå (Lohtaja) d. 29 Sept. — Det var på denna sockens prestgård fältmarskalken (vid hvilken af de tre förbimarscherna kan utg. ej uppge) till bränvinsbordet icke finnande samma dag tjärnadt, ehuru godt smör, frågat värdinnan, prostinnan T., om ej färskare kunde fås? Då hotr härtill genmälte, att oaktadt bemödanden för anskaffande af bättre, sådant varit omöjligt, hade Klingspor med tårar i ögonen jemrat sig öfver ett så uselt land, c[er man måste lefva utan färskt smör. Uppgiften, ej annars obekant, har utg. från andra hand. — Vid denna sista uppmarsch om hösten, — så berättar en då ung officer vid åboländningarne, lojt. S., hade på samma ort den grånade kurtisören offentligt visat sig. S. hade en söndag vakten vid högqvarteret och inbjöds att spisa med generalitetet och prest-gärdsherrskapet Efter middagen förmenade fältmarskalken, att,— Tre batalioner 249) hade vid Nykarleby retirerat lör ryssarna, och två bataljoner 250) slogo samma styrka

emedan vädret var vackert, kunde man sätta sig ut på fÖrslugu-q visten. S. skyndade enligt sin pligt u(förut och kallade vakten i gevär. Skyldrande fick denna stå någon qvart eller half timma, medan fältmarskalken visade sig artig mot prestgårds-mamsellerna genom sin håg för karesser, så att soldaterna med möda tillbakahållit sitt åtlöje, tills general Klercker frågat excellensen, som troligen i sin ifver alldeles icke bemärkt skyl* drandet, om ej soldaterna finge gå. hvilket beviljades.

249) Två åboländska samt en Björneborgs (under Grönhagen, som vid Kauhava förenats med l:sta brig.) alla under Reuterskiöld, hvilka vid Alahärmä d. 10 haft affar för tillfället under befäl af öfv.-löjtn. Reuterkrona (en gentil, af sina officerare omtyckt man). Härom har en åboländsk officer för oss berättat, att våra haft öfver elfven en flottbro, som lösgjord på östra stranden kunde dragas ned för strömmen till vestra sidan och således förhindra fiendens öfvergång (eljest begagnas här färja). Sedan innevånarne i två nybyggda gårdar på östra sidan tillsagts, att undanföra sin egendom, försdgos husen med tjärad näfver öfverallt, och stänger, likaså försedda, voro i be* redskap att med husens antändande hindra ryska artilleriets närmande. Vid ett vadställe ungefar en fjerdedes mil uppför floden utställdes omkring i00 man under fänrik Carlstedt vid Björneborgarne. Kossacker kommo här öfver och G. skyndade sjelf allt hvad han kunde till hufvudstyrkan för att rapportera. Truppen, lemnad utan befäl, blef mest tagen. C. påstods sedan mnder kriget icke tjenstgjort. Om uti denna berättelse också inginge en repressalie emot sådana yttranden, som t. ex. fälldes vid frågan om l:sta brigadens åtgöranden i Alavo, så be* sannas dock det hufvudsakliga genom v. Döbeln, som säger fanrikarne Carlstedt och Holmberg med yttersta möda räddat sig vid sagde tillfälle genom vildmarkerna, och Montgomery samt E. v. Vegesack, som ensamt nämna Holmberg, såsom den der räddat truppen. Eljest hade vid Nederka}ix från ett par finska batterier på vestra sidan om ån stridits några timmar p&

e. m. till skymningen under Grönbagen och kapt. (sedermera lotschefen, gen.-maj.) Arv. Finckenberg vid åboländningarne.

250) Björneborgare (Eeks och Furuhjelms). Denna strid vid Jutas inträffade samma dag, som vår sagesman vid åboländningarne om morgonen vid Nykarleby bränneri blifvit af*derstädes sednare. Stilleståndet, uppsagdt hos Sandels, fortfar i andra ändan af finska linien tifi d. 31 Oktober kl. 11 f. m. Våra finnar ligga i Kalajoki,

svenskarna starkt förskansade vid Himango, men rycka hit vid stille-ståndets slut. — Från Tynkä by i Himanko kom vår brigad och hela vår del af armén till Kalajoki. Så snart vår fältvakt om en söndag blifvit attackerad, blef affär vid Kalajoki, då de våra på grefve Schwerins befallning brände upp på vägen för sig tio hemman, sockenkyrkan med klockstapel o. s. v. Vi hade der tre batterier. En svensk artilleriofficer satt, ehuru sjuk, likväl i sitt batteri på en stol och kommenderade, öfverflygladt af fienden, retirerade vårt folk efter några dagar från Kalajoki. Förgäfves hade kyrkan och byn blifvit brända. I den förra låg allmogens säd förvarad. Under första dagens affär sköt sergeant Häggman en kossack jemte häst. De våra lågo nära sex dygn, nätter och dagar på fältet i kedja. Andra i kärr och moras. Kallt höstväder och frost om nätterna. En kanonkula for genom Kalajoki klockarstuga och slog i en vägg nära intill Idman och mig. Den förre blef lomhörd deraf. I detsamma susade

löst från den fältvakt ban baft på Härme-vagen och nu marscherande mellan Nykarleby och Kronoby hörde skott från Jutas och några d:o, förberedande Kronoby-striden d. 15, ifrån motsatt håll För händelsen att stupa, utdelade han åt sitt manskap, de detsamma tillkommande penningar, som han innehade, och fick, anländ i regn och mörker till Kronoby, der alla rum voro förut upptagna, insvept i kappan tillbringa jemte sitt manskap natten under bar himmel vid landsvägen. Vid den nämnda fältvakten söder om Jutas mot Härmä hade vår man befallning att draga sig tillbaka vid fiendens ankomst och ej skjuta först. Det skedde; men efter nedstigandet från en backe hade några lysande kossacker besatt den. Hans soldater, som tyckte dessa högt stående utgöra ett förträffligt mål, begärde lof att skjuta, men kunde ej få. Deremot beslöt man att rycka emot dem upp på backen för att förmå dem att skjuta först. Men dessa tycktes fått samma ordres angående skjutandet, ty vid de våras uppkomst på backen voro kossackerna försvunna i skogen, vid nedgåendet voro de på backen igen, samt svärmade vid förtryckandet på sidorna om vägen, mest vid åsidan.

Finska Kriget* 7ea,gr0P*t öfyer våya, hufvuden och föll n^d så nära till ajtt vi, om dén ej slocknat, utan kreverat, blifvit slagen, i , tusende bitw. Så gick det här med några åbo-län4ning?r- Också några svenskar förlorade på sådant sått hufvudet under proviantering på \ mils afstånd härifrån 251). — Vi marscherade till Pyhäjoki. Mellan I£?|njoki och detta ställe hade vi affär vid Wiirret, hyarest Bfor Herlin och fänrik Lagermarck sårades 252). Aled Mjellin, som sjuknade, reste jag till Brahestad, der-ifråii till Pattijoki och. Uleåborg. Armén följde efter oph hade; affär vid Salo* nära Brahestad. Före ankomsten till Uleåborg ingingo de krigande konvention af det innehåll, att vi skulle i fred få draga oss, öfver Uleå elf .fölbi I£emi och öfver finska gränsen. General San-dejfik blef emellevtid äfven drifven från Toivola, men gaf orjipligt stryk, åt fienden i Rautalampi 253), så att denne

251) Såsom ett,obetydligt tillägg till ofvanstående af ett vittne följande: Kalajoki by var tätt byggd. Vittnet var måndagen och; tisdagen posterad t norr om elfven. Batterierna vid östra sidan. af. prestgården blefvo färdiga tisdagsafton. Onedagen

e. m. komrao major Villhelms och kapten frih. Gustaf Lybecker till vittnetv löjtnanten 8., för att se, huru här tillgick. Af ryssarnas granater slog en ned i stranden framför de tre herrarnea fotter, så i att de räddades genom dess slocknande, en slog ned i prestgårdsbyggnaden, så. att röken gick ut derifrån, en Öfver dem i skogen.

252) Ryssarna hade, då bron vid Kalajoki var förstördT efter svenskarnes aftåg derifrån fört kanoner öfver ett vad omkring l mil uppåt elfven samt började angreppet med artilleri å de våra åt Ypperi-sidan på ett afstånd af 2 —3 fjerndelar från Kalajoki kyrka. Mot morgonen begärdes af ryssarna stille-stånd, emedan deras kanoner blifvit demonterade, hvilket af Klingspor medgafs till dagningen. Tiden användes till utvex-ling af fångar ur kyrkbyn och under väntan undnndrogos, oantastbara för ryssarna, våra trupper till norra sidan af en mosse, genom hvilken vägen gick och der de intet skydd skulle haft. Så ett vittne, som tjenstgjorde på högra flygeln under dén af Montgomery nämnde Lybecker.

253) Påtagligen skriffel i st. f. IideneaJmi. Uppgiften ej fullkomligt öfverensstämmande med bokstafven.på enträgen begäran fick två dagars stillestånd att be-grafva sina döda. Sandels mötte våra i Siikajoki.

I Torneåtrakten passera vi, såsom vi hoppas, julhelgen. Jag har till julgröten låtit af ryska rublar göra en silfversked. — Nu är stillestånd. Våra sjukna och dö ofantligt. Hvad skall slutet blifva?

Ofverallt, hvart vi komma, höres att ryssarna lvckas i att behaga de finska flickorna. Detta är ett listigt sätt att snart förvärfva landet på sin sida. Dessa flickor, deras slägt, vänner o. s. v. gå dervid med sina tänkesätt på den fiendtliga sidan 254).

Jag hade icke trott, att vi i nöden kunnat skaffa oss så många förfriskningar till julen, som jag nu ser oss ega. Julqvällen: risgröt med vinsofvel, lutfisk, kaka o. s. v., ett glas rödt vin, Evorna 255) der hemma till ära, och vår lilla bål för vännerna och de våra i landet. Blott saknaden af dem plågar mig. Lefva de ännu? tänka de på oss. — Juldagen: smör och bröd, färsk lake, ugns-gröt, tjäderstek, risgrynskaka, torta, bål och rödt vin. Grönhagen var värdinna och hedrade sig.

Nu har jag kunskap hemifrån genom en korporal vid nylänningarne, som varit der i Augusti månad. Dessa underrättelser äro värda mycket.

254) Notoriskt. Detta talar ej serdeles fördelaktigt hvar-ken om damernas eller deras slägtingars bildning, insigt och fosterlandskänsla, men kunde till en del ursäktas genom försig-tigheten, om frågan blott gällt yttre artighet* Man hör ännu månget äldre frumtimmer berömma de ryska officerarnes vackra uniformer, förekommande väsende, lifliga, artiga och intagande sätt framom eget lands officerares, hos hvilka man ej blott kände de vackra, utan äfven skuggsidorna, och hvilka dessutom nu voro frånvarande och skulle ersättas.

255) Mor och syster till den i Mars nämnde frih. Mellin.Några anteckningar om Torntå, Lappmarken, Norrbotten o. s. v.

Från Uleåborg kommer man med pråm (vi kommo

tå isen) öfver Uleå elf 256) och genom en trakt 257) af Fleå socken till Haukipudas kapell. Kapellet hör till Ijo socken, har en bred elf: Pudas, som kommer från Pudasjärvi socken längre inåt landet. Afven Pudas elf öfverfors med färja om sommarn. Vår rusthållsbataljon var den första, som ledande vågade den 27 November föra lösa hästar öfver den ännu högst svaga isen; men köld inföll om natten och d. 28 öfverfördes redan 3:ö‘ kanoner på samma ställe. Så torde sällan inträffa i södra Finland. Dock vet man, att vid detta tillfälle konsten hjelpt naturen. Från Pudas kommo vi till Ijo moderkyrka, samt öfver elfven (emellan tvenne forsar, en å hvardera sidan om en i strömmen befintlig holme) isvägen med kärror 258). Också här sker öfverfarten om sommaren med pråm. Derifrån gick det till Simo kapell

256) Det bredaste förjställe vid någon af de österbottniska elfvarna, emedan det, för de ofvanför i elfvens grenar belägna forsarna, ligger vid dessas förenade utlopp. Såsom sagdt nyttjas pråmar vid färjställena i Österbotten i st. f. färjor. Under det sista engelsk-ryska kriget vidtogos, för att lemna ar-betsförtjenst åt de genom detsamma förlorande arbetsklasserna i Uleåborg, förberedande arbeten för en kolossal brobyggnad vid^ öfre delen af Merikoski.

257) Hör till de vackrare vid den uorra kuststräckan, då man från den Uleåborgska slätten med det öppna hafvet. till venster inkommer i en litet mera omvexlande nejd.

258) Vägen, som då gick nära förbi kyrkan å södra sidan till Wirkkula hemman å norra stranden, går nu några verst längre upp öfver elfven. Man hade på det förra stället för åtskilliga år tillbaka gjort försök att ha bro, men vårfloden hade förstört brobyggnaderna. Denna elf genomflyter på kortaste väg den brantaste stopning af landet, som ligger i den egentliga åkerbärsregionen omkring Uleåborg. På några få mils afstånd från kusten finnas redan renar.af Kemi socken* Åter ett färjeställe 259). Här 3—4 mil upp utmed Simoj å finnas hemman, dit ingen väg leder, htfilka aldrig haft prest hos sig, der sjuka dö oskriftade o. 6. v. Renar nyttjas redan något högre upp i denna nejd. Kemi elf (äfven ett pråmställe 260) öfverfors. Kyrkan var den vackraste stenkyrka, jag hittills sett 261).

I Stockholm finnes ingen sådan. Det är en korskyrka på ett af de vackraste ställen,' iried vidsträckt utsigt från backen, der den ligger. Gamla kyrkan, helt liten, står q var och dess gård är grafplats. — Ännu några mindre pråmställen, derefter Raumo bro, lång och vacker, sedan Torneå elf, sedan Torneå stad. Socknekyrkan synes en mil förut. Stadskyrkan är af träd. Nejden är låg och jemm Tillgången på sofvel god. Råg trifves men nyttjas uteslutande af ståndspersoner. — Hvarföre byggas ej broar? Isgången är så stark från öfre trakterna vid ' de långa

strömmarna, att vattnet stiger högt och skulle bortföra broarna. — Också lapparna känna konsten att på 10—1$ famnars afstånd med kastad repsnara fånga renar. Samma sätt att fånga har jag läst, skall nyttjas af amerikanska vildar för att fånga andra djur. — Jag trodde mig i Torneå vara nära Lappmarken, och frågade, om det ej var så? Man svarade mig, att till närmaste ställe \ Lappmarken: Juckasjärvi, Enontekis o. a. vore omkring 40 mil. — Trakten omkring Torneå är ej syn-

259) En af de mindre bland de nordliga elfvarna.

260) Den praktfullaste elf i dessa nejder och som gör dem verkligen ovanligt vackra för att finnas i Österbotten. Orten är lifvad genom sitt betydliga laxfiske, transport af skogsprodukter utför elfven, invånarnes dermed sammanhängande välmåga och böjelse för frihandel.

261) Byggd i st. f. den äldsta (äfven af sten, nu en ruin och benhus) mellan 1794 och 99, men så dåligt grundad, att den, till följd af ohjelpliga remnor gjord oduglig, måste nedtagas och en ny (den nuvarande) på statsmedlens bekotsnad uppföras enligt kejsar Alexanders I:s befallning. Det ofvan uttalade omdömet om den till åldern medlersta kyrkans skönhet bekräftas af flera. Alla kyrkorna nära invid hvarandra på åsen vid norra elfstranden och farjstället. I den äldsta upplades den kapitulerade arméns vapen och fanor. Det till mumie hoptorkade liket af en församlingens äldre kyrkoherde förvaras här.nerligen frostöm. Hemmanen stå i lågjt pris. .Ler och sand omyexla såsom grund för åJkerjorden. Äng fins ymnigt. Skären är rik på fisk. — Klädd i hvita ren-skinnskläder lägger sig lappen i snön för att fånga vilda renar. Han nyttjar äfven skjutgevär och hundar vid jagt. Lappgummor komma hit ned, göra lappskor o. dyl. Men nästan ingen lapp åker med sina renar hit, ty här är ondt om renlafven. Dock hemta köpmännen slagtrenar från Öfver-Torneå marknad och åka med dem för nöje skull kring gatorna. Detta har likväl ej inträffat de sednare åren. Renhorn är på Stockholm en handelsartikel, som betalas väl och nyttjas till hjort-hornsgelé, svarfning m. m.

Nejden måste om sommaren vara mycket skön. Den är äfven nu vacker. Man har öfverallt den vidsträcktaste utöigt 262). Hemmanet, der jag bor, ligger på Ora-yansaari holme emellan två grenar af Torneå elf. Hvardera grenen är en stor flod, som här icke har någon fors. Jag sitter och genom mina dubbla fönster (hos en bonde) ser jag ut på den med björkar bekransade udden, som slutar holmen åt norr. En annan bebyggd holme är straxt invid och två röda herregårdar 263) synas på afstånd. Längst borta ser jag floden, bred och jemn nedstigande

262) Om sommaren tar väl den nordiska naturen sig bäst ut, men då kanske mest för solens och ljusets skuld och för kontrasten med den långa mörka årstiden. Vinterns snö betäc-ken visserligen ock skröpligheterna, som erbjudas af en karg natur med bristande mångfald af vextformer i en mycket flack landsort, utåt begränsad af hflfvet, bèströdt med långa, steniga pkär. Knapp och lågvext löfskog upptar här och der fläckar af den sumpiga marken, bekransad långt utom af föga yfvigare barrskog.

263) Icke hyad man i allmänhet hos oss förstår med herregårdar, ty sådana har Österbotten t. o. m. i den af ståndspersoner tätare bebodda sydligare delen egentligen inga. Här kan dermed icke gerna menas annat än någon bättre bebyggd bråkdel af skattehemman, kanske tillfälligtvis i en stadsbos ego, med ett ord en sådan bättre försedd lägenhet, som den vid vigti-gare komunikationsleder bosatte, ofta handel drifvande och förmögnare bonden bland nordösterbottningar t. e*. i Kemi eller Rovaniemi eger.n*kt friån norden. Hamnen ligger en hålf mil från staden vid en holme. Bönderna handla med ‘)a& och tai-Men som dagligen tinnes* på vårt bord.

Handeln på Lappland är af egen natur. Vid marknaden i Kengis 264), och redan i Ofver-Torneå, mfmna sig lappar, att med köpmännen komma öfverens om huta många raiden (foror?) behöfvas att forsla de till öfre lappmarknaderna ämnade varor af bränvin, bröd, mjöl o. a. v., hvilka deruppe utbytas mot renskinn, retihorn, torr fisk m. m., som åter på raiden efter retiar nedfors-las. Lapparna komma aldrig talrikt ned, då de veta att någon smittosam sjukdom eller krig är på iärde. Kopporna flyr lappen med fasa. Lapparna äro fullkotti'-ligt vana vid sin köldgrad, och hvar de skola slå tipp sina tält på snön, beror af deras renhjordar. Flytta renarna, så flyttar lappen med 265). Mången af dem ät

264) Ett på svenska sidan beläget jernbruk nära Torneå-elfs förening med Muonionjoki i en uejd, som genom sin

bög-bergigare, lappländska, mera omvexlande naturkarakter skiljer sig från slättkarakterema af de förenade elfVarnas nedre lopp.

265) Den närmare gränsbestämningen mellan nörrska otfb finska lappmarkerna, hvilken under sednare år af embetsmän-nen å ömse sidor mera än förr och troligen mer än nyttigt fir, försökt bringas till efterlefnad, är högst besvärlig, ja omöjlig för ett nomadiserande folk på en sådan boplats som Lappttiaf-ken, ty de finska lapparnas renhjordar begifva sig af naturnödvändighet, flyende för myggen om söknnl&m,. upp till de ttörskés fjellar; de sednares likaså dm vintern från de «kopiösa fjellen ned i de finskas mera skyddade skogstrakter för att söka tiäring i lafvar på träden. Lappen kan ej hjélpa det, men hans, gränsen icke respekterande, renar tagas och httébooden får ansvara derför. Trakasserierna härmed och för fylleri o. a. böters Uttagande utgöra de hit nästton ohjelpligt i förvisning föréatte (dér-före naturligtvis sämre ackrediterade) länsmännens betydligaste inkomst. De tvingas dei^till, ej blött af ett tjensténit, som u1> armat den olycklige, såsom b varje kall trakts råa inbyg&aie, på 'öpirituosa begifne lappen, utati af kärlek till lif och viäSt, fy 115 rub. silfv. för en familjefader (länsmännen och presteu i Lappland måste vara gifta) af ståndspersonsklfess och temligen beröfvad ljusare utsigter 'för framtiden, kan såsöm éndä inkomst ej förslå vid den dyrhet, ‘soto brist på -produkter öch kommu-rik på renar. Somliga slagta en hvarje dag. Man berättar, huru lappgumman ofta i den strängaste köld ftK der barn i sin akkio, och straxt derpå fortsätter resan, m. m. dylikt 266).

nikationer medför, då dessutom klimatiska jemte andra förhållanden afbålla honom från att med framgång arbeta på jordkultur. För nybyggens upptagande säges lagstiftningen på norska sidan vara fördelaktigare.

266) Man säger, att lappen med sina knappa anspråk på lifvet slår sig ut öfverallt och är nöjd. Om han ej kan ha någon jordkultur, så kan han ha en rehn, fånga en fisk, ett villebråd, plocka några örter och tillreda sig föda (t. ex. bladen af Epilobium augustifolium). Olykligare än han är den finska nybyggaren i den yttersta norden, ty han behöfver bröd, /nen kan oftast ha blott nödbröd. Och ehuru jemförelsevis godt brödet af renlaf må vara, lemnar detta minst för framtiden lysande utsigter; ty ej blott hornboskapen behöfver den såsom nödfoder, rehnen har deraf sin vigtigaste sommarföda och industrien drifver lappen att samla och till norska sidan föryttra deraf hvad han kan, ty den isynnerhet genom fisket förmögnare norska lappen är i stånd att inlösa denna vara, som han behöfver, då han ej mer får låta sina rehnjordar gå på vinterbete nedom fjellen på finska sidan. Sättet att insamla laf-ven består deri, att den, oftast vexande på mager sten- och berggrund, jemte sitt torftiga lager af mylU, rullas tillsamman i stora högar, hvilka, packade och frusna, på akkior föras till Norge, ditåt den mesta handeln går, ty vid Ishafvets kust saknas ej lif och rörelse. På sålunda sköflade ställen kan under Lapplands himmel en återvext ej väntas förr än efter decennier. Såsom hos andra ociviliserade folk är det qvinnan, som förrättar det mesta och mångfaldigaste arbete. Men der-före är lappqvinnan också icke rådlös, icke sysslolös, en arbetets organisation vet hon icke af, förrättar derföre från början till slut alla yrken som förekomma och synes dock alltid belåten. Hon kan beledsaga den resande, bära faans packning om sommaren under vandringarna genom mosssr, der man måste hoppa från tufva till tufva för att komma öfver, beredd att vid ett möjligt snafvande helst falla grensle öfver tufvan, på det man icke må ända under armarna råka in i den bottenlösa fiyn, och med hvilket öfvergångsarbete på en terräng som är obetydlig, men omöjlig att kringgå, man kan hålla på hela dagen och se-I Haukipudas kapell hade för flera år sedan fångats en bäfver (majava d. är husbyggare) 267). Nu finnas sådana blott i Lappmarken.

Torneå stad nar blott två ordentliga gator, och inalles tre långgator, är smal men nog lång, har mest låga krypen till hus, men ock somliga bättre. Vid strandgatan, hvilken sommartid måste vara skön, är på strandsidan rönnar planterade 268). I staden fins ett läsesäll-skap med bibliothek 269), innehållande bland annat

dan tacka sin lycka, om man uttröttad ocb genomblött lik en trasa dignar ned på andra stranden. Hon kan vägvisa ho«* nom på fjellarna, der man blott hasande kommer ned och der ingen den civiliserade verldens kroppsbetäckning håller, utan blott lappens skinnbyxor stå något bi, tills en rastestund, medan den resande spisar, gifver qvinnan tillfälle att rispande och tvinnande några rensenor till sytråd improvisera en skräddare-elJer rättare plåtslagareverkstad. Hon bär ock med sig på armarna i skog och mark sitt barn, inlagdt i en urhålkad trädstubbe, densamma, som i kotan eller stugan upphängd från hvardera ändan,' utgör barnets vagga och ständigt

medföljande snäckhus, denna vagga, hvilken äfven här någon gång sättes i rörelse på den metod, som en resande i Polen der beundrade, neml. genom ett snöre, från vaggan ledande till svansen på en i fähuset invid stående ko. Den glesa befolkningen gör att en resande, som någon tid färdats i Lappland, kan känna de flesta utmärktare personligheter i detta land om 1250 qvadr. mil, och således större än flera konungariken.

267) De bygga dock icke här mera sina märkvärdiga hus, ty blott i stora samhällen utföra de sina gemensamma storartade byggnader, dem, som förskaffat bäfrarna ryktbarhet. Blott i norra Amerikas polartrakter sker detta ännu. Detta är mensk-liga civilisationens retroaktiva inverkan på bäfrarnes kultur!

268) Med strandgatan förstås väl gatan långsmed den nu mest uttorkade cl farmen, som skiljer Torneå från det sednare med stadsprivilegier försedda Haparanda. I beprisaude af dess skönhet nu ville utg. icke gerna förena sig; möjligen härleder sig dock hans omdöme af den ogynnsamma årstid,, under hvilken han besökt orten.

269) I de flesta städer i Finland ha sådana funnits vid denna tid och äfven sednare, ja finnas till namnet flerstädes ännu. På de flesta ställen ha de likväl för ett eller annat decennium slutat ett aftynande lif, då de icke blifvit tidsenligtSköldebr&nde resa. Fyra guldsmeder bo i staden, och torde linder fredstid mest fiska och göra silfverhalsked-jor, som bondflickorna här nyttja (uppgift af en gammal gtildönrted, som hade ett halft dusBin sådana gamla). — Folket kan verkligen anses för naturens råa barn. Qvin-norna veta här uppe allt mihdre och mitldjre af blyg-sättiheten, och tala om saker, som vår orts flickor, äfven ibland allihogen, rodna för. En lappflicka, som i staden éydde lappskor, var likadan. Eljest äro menniskorna mera fula än vackra, storvexta nog, som hos oss; tala finska, oftast äfven svenska, hvilken de åtminstone vanligen förstå väl. — Gränsen för Finland och Uleå län är en half mil norr om Kemi kyrka 270). Jag är således nu vesterbottning. — Från marknaden i Kengis (15 mil nordligt härifrån) hemtas rentungor, renost, fogel, torr och färsk fisk (verisiikoja fångade uppe uti insjöarna), renhorn, lappskor och handskar, renhudar, färskt renkött, stundom ock någon lefvande ren. Här nere fås denna tid endast lake, som hittills vankats nog sparsamt. En half mil härifrån uppför elfven är en stor fors, Muonio271) och 15 mil högre upp, i Kengis, eller såsom finnen säger: »Könkäsissä», år en grufligt stor. Finska språket här förefaller oss nog ovant, t. ex.: Mi paatt raavon toljan päälle = jag lägger det randiga täcket öf-ver renhuden (i sängen). Hvarje bädd har sin renhud öfver halmen i ståfiet för bolster. Den bästa renhud utan potar kostar nu för tiden 2 rdr rgs. Jag bor hos

omorganiserade. Den skönlitteratur och resebeskrifningar (nästan uteslutande på svenska), som de innehöllo, ega öfverhufvud icke blifvande värde, så att en orasätttning i dylika för 'en större allmänhet beräknade inrättningar erfordras, för att de kunna ega bestånd. Troligen har en dels nyinrättad, dels förbättrad bokhandel gjort dem umbärligare, och kanske har (ten till följd af kriget straxt derefter. onekligt större råheten i seder bidragit att minska intresset för dem i landet.

270) femot den nu till Finland hörande, öster om Torneå elf belägna, andelen af Westerbotten, till nationalitet dock ej skild från Österbotten. Gränsen är Kaakama-joki (icke Kakama-joki) i en trakt med små kalkbrott.

271) Detta är, såsom naturligt, i strid méd en uppgift längre fram om forsen vid kengis.en riksdagbman, nom bevistat Norrköpings riksdag. Han beskrifver båtfarterna genom forsar häruppe, och säger att dertill fordras särskildt för ändamålet byggda båtar. Han ansåg färden utför Norrköpings fors, hvuken verkställdes i en af Westerbottens och Österbottens riksdagsman enkom dertill förfärdigad båt, för ett intet och ej värd att omtalas, ehuru försöket der beundrades.

Flyttfoglar (evanor, gäss o. a.) skola väl om vårarna slå ned i Norr- och We6ter bot tens skärgård, men ej vistas der, utan i de aflägsnaste träsk i Lappmarken. Hvarföre i nejden af Limingo äng finnas gäss och svanor öfver 8ommarn, låter derigenom förklara sig, att ett långt kärr, beväxt med vass o. a., sträcker sig från närheten af Kajana- och Uleå-träsk ned till Limingo, och sammanhänger med dessa ängar. I denna sumpfcrakt, af ofantlig bredd 272) och 45 mils längd, är dessa foglare rätta tillhåll, der de fredas bland gräset och vassen, samt på holmarna i kärret. Oerhörda skaror «kola in-qvartera sig derstädes om våren, kläcka och uppföda ungar, samt om höstarna begifva sig bort. Oön skall det om sommarmorgnarna vara ett egendomligt nöje, att höra dessa foglar i hundrade och tusental, med gröfre och finare stämmor, kackla, skorra, knäppa och snattra, hvar på sitt sätt, utan

att ha något att frukta och liksom vore stället deras obestridliga egendom, hyarest deras sällhet vore dem beredd. Likväl lyckas det de få skyttar, som från närgränsande socknar gå di t, att längs stränderna af kärret fälla otroligt mycken fogel, utan annan verkan på den öfriga skaran, än att den flyttar längre in i sina arfländer. — Kajana skall vara en ort, yära att beses, inskränktheten må säga hvad den vill. Åmmä-fors, vid hvars hiskliga fall den holme är belägen, hvarest Messenii fängelse varit, skall skänka, en förvånande utsigt. I TJleå elf är den stora forsen Pyhä och vid ingången till Uleå stads kyrka, Messenii

272) Vid hafvet, der den utgöres af de s. k. Limingo ängårna, hvilka Mkt Storkyrö-åker »ej hafva lika i bredd éller längd»* utgör det förra dimensionen något öfver en mil, således döck toer än Storkyrö-åkrens i synnerhet vid tiden för det bekanta rimmade ordspråkets uppkomst.grafsten med en af honom sjelf föreslagen latinsk inskrift 276).

Renen heter på finska peura, då den är eller varit vild; men poro, då den är hemma buren. Hirvas kallades i Lumijoki hannen, och poro honan. Kring Brahe-stad finnas byar, uppnämnda deraf, t. ex. Hirvaskari, Hirvasniemi o. s. v. Den vilda renen är ansenligt större än den tama. I dag, d. 20 December, hemtades från Kengis marknad till Torneå stad tre lefvande renar, af hvilka en fällt hornen under resan och var skallig, men derigenom vackrare till utseendet än de andra med deras oformliga buskar på hufvudet. Honan har inga horn. När renen springer, flämtar den häftigt och bröstet arbetar otroligt, munnen står öppen som på en springande hund. I dag körde egaren med sin ren öfver en stor hafsbåt, utan minsta hinder i farten. Ähkian, i hvilken den åkande sitter, ser ut ungefärligen som en liten båt eller haapio med täckt framstam, ocn haren mede liksom köl af nära ett qvarters bredd och en tums höjd under sjg. Man bindes fast i akkian, då man skall åka deri. Ännu har jag ej åkt i en sådan, men skall söka att få

föra det. På dag kommo renarna ned från Kengis it (17 mil).

Jag hördé att i staden fanns en lappflicka, och lät kalla henne. Den lilla taskern kom. Hon var brunett, något bred i ansigtet, med vackra bruna ögon, och ej obehagligt tycke. Hon bar en mössa, liknande en sockertopp, men nött. För öfrigt var hon klädd efter stadens sätt, med guldörhängen o. s. v., talade svenska, som det varit hennes modersmål, var munter och skalk-aktig, sade sig aldrig varit i Lappmarken, icke kunna lappska o. s. v. När allt gick omkring, lärde hon oss lappska ord, en del liknande de finska, t. ex. niejta betydande detsamma som netto, flicka. Samot\?) — lapp, Sama{?) = lappmark. Det var svårt att tydligt urskilja

273) I koret, på norra sidan om altaret, hänger ett gammalt porträtt af Messenius måladt i olja. Straxt nedanför kyrkan vid elfvens utlopp, men ofvanom färjstället är den s. k, slottsholmen med obetydliga ruiner (några grushögar och källare) af Messenii sista fängelse.örden, ty hon talte fort, och vi kunde icke eftersäga orden, ty vi kände ej uttalet.

Vi köpte renost. Den har något ovanlig smak, litet syrlig. — Lappen har vackra, rödbrokiga grannlåter af kläde o. s. v. på sina renar, och karl den som har de vackraste. Lapparnes klädsel är följande: En fårskinspels med qvarterslång ull. Dessa pelsar köpas i Norge och nyttjas närmast kroppen med ullen inåt vänd. Ofvanpå bäres en lappmudd, lappstöflor och skinnbyxor. I denna mundering, blott med mössa och vantar till, ligger gubben i 8nödrifvan i den argaste köld. Skjortor brukas icke. — Lapparna äro ålagde, att forsla ned sina varor; men ryssarna med sitt mjöl besöka dem och köpa af dem det raraste pelsverk: hermelin, ekorre, björn, varg, räf

o. s. v. 274), Af ryssen köpa vi tillbaka för dubbelt

fms. Ingen sämskmakare finnes i Torneå, utau sämsk lemtas till orten häromkring ifrån Finland. Efter sista kriget 27 5> hade en ofantlig mängd vargar infunnit sig i Lappmarken och gjort många hushåll utfattiga genom den förödelse, de gjort på renhjordarna. En myckenhet lappar hade derefter tiggande gått omkring här nere. Tillfälligtvis fingos här några hvita björnskinn, dem en ryss för 10 år sedan lemnat i pant hos en bonde, af hvilken han lånat penningar. — Stundom faller här tre alnar djup snö, äfven på slätten; men den börjar smälta så tidigt, att den ofta försvinner utan att göra särdeles stor flod, ty om dagarna bortrinner den smälta snön, om nätterna tillfryser den öfriga, då, om snön utan uppehåll skulle smälta, den fördränkte hela slätten. Detta är

naturens visa tillställning. — Många handelsryssar pläga resa här. Hemmanen äro välmående. Om ingen ort i

274) Numera går t. o. ra. ifrån Finland det allramesta af villebråd till Hyssland. Norra Österbotten drifver diagonaliter genom landet en betydlig handel på Petersburg. De ändrade politiska förhållandena ha öppnat slussportarna ditåt, och, genom att tillsluta den åt sydvest, inskränkt all handel åt denna sida relatift, samt specielt med afseende å vildbrådets förminskning i de förminskade skogarna, handeln med jagtens produkter absolut, ja kanske till absolut ingen.

275) Således det af 1788-90.verkte* <har jag misétagit taig sota om denna 276). Jag trodde, att orten var nästan öde, på miltals afstånd hade en koja, samt var usel och obehaglig. Folket trodde jag vara fattigt«, knappt hafva sett civiliserade men-niskor o. s. v. Nu bor jag hos en bonde, sötn sjelf har ekeppeandel, och i en tapetserad kammare, med tre hela rutor höga fönster 277); äter på hans porcellinsservis; dricker punsch ur hans porcellinsbål, nyttjar hans kaffekoppar och städär undan mina matanstalter i ett med limfärg måla dt skänkskåp, som har plats för bondens silf-verskedar, dem jag ofta lånat för mina gäster, äfvensotn hans silfverskaftade knifvar och gafflar. Derefter går jag på mitt rena med mattor belagda golf, som snyggas hvarje dag, och öfvertänker mina arbeten. Jag skickar till grannbonden för att köpa kaffe, socker, krydaof m. m., som han har till salu. Sist låter jag åter tillreda mat, som vår värdinna, den förträffliga gumman tillagar så delikat, att det är förundransvärdt. Men också har hon vistats 3 år i Stockholm. — Detta folk äter blott kornbröd, som vintertid bakas hvarje dag. Råg brukas icke, ty förfäderna hafva ej infört det. Laxfisket är stundom mycket ansenligt. Mycket tjock och grof skog fitines i nejden af Kengis och äfven högre upp. Vid Ishafvet skola utsigterna vara hiskliga. Stränderna bestå mest fcf ofantliga berg, hvilkas mörna, branta och vida ingröp-ningar utgöra vikarna 27$). Mördare och ogerningsmän - - - - -

276) Samma är ännu i dag, trots vaknad nationalitetskänsla, fallet med största delen af Finlands sydligare hälfts äfven bildade befolkning. Mängen af den eger ganska noggrann kännedom icke blott om åtskilliga vigtiga kulturländer, utan äfven om aflägsna orter i fremmande verldsdelar, knapphändig om eget land, ingen om dess aflägsnare delar.

277) På en tid, d& 2 rutors voro de vanligaste, och mångenstädes fönsterrutor med blyinfattning bos ståndspersoner ingalunda voro ovanliga, tapetserade rum (såsom ännu i några österbottniska etäder på landsorten i Finland) icke hörde till ordningen för dagen, m. m.

278) Kusterna hafva ofta på miltal ij^gen ifrån hafvet inåt lawdet vänligt inbjudande öppning i den liagsmed stranden löpande, tvärbrant i hafvet stupande bergetrackau. Så godt som ingen vegetation trifs på dtana för de n ond liga tafsat »naarna,härifrån skola rymma dit och efter några år komma åta* ned, ehuru till andra ställen än de, derifrån de rymt; äfven skola åfventyrare finnas, som af nyfikenhet gifvfc sig dit upp 279).

Kölden är några dagar här temligt stark. Man betänker sig verkligen, innan man sticker näsan åt norden, den 8omliär känt Januarius rätt, han vill ej en gång till känna honom. En enda blid dag har varit, sedan jag hitkom, och nu skrifves d. 18 Januari 1809. Sagde

, men ej för den värmande solen, tillgängliga sidan af bergen, då åter på sydsidan vegetationen t. o. m. af skog tittar upp s& högt, som den af bergen skyddas mot de öfver dess hufvud framstrykande nordanstormarna, hvårföre man ock stundom, gående i skogen, kan öfverskåda den hel och hållen. Blott i de trånga floddalarna, de enda hamnar och der hafvets ebb och flod är märkligt kännbar, visar det organiska lifvet en gladare och för oss bekantare sida, ty i hafvet och på dess klippor representeras det mindre af vexter än af djur: i hafvet af fiskar och sjödjur, öfver detsamma, på klippor och klippöar af foglar, t. ex. Tobis-grislan (Uria Grylle) och Lunnefogeln (Mormon arcticus), stundom i sådant antal, att de, för menniskofruktan otillgängliga; med sitt flygande åstadkomma ett oafbrutet väsende i luften, nästan i hvarje ögonblick underhålla ett dugg-> regn af träck, samt några arter, så den sistnämnda, gräfvande åt sig till bon hål i guanomassan, vid hvarje den besökandea steg på deras hemvists-skär titta ut och af lappen då pläga gripas i nacken, utdragas och användas till roat.

27 9) Lappar från Norrige, Finland och Ryssland, dessutom norrmän, finnar och ryssar besöka dessa nejder, då

och då äfven fremlingar. Handels- och vinstintresset samlar och bitför dessa den yttersta nordens bebyggare och besökare. Fisket torde af de uorske bedrifvas bäst, äfven skola de*gÖra affärer i skogsprodukter med de ryske, som stå på lägsta utvecklingsgrad och i sina kotar, mer än de andra, äro hemsökta af ohyra, h vil ken der af ingen kan undgås. På denna lider man doek ej heller annorstädes brist i Lappmarkerna.' Fisket befolkar till somrarna tätare dessa bygder. Säd och bröd är en sällsynthet, ty, såsom kändt är, fins t. i ex. finska Lappland den nordligaste hittills möjliga jordkultur vid Enarajärvis södra stmnd*, bestående i kornsådd, som idkas af några få. Hvad s&n ligger derifrån norrut är alltså nomaders och vildare tillhåll»blida dag kunde jag utan vantar dröja en stund i stallet. Dock skola äfven här, fastän mycket sällan, taken drypa i vinterblidan. — En förfärligt stor fors vid namn Muonio skall finnas ofvanom Kengis bruk. Nejden här-emellan skall jag ej glömma. Om min födelsebygd förskjuter mig, skall jag draga mig undan hit. bebygga en af ortens sköna belägenheter, berga ängarna på elfvens holmar, hvilka ha så högt gräs, att det kan räcka en upprätt stående karl öfver hufvudet, på andra ställen till medjan. Här — på en gång i och utom verlden — skall jag lära bygden odla råg, lära den, hvad jag för öfrigt vet; jag skall göra resor till Lappland och nog*-grannare än andra beskrifva Lapparnas folk och land m. m. Här skall jag då gråta öfver den tid, i hvilken jag föddes — gråta, att mitt lif gick förloradt under monarkernas strid om en högre ryktbarhet ! Dock, jag grubblar ju igen, - bort! Jag skall tänka på min värdinna, hos hvilken jag finner så mycken likhet med min goda moder. Hon är, i korthet sagdt, en förståndig, beställ-sam och välvillig husmoder, en god och glad gifvarinna. Sjelfva soldaterna högakta henne. När jag af henne begärde köpa hö, svarade hon: »gå till värden!» Begär jag mjölk af honom, visar han mig till värdinnan; ty ordning råder och bördan delas jemnt af detta aktningsvärda bondpar. När jag ännu tillägger, att jag aldrig hos en bonde sett så många böcker, som finnas på mitt gängtak, så må man tro, att jag lefver så nöjd man kan lefva på 6 graders afstånd från hemmet, dit man ej kan skicka annat än tankar och suckar. — En ny ganska vacker landskyrka finnes i denna socken 280), och detta har jag härförinnan ej anmärkt. — Man kan föreställa sig denna dags köld, ijär jag berättar, att vännen C—8 på några fjerdedelars afstånd från mig ej kunde resa nit för att med mig fira Henriksdagen 281), ehuru han visste, att jag väntade honom, och ehuru han i går sade, att han i dag skulle inställa sig, om han ock blott hade halfva hufvudet, ena handen, halfva magen och inga fotter qvar. Nog af med detta skämt. I dag är det kal-

280) Neder-Torneå kyrka, belägen på en udde sydligt från staden, vid elfvlhs utlopp, venstra stranden.

281) Författarens namnsdag.lare än hittills varit. Man kan knappt andas. Natten nalkas och kölden tilltar. Roligt vore, att nu ha thermometer.

Nu, d. 23 Mars 1809, sedan stillestandet för några dagar sedan blifvit uppsagd t på kejserl. ryska sidan, har jag intet att anteckna om det allmänna. Jag skall dock roa mig med att skrifva något. Vi retirera från Torneå

— der åkrarna vändas med spadar en gång om året, och hackas upp för resten, men hvarest dock exempel gifvas. att den som sått 9 kappar råg, skördat 10 tunnor, att den, som sått 7 kappar råg, skördat 11 tunnor, hvilket skett i nejden af Nikkala gästgifvaregård, — från Torneå, der man bakar gödningen i bullar för att lättare forsla den, och förlorar all mustur densamma — frän Torneå, der få personer så annat än korn, — till Kalix 282).

Under vägen såg jag i Näsby by af Kalix socken en nämndemansdotter vid ' namn Greta, - den vackraste bondflicka, jag någonsin sett. Hon, likasom hela Kalix, talar svenska. Nu borde beskrifningen följa, men den kan jag icke ge. Vore jag målare, skulle jag kopierat hennes sköna vext, hennes hy, ansigtets proportion, de bruna ögonen, det blygsamma behaget, det goda tycket, som var så delikat, att det var rörande att se henne. Hennes uppsyn var så oskuldsfull, hennes löje så skönt, ögonbrynen svarta, fina, läckra, håret mörkt, hennes sätt att vara okonstladt och, enkelt; hon var okunnig om sin utmärkta skönhet, och ingen egenkärlek, ingen bondaktig hvarken blyghet eller glädtighet förställde hennes uppförande. Hon var värdinna för sin gamla mor, och skötte derjemte sin sjuka far. Jag frågade henne på skämt om , hon blef ond, att jag så ofta fordrade hö. En gammal gumma från byn sade då till mig: »Jag mins henne född, men jag har ännu aldrig sett hennes sinne», d. är, hennes ondska. Jag tror detta, ty annars hade naturen stämplat henne orätt. Hon såg ju så god ut, och tillika begripande, men ej lättsinnig.

282) Neder-Kalix (.Ala-Kainuksen pitäjä).Hon öfverlade, om de skulle gömma något för ryssen. Hon besfcref för mig, huru norrländska tunnbröd bakas, huru boskapen utfodras med mossa, m. m. Vore jag der ännu, så skulle jag allt fortfarande tala med henne. Det är stor skada för henne och för den manliga ungdomen, att hon är bland de blomster, som bortdö okända i öknen, utan ans och beundran! Naturen berättigar henne till allt. Slumpen beröfvar henne allt — i detta afseende. Måtte • ingen niding ohelga henne! ty hon känner värdet af qvinnans högsta dygd. Jag gaf henne en varning och reste 28 3). En fjerdedels mil från

283) Denna vackra episod om en bondflicka under kriget i Sverige har synts utg. såsom ett motstycke till den i grefve Björnstjernas anteckningar upptagna om en annan vid samma tid i Finland. Denna, värdig eu skald, förmäler, att, då B. under Paléns öfverbefäh utagerade striden vid Westankärr egendom i nordvestra delen af Kimito-ön, hade efter landstigningen före affaren allmoge hastat truppen till möte för att välkomna den. B. säger: »jag minnes ännu hurusom en stor och vacker bondflicka sprang framför alla de öfriga, grep min hand och kysste den, utropaude: Ack, se svenskar; Gud välsigne dem! Vi skola då slippa att blifva ryssar». Deras underrättelser om slaget vid Sandö hade varit, nedslående, men bondflickan upplyste om, att grefve Buxhöwden och hans stab firade sin seger med ett ståtligt kalas på Westankärr. Détta gaf anledning till det med all sannolikhet om lycklig Utgång företagna försöket artt fånga ryske öfverhefälhafvaren, men hvilket misslyckades. Bedan BjÖrnstjerna redogjort for det afslagna anfallet och reträtten till stranden, säger han vidare om den dag, han nämner den harmligaste i sin lefnad: »inskeppningen började genast. Nu hade böndernas bistånd varit af största nytta; men dlla voro försvunne, endast min raska flicka var qvar — ehuru död. Blék och blodig låg hon der. En fiendtlig kula hade krossat hennes bröst. Stackars barn! Hennes önskan gick likväl i fullbordan, hon slapp att blifva ryska*. — Intagen af denna bild, rörande isynnerhet om den vore sann, och i hopp attlcifnna uppdaga flera detaljer så väl om Kimito- som om Kalix-flickan, hvilka, öfverensstämmande med de omtalta ädla dragen, leunde bidraga till att framhålla totalbilder af p§ en gång till det inre och yttre skona karakterer inom det.kön, vid hvars patriotiska uppförande man i denna kritiska tid^ velat *Bse firågoiL, ehurulätt, och på sia höjd af samma köns bristande intellektuella insigter då härledd, anledning till tadel häfta. Utg. hade önskat (och hoppats kunna det så mycket hellre, som de nämnda individerna också representera den största massan, sjelfva kärnan af folket och dess massiva kärnfasthet derigenom så mycket mer sprungit i ögonen. Om han icke lyckats i uppdragandet af denna parallel som saun, minskar icke folkets förtjenst, ej den aktning, som man är skyldig detsamma, ty, det kunna vi med full Öfvertygelse försäkra, många, ehuru blygsamt för all tid dolda i det tysta, ha otvifvelaktigt gjort sig förtjenta af mer än en borgarekrona. Utg. har af ofvan angifna orsak från resp. orter sökt förskaffa sig alla de underrättelser, som varit möjliga att öfverkomma. De undersökningar, som en aktad medlem af presteståndet i Kimito godhetsfullt i ämnet anställt, ha hvarken på grund af kyrkoböckerna eller berättelser af personer, bekanta med dåvarande förhållanden, visat att någon flicka stupat vid Westankärr d. 2 Aug., ej ens närvarat vid striden. Berättelsen om henne hos grefve B. synes således mer i svensk än tysk mening som en »Gedicht». Om sjelfva slaget må det tillåtas att meddela följande enligt sammanstämmiga berättelser från Kimito, det mesta dock endast af en, den sista der lef-vande deltagaren i striden, men med allt anseende af trovärdighet. För öfrigt se Montgomery . Suchtelen och Michailofski-Danilefski. En del af svenska skärgårdsflottan landade vid det s. k. Salt bruket nära Tolfnäs strand, hvarifrån de sände bud till den närbelägna Böle by för att beställa sex karlar med hästar och kärror ned till Tolfnäs strand för att derifrån upp-hemta kanoner till Westankärr, Dessa karlar och hästar voro snart i ordning och främst bland karlarnc körde vittnet (numera snickareu Granlund på Björkboda), hvilken då var en yngling om 16 år (han är neml. född d. 16 Maj 1792). Hans fader var korporal, men hade kort förut för ålder och bräcklighet fått afsked och sonen var nu beredd att gripa till vapen i fadrens ställe, samt hade redan derföre kortklippt hår, som soldaterna nyttjade. Hpji sade sig äfven vara mycket lifvad af att få blifva krigare och det spratt i alla hans leder af lust att få gå i striden. Kommen ¿ill Tolfnäs strand mötte honom löjtnant Silfverarm (kapt. Sölfverarm hade vid Sandö samma dag fått kontusion, af det följande kan ses att här insmugit sig ett misstag om namnet, kanske en misskrifning, och att här afses löjtn. Silfversvärd, som stupade i denna strid och hvars ¡grafblifvit af gårdens nuvarande egare löjtn. Silfversvau, inhägnad). Nämnde löjtnant befallte honom (vittnet) och de öfriga karlarue köra kanoner till Westankärr. Svenska truppen följde efter. Komne till den backsluttning, som ligger söder om W. placerade svenskarne sina kanoner i skogsbrynet och tågade rakt på

gårdens karaktersbyggnad, der general Buxböwden och några ryska officerare logerade. Dessa skulle tvifvelsutan blifvit tillfångatagna, om ej, såsom ryktet förmäler (men bekräftadt ge nom annan uppgift från Kimito), inspektorskan Hagman på W. hade underrättat ryssarne om svenskarnes ankomst. (I vårt ridderliga bemödande for qvinnokönet ha vi blifvit försatta i nödvändighet att i st. f. ett berömmande bidrag framlägga ett förklenande, så fram t man ej får, h vilket vi älska att tro, härleda gerningeu ur räddsla och ögonblicklig obetänksamhet). Dock voro svenskarne redan så nära, att Buxhöwden ej mer vågade utgå genom dörren, utan hade vittnet sett honom hoppa ut genom fönstret. Ryssarne hade sitt läger på den s. k. Te-gelbruksbackeu norr om Westankärr. Underrättade om svenskarnes ankomst läto de en del af si#a trupper kringgå svenskarne och en annan del tåga emot dem. Dessa åter väntade förstärkning från MÖsunds-sidan, men den nteblef af någon tillfällig, för G. obekant orsak. Svenskarne öppnade striden med de mot dem tågande ryssarne, som uppställde sina kanoner på Qvarnbacken. Berättaren qvarstadnade i striden bland svenskarne. En kula sårade Silfverarms(-svärds) knä,^ men han band sin näsduk derom, för att hindra blodflödet. Men kort derpå fick han midt i pannan en kula, som kom ut genom nacken och ögonblickligt dödade honom. Han hade hos sig haft ett guldur och tre plånböcker med penningar, hvilket allt ryssarne sedan tagit. Flera man både å svenska och ryska sidan stupade. Dock höllo svenskarne ut, ända tills de märkte att ryssarne kommo dem i ryggen från ett annat håll. Då lemnade de förre slagfältet och bröto med fälld bajonett genom den mot dem tågande skaran. G. trodde dock att omkring 100 man af de våra (enl. Montg. 144), råkat i fångenskap; han sjelf, som flydde med svenskarna, fick en kula så nära, att den lemnade spår på hans benkläder. När svenskarne, förföljde i hamn och häl af ryssarne, hunno Tolfsnäs strand, voro de så törstiga, att de lade sig på magen och drucko vatten ur en ho, som för kreaturens räkning var ställd vid brunnen och dit värdinnan på Tolfsnäs öste vatten (skedde detta under brinnandekulregn, så ha vi dock vindicerat hjeltemod nog för mer än eu qvinna). Knappt hade de hunnit släcka sin törst, innan de embarkerade och afseglade. En svensk militär qvarlemnades dock på Böle som bevakning eller något dylikt. Denne blefkort derpå tillfångatagen af kossacker (som fångne officerare nämner Montg. löjtn. Brandt, fänr. Trostadius). Två galeaser, som sven-skarne hade, nödgades de vid samma tillfälle uppbränna, för att hindra deras eröfrande af ryssarne (eljest omtalas, att ryssarna togo två galeaser). Berättaren försäkrar ock, att här alJs-ingen flicka mottagit svenskarna och stupat. Hvilket skulle bevisas.

Motbilden till B:s förträffliga, om ock improviserade flicka, fägnar det oss, att icke blott veta vara sannt tecknad, (ty detta ha vi från första ögonblicket af vår bekantskap vetat), utan det fägnar oss, att kunna förklara, det hon följdriktigt och ädelt utvecklat de förmåner, som vi genom förf. veta bafva blifvit hennes lott, och att, om icke en storartad, uppmärksamhet väckande bana blef hennes del, hon dock, försatt i en sådan verksamhetskrets, skulle värdigare än de flesta fyllt sin uppgift, ty »ex ungue leonem». Genom pastorsembetet i Neder-Kalix har utg. med tacksamhet mottagit bekräftelse på hvad han förut visste och dessutom en mängd andra upplysningar, hvarur följande: Uti Näsbyn af Nederkalix församling, { mil från kyrkan, bodde under 1808 — 09 års krig en nämndeman vid namn Olof Olofsson, död 1812, och hans hustru Brita Karlsdotter, t 1822. „ Dessa makar hade 2 barn. en son och en dotter. Sonen dog i yngre år, dottren Anna Margreta, f. d. 27 juli 1786, trädde d. 27 Juli 1811 i äktenskap med skeppsbyggmästaren 01. Oman, som då tillika blef bonde på hennes fädernehemman, hvartill hon var ensam arfvinge. I detta äktenskap föddes sju söner, af hvilka om sommaren 1857 lefde fyra. Nämnde skeppsbyggmästare

01. O., som de sednare åren äfven var gästgifvare, dog 1844 och hustrun Anna Margreta dog d. 18 Mars 1849 (4t:sta årsdagen af Siikajoki slag). Detta är det hufvudsakligaste, som kyrkoböckerna upplysa. Enligt äldre, trovärdiga personers intyg förestod nämnde A. M , vanligen kallad »Greta», sina föräldrars hushåll under 1808—09 års krig; hou beskrifves såsom lång och smärt till vexten, med bruna ögon, svart och ymnigt hår, godt tycke ra. m. Vidare omtalas hon såsom god maka och öm moder, egande ett i alla afseenden godt namn och rykte, samt utomordentlig arbetsamhet. Hon var sjuklig månganämndemans-hemmanet kom jag till Kalix kyrkoby. FVån kyrkbacken är en herrlig utsigt. En tom stad af nya, obebodda hus -- kyrkstaden - var för mig något nytt. Här hör jag, att fröken M. är från de dödligas antal. Hade icke non bordt få lefva? en god, en skön Hicka! 284).

år före sin död. Hennes kroppsliga och moraliska företräden jemte den omständigten, att hon var en8am arfvinge

till ett stort hemman, lockade till henne såsom flicka många friare, hvilka alla fingo afslag, så äfven den, som sedermera blef hennes man. Han, 01. Oman, tog sig då ifrån Ofver-Tornfeå en hustru, som afled efter ett par år, hvarefter han som enkling ånyo anmälde sig hos »Nämndemans-Greta» med bättre framgång. Alla de tre söner som vistas i församlingen, bo i Näsbyn. Största glädjen hade hon af sonen Gust., som är kyrko-värd och en aktad bonde; hennes aflidne man omtalas såsom mycket skicklig både skeppsbyggmästare och jordbrukare. Flera detaljer hade kuunat erhållas, men utg. icke velat trötta med dessa; ehuru helt säkert tecknande troheten i det lilla, har hpn ansett sig gjort nog (men icke for mycket) för att visa, att' det sköna, sanna, ädla och goda har sin ära så i det obemärkta och ringa, som på lifvets höjder.

284) Hon var en af de tre döttrarna i en flera gånger förut nämnd och ännu oftare påpekad familj, till hvilken förf. inemot två lustrer sednare kom i närmaste förbindelse. — Ehuru icke en karakteristik af förf. utgör föreliggande blads uppgift, meddelas dock följande, för den enskilde vännen egentligen bestämda, dels såsom upplysande om sagde familj, dels såsom med afseende A tiden tillhörande den dagbok, som nu offentliggöres, och af hvilken såsom dagbok det i sjelfva verket utgör det sista, ehuru fragmentariska bladet (ty de följande anekdoterna tyckas vara sednare antecknade -ur minnet), och dels såsom ur förf:s egen ståndpankt belysande hans inre lifs antecidentier, på hvilka uppfattningen och framställningen af hans åsigter möjligen icke ~ så litet basera sig. Yi böra ihågkomma ädla, känsliga själars lott under den upplysning och filosofi, som omgaf närmast förgångna decennier. Bladet är af följande lydelse. »Den 11 Mars 1809. Till — —. Tillåt mig, att i stället för svar på ditt bref af d. 10 Febr. få berätta något hörande till min lefnads-historia, som kan ega värde endast för vänskapen, och derföre med förtroende nedlägges i dess famn. Du vet, att jag redan- •

vid mitt inträde i ynglingaåldern hade godt tillfälle ait göra mindre angenäma betraktelser öfver menniskotna, i anseende till deras egennytta och liknöjdhet vid hvarandras lidande. Hvar dags erfarenhet syntes öfvertyga mig, att mitt slägte, saknande hvareuda dygd, förtjente mitt djupaste förakt; och jag gaf det detsamma af allt mitt hjerta. — Jag sökte äfven, att så of-fentligt jag kunde, förklara hvad jag tänkte. Jag försvarade med hetta och bitterhet inför mina akademiska lärare, att in-gen dygd fanns till. Jag lät ej öfvertyga mig om motsatsen. Man vädjade till mitt hjerta. Jag härledde alla dess rörelser från instinkt, högmod och egenuytta; och jag blygdes icke der-vid, emedan jag tillika afsade domen öfver alla audra. Jag tänkte som Simson*. Min sjal dö med de Filisteer! - och för-blef min mening trogen.

Trött att söka undantag från eö regel, som jag ansåg full-komligt allmän, och ledsen att se flera bevis på dess riktighet, begynte jag älska ensligheten, som gjorde mig tungsint, kärf och otålig vid allt. — Så långt var jag kommen, då min goda engel, i en lycklig stund för mig närmare till en viss familj, den du känner, bos hvilken jag fann allt hvad jag då var trött att söka, ett ömt och ädelt deltagande, förenad med en bestämd vilja, att på det mest grannlaga sätt befrämja andras lycksalighet. Länge misskände jag och emotstod alla bemödanden att förlika mig med men niskorna och med mig sjelf. — Men kunde jag väl emotstå intrycket af en långvarig sammanlefnad? • En ädlare öfvertygelse smög sig oförmärkt i min själ, som efterhand blef ljusare». — — Här slutar anteckningen på bladet, och åtmiUstone så långt, ja en god mon längre hade förf. i utvecklingen af sin verldsåsigt hunnit vid den tid, han tecknar dess föregående faser. Han afbryter väl för tidigt teckningen, men för oss* som nu blott velat kasta en half sidoblick i hans inre, kan den för ögonblicket vara nog. — Det är mer än en gång utg. fruktat, att hafva uttömt sina läsares tålamod, och likväl, då han vill trösta dera med att han för det följande vill bli knapphändigare, är han ej säker på, om han, kanske missledd af kärleken till ämnet, skall förmå hålla hvad han önskade lofva.Spridda drag från 1808 års insba krig.

Den till närvarande finska krig för ryssarna nödiga land- och vägkarta öfver Finland skall, såsom det berättas, Knorring 285) anskaffat derifrån, och skall densamma kostat kejsaren 24,000 dukater.

När en gumma i Yppäri by af Pyhäjoki bad Gud om fred och lugn, svarade en Savolaks-jägare: »Bed icke så, bed endast att vi måtte få angripa fienden!» — En annan soldat af samma korps önskade: »Jospahan vielä kerran senmoisen ropakan saisimme Wenakasta tihä, kuin Revolahdessaik! (»Om vi dock ännu engång finge göra af ryssen en sådan hög af gyttja, som vid Revolaks).

En gumma, som bodde i Yppäri invid vägen, der affären började, blef ensam hemma i gården, då ryssarna inkommo för att plundra. Männen hade bortgått för att ej bli slagna, men hon qvarstadnade för att genom sitt skrik hindra plundringen. Ryssarne slogo henne med flatsidan af sina sablar på flera ställen blå, men hon qvarblef, skrek för lifvet om hjelp i hopp att derigenom locka in någon af befälet. Ryssarna ville besöka bodarna. Gumman följde skrikande efter på gården. Slutligen slog en ryss henne med knytnäfven öfver,näsan, så att hon blödde. Hon ramlade ut ifrån porten och låtsande svimma nedkastade lion sig vid vägen, der ryska armén marscherade fram. En soldat, som märkte oråd, i det han såg henne låta bloden rinna på snön, för att väcka uppmärksamhnt, slog henne med sabeln, men genast kom en officer, tog sabeln af honom, befallde gumman inbäras och såg till att ingen af truppen fick ingå att plundra. Genom sin ihärdighet räddade gumman sin egendom. — Vid ryssarnas reträtt samma väg gingo tre af dem i samma gummas visthus, och radade bakadt

285) Menas troligen det svenska krigsrådet K. ifrån Åbo, hvilken genom vidtutbredda affärer och ett lysande lif gjort ofantliga skulder, så att han snabbt försvann ifrån sitt logis i det s. k. Brinkkala-huset i Abo till Ryssland samt till foljd af den stränga dom, som hans förfarande framkallat, icke fann det rådligt att återvändat till fäderneslandet. Se ang. denna karta not 3, om ryssarnes anfall på Tammerfors.bröd i famnarna på sig. Hon blef det varse, gick till stället och bad ryssarna, omfattande deras knän, att åter-gifva brödet. De lade något deraf tillbaka. Gumman bönföll ännu innerligare. Ännu några bröd kastades tillbaka. När hon allt fortfor att bedja, bortlade ryssarna allt utom ett enda bröd, som de medtogo

Efter affären vid Siikajoki hade ryssarne transporterat till Gamla Karleby 40 slädar blesserade, 4 man i hvarje, summa 160. En mängd lemnades i Brahestad.

— Vid Yppäri räknades 24 slädar sårade, 2 —3 i hvarje, utom dem, som affördes från isen. Från Siikajoki och Yppäri tillsamman hemtades till Nykarleby 500 blesserade. Om man härtill lägger döda på hvardera stället, förlusterna i döda och blesserade vid Pulkkila och Revo-laks, samt vid alla andra affärer, dessutom ihjälhungrade, sotdöda, fångna (af hvilka sistnämda savolaksarne ensamt tagit öfver 800 man), qvarlemnade sjuka, förlorade magasiner, tross, gevär, kanoner, fanor, penningar, hästar,

— så skall man bekänna, att den lilla näfvan finska soldater gjort sin skyldighet, sedan de, för att förena sig, gjort ett återtåg af mer än 100 mil, räknädt från ryska gränsen till Lumijoki kapell i Limingo socken.

Barnen i Yppäri by hafva på stridfältet samlat en ofantlig hop af nela och kreverade granater, 6:&, 3:tt o. s. v. kanonkulor, drufhagel, muskötkulor, skrot etc.; som vid ryssarnas reträtt visades åt dem, hvilka med fasan och beundran betraktade detta.

Också några ord om början af Siikajoki-affären 286). Sedan flera divisioner kossacker, förföljt ifrån trakten af Brahestad 2:a brigaden hela 7 fjerdedels mil under ständiga tillrop af smädelser, påminnande finnarna att skynda o. dyl.; och sedan brigaden, utan att låta oroa sig af kossackerna, midt för deras ögon rastat på landsvägen, ankom brigaden till nejden af Hirvaskari, der qvarter för densamma voro utsedda. Under det brigaden litet stadnade på landsvägen, ledsnade ändtligen brigadadjutanten, frinerre Ramsay, vid kossackernas sällskap, tog 4 dragoner och 4 man till fot under fänrik Berndt Gran-

286) Se vidare dagboksanteckningarna för d. 18 April 1808 jemte noterna dertill.

Finska Kriget. 8feîts befäl, samt red med dragonerna mot dte fiendtligtt sqvadronerna, som gertast drog sig undan. Kort derpå attackerades fältvakten, detta rapporterades och reträtt befalldes. Under denna var det som brigadchefen v. Döbeln fällde det bekanta, förut citerade yttrandet, då han befallte uppställning och begynte slagtningen, efter hvars slut ryssarna erkände: »Ruossilla on dobra väkiä».

Efter ryssarna, som vid Siikajoki klifvit upp i kyrko-tornet för att skjuta, skickades af vårt artilleri en 6 kanonkula, som träffade tornhatten med den verkan, att alla ryssar i hast begåfvo sig ned. — Vid samma affär hände genom en träff, att en kanonkula från finska sidan gick in genom mynningen på en rysk kanon och gjorde den odtiglig. — Två ryska officerare, som vid samma slkg blifvit sårade i låren, Mgo stilla och utan att klaga, under ett träd, skylande såren med sina kappor, tills de tillfångatogos af finnarna, då de utan minsta klagan läto

transportera sig.

Sergeant Munck hade jemte 12 man blifvit afsku-ren vid Siikajoki, bllef borta i tre dygn och ansågs förlorad. På fjferde dygnet kommo de alla tillbaka, sedan de legat ett dygn ingräfda i snön under en buske, och derefter hungrande sökt sig genoqj skogen till de sina.

Under sjelfva affären vid Siikajoki plundrade ryska soldater i gårdarna. Från prestgården, hvarest kanonkulorna genomborrat väggarna, togo dessa marodörer allt löst som de funno. Också påträffades hos de fån—

far, vi vid detta tillfälle gjorde, guldnipper, silfverske-ar, sidendukar m. m., som fråntogs dem. — Klädespersedlar af alla slag och lifsförnödenheter röfvades framför allt. Ur sängkläderna utskakades fjedrarna och öf— verdragen behöllos. — Huru i Hirvaskari by vid affärens början lösegendom och barnen gömdes i en förut dertill inrättad grop, och huru ryssarna, som upptäckte den, härmade de af räddsla gråtande barnen, samt plundrade egendomen, är förut vidrördt.

Ryssarna, som, så länge finska armén retirerade, visat största öfvermod, hafva deremot, tvenne gånger slagne, blifvit klenmodiga och lätt tuktade. Hvar de vid framtågandet med våld togo för intet, der begärde de, vid reträtten, och nekade ické betalhing. På längré afstånd från valplatsen har detta åter ändrat sig. —Flyende från Siikajoki hafva ryssarna meddelat bönderna sm erfarenhet: »att svenskarna ej mera draga sig undan».

— I samma by hände sig, att en af de derstädes efter finska truppernas aftåg inqvarterade kossacker skulle bryta sig in i ett visthus och uttaga foder för hästarna. En bonde (egaren), som varseblef detta uppsåt, gick utan afseende på aen i byn förlagda truppen, fattade i kossacken och kastade honom ett långt stycke från vist-hustrappan. Denne steg tåligt upp, vågade ej ett ytterligare försök, utan gick sin väg.

De i Brahestad liggande ryssar hade efter affären i Revolaks gråtit och jämrat sig, samt i allrastörsta hast begifvit sig derifrån. På ett bord i högqvarteret hade ryska generalen, som visste, att fältmarskalken Kling-spor bott och skulle bo på samma ställe, skrifvit med krita: »adieti! au revoir!»

Vid Revolaks har en savolaksare under grefve Cronstedt, skjutit en ryss med hvart skott, som han lossat. Slutligen fick han sjelf en blessyr i armen, men gick likväl ej bort, fastän kamraterna bådo honom der-om, utan fortfor ihärdigt. När han sent omsider märkte att han mattades af blodförlusten, bad han en kamrat sprätta upp ärmen och binda halsduken på såret. Sedan detta skett, var han åter med till stridens ärofulla slut.

Redan det ovanliga i tiden och sättet för ryska infallet i Finland väckte en allmän håg till ett ovanligt försvar. Ett enda bestämdt steg från de styrandes sida hade både väckt och underhållit en entusiasm, som kunnat blifva af en hufvudsaklig verkan för den rättmätiga saken. Detta saknades helt och hållet. Afskedade invalider, som tjenat i 1788 års krig, jemrade sig att se en fiendtlig magt beträda den fosterjord, som de försvarat med sitt blod, och de voro beredda att möta fienden med vapen i hand. Men i sället för att utdela sådana, blefvo tusendetal gevär sänkta vid Tavasthus under reträtten från gränsorterna. Hemmansegare gingo att låta inskrifva sig till frivillig krigstjenst, men ingen landtstorm blef uppsatt, emedan den ansågs mera hin-derlig än nyttig. Hvad bönder på egen hand sedermera uträttat, är bekant, oéh vederlägger vederbörandes förhastade omdöme.

Att finska armén icke inbröt i Ryssland, utan stad-nade vid gränsen, anses för ett hufvudsakligt fel, hvil-ket ganska otillräckligt ersattes genom den fördel, som drogs af ryssarnas försummelse, att genast och med tillräcklig styrka genom Kuopio gå till Uleåborg. Ömsesidiga fel i operationerna skola sedan förorsakat ömsesidiga förmåner och olägenheter, men detta ligger utom min krets att bedömma.

Första tidningen om finska härens återtåg och om fiendens lycka nedslog sinnena. Allmogen ansåg sig förlorad, och sökte blott rädda för ögonblicket, hvad som kunde räddas. Hästarna spändes ifrån arméns tross-slädor, skjutsbönderna rymde undan. Hästarna gömdes i aflägsna skogar. Man satte barn och qvinnor i säkerhet, undangömde sin egendom - och afbidade handfallen hvad som skulle hända.

Likväl hade hopar af bönder väpnat sig vid gränsen; men deras nit bemöttes dels med köld, dels med förbittring. De understöddes icke* utan försmåddes. Förakt var deras lön.

Fienden ankom till Tammerfors. Ryska officerare skulle der anställa en dans; men fruntimren vägrade att deltaga i en glad fest, under det deras födelsebygd gick att förlora sin sjelfständighet och af en fiendtlig hand väntade sitt ovissa öde 287). Mera lättsinniga hafva fruntimren i några småstäder kring Bottniska viken sedan visat sig, der ögonblickets förströelse qväfde känslan af frihetens förlust.

Österbottens bönder yttrade framför andra en synnerlig afsky för det ryska väldet. Man såg dem bittert gråta, då finska armén lemnade deras hemorter bakom sig. De fingo, för sitt eget bästa, rådet, att bemöta fienden väl — för att ej mera reta honom genom fruktlös halsstarrighet. »Niin täytynee tehä; vainei sydän sitä käske», svarades. Sednare hafva Österbottens bönder satt sig i stånd att angripa, förfärdigat bajonetter till sina skälbössor och flera gånger begärt lof att förgöra så

287) Denna uppgift, möjligen ett rykte under kriget, be-strides från annat håll, äfven af ett ännu lefvande fruntimmer, som bevistat två der af generalerna Uschakoff och Koos gifoa baler på skäl, anförda under Anteckn. d. 10 Augusti. Det föl-, jande i texten bekräftas i m:ll Wacklin s »Hundrade Minnen».många fiender de kunde. På goda skäl har detta blifvit afbojdt af generalitetet — och på sina hemliga utskickades blotta ord ha bönderna antagit det kloka rådet, att tillsvidare ha tålamod och afbida bättre tillfälle.

Sedan finska armén fått inse oriktigheten af den åtminstone till Yppäri-affären och Löwenhjelms tillfångatagande högst san nolika förmodan, att den vore ämnat att norr om Bottniska viken föras till Sverige, har munterheten och tapperheten återkommit att lifva trupperna* Man har blifvit nöjd med sitt tillstånd. — Någon enda vekling af befälet förbannar allt af den oreak, att han icke kan ega alla sina vanliga beqvämligheter. Också ha somliga lemnat sig efter för att bli tagna.

Sedan vi kommo till Pattijoki, angrepo frossfebrar och styng en del af armén; den förra sjukdomen isynnerhet alla dem, som förlidet år gjort pommerska kampanjen. I slutet af Maj var de sjukas antal öfver 1,000 man.

En rysk officer frågade i artiga ordalag en landt-flicka af bättre uppfostran i Kalajoki: »hvad folket tyckte om ryska kejsaren, som nu hade blifvit landets herre»? — Plickan svarade, att det var mycket för tidigt att fälla något omdöme om kejsaren; men att ingen kunde annat än hata ryssarnas plundringar och våldsamheter i enskildas hus — Detta försigtiga, men tillika frimodiga svar gjorde officeraren brydd, så att han endast genmälte, att det ålåg en hvar att hålla sig stilla och ej bry sig om resten.

Kapellanen Borg i Ylivieska af Lohteä socken hade afrådt bönderna från att enligt ryssarnas lysning gifva hästar till deras transportskjute. Detta hade länsmannen berättat för ryssarna, hvilka spanat efter kapellanen, en gammal gråhårsman, för att gripa honom. Hans sjuttonåriga dotter 288) hade gömt honom på en vind, medan de sökande ryssarna voro på bostället. Men under det officerarne voro i rummen, begynte gubben, som var lungsigtig, att hosta på vinden. Så snart flickan hörde det sprang hon upp från sin plats med munter

288) Utg. bar hört uppgifvas, att denna dotter vore den ännu lef vande en kan efter sista hospitalsläkaren på Korpholms dårhus d:r J. G. Staudinger, Beata Helena, då icke 17, utan 20 &r gammal.oeh lugn min, tos en tillhands varande fiol, bar den åt

sin bror och bad nonom roa de fremmande, hvilka anfördes af en löjtnant Pistoiekors, som kunde svenska. En far, som eger en så fintlig dotter, se vi, är trygg äfven bland sina fiender.

När kosBackerna i Himango kapell af Lohteå skulle taga får ur fähuset på ett hemman, slogo qvinnorna dem med såstänger. Då detta ej hjelpte, började de vinka och ge tecken åt skogen till, likasom att påkalla hjelp derifrån. Kossackerna sprungo genast till häst, redo bort och in på ett annat hemman, der de utan vidare omständigheter stulo ett får och i flygande fart redo till de sina.

Likaså kommo 7 stycken kossacker till ett hemman i samma kapell, för att med egen hands rätt skaffa slagt. Hemmanet var folkrikt och hade 9 handfasta unga karlar. De förra vågade sig derföre icke ned från hästarna. En skälmsk piga skrämde dem sägande: »svensken kommer». Genast redo ryssarna omkring knutarna för att rekognoscera och — försvunno.

Uti samma kapell hade ryssarna plundrat sig till en båtlast med kläder, seltyg, matvaror o. s. v., samt skulle dermed begifva sig öfver strömmen, då det föll en bonddräng in att kläda sig som svensk soldat och gå ut till åstranden 289). Detta hade åsyftad verkan. Ilye-sarna sprungo bort och lemnade bytet, hvaraf enhvar tog igen sitt.

Ryska befälet har alldeles icke bemödat sig att upptäcka dem af sitt folk, som ströfvat omkring och plundrat, men hafva de genom de förlorandes omsorg blifvit upptäckta och öfverbevisade, så ha de straffats barbariskt. Fem sådana tjufvar fingo i Lohteå 300 prygel hvar. Man klagar mindre öfver kossackerna 290) än öfver fotfolket.

289) Äfven denna å kallas Raumo-å, och bör ej förvexlas med ett liknämndt vattendrag mellan Torneå elf och Kaakama-joki.

290) Dessa Malorossianer torde ock, så brännmärkta de än äro för sin grymhet under stora ryska ofreden (under hvilken tid äfven ryssarnas motståndare Carl XII tillät och befallte sina svehskar tilltag, hvilkas hårdhet miste högt ogillas), samt, så mycken råhet ock vidlåder dem, likväl, tillföljd af nationai-En ryas, som förbrutit sig och tillika blifvit sår^d vid Yppäri, fördes jemte andra till Gamla Karleby. När han var öfvergifyen af läkaren, blef han utförd, fick 40 slag på hvardera sidan och dödades slutligen. Då stadsboerna frågade, hvarföre sådant skedde, svarades: »på det han må slippa med så mycket lindrigare straff i evigheten».

Öfverallt på de orter, ryssarna lemnat, sågos spill— jade dörrar, förstörda skåp och fönster, nedkastade kaVel-ugnar, söndersablade bord och stolar, blåslagna menni-skor m. in. På boskap gjorde de mycken skada. Man varseblef alltid under marschen genom landet, huru myc^ ket befälets karakter influerat på truppens uppförande.

En sådan framfart, delvis en nödvändig följd af de behof, ryska hären fick vidkännas, men till det mest& en följd af gemenskapens rof- och bränvinslystnad, uppretade finska soldaten, som med förtrytelse åhörde menighetens berättelser qm dess olyckor. Ryssen för såle^ des genom sina egna gerningar krig emot sig sjelf. AU förstoring i sköflade byar m. m. i slagna, flygtande och förföljda invånare skapa nya stridsmän, väpnade till sitt och landets försvar.

I Gamla Karleby hade en bokbindare, en smed och några bönder tagit från der liggande ryssar 100 stycken gevär med tillbehör. De två förstnämnda upptäcktes och måste 8pringa gatlopp. För denna orsak hade borgmästaren derstädes Winge29t) 3 veckor hållits i fängelse på vatten och bröd.

Från samma stad medförde ryssarna femton stycken liderliga qvinspersoner, hvilka de under sin vistelse i

karakter ooh, i synnerhet hvad den stora massan angår, ännu stå öfver de s* k. Stor-ryssarne. Såsom grund bärtill bör man ihågkomma att kossackerna under Catharina Il:s tid alla Yoro fria (äfven slägtingar och vänner af de förnämare familjerna, som bodde på egendomsherrarnes område, gjordes till dessas lif-egna), äfvensom derai ännu till någon del traditionelt fortlef-vande friare institutioner.

591) Sedermera titulerad lagman, var landtdägsman 1809 och torde jemte landshöfdingen Stichäus i Tavastehus, en mycket verksam embetsman, och superkargören Bladh hört till d? flitigaste ledamöterna i ekonomi-utskottet.Gamla Karleby uppklädt; men några mil utom staden hade de fråntagit dem allt af värde som de medförde, och låtit dem hud9trukna gå hvart de ville.

Till ett kapell i Kalajoki socken kommo, sedan ryska armén retirerat derifrån, genom misstag om vägen, två handelsryssar med mycket varor och penningar. Några bönder fingo tag i köpmännen, redde sig till att döda dem, och Täto ej beveka sig af deras böner och anbud att få alla medhafda varor och penningar, utan togo lifvet af dessa olyckliga, dels af penninge-, dels af hämndlysnad; men sitta nu i svenskt häkte Och undgå visst icke rättvist straff.

Under sin reträtt, som skedde i språng, uppbrände ryssarna alla större broar och närbelägna qvarnar, för att förhindra oss i förföljande. I Lohteå brann tillika med bron J qvadratmil skog. I samma socken gjordes fem försök att påtända en stor bro, men, då den icke brann, halfsågaaes syilarna, på det att de skulle brista under finnarna; men vi hade fått veta deraf förut.

Det berättas, att ryssarna i sina skansar vid Kaukko bro norr om Gamla Karleby äfven haft målade trädkanoner

för att skrämma finnarna i fall af rekognoscering eller anfall. Nämnde bro är af ovanlig längd, och hade vid dess södra sida på en backe förskansningar blifvit af ryssarna mycket omsorgsfullt gjorda för sex kanoner att bestryka bron, men ryssarna drogo sig frivilligt ur dem likasom ifrån Gamla Karleby 292).

Ryssarna nyttja jemväl psychologiska och ganska verksamma medel att bibehålla sig vid besittningen af Finland. Edgången, den låtsade tryggheten om evärd-lig besittning, hvilken i alla lysningar flitigt predikas, den geometriska uträkningen om omöjligheten för Sverige att återtaga landet från det mägtiga Ryssland, ar-rangemangerna om boställsarrenaeringen, och andra dy-

292) Då denna bro vid finnarnas reträtt om hösten brändes, lärer en underoffficer Hacklin vid åboländningarna (bror till den allmänt kände blinde flöjtisten af samma namn) och en läkare Heman (svensk) varit de sista som retirerade. De hade för länge dröjt på södra sidan, så att bron redan var antänd, men ridande på en häst skyndade de undan lågor och fienden, läkaren framför på hästen rättfram, krigaren bakfram, för att försvara återtåget!!lika, som visa dem vara hemmastadda och husbönder, m. m. gör den verkan, att det kortsynta folket till slut begynner tro det skola så vara, begynner fälla händerna, vänja sig vid tanken att vara ryssar, anse sig förbundna af sin påtvungna ed, och blifva, om ej verksamma för ryska intresset, åtminstone overksamma för det svenska. När härtill lägges det offentligt kungjorda löftet om ersättning för de skador, ryska armén tillfogat folket, ryssarnas fogliga framfart i midten af landet, deras försig-tighet i sina krigsrörelser, verksamhet hos dem, som varit missnöjda med svenska regeringen och sin förra ställning, samt hos dem, som blifvit förledde af de ryska proklamationerna; så synes, att mera genom list, än genom magt blifvit gjordt till Finlands införlifvande med Ryssland.

Flera i Siikajoki tillfångatagne och till landet skickade soldater, ankommo till armén till fots och på egen bekostnad. Äfvenså kommo många af dem, som varit på Sveaborg, hvars intagande genom förräderi ansågs i den grad omöjligt, att man vid armén ännu då trodde Cronstedt redlig, när han var offentligt dömd fridlös. Man räknade nemligen på svensk tro, på Cronstedts krakter, och hans, såsom man menade, inåldrade trohets-principer, man ansåg hans ingångna kapitulation för en fint sammanväfd list till att draga ut med belägringen in på Maj månad, h varefter han ej kunde tagas med våld. Man förmodade, att han vid kapitulationens utgång skulle låta inom fästningen arrestera sig och sålunda uppdraga befälet åt en annan, som då vore i stånd att försvara fästningen. Men detta gråa hufvud,# som förut troget tjenat fosterlandet och lefvat redligt in i siö ålderdom, skulle dock af hämnd, att hafva blifvit flyttad från Stockholms eskader till Sveaborg, för en eländig lidelse och för 60 tunnor guld sälja sin rättighet till verldens högaktning, och ådraga sitt namn ett evigt bränmärkel! Ehrensvärds minne ensamt hade bordt hålla den mest förhärdade bof tillbaka. Ryssland, som alltid mottagit förrädarne från andra nationer, ser honom nu (ännu icke) guvernör i Kiew med omkring 200,000 (?) rubels årlig inkomst och dekorerad med etjernor 293) — Det är ock

293) Det mer eller mindre sanna i dessa yttranden ärbekant, att Sveaborg ej hade det förråd ammunition, som kronan betalt för detsamma. — När man också vet, att Svartholm gick öfver genom Gripenbergs 294) förräderi, så inses att Ryssland ej kommer att ha någon heder af sin eröfring, om den göres.

Hade förrädaren icke varit i stånd att beräkna all den olycka, han åstadkom, så vore han mindre brottslig, mindre föraktlig. Honom drabbar skulden för Sveriges skada af Sveaborgs uppbyggande, af ilottan med dess kanoner, fästningens beväring, förråder, blod och förluster vid dess återtagande, olyckor under ett derigenom förlängdt krig, svårighet att återtaga hela landet, kostnader för oskyldiga, den allmänna nödens förökande, — kanske Finlands eviga mörker och träldom under ryssen! Hvilka brott!!

Förrädaren Cronstedt är vid armén obeskrifligt föraktad. Vid första officiella underättelse om fästningens öfvergång undföll en förbittrad officer denna utlåtelse: »Nå, fins det då ingen djefvul, som drager honom i nedersta helvetet»?

Vid Sveaborgs öfverlemnande ropade Cronstedt farväl åt lifregementet, men fick intet svar. Han ropade ännu en gång; intet svar. Utan ett tredje försök gick han sin väg. Så högt förtröt hans uppförande soldaten.

Kapten Wärnhjelm 295) lånade af sin far 500 rdr för att vid samma tillfälle liqvidera de ännu innestående lönerna för soldaterna vid hans kompani. Hade denne ädle ej varit värd att rädda Sveaborg?

Afunden tränger sig jemväl i den allmänna nödens stund, att förderfva. Vår ojemförlige grefve Cronstedt (hvi heter han ej annorlunda?) tadlas och hatas af vissa

dels kändt, dels kan det numera i alla delar föga bevisas, det intas såsom betecknande tidens mening. C. var eljest såsom menniska ooh befälhafvare aktad ocb älskad.

294) C. M. G., se Montgomery, om Svartholm, isynner* het sid. 41.

295) Död som landshöfding i Wasa län, sedan han förut tjenat i Ryssland. Något superlatift i nästföljande uttryck, likasom — ehuru i motsatt riktning i det närmast föregående kan spörjas såsom följd af de känslor, hvilka dikterade det föregående.förnäma, för det han utöfver sina ordres gjort nytta, då han kannat.

När fjerde brigaden (Cronstedts) gick i Maj månad öfver eJfvar och åar hit nedåt, hände stundom att blott ena meden af kanonslädarna var ofvanpå isen, den andra skar igenom. Man kastade sig på slädarnas bakbräden, emedan de sjelfva gingo öfver bräddarna i vatten. Ammnuitionsvagnarna gingo fortast för att ej bli våta. Detta omtalades i Brahestad af löjtnant von Becker.

De i Kuopio stående ryssar hafva i fem dagar svultit, af orsak att Sandels genom kapten Duncker tagit, jemte 200 fångar, (hvilka sedan afsändes, och d. 10 Juni ankommo till Uleåborg), en transport af 500 hästar, som skulle proviantera armén 296). Men emedan expeditionen skedde på båtar, kunde intet bergas utom 30 kuli mjöl, utan uppbrändes. Det skall hafva varit något ser-deles att se, huru de antända ammunitionsvagnarna, lastade med limmade, färdiga patroner, hade utkämpat en strid sinsmellan, då patronerna puffade i rök. Sandels hade vid nämnde tillfälle fått 14 dödskjutna och 4 bles-serade. Ryssarna hnnno ej lossa flera än 2 kanonskott, innan finnarna fördrifvit dem. Också var Sandels s& säker på sin uträkning af lycklig framgång, att han ordentligt inviterat några herrar och fruntimmer till en holme i närheten, att åskåda tillgången. Bland de bjudna var lagman Schoultz’ 297) herrskap. De inställde sig riktigt och sågö affären.

Bland de omnämda, af Sandels genom Duncker tagna och d. 10 Juni till Uleå komna 200 ryska fångarna voro 7 stycken qvinnor i manskläder. Afven skall

¿96) Afser Paukarl ak s-affären d. 25 Juni: hästarna voro 370; de uppgifna f&ngarna togos, såsom man äfven af datum finner, vid föregående strider.

297) N. F. v. 8., sedan vioe landshöfding öfver Wasa län efter ryssarnes fördrifvande från nämnde stad, hvarifrån han undan dem om hösten begaf sig till Uleåborg och der på någon tid (28 Sept, t. 23 Nov.) fick anställning, bade förut varit häradsböfd, i Rautolampi. Hans reträtt undan ryssarne sammanhängde med hans relation om plundringen i Wasa (se bilagan I.). Han var fader till sångerskan numera fru Joh. Brand.den unga, späda, qvinligt sköna och högbröstade löjtnanten, som i Brahestad ömmast begråtit en derstädes af sina blessyrer död major, med säkerhet varit en qvinna.

En flicka af bättre börd såg ett par kossacker i be-råd att taga hö, utan att det var betingadt eller betalt. Hon nekade dem, de lydde icke. Hon tog ett spö och slog den ena. Den andra hotade slå henne med sabeln. Hon hotade tillbaka med sitt spö. Kossacken kunde ej underlåta att skratta, 6tack sabeln i skidan och gick. Den första kossacken återgaf något af höet, men medtog det öfriga.

När kossackerna vid sitt aftåg voro sysselsatta att sönderslå fönstren på ett bondhemman i Soklot by af Nykarleby socken 298), kom en sjöman och nekade dera att göra så. Alla de öfriga redo bort, men en upptog sin pistol och aflossade den mot sjömannen, träffade likväl icke. Den sednare blef uppbragt, tog en stör och jagade efter kossacken, som red undan. Medan sjömannen förföljde sin fiende, kora en annan kossack och slog med sabeln sjömannen i hafvudet, så att han stupade, men snart åter repade han sig, fattade sitt träd i handen och slog sin motståndare från hästen, hvarefter han vände sig mot den andra och gaf äfven honom ett hugg så, att han föll. Båda begärde pardon, då de sågo flera karlar samlas på gården. Sjömannen blef emellertid handfallen af sin

blessyr, och kossackerna sluppo 'undan.

Vid Nykarleby sköto våra artillerister blott mot em-brasyrerna på ryska batteriet, ufan att röra det öfriga af vallen. — Vår hela förlust vid Nykarleby, der vi inmarscherade midsommardagen kl. 7 om morgonen, utgjordes af 2 dödskjutna och 2 blesserade 299).

Då ryssarna intågat i Nykarleby, hade truppen under marsch med hög röst sjungit en strof af innehåll: »här intåga ryska gossar; Finland är ryssens ego». — Vid reträtten derifrån drefvos de genom staden i fullt

298) Af detta namn finnas två byar några fjerdedelar nordligt från Nykarleby stad, den ena Stor-Soklot åt hafssidan ve-sterut från vägen, den andra Lill-Soklot invid stora vägen till Sundby och Jakobsstad.

299) Klockslaget anges af Döbeln till ¿5; Montg. uppger blott 1 dödskjuten.språng af befälet med sabeln i hand, hvilket icke ens skonade dem, som vid affären norr om staden blifvit blesserade och ur hvilkas sår bloden rann på gatorna vid deras aftåg. Vid detta hade mången ryss i harmen sönderslagit fönstren på många ställen i staden, genom att i förbigåendet sticka bajonetten in genom rutorna.

När ryssarna vid afmarschen från nämnde stad uppbrände bron, sprang öfverste v. Döbeln, adjutanten Ram-say, M. A. Blum m. fl till bältet i vattnet, för atf söka vada öfver, men förgäfves. Ryssarna hade äfven fört alla båtar öfver strömmen till andra stranden, och huggit hål i botten på de största och bästa. En sjöman simmade då öfver strömmen och hemtade en båt, hvarmed manskapet öfverfördes, så att våra trupper dock inom två timmar kunde förfölja fienden, ehuru dervid ej togos flera än omkring 70 fångar. — Enligt depescher, tagna af en omkommen rysk 1 ’ 1 11 *nas för-

En rysk kapten, som stuckit sig undan i en af ryssarna öfvergifven redutt, framhemtades derifrån och gjordes till fånge. För öfrigt fur»nos ryssarna benägna att af trötthet gifya sig fångna. — Ryska soldaten hungrar och lider otroligt. Han spisar vatten och bröd, exerceras och hudflänges grymt alla dagar. Deraf låter det förklara sig, hvårföre de så gerna ge sig fångna Högst sannolikt är det, att proklamationer till ryska armén skulle hitföra större delen deraf. Man har föreslagit detta medel; men den svenska redligheten och stoltheten föraktar alla nedriga utvägar t. o. m. att förstöra sin fiende. Annat är förhållandet med ryssarna. De falska kungörelserna i tidningar o. s. v. om ryssarnas segrar, hvilka aldrig vunnits, hafva i sin mån bidragit att de-kuragera finnarna, och att bestämma dem för ryska partiet. Men å en annan sida skall väl Finlands intagande försvåras genom ryssarnas föga ordhållenhet i sina proklamationer, deras grofva, för många uppenbara lögner om sina segrar, deras strflfverier, officerarnes försumlighet att uppspana och bestraffa förbrytare bland de sina, genom grymheten, i det bönder bindas vid väggar och stingas ihjäl, skjutas, strypas, få gatlopp o. s. v.

Finska flickornas hjertan sägas varit en långt lättare eröfring för de ryska officerarne än finska landet för

lust dock stigit till 100 manryska arméen. De flesta flickor skola Varit nog lättsinniga, att förälska sig i dessa smutsiga uslingar, som stjäla jemte sin soldat. — Ryska soldaterna äro så svaga, att fyra karlar bland dem måste (i Kuortane) hjelpös åt att bära en vattenså. Likaledes hade en soldat hittat en half tunna mjöl i en säck uti en åker, men ej orkat medtaga den. Under det han gick att söka hjelp, bar ega-ren mjölet till annat gömställe.

Finska officerare begärde i Nykarleby (före slaget i Lappo), att få anställa dans, men fältmarskalken svarade: »först skola vi slåss, och sedan dansa».

Finska arméns officerare hafva i mängd legat sjuka, mest i skamliga sjukdomar af alla grader.

Det väckte ond blod ibland det skickligare underbefälet, att se barn utnämnas till officerare. En ung D—g 300) gick i Nykarleby till en bod att köpa lakris. Der träffade han fältmarskalken, som frågade, »om han ämnade blifva en dugtig karl»? — »Ja!» — Han blef fänrik. — En \\ år gammal Q—n301) blef detsamma, likaså en V.(?) Schantz 302). — Gamla förtjenta och skickliga män stå deremot ännu och för evigt glömda 303). De nämnde befordrade voro alla adelsmän. Hvilken despotism I hvilken partiskhet för frälset!

Två bönder, som dödfct en rysk kurir, blefvo vid Munsala by, 5 fjerdedels mil söder om Nykarleby, arkebuserade af ryssarna.

Vid vesterbottningarnas försök mot Wasa hände, att i en by utom staden 304) sju ryssar gått upp på en vind

300) Troligen v. Delvig, hemma från Kiviranta i Hvi-this, kaptensson.

301) Troligen v. Qvanten från Tvrvis.

302) Man har sagt oss, att det vore Vilh. S., sedermera löjtnant, boende å det s. k. bränneriet vid Björneborg.

303) Avancemang till ofiicersgrad berodde af gunst hos chefen; tjensteår och förtjenst kunde opåtaldt förbises. Vid ytterligare befordran, som verkställdes genom ackord, bragte för mögenhet de unga och rika förbi de fattiga, om ock aldrig så förtjenta officerare.

304) Hösvesi, { mil från staden, nedanför östra sluttningen af den s. k. Högholmsbacken vid gamla vigen i ett hus, tillhörigt en gumma, »Bohmskan*. Det är i samma by, eomoch genom gluggen sköto på svenskarna. När dessa skulle skjuta tillbaka, ställde ryssarna ett spädt barn i gluggen, hvilket de medtagit på vinden för att sålunda hindra svenskarna från att skjuta. Desse betänkte sig något, men skjöto dock tifl slut, då ryssarna ej upphörde att gifva sina salfvor, och att efter hvarje salfva ställa barnet i gluggen; men hvarken barnet eller någon af ryssarna blef skadad. Som svenskarna ej kunde känna antalet af ryssarna på vinden, beslöts, att tända eld på huset. Sedan detta skett, kröpo ryssarna fram, 7 till antalet, och begärde, krypande i stoftet, pardon, men bönderna, som förenat sig med den svenska brigaden, slogo dem ihjäl.

Vesterbottningarnas olycka i Wasa hämnades genom ett grufligt nederlag bland ryssarna vid samma tillfälle. För öfrigt skall Bergenstråle sjelf varit vållande till nederlaget, emedan han, som trodde sig fallit i onåd (då han beordrades under fältmarskalken, sedan han från Norge skickats till Finland efter affordrad förklaring, hvarföre han ej inbrutit i Norge m. m.), hade af hämnd och högmod försummat all varsamhet, gått med oladdade kanoner, utan att rekognoscera för sig, in i Wasa, der döden mötte på alla sidor. Han sjelf oqh största delen af brigadens befäl äro tillfångatagne, sedan brigaden förut på landet tagit mycket fångar af ryssarna och slagits som lejon 305).

ett par hemman innehafvas af en bonde, Reeth, b vilken anses härstamma från adelig familj, kanske den under N:o 598 i Stjern-mans adelsmatrikel som utslocknad betecknade. I en grannsocken funnos ännu nyss medlemmar af en ursprungligen som skottsk ansedd slägt, Mornay?

305) Med oladdade kanoner torde intåget ej skett, åtminstone visade man före den totala branden d. 3 Aug. 1852 det hus nära tullen, der svenskarnes första kanonskott träffat och genomborrat väggen. Gamla Wasaboer berätta, huru Bergenstråle i lugn sittande till häst och rökande sin pipa, fört befälet der köpmans- och postgatan skuro hvarandra och striden utfördes emot de utmed den förra både från norra sidan åter-in ryckande och från söder (Toby något öfver en half mil från staden) ankommande. Dessa sednare hade, underrättade genom skjutningen, satt sig i marsch, ty på vägen der de stodo, hadeOm de personer af Wasa borgerskap, som jemte ryssarna sköto på vesterbottningarna 306), gjort det af tvång (såsom det säges), och ej af nit för. Rysslands sak; så var ett sådant tvång lika opolitiskt som omoraliskt. Hvem tvingar en bror, att mörda en bror, en son sin far? Äro ej svenskarna bröder, är öfverheten icke far?

I Wasa har ryssen vid sitt aftåg plundrat grufligt, stuckit en köpman 307) ihjäl vid sidan af hans fru, som räddat sig ut genom fönstret o. m. dyl.

För att simulera en större styrka än den verkliga, hafva ryssarna öfverallt plägat marschera ut på en trakt af städer och byar, sägande sig måste gifva rum åt anlända succurstrupper, och inmarscherat i andra gårdar af samma orler, samt således hvarje dygn endast bytt qvarter med hvarandra; till följe hvaraf det varit svårt att få reda på deras verkliga styrka.

I nejden af Wasa exerceras omkring 2,000 bönder, hvilka fått 3 kanoner af Bladh och befäl af Vesterbot-tens regemente, som derstädes stuckit sig undan vid massakern i Wasa 208). De beväpna sig sjelf med sina skäl bössor, hafva bundit ett hvitt band på hattarna, gjort sig bandoler af granbark, begärt att befälet skulle

lurande bönder nedskjutit flera de beridna ordonanser, som skulle framföra befallningen att inrycka. MSnga

påstå, att Bergen-stråle och flera af officerarne onödigtvis läto taga sig tillfånga; vi vilja icke afgöra sanningen deraf.

306) Att sådant skett, har utg. ej hört bekräftas. Detta är troligen ett krigsrykte.

307) Bådraannen Roundell i hans gård i hörnet af nyssnämnde gator; hans enka lefver ännu. En annan handlande* Hoflfrén, bosatt vid kyrktorgets nedre sida, blef skjuten af plundrande ryssar, då han ej nog snabbt fann nyckeln, att för dem Öppna sin bod; äfven hans enka liar lefvat till sednaste tider. Bland personer, dem utg. hört nämnas, att ibland innevånarne i Wasa af ryssarna bortförts inåt landet (Ylistaro kapell) och der fått gatlopp samt sedan, vräkta i landsvägsdiket, fingo sköta sig sjelf, påminner han sig snickaren Fridal, tunnbindaren Palm-löf, arbetskarlarne Lajander och »Kustorin», af hvilka åtminstone den sista derigenom erhöll en svår åkomma för hela lifstiden.

308) De två sista uppgifterna tomt rykte, det första har någon grund, men är öfverdrifvet.slå den af korpsen, som ej gjorde sitt yttersta bemödande att lära exercis och subordination, kastat upp batterier för sina kanoner o. s. v.; hvilken entusiasm!

Bondsoldaterna i nejden af Wasa hafva tagit 89 lif— kossacker med sköna, lurfviga hästar, hvilka blifvit böndernas egna, emedan dessa ej sortera under krigsar-tiklarne.

En kossacklöjtnant, som tagits af bönderna i samma trakt, försvarade sig så tappert, att han har 37 bles-syrer, bland andra en så svår i hufvudet, att hjernan med sina ådror synes genom öppningen. Han har äfven blifvit stucken med en eldgaffel, samt afhuggit en bondes arm och klufvit en annans hufvud under sin strid.

Två bönder också i närheten af Wasa hade skjutit en rysk kurir ihjäl och rymt till skog. Ryssar kommo till byn, hvarifrån bönderna voro hemma, och hotade att bränna den, om brottslingarna ej framskaffades. Det skedde — och de arkebuserades på stället.

Hvar månad skall kriget i Finland kostat svenska staten minst 150,000 riksdaler. — Alltsedan reträtten upphörde, har kriget på vår sida förts efter nya systemets esprit: spridt, från centrum; emot magasinerna, med minskad och lätt rörlig tross etc. etc.

En bonde ifrån Kauhava följde, såsom åskådare, armén åt Lappo. Under det han då gick i skogen, fann han ett ryskt, gevär. Dermed kom han glad fram till Björneborgarne: »Gif mig nu blott ammunition, så följer jag med!» Han fick, och följde med, sprang hvar han tyckte det vara bäst, riktade noga, sköt tre skott, träffades af en kula och — dog knall och fall.

I slaget vid Lappo kyrka glömde soldaterna sina sår, och talade ej om annat, än huru fienden skulle fördrifvas. På lika sätt gjorde officerarne. Gyllenbögel, då han låg blesserad, uppmanade sitt kompani, att det oaktadt gå fram mot fienden och ej beklaga honom.

Trettioettusen patroner blefvo af finnarna uppskjutna vid Lappo, och likväl uträttades det mesta genom storm.

Ryssarna uppbrände sina döda och sårade i Liuhtari by, den de under slaget antände. Äfven kastade de sina lik i ån, som flyter förbi.

I Lappo funnos två stycken 8:# metallkanoner ochen haubitz, sänkta af ryssarna i ån. En gosse, som simmade, blef dem varse, hvarpå de upptogos.

Dagen efter slaget, oeh några följande, fingo soldaterna extra förplägning.

Våra militärkorpser gjorde sammanskott till de mest nödlidande i den af ryssarna uppbrända byn (Liuktari); summan steg till 600 rdr.

Till den vid Lappo dödskjutna Qvantens enka gjorde brigaden straxt efter affären sammanskott af omkring 800 rdr.

Bönderna hade tagit två ryska kurirer jemte deras depescher, utfärdade af Rajeffskij och ernade till Bux-hövden.

Den ena innehöll, att finska bönderna ej kunde styras, att eld oeh död ej afskräckte dem från redning, att deraf spåddes mycket ondt, isynnerhet om svenska generalitetet skulle förstå att begagna sig af denna omständighet. — Den andra depeschen försäkrade, ätt Lappo skulle försvaras, kosta hvad det ville.

En rysk tolk kom från general Raieffskij till Kuor-tane prestgård att låna tallrikar, och ojöd pant. Frun ville ej taga: »tag bara, nog känner jag folket!» — Hon tog ej och miste tallrikarna samt en thekanna, lånad åt en rysk kapten 309)

Major F. har ingen moralisk uppfostran. Han lät qvittera sig 9 r:dr b:co för 9 r:dr rgs, som han utgifvit. Hän tog kärror med våld för halfva priset o. dyl. Sådana tilltag minska svenska krediten hos allmogen

Ryssarna togo i Lillkyrö utan skonsamhet brödet ur ett tiggarebarns påse.

Det säges, att öfverdådingen Fleming antändt minan under Gustafssvärd. Om så är, lefde han som en skälm och dog som hederlig karl 310).

309) På Lappfjärds prostgård inknöts för ryska officerares räkning efter slutad måltid bordsilfret i bordduken och följde med vid påskyndad reträtt.

310) Friherre Otto F., omtalad i tjogtals anekdoter för sin utomordentliga styrka och sitt öfverdåd. Han var son till den sista rika innehafvaren af en mängd Flemingska gods i Finland, men hvilken under ett långvarigt fritt lif i Paris skall befallt sina förvaltare att sälja det ena godset efter det andra för att med köpeskillingen klubba pariserbjörnarna, Han vari ett föregående äktenskap far till den vid Pybäjoki skjutne öfverste Fl. och till en possessionat, egare till Autis och Ahtis i Le ra o. Denne sistnämnde, bosatt på Autis, hade just när han skulle åka ut gifvit ain kusk någon befallning, men, antingen kusken ej var nog myeket slaf, eller huru saken hängde ihop, alltnog, fri herren tog sin pistol och nedsköt genom det öppnade vagnsfönstret kusken ögonblickligt. Efter ett sådant tilltag, anseende sig mindre säker i hemlandet, sände han bud efter deu på hans andra egendom boende kornetten vid li(dragonerna Luthman och tog honom med sig först till Abo, sedan från det svenska området till Ryssland. Efter någon tid återvände herrarne och, »der ingen anklagare är, der är ingen domare», — F. gick fri. Exempel på dylika obeifrade, kanske obevisade, men ingalunda obevisliga dåd inom aristokratien vid dessa tider finnas fiera, så t. ex. i närheten , hämndemordet på major W. å N. i W. För att efter denna digression återkomma till Otto F. och den på Sveaborg antända' minan, hvarigenom en förfärlig explosion åstadkoms, är det längesedan utredt, att antändaren, ehuru som man förmodar någon f. d finsk krigare, icke var han, ehuru han tiderna förut vistats på Sveaborg såsom fånge, men sist på Svart-holm. Han hade neml. derstädes som fändrik vid Jägerhorn-ska regementet vid en vaktparad roat sig att gifva sin kompanichef Tigerstedt, en örfil, så att denne föll. Saken måste under krigsrätt och domen, lydande på utstrykning ur rullorna,

3 års fästning och landsförvisning, stad fastades af konungen oro sommaren 1807. Genom kriget satt på fri fot ingick han i rysk tjenst och tjenade i kriget mot Napoleon som kavallerist, men troligen till följe af öfverdåd blef ej hans bana der heller lång. Afskedad bodde han sednare tider i Abo och sist, pensionerad af 8lägtingar, i Nådendal, der han dog 1851. I förbigående några af de många anekdoterna om honom. Han liknade icke deri de ovanligt starka, att han skulle varit långmo-dig och fredlig, tvertom. Under tiden han satt arresterad på Sveaborg, fick han först gå ute, beledsagad af en soldat, men denne, liksom postkarlar och patruller voro ej fredade för honöra, ty, då hans vilja ej ögonblickligt hörsammades, afbröthanmot knäet gevären som käppar, klättrade som en katt på de högsta hus, inställde sig ej i arresten på bestämda tider, kun* de, — såsom han engång, instängd på Gustafssvärd i första våningen med postkarl nedanför fönstret, gjorde, i det han utgick —~ lyfte postkarlen i en båt och tvang honom att ro sig tillHelsingfors oeh tillbaka, der han gick upp till kommendanten och tackade för permission m. m., hvarför*; ban flyttades till lösdrifvare-gården i en öfre våning. För att stäfja hans våldsamheter ställdes en patrull med fälld bajonett under befäl af vakthafvande officer utanför hans dörr, medan hans betjent insläpptes med mat etc. Vid ett sådant 'tillfälle hade en ännu lefvande officer, som genom gick graderna på fästningen, vid inträdet i hans rum gjort någon anmärkning öfver, att F. föregående ddgen, då han från kl. 6 till 9 på aftonen skulle få hemta frisk luft på lösdrifvaregårdens öppna plan, bortgått och sent hemkommit vid mindre redig sinnesförfattning. Förtörnad deröfver tog F. officeren, en till utseendet lika starkt byggd man, vände honom

om, kastade honom mot bajonetterna, som naturligtvis drogos tillbaka; att den andra kunnat låta nedsticka F. härefter, brydde honom föga. Enligt tidens point d’honneur fordrade officeren hos amiral Cronstedt krigsrätt; denne, efter inhemtad underrättelse, bad officeren ej göra F. mera olycklig än han redan var, och efter afgifven garanti af på orten vistande officerare vid den klagandes regemente, att officerskorpsen ej skulle uppsäga honom kamratskapet, ehuru han ej beifrade förolämpningen annorlunda, än att F. inför vaktparaden, dock först efter amiralens ho* telse om krigsrätt förmåddes till afbön, lemnades saken der-hän, i det amiralen tillika sände F. till Svartholm. Denne s. k. »starke Flemingen» med sina fingrar af jern, som sönderbröto hvad som råkade emellan dem, skall dock några gånger funnit' sin öfverman: en gång en obetydlig, småvext rysk marinofficer, mot hvilken han förgått sig, men som vräkt honom ur värdshuset (i Abo), der de voro, dock så att F. tagit dörrposterna med; en annan gång, sägs det, en jättelik sågverks-bokhållare i östligare Finland; ännu en gång på ett värdshus i Tyskland (hvarest liksom i Frankrike han skall ha rest), från hvilkethan först utdrifvit alla gäster utom en, som, tvungen till motvärn, i de öfrigas närvaro, stoppat F. i en öppen spisel, hvilken styrka så förtjust F., att han hänryckt omfamnat motståndaren. Eljest tyranniserade han, när det föll honom in, hvem han behagade. Så skall i Lovisa, (troligen medan han vistats i garnison å Svartholm), någon handelsbokhållare visat sig mindre artig. Några säga, att F., förebrående honom detta, tillskref det bristande kunskap i katekesen och g af houom dugtiga utanlexor i den att läsa, hvilka han på bestämda tider kom att förhöra. Mannen visste hvem ban bade att göra med, lydd«En prest, Wassbom, ankom till armén att tjena, antingen som prest, eller, om dertill ej var tillfälle, som militär med rättighet att efter kriget åter blifva prest 311).

I närheten af Abo hafva svenska landstorms-solda-terna, sedan de förlorat 41 dödskjutna officerare och fått 16 d:o blesserade, ej mera gifvit pardon åt ryssarna, fastän de begärde, utan nedgjort, som det berättas, 600 man på platsen 312).

I Ilmola hafva 21 hemman blifvit brände, för det bönderna borttagit rysk tross. I de brända hemmanen i Kauhajoki hade ryssarna äfven bränt tvcnne bönder, som det förmenas, lefvande. — Possessionaten Inbergs gård blef ock nedbränd, sedan på honom sjelf armen blifvit afhuggen, och han utan hjelp dött. — Vid Kauhajoki kyrka hängde ryssarna % bönder. Galgen står qvar ännu. Afven mördades bland de öfriga en blind rotfattig. — Hos klockaren dersammastädes fanns en laddad bössa i sänghalmen, — det var nog man sökte honom, fann icke — brände hans gård. — Kauhajoki-presten Mellenius 313) hade blifvit tillfångatagen af ryssarna och ledd till galgen; men på förbön af Lappfjärds-presten och allmogen slapp han, medfördes likväl.

Vid Kauhajoki redo fem kossacker om natten helt

således beskedligt och gjorde sin kurs. Andra påstå att F. låtit honom plugga i sig utantill en gammal roman eller dylikt. Afven omtalas, att F. vid ett besök af kejsar Alexander I å Sveaborg inför houom skall hafva skyldrat med någon mindre kanon. Det säges ock, att F. för att trotsa någons påstående, att han ej vore i stånd att utdraga en respektabel jernkrok ur ett tak, gripit i den, sperrat fotterna mot taket, utdragit kroken, men ock fallit på ryggen ned, hvarvid han fått en svår åkom-ma * ryggraden. Ehuru icke serdeles stor till vexten, dock bred öfver axlarna och hög öfver bröstet, var F. i kroppsligt hänseende en kontrast emot en sin helbroder, som, för att kunna hålla upp sin ryggrad, måste bära en bred, enkom derför inrättad gördel om lifvet och, då den var borta, föll tillsamman, följden af att han såsom barn nedfallit från en öfre våning.

311) Om honom se under d. 8 Augusti.

312) Sifferuppgifterna, såsom icke sanna, bortblandade af ryktet, likaså torde det öfriga i denna berättelse öfverhufvud vara.

313) Mag. Abr. M., sedan kaplan i Lumijoki.sakta förbi våra soldater, som embuskerat sig. När kos-sackerna blefvo varse att der voro fiender, ville de vända om, men en grind på vägen slogs igen för dem. De redo väl häftigt nog mot grinden, men som derigénom gick blott starkare igen. Då hoppade de med blixtens hastighet öfver gärdesgården i sädesåkern och lemnade hästarna med packning åt de våra. Wesilaks kompani delte rofvet, som steg till ett värde af 180 r:dr b:co. Bland det gods, som fanns i deras sadlar, var äfven ylispuolta, små barnskjortor, lintyg o. s. v. 314).

I österbottningarnes och björneborgarnes strid med ryssarna vid Kauhajoki 315) blef ammunitionen slut för båda parterna. Kyssarna sköto slutligen med hä6tskor, stenar (t. ex. mot major Eeks sporre) o. s v. Ett gammalt bösslås sköts till slut mot en soldats rensel. — I samma affär kunde för mörkrets skuld fiende ej skiljas från vän. En österbottnisk soldat, som icke mer hade ammunition, blef förvillad i mörkret och råkade bland ryssarna, af hvilka tre fattade i hans gevärepipa (ty de hade ej heller ammunition) och skulle rycka geväret från honom. Han märkte då, att han hade att göra med fiender, ryckte geväret bort ifrån dem, slog och dängde omkring sig, samt återkom till de sina. — När våra därstädes skulle skjuta i mörkret, ropade Ryssarna: »Alä ammu, kamrati, omaaväkeä!» (skjut ej kamrat, eget folk), hvaraf de förra vilseleddes och upphörde. Slutligen skjöts på alla hvita byxon — Fyra dragoner kommo att blanda sig, men togo sig väl fram och återvände efter

4 dagar. — Blott i hästar förlorade ryssen 8 st., dessutom många man döda, 13 lass brändes upp i en by, i en lada en hop. 40 lass blesserade fördes bort. Men en af våra kanoner blef helt och hållet obrukbar, der-före reträtt.

När en rysk parlamentär frågade vår snälla språkkarl, öfverste v. Döbeln, på franska, om han talte nämnde språk, svarade D.: »Jag talar alla språk, utom

314) Se dagboken under d. 10 Aug. samt några andra detaljer hos Döbeln II, 32, 35.

315) Tyckes, att sluta af det följande, afse den sednare sammandrabbningen d. 1 Sept., dock torde sifferuppgifterna tåla revision.ert». — »Utom vårt?» frågade ryssen. »Ja!» sade D. »jag är ej ryss»; hvarefter han uppräknade de af ryssarna utöfvade grymheterna och utmålade deras barbari.

— Då v. D. förehöll en parlamentär Ryssarnas förfa-rafide i Kauhajoki, skylldes allt på kossackerna. Annan ursäkt fanns icke.

Bönderna i Österbotten säga, »att ryssarna kunnn skicka till Finland flera man, än 'i tunnor linfrö innehålla frökorn, men att svenska kungen har några trupper, som småningom plocka hela denna linfrösmängd».

Våra 40 utskickade till Ruovesi -brände bron i Vir-dois. Ryssarna byggde den åter 16). När den blef färdig, brändes den åter af de våra, hvarför ryssarna fingo lof att taga en omväg. — I Ruovesi gjordes i Juli månads slut af den ditskickade ströfkorpsen 2 ryska officerare och 16 man fångar. — I samma socken hade ryssarna svårighet att få sig båtar. De skrefvo derföre en befallning i löjtnant Palmroths namn, — som var känd på orten och hade sitt boställe i socknen — att alla, som egde båtar skulle hemta dem till svensk tjenst till ett utsatt ställe. Bönderna narrades, emedan de visste af de dervarande svenska partigängare, och förde båtarna, 13 till antalet dit; men fanjunkaren Rot-h tog dem bort.

En soldat af Österbottens bataljon, som d. 20 Augusti slogs med ryssar i Lappfjärd, och blef sårad i skogen, har nu, d. £8, krupit hit tillbaka % mil och torde ändå bli frisk* Han har lilla benpipan, afskjuten.

En nyländsk dragon togs vid striden d. 29 Augusti i Lappfjärd af 4 kossacker. De kommo med honom till ett torp, der folket talar svenska. Dragonen sade då till torpfolket: »Gif mig dricka, låtsa tala derom, och underrätta mig om bivägarna, som gå till kyrkan, utan flera frågor af mig!» Värden gick, hemtade vatten, gaf honom och underviste om vägarna. Kossackerna förstodo intet, men började misstänka och nekade dem att tala.

316) Bron vid Herrianen i Virdois namnes ej som bränd, men såväl Visuvesi- som Kauttu-bron hvardera en gång. Ang. sifferuppgifterna jfr O. Blomstedts uppsats i Suomi 1857. Om Palmroth se under d. 24 Augusti.Det' var redan gjort. — Samma qväll återkom dragonen och medförde, utom sin egen. äfven en kossackhäst.

Lappfjärds socken fick för sitt lidande, genom Deni-soffs omensklighet, af general Schipaleff 2,000 rubel i sedlar, hvilka dock redan i sjelfva Petersburg fallit i värde 60 procent. När sockneboarne anmärkte, att deras skada gick öfver 10,000 rdr, svarades: »om de ej voro nöjda med den erbjudna vsumman, skulle de blifva alldeles utan».

Öfverstelöjtnant Eeks folk hitkom lyckligen efter 9 mils vandring genom skogen. Men bahs bror, en svag-sint man, är af ryssarna piskad och slagen blodig samt bortförd hemifrån, man vet ej hvart 317). — Om vintern hade en drucken kossack affordrat några resande fruntimmer med pistolen för bröstet penningar, och sålunda pinat

dem halfannan timma. Anklagad, fick han der-före i Tammerfors stryk 3 dagar å rad, innan han bekände, samt — dog af slagen d. 4:e 318).

Bland andra hängda personer fanns en i Lappfjärd, hvilken kallades Lång-Carl, och slagit ifrån sig fem kossacker, men slutligen blifvit tagen och hängd. Han skall ha varit 13 qvarter och en tum lång.

En bondson (i Nerpes?) sköt ur ett lider sju kossacker, som en efter annan kommo att rida der förbi. Till slut blefvo de öfriga det varse och redo dit i en

317) Se under d. 13 Mars och 24 Augusti.

318) Åtminstone det ena af dessa fruntimmer var ifrån Teevala i Birkhala. De hade anhållits utanför Tammerfors tull åt nämnde sida och måste lemna ett par guldörhängen. Utgifvarens sagesman hade af det nämnda fruntimret fått uppdrag, att om möjligt återskaffa det tagna eller värdet deraf, och hade derföre vändt sig till befälet samt fått anvisning att uppbära ersättning hos en kossackofficer. Denne hade vid uppgift om värdet, 10 rdr, tvungen af nödvändigheten, utbetalt summan i silfver-rublar, tårögd och med dröjande hand, ehuru han väl tog sitt igen och dessutom väl försedt sig, ty han hade uttagit rublarna ur ett stort, sammansydt kattskinn, fullt af dylika. Någon vidare upprättelse hade ej blifvit begärd och den större eller mindre misshandling, kossacken underkastades (om med den påföljd, som uppgafs, visste berättaren ej), skedde iså fall, ej för det fula i förseelsen, utan för officerens revanche.stor svärm. Han sköt ännu en, men blef påträffad och jemmerligen nedgjord.

En tolfårig gosse i Nerpes tog en bössa och posterade sig bakom en gärdesgård vid en väg, der kossac-ker redo fram. samt fällde en af dem, hvarefter han sprang för lifvet till skogs till de sina och berättade med fägnad sitt äfventyr.

Nerpes-bönderna grepo först sjelfva till gevär, men sedan deras ort blef tom på ryssar, ställde de i sitt ställe landtvärnet, bestående af drängar och löst folk, som agerade mot ryssen.

I Nerpes socken, der bönderna reste sig, lemnade ryska befälhafvarne äfven qvinnorna till sköfling åt soldaterna. Flera unga flickor sjuknade deraf och dogo, många andra rysliga händelser att förtiga, dem känsian och blygsamheten gemensamt förbjuda att omtala, ehuru de vore upplysande drag i den ryska karakteren.

Gummor i Nerpes hafva tillfångatagit en rysk kurir och fem man beväpnade.

Fimka Krigti

%Bilaga I.

Berättelse 319).

Det är förut kändt, att herr brigadchefen, öfversten och riddaren Bergenstråle d. $5 sietl. Juni med en del af den under hans befäl från Westerbotten till Wasa-skärgården öfverkomne brigaden landsteg och anföll den bår i Wasa stad och byarne derikring förlagda del af ryska arméen, äfvensom att detta företag misslyckades, och att fienden sedermera d. 30 i samma månad aftå-gade från staden; men fiendens förhållande emot inne-vånarne under dessa dagar förtjenar så mycket mer att göras kunnigt, som det stämplar hans folklynne, och historiskt bevisar de» sanning, att detta, hos den slaviska barbaren förblifver oförändradt, äfven under fernissan af en ytlig hyfsning, så länge hans sedliga utbildning försummas, och han förblifver träl under vilda trolösa despoter.

Straxt vid svenska truppernas annalkande flydde statsrådet och civil-guvernören Emine, kommendanten general-majoren Kniper, och place-majoren Stegeman utur staden, hvarest under sjelfva affären general-majoren Demidoff 320) förde befälet. Knappt hade densam-

319) Daterad samma dag, som de sedan någon tid segerrikt framryckande finnarna nått kulminationen af sina framgångar genom deras vackraste vunna drabbning, den vid Lappo,, är det icke underligt om denna berättelse, afgifven om den fulaste handling i stort under kriget, framträder som partiskrift och andas mycken förbittring. Berättelsens afgifvare hade af den med Juli månads början i besittning af Wasa stad komna svenska regeringen blifvit insatt såsom länets förvaltare i st. f. landshöfd. Wanberg, hvilken, förut kammarråd, återvände till och

qvarstadnade i Sverige. W. omtalas såsom en förekommande sällskapsman, omgifven af en behaglig familj, Schoultz såsom en lång, allvarlig, stilla och hygglig man.

320) Omnäranes eljest som en fin, artig och gästfri, men tillika sinnlig och vidskeplig herre, stor älskare af musik, hvar-ma upphört och stadens värnlösa innevånare hämtat sig från förskräckelsen af en på gatorna förefallen häftig kartesch- och musketteri-eld, hvaraf flere af dem i sina rum sårades och dödades, förrän i ögnablicket derpå de sågo sig öfvergifna till den tygellösaste och grymmaste plundring, befalld af generalen Demidoff, samt under de, till staden korrt derpå återkomne, statsrådet Emi-nes och general Knipers ögon fortsatt intill och under fiendens aftåg d. 30, utan annat af brott, än den korta tid af några timmar, som derunder till staden ankomne general-löjtnanten Rajewski der fördröjde, emedan han skall hafva högeligen ogillat och förbjudit fortsättningen af samma plundring, hvilken dock straxt efter hans af-resa åter företogs. Soldaterne, fördelte i hopar af flere och färre man, spridde sig kring hela staden; vid ankomsten till ett till plundring bestämdt hus, sköto de först med sina skarpladdade gevär in genom fönstren i boningsrummen, hvarefter de inrusade, nedsköto eller med bajonetten genomrände dem af gårdsfolket, som ej hunno undangömma sig i källrar, uthus, på vindar och skullar, röfvade allt hvad som öfverkoms, och kunde antingen på stället förtäras, eller bortföras, samt sönder-slogo och förstörde fönster, möbler, porsliner, allt utan förskoning under tillrop af kringsvärmande officerare af dobra (bra), karascho (skönt). Ingen skillnad gjordes på ställen, stånd, åldrar, kön, eller andra förhållanden; embetsrum, de förnämsta tjenstemän, fruntimmer, barn, sjuka, döende, fångar, blesserade, alla våldfördes och plundrades. När de förnämsta fruntimmer och flere af stadens innevånare äfven med knäfall och tårar bönföllo

före t. ex. under hans vistelse i Åbo hans briljanta hus varit medelpunkten för stadens musikaliska verld. Sinnesstämningen ändrades dock på åtskilliga håll betydligt, efter det ifrån honom i Abo hade rymt en åländsk flicka, medförande en mängd dyrbara presenter, men som genom kossacker upphanns ett par mil från staden, återfördes och misshandlades. Deu#såsom Finlands 9tÖrsta autodidaktiska talang på en gång i musikens och instrumentraakeriets teori samt i deras praxis kände, rättrådige magister Ikalén, en eftersökt gäst hos D., kunde efter denna händelse på intet sätt förmås, att komma i någon beröring med generalen.hos den, lik en rasande tiger, kringridande generalen Demidoff, hos statsrådet Emine, denne man, hvars blotta namn hos innevånarne väcker fasa och förbannelser, eller hos general Kniper om nåd, förskoning och Sauvegar-der, bemöttes dessa värnlösa olyckliga dels med hånlöje, dels med förolämpanden, dels med hot, att staden, såsom ännu för lindrigt straffad, 6kulle brännas och jem-nns med jorden, För att gifva ett närmare begrepp om förloppet, må nämnas, att t. ex., vid inbrytanaet i hof-rättehuset en soldat med bajonetten rusade på herr presidenten friherre Reuterholm 321), hvars fru 322), kastande sig på knä för bajonett*spetsen, ändtligen med sina

321) Ax. Cli. R., broder (ill Carl XIILs gunstling, således af finsk börd från Nyland, säges för sina i grund förstörda affärer emottagit detta presidentskap i en aflagsen landsort framför andra. Ännu lefver minnet af bans obestånd, deu vatten-klara aqva vitå, såsom en för hans förstörda helsa, hvilken den skulle reparera, foga gagnelig »mandelrojölk», han vid sessions-bordet intog, hans betjenings, ett historiskt museum värdiga, livréer, de af svältremmen hopsnörda statshästarua, de som ved brända golfven i hofrättens uthus, egendomen i Iskmo by och kollektlifvet derstädes m. m. Han ansåg sig efter plundringen ej säker annorstädes för ryssarna än under dess befals ögon, samt följde derföre med ryska armén vid dess aftåg från Wasa. Den ersättning han erhöll af ryska regeringen för sitt lidande, är känd, likaså den lifstidspension, som derefter tillförsäkrades hans son (det enda i sednare tider efterlefvande barnet, hvilken troligen redan i vaggan inskrefs bland skånska hussarerna; en annan son hade omkommit vådligt), af tacksamhet hvarför denne till Finlands universitet och gymnasier testamenterade det efter sin farbror ärfda bibliothek, hvaraf de till en stor del gymnasium i Wasa tillfallna samlingarna vid branden 1852 nästan alldeles förstördes. Presidenten, som ej vidare var stadd i tjenste-utöfning dog på siu egendom Loviselund i Kyrkslätt, vid hvars kyrka han är begrafven, och för att göra tillträdet till hans döda lemni^gar omöjligare blef nyckeln till grafkoret, sittande i nyckelhålet, affilad.

322) Född Malm, majorsdotter (fr. Norrköping?) berömmes som bildad och talangfull; har målat det vackra porträttet af sin man i lifdrabantuniform, hvilket förvaras i Wasa hofrätt. Hon öfverlefde flera år sin man.tårar

från det tillämnade mordet hejdade den rasande soldaten, som från herr presidentens bröst lösref och borttog dess ordens-crachan, och med sitt följe röfvade hvad som öfverkoms. Likaledes och sedan flera dörrar med gevärskolfvarne blifvit sönersprängde hos herr lands-höfdingen och riddaren Wanberg, omkring hvilken och hans familj 27 kulor genom fönstren i rummen inskötos, ville äfven en soldat med bajonetten genomborra herr landshöfdingen, från h vil ket missöde endast fru landshöfdingskans mellankomst och tårar honom frälste; men denna aktningsvärda familj delade plundringens olycka med de öfrige 223). Efter det man på samma sätt röfvat hos herr landshöfdingen och riddaren Krabbe 224), framträdde en soldat till denne 70:årige, slagrörde man, ryckte utur hans mun hans tobakspipa, inbefallde tobak, stoppade, påtände och rökte med samma pipa under åt~häfvor af förakt och åtlöje en stund inför honom och bortgick sedan med sitt rof. Handelsmannen Hoffrén blef invid sin hustru med 3 bajonetter genomstungen och mördad, samt deras hus utplundradt; och sådant var förfarandet i alla gårdar med ganska få undantag. Tretton personer, män, qvinnor och barn af stadsboerna, mördades; flere sårades; och vid aftåget fängslade och medtog fienden med våld flere af stadens hederlige borgare,

323) Här hjelpte således icke, hvad vi förut i dagboken sett, att Wanberg stämplades som ryssvän. Han blef ock, jemte många andra embetsmän i Wasa, hvilka gått ed under ryssväldet, afsatt d. 29 Juni 1808. Eljest är det bekant, att soldaterna, sedan en gång tillåtelse till plundring erhållits, foro fram likt rasande vilddjur, icke kännande sina tämjnre. Af en man, då 12 å 13-årig gosse, har utg. hört, att han, i hvars en slägtinges hus någon af högsta befälet var inqvarterad, och som, för sin kännedom i tyska och franska stundom varit använd som tolk och derföre väl anskrifven, vid plundringens utsträckning till hans hem, sprungit till befälhafvaren, som sände en sin adjutant för att afvärja förödelsen på stället. Adjutantens förbud hörsammades dock ej af de röfvande soldaterna, innan han med värjan pryglat upp dem och drifvit dem ut.

324) Wanbergs företrädare, hade afsked sedan 1805, om honom och öfriga nämnda landshöfd:r se vidare Låstbom, Svea o. Götha Höfdingaminne, Del. II.deribland en gammal, ofärdig, sjuk man, släpade dem med sig vidpass 12 mil till Kuortane socken, afstraffade dem där med gatlopp på det allra grymmaste och omensk-ligaste, det vill säga, ryskt sätt, och lämnade dem der, hvarifrån de, under ett outsägligt lidande af smärtans och eländets jemmer med löga lif återsläpat sig till deras utplundrade hemvist. Brigad-chefen Bergenstråle blef, sedan han redan var förd i sitt q varter och erhållit bevakning, plundrad inpå kroppen. Den dödligt sårade och äfven plundrade löjtnanten af Westerbottens regemente Hoffstedt, vräktes på golfvet i ett soldat-corps de garde, och lämnades der utan vård i flere timmar, då han ändtligen lades i en usel säng i rådstugu-salen, dit en af de högre officerarne inträdde, satte en ¿pänd pistol för löjtnanten, och hotade att genast skjuta honom, derest han ej straxt uppgåfve allt hvad han kände om vår styrka och ställning, och med sanning besvarade de honom förestälda frågor; en annan officer spottade löjtnanten i ansigtet; herr landshöfdingen Wan-berg vägrades besöka löjtnanten, och när han icke dess-mindre inträngde 1 rummet, och på löjtnantens bön om en dryck vatten, som honom ej förunnades, anhöl! om tillstånd, att deraf få ditsända en butelj, utskufiPades herr landshöfdingen. Brigad-chefen med de fångne officerarne fingo gå till fots ända till Lillkyro socken % mil, der dem samfält gafs till ömsom nyttjande en chäs. Att förbigå alla öfriga låga drag af äkta rysk karakteristik. % Till skäl för* all denna namnlösa grymhet, detta vilda hånande af svenska nationen, anförde ryska befälhafvarne: att några stadens innevånare skulle hafva skjutit från deras nus på ryska trupperna, samt lämnat fristad åt några svenska soldater, hvilka i uthus och vindar stuckit sig undan fiendens raseri; en beskyllning, som vid nogaste efterfrågan funnits lika ogrundad, som det af någon illasinnad utspridda ryktet, att stadens innevånare skulle från fönstren skjutit på svenska trupperna. Alla i staden befintlige enskildes vapen hade redan långt förut blifvit innevånarne fråntagne, så att ingen af dem egde qvar ett enda skjutgevär; och de från några fönster lossade skott hade gjorts af svenska och ryska undan kartesche- och musketteri-elden i husen inträngda soldater.På landet häromkring, har fienden« förfarande varit alldeles enahanda. Utplundrade och uppbrände byar, misshandlade innevånare, med våld bortförde och på det grymmaste sätt afstraffade fäder, männer, bröder och söner af allmogen, ödelagda ängar och sädesfält, jäni-merns och eländets klagan, och slutligen en förut blom-strande, nu, plundrad stads rysliga anblick, möta den kommande, och underrätta honom, hvilken fiende der framfarit. Efter infåendet af redan infordrade

noggranna oeh autentika uppgifter, skall en närmare berättelse om alla dessa händelser, den derigenom orsakade skada och förlust, samt om af fienden sig tillåtna personliga misshandlanden författas 325). Emellertid må exempelvis n&nmas, att tre bönder i Nerpes socken af befälhafvaren derstädes general-majoren Orlöff Denisoff blifvit fastbundne ihjälspetsade med bajonetter, med den egna ryska grymhet till förlängande af de olyckliges plågor, att lår, armar, mage och mindre ömma delar först genom-stungos innan dödsstinget gafs, samt att en hederlig rådman i Christinestad på blott misstanka att velat skaffa svenska befäl hafvarne någon underrättelse om fiendens styrka, straffades i tre dagar efter hvarann med 100 padogg om dagen.

Dessa förfaranden skulle ej kunna tros, oaktadt deras bedröfliga sanning, om våldsverkarne vore andra än ryssar, men pf dessa horder af gränslös vildhet äl* hvarje tänkbar grymhet så mycket mindre oväntad, som sjelfva deras generaler ooh officerare, ej allenast tillåtit, anbefallt och uppmuntrat dessa ogerningar, utan och ansedt sig värdigt att offentligen dels deruti med soldaten deltaga, dels med honom skifta det skamliga rofvet.

Det är dock hugnande för mennisko vännen, att under betraktande af all den vildhet, hvartill menskliighe-ten kan nedsjunka, af de föraktligaste folkslag, af sjelfva ryssarne allestädes igenfinna åtminstone spår af den ädlaste menniskan. Man har under alla ofvanbeskrifne uppträden, hvarvid en Emine, en Demidoff, och deras af-skyvärda likar njöto den mäst helvetiska vällust, sedt en och annan ryss af gemenskapen, till och med af befälet,

325) Krigets skiften gjorde väl, att deraf veterligen blef

intet»som med tårad kind, ocb trotts faran af rasande förmäns obegränsade hämnd gjort hvad i deras förmåga stod, att skydda de olycklige innevånarne, bortdrifva röfvare-floc-karna, hemligt återskaffa det röfvade, skona och trösta de misshandlade. Man ville gerna offentligen kungöra deras namn; men sjelfva detta yttrande af erkänsla vore ett brott, en grym otacksamhet, då man af erfarenheten redan vet, att hvarje högre dygd, hvarje handling af mensklighet, som ej är ett befaldt politiskt bländverk, för en ryss är vida farligare än det nedrigaste och föraktligaste brott bland nvarje ädelt och upplyst folk. Dessa namn åro dock kända ibland oss, och skulle deras egare under krigets lopp råka i svensk fångenskap, skola de erfara den rakt motsatta skiljaktigheten af svensk och rysk tacksamhet 326). Wasa d. 44 Juli 4808.

N. F. VON SCHOULTZ, vice Laadshöfding öfver Wasa läo.

Bilaga II.

(Utdrag ur en Prestmans anteckningar.)

Ar 1808 utbröt kriget emellan Ryssland och Sverige. Den 23 Febr., vid ett läsförhör, blef jag om natten väckt af ett förskräckande buds som berättade, att fienden infallit i landet, slagit 327) finska armén vid gr&n-

326) Endast ett exempel, ehuru åt sidan. Major. Kusmin gick med en son af handelsman Ii., hos hvilken han bodde, dagen efter vesterbottningarnes anfall till dennes brädgårdstäppa vid östra stakettgatan. Gossen, utg:s sagesman, gick föret in, men kom blek tillbaka och ville att de skujle gå bort. K., som märkte' detta, lofvade, på gossens uppmaning, att ej göra något oväsende, hvad helst han ock finge se. Han höll ock ord. I buskarna låg dold en vesterbottnisk soldat, som blifvit efter och af fruktan för fångenskap ej vågade sig fram. Om aftonen tittade gossen efter sin fågel i buren, han var doek bortflugen och endast.gevär och patrontaska qvar.

327) Ryktet osannt, men förklarar de farhågor, som man från urminnes tid, förknippat med ett anfall från ryska sidan.sen, och var i full marsch åt Helsingfors. Hvarken mina embetsbröder eller jag voro numera i stånd att för den gången fortsätta läsförhören. Jag, som bodde invid stora landsvägen, skyndade med hem, för att besörja om utväg att berga hustru, barn och redbaraste egendom uti någon aflägsen trakt af socknen.

Med tärande oro och fruktan väntade jag flere veckor, att få ett bittert besök af den flyende finska armén, och sedan af den segrande ryska, med alla de svåra följder, sådane besök medföra. Andtligen erhöll man den underrättelsen, att både de „flyende och förföljande tagit vägen genom Tavasthus åt Österbotten; hvarigenom Åbo län den gången blef förskonadt för de första och svåraste olägenheterna af kriget.

I Maj månad ankom hit den första ryska trupp, ata-förd af en öfverste Paliben, hvilken tog qvarter på prest-

gården; och ifrån denna tid i två och ett halft år var Bjerno prestgård ovilkorligt och nästan oupphörligt in-qvarterings- och rastéstället för alla här framtågande trupper, transporter af proviant, artilleri, tross, blesse-rade, sjuka, fångar m. m.

Sannt äl* det, att större delen befälhafvare och officerare ifrån den högsta till den lägsta grad, som här inträffade, voro beskedliga och höllo temligen god disciplin med sitt folk. sådan den under krigståg kan hållas. Äfen utom det, jag med mitt folk i allmänhet var svårt trängd och betryckt af dessa okallade och talrika gäster, så fick jag, isynnerhet tidtals, att göra med rätt elaka och sturska menniskor, som tillfogade mig både vanheder och skada. Utom transportsKjutsande allmoge har jag antecknat öfver 70 inqvarteringar. Tre af dem lågo här hvardera öfVer tre månader; de öfriga kortare tid. Oaktadt all möjlig foglighet och eftergifvenhet, hvarmed jag sökte bemöta både tågande och liggande trupper, blef jag dock flere gånger anfallen med rytande försmä-delser, hot af dragna svärd och piskor, till och med af eget lands transportskjutsande allmoge, som ofta icke for bättre fram än ryssar; Beständig fruktan och osäkerhet, mycket nattvak, skador tillfogade af hundradetals kosack-, tross- och skjutshästar, förklenande rapporter och beskyllningar med mera dyliKt tärde och försvagade under ett sensibelt humör mina ännu öfriga sinnes«- och.kroppskrafter. Ännu ett helt år efter slutad fred nöd-

fades jag uthärda denna träldoni, till dess ändtligen både iskop och landshöfding, rörde af min klagan, utverkade befrielse för mig. — Dock är jag glad ocn tackar Gud, för det jag öfverlefvat ett krig utan sådana lidanden af plundring, min eller de minas misshandling, mord och brand, «om många mina medmenniskor inom- och utomlands fått vidkännas.

Följande militärbefälhafvare och trupper hafva de sist förflutna åren, i längre eller kortare tid, varit in-qvarterade på Bjerno prestgård 328).

År 1808.

Majoren Heideman, 3 gånger; mat o. s. v. Öfverste Petr. Ignaz Palibea med betje-aing och trupp, mat, öfver en natt.

En kapten, som ieke uppgaf sitt namn, „ med 2 man; ätit och legat öfver natten. Öfverste» Muromkoff med 4 officerare;

ätit och logat öfver natten En kapten, onämnd; d:o eko.

Generalen, grefve Iwelitsch med adjutanter, hetjening och trupp; 2 nätter och 4 dag.

En major och kapt., onämnde, ätit midd. Majoren Anton Marthiitsch Ziliachus mied en kapten; ea dag, ätit.

Majoren Zelokoff med 4 officerare, en dag, tog en häst för en kurir till 2\ mil, Furst Miserakoj med 4 officerare; brän-vin, mat och dricka.

En kapten, onämnd; middag.

Generalerna Borozin och Haderkass med

3 officerare; en natt, ätit, reste till Ki-mito, sändt en express.

Sistnämnde återkommit från Kimito; lågo öfver natten, express.

Jägarelöjtaanten Jakofleff med två andra

328) Ur den följande förteckningens något vidlyftigare original kan man finna, att en del inqvarteriugar troligen lem-nat någon ersättning för sina requisitå, fnidra bestämd t ingen.

M*j den m. » » *3. D » *9.)) » 30. Juni d. 3. » » 8. » » 20. » » 21. » » » » » 29. » » » » » 30.officerare samt en myckenhet soldater, tross och hästar i tre dygn; gjorde öf-vervåld och skada på egorna.

» » » Kossa ck-öfverst en Isajeff med 100 kossac-ker och hästar i två dygn; afbette och förtrampade hagarna.

Aug. d. 13. En onämnd öfverste med major Areus; öfver natten, ätit.

Sept. d. 18. Major Nicolaoviz med betjening och trupp;

2 nätter; vände om till Nyland och återkom efter 40 dagar; en natt.

» » 23. Kapten Grossnoff med fältskär och många blesserade; en natt, bergat sig osnyggt, dess folk för Öf va t våld.

Okt. d. 1. En trupp sjuka i tre dygn.

» » 7. Löjtnant Gorbunoff med fältskär och öfver 200 sjuka samt omkring 50 solda-tel* i fem dygn, väntade på skjuts ifrån Kisko socken, gjorde öfvervåld och af-gaf falsk, förklenlig rapport om mig skriftligt hos gen. Sassanoff och mundt-ligt hos gen. grefve Siewers, för att dermed ursäkta sitt eget straffbara förhållande.

» » 22. Major, onämnd; två nätter, ätit.

Nov. d. 5. En knpten med trupp, två nätter; en an- ' nan tillika en natt.

» » 8. En öfverste och major med fru och betjening, en natt.

» » 22. En trupp soldater två nätter; befälet i ett torp.

» » 24. Öfverste Wasilij Petrowitsch Meijer med fru, barn, trupp etc.; en natt.

» » 27. Jägarmajoren Paul Pototskij med trupp, två nätter.

Dec. d. 4. Onämnd kapten med trupp af major Iw.

Petrowksch Stellicks bataljon, två nätter.

» » » Kapten med 20 hästar en natt.

» » 6. öfverste Mitrilitz Potsvetskij med adju-tanter och trupp; två nätter, for orätt väg.

» » 8. Öfverste Kosloff med trupp etc.: en natt.

» »11. Öfverste Gorbunzoff med trupp; två nätter.En kapten med artilleri; två nätter.

Öfv. Isajeff med sin kossacktrupp; en natt. Maj. Iw. Timotheiwitz Senzon med ett regemente; två nätter, for orätt väg,

År 1809.

Jan. den 16. Löjtnanten Morokoff med soldater och 110 lass proviaut; sju dygn.

» » 21-. Maj. Iwanowitz med två officerare, be-.. tjening, hästar etc.; en natt.

» » 25. Ofv. Kosloff med betjening, trupp etc.; två nätter.

Febr. d. 9. Kapt. Lubanzoff och löjtn. Schitskoff med trupp, innehade rum, sängkläder etc. 10 veckor, brände gärdesgårdar och 16 famnar ved; aftågade d. 18 April.

Mars d. 16. Gen.-maj. Potenetskij med svit och trupp; en natt.

» » 22. Samma gen.-maj. återkom; en natt.

April d. 24. Kapten Mich. Bikbulatoff med soldater, öfver 200 hästar i 4 dygn, qvarlemnade

4 soldater för att hålla vakt öfver här upplagde gevär, kistor, slädor etc.; dessa afgingo i slutet af Juni.

Maj d. 9. Öfv. Sabelin med adjutanter, betjening och trupp en natt.

» » 12. Öfv. Soffronoff med d:o d:o en natt.

» » 23. En kapt. med flera officerare, 300 soldater, flera hundra hästar, sade sig höra till BikbulatoiFs korps, ett dygn.

» » 31. Gen. Alexieff med svit och trupp; ett dygn.

Juni d. 3. Öfv. Alexieff med trupp; ett dygn.

» » 7. Gen. Rajeffskij med adjutanter; en dag.

» » » Gen. Uschakoff och öfv. Bistram med en bataljon, betjening och tross. 19 dygn eller till d. 26, uppbetade för sina hästar två hagar och medförde flera olägenheter.

» » 26. Öfv. Schele med adjut., betjening, bataljon, tross etc ; aftågade efter 2 veckor d. 40 Juli, qvarlemnade en del soldater att baka samt sex trosshästar i prest-

Dec. d. 13. » » 16.

» » 18.gårdens hage, återvände d. 15 Juli från Nyland och qvarblef till d. 4 Sept., inalles omkring 10 veckor, hvarunder egor ofredades och uppbettes.

Juli d. 3. Major Latschineff med trupp; ett dygn.

» » 16. Gen.-maj. Schoglakoff ocli maj. Latschi-noff med betjening, bataljon o. 8. v.; ett dygn.

Aug. d. 28. Gen.-guvernören m. m. Barclay de Toilv med generalerna Rajeffskij och AJexieff samt svit en natt.

Efteråt erhållet fribref af gen. Rajeffskij emot all in-qvartering.

Okt. d. 3. En läkare med sjuka af öfv. Kasarinoffs

fardesregemente; två dygn. öfversten odde på Mälkkilä gård. Inqvartera-ren benandlade fribrefvet med förakt och åtlöje»

» » 5, Tross och trosskuskar till öfverste Kittoffs gardesbataljon ett dygn; öfversten på Haarla.

» » 6. Tross och trosskuskar af en gardesbataljon; två dygn.

Nov. d. 4. Kapt. Vasilej Petrowitz Pamorsoff med löjtn., förde artilleri, tog qyarter med våld, låg två dygn; officerare och soldater våldsamma, de sednare bröto lås och stulo halm från kalfhuset.

» » 3. Majoren Yebreiski Marizonoffs adjutant tog egenmyndigt qvarter i salen.

9. Majoren Lukin med fru, barn, betjening, soldater och trosskuskar betingade qyarter till en natt, men qvarblef sex dygn, då han afreste d. 15 till Kimito.

16. öfv. Pantserbiter med betjening och soldater, intog utan anmälan, boningsrum och stall med våldsamhet; afgick d. 17. 20. En löjtn. med flera; såsom sades, af öfv.

Denisoffs bataljon; ett dygn.

31. En öfverste, kallad Gornikoff med fru, betjening och trupp; ett dygn.År 4840.

Febr. den 18. En kapten med betjening; ett dygn.

» » 22. En kapten med betjening och trosskuskar; en natt.

Mars d. 9. Tre officerare med betjening; en natt. April d. 9. Öfv.-löjtn. Afzanikoff med trupp; en natt. Maj d. 15. Major Karschier med betjening och en trupp jägare, plakat full, turberade skriftskolan; ett dygn.

» » 17. Maj. Scholokin med betjening och trupp; en natt.

» » 48. Öfv.-löjtn. Mejer med betjening och trupp; en natt.

Juni d. 6. En major med trupp af general Wat-koffskys regemente; en dag.

» » 12. Kapt. éroun med fru, barn, betjening, vakt, trosskuskar etc.; af gen. Demi-doffs regem., tvang sig till qvarter på en natt, men qvarblef sjutton dygn. Afgick d. 28 sedan hans folk gjort trängsel och öfverdåd i torpen. I hans ställe trädde genast

» » 28. Major Sergeef, som afgick efter 4 dygn d. 2 Juli, emellertid ankom Juli d. 4. En auditör med fru och

afgick d. 2.

» » » Öfverste Kuschmin, som med betjening och trupp qvarblef till d. 6 Sept. — Dessa sistnämnda inqvarteringar räckte oafbrutet 42 veckor, 3 dygn.

Ur denna förteckning äro utelemnade alla de, som dels om nätterna, dels om dagarna gjorde besök och oro på kortare tid, för att få länsman, hästar o. s. v. till-skaffade, eller för ett kort rastande. En del inqvarteringar hafva ock af glömska blifvit oantecknade. Olägenheter, kostnader och skador har man icke alltid velat närmare specificera.

G. R.Rättelse af de mest vilseledande tryckfelen *).

! Att tryckfelen blifvit så många, har sin orsak uti fÖrf:s aflägsenhet från tryck« ningsorten, hvilket omöjliggjort korrekturets läsande af honom sjelf. Den benägne läsaren torde godhetsfullt qjelf rätta de här uppgifne och öfverse med smärre, här icke uppgifne och mindre väsentliga fel.

Sid. 1 rad. 16 uppifr. «tar: Totjärvi tås: Totkijflrvi — 2 — 12 — — Mfintzäla — Mäntsfila — 3 — 1 — — i sAllskap — i sitt sAllskap — — — 21 - — helsade — helsades — 5 — 3 — — nnlju — Kulju — — — 5 — — Teuasthyrö — Tavastkyrö — 6 — 30 — — Nefrcf — Nefnef — — — 36 — — Ihimlis — lkaali* _ 10 — 19 — — till, den person — till den, personer — 10 i- 22—24 . . — Orten, belägen nedom Maan* selkA på norra sidan . nära vattend elaron. hör till det österbottniska, fruktbara laglandet och Ar välmående sa mycket mer, o. s. v. — 11 — 3 obs. att noten 19) hörer till limóla — 12 — 11 uppifr. siar: kfirkee läs: : kääke — 12 — 27A32 — — Ilmajohi — Ilmajoki. — 14 — 6 nedifr. — Sandby — Sundby — 15 — 20 uppifr. — Korsholm — Korpholm. — 17 not. 40 bör tillfogas, “men försiiiar ofta under kalla vintraiu. — 17 rad. 4 nedifr. står: Erkhilä läs: ErkkilA. — 18 — 8 uppifr. — 9 och en 4:dedels vfig — 9 fjerndelara — — — 10 — — mecl truppen — men truppen — 19 not. 45 — Pickengi by — Piehengi by — 19 sista raden — Hitis — Hvittis — 24 not. 51 2:a rad , — Korku — Karku — 25 rad. 8 uppifr. — hördes — körde3 __ _ — 22 — — Janahkala — Janakkala _ 27 _ 5 — — den, då — dess, då _ 42 — 2 — — J. W. Finkenberg — J. II. Finkenberir t i Juli 1859, _ _ — 3 nedifr. __ Pirtola — Pietola _ 46 — 6 -- — Mel! in — Mollin _ 63 _ 10 — schai — sehAs — 58 — 7 — — materialsvis — materialistiskt — _ — 3 — — voro — vore — 68 — 8 — — obetydligt — betydligt — 58 — 21 — — och ibland er! — och jag ibland er! — 71 — 5 uppifr. — pägälle — pöy’älle — — 34 — — fatta i en förberedd — satta i en oförberedd _ 74 _ 19 — _ som vid tillfället — vid tillfället _ 84 - 12*14 — __ Willi. F. och Gu st. F. — Wilh. H. och Guat. H, _ 91 _ 2 nedifr. _ Germais — Gervais — 98 — 7 uppifr. — någonting — iugenting — 99 — 7 — — evigheten — enigheten — 100 — 3 — — Evigheten — Boskapssjukan _ _ _ 28 — _ Bennås — Beunfls — 102 not. 163 bör lyda: På en sidovflg fran Sundby. _ 106 rad. 1 nedifr. står: Liuhtarla läs: Liuhtari. __ 107 — 11 — — Kutaja — Kutala — 109 — 11 — — Hanpaneimi — Haapnnieml _ 122 — 2 uppifr. — i not. står Sanvikka — Sarvikka _ 123 .— 7 nedifr. — „d:o d:o Fr.M — En. 125 och 126 fierstAdes — Amossa och Omassa — Ömossa _ 128 rad. 14 nedifr. — Yti- Kauttila i Kau- — Yli-Knuuttila i Kauhajoki kajokiftid. 12« raü. 21 nedi/r. t lar: Palko läs: Palho — 182 -- 2 W. i 8. W. i T. 133 19 Sasalahti (?) - Saarlahtl — — 17 Samelius Sumelius _ — — 34 — — Palander Pelander — — — 38 — • - Ruomsl ltuovesi — 139 -- 11 uppi/v. — kfln lappen — kfirrlaggen 141 — 15 - — musían - mossen -- 143 — 15 för Ht t — och låtit — 144 -- 7 nedi/r. Nederkalix Neder-(Alå)*H4rmå 148 8 uppi/r. — öfverfors - öfverfars 150 — 13 nedi/r. , — långa • - Inga — 152 — 3 uppi/r. och flftrst. siar: akklo - ahkio _ — 13 — står: anguatifoliein - augastifolium -- 153 — 8 nedi/r. Haparanda - - Haaparanta — 154 — 1« — toljan — taljan — 158 6 — städer — stader och — 175 — 22 — förstoring — förstöring — — — 11 — angår, — angår, större civilisation, — 182 noten 302 bör lyda: : man har sagt oas, att det vore Wilh 8 . se not. 228 — 191 rad. 9 vppi/r. står: trupper läs: tuppar — 192 — 4 — — Scbipaleff — Schepeleff